

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Doğanay VATANSEVER

COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNİN SOSYAL BELEDİYECİLİK ANLAYIŞI VE
UYGULAMALARINA ETKİSİ: İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Doğanay VATANSEVER

COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNİN SOSYAL BELEDİYECİLİK ANLAYIŞI VE
UYGULAMALARINA ETKİSİ: İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Danışman

Prof. Dr. Hakan ALTINTAŞ

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Doğanay VATANSEVER'in bu çalışması, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Selim ALKAN (imza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Hakan ALTINTAŞ (imza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Yurdanur URAL USLAN (imza)

Tez Başlığı: Covid-19 Pandemisi Sürecinin Sosyal Belediyecilik Anlayışı ve Uygulamalarına Etkisi: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği

Tez Savunma Tarihi : 12/02/2024

Mezuniyet Tarihi : 14/03/2024

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Covid-19 Pandemisi Sürecinin Sosyal Belediyecilik Anlayışı ve Uygulamalarına Etkisi: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Doğınay VATANSEVER

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Doğanay VATANSEVER
Öğrenci Numarası	202052018003
Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Programı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Hakan ALTINTAŞ
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Covid-19 Pandemisi Sürecinin Sosyal Belediyecilik Anlayışı ve Uygulamalarına Etkisi: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2314162827
Rapor Tarihi	07/03/2024
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %8 Alıntılar dahil: %16
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 186 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hakan ALTINTAŞ İmza	

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL DEVLETİN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE’DE SOSYAL DEVLET

1.1. Giriş	6
1.2. Sosyal Devlet	6
1.3. Sosyal Devletin Tarihsel Gelişimi	9
1.3.1. Sanayi Devrimi Öncesi Dönem	10
1.3.2. Sanayi Devrimi ile II. Dünya Savaşı Arası Dönem	11
1.3.3. Sosyal Devletin Altın Çağı (1945-1970)	13
1.3.4. Sosyal Devletin Kriz Dönemi (1970’ten Günümüze)	14
1.4. Türkiye’de Sosyal Devletin Doğuşu, Gelişimi ve Mevzuattaki Yeri	16
1.5. Sonuç	20

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL POLİTİKA VE SOSYAL GÜVENLİK

2.1. Giriş	22
2.2. Sosyal Politika	22
2.3. Merkezi ve Yerel Düzeyde Sosyal Politika	25
2.4. Sosyal Politika Aracı: Sosyal Güvenlik	29
2.4.1. OECD'nin Sosyal Güvenlik Harcamaları ve Türkiye	31
2.4.2. Sosyal Güvenliğin Üç Temel Ürünü: Sosyal Sigorta, Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet	35
2.5. Sonuç	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL BELEDİYESİLİK VE TÜRKİYE’DE SOSYAL BELEDİYESİLİK

3.1. Giriş	39
3.2. Sosyal Belediyecilik Anlayışı	39
3.3. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik	44
3.3.1. Toplumcu Belediyeciliğe Kadar Sosyal Belediyecilik Adımları	47
3.3.2. Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin İlk Örneği: 1973-1977 Toplumcu Belediyecilik Hareketi	50
3.3.3. Türkiye’de 1980 Sonrası Sosyal Belediyeciliğin Gelişim Süreci	55
3.4. Bazı Avrupa Ülkelerinde Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Bu Örneklerin Türkiye’deki Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ile Karşılaştırılması	65
3.5. Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin Sorun Alanları ve Çözüm Önerileri	74
3.6. Sonuç	77

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

COVID-19 PANDEMİSİNİN SOSYAL BELEDİYESİLİĞE ETKİSİ

4.1. Giriş	79
4.2. Covid-19 Pandemisi	79
4.3. Covid-19 Pandemisiyle Mücadelede Ülke Örnekleri	81
4.4. Covid-19 Pandemisinin Kentlere Etkisi	85
4.5. Türkiye’de Covid-19 Pandemisi Süreci	90
4.6. Türkiye’de Covid-19 Pandemisi Sürecinde Merkezi ve Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Uygulama Alanları	93
4.7. Türkiye’de Covid-19 Pandemisi Sürecinin Sosyal Belediyecilik Anlayışı ve Uygulamalarına Etkisi	98
4.8. Sonuç	104

BEŞİNCİ BÖLÜM

COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE SOSYAL BELEDİYESİLİK: İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

5.1. Giriş	106
5.2. Covid-19 Pandemisi Süreci Öncesi İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin Sosyal Belediyecilik Uygulamaları	107

5.2.1. İzmir Büyükşehir Belediyesi Bünyesinde Yer Alan Bazı Müdürlüklerin Covid-19 Pandemisi Öncesi Uyguladıkları Sosyal Proje ve Hizmetler	109
5.3. Covid-19 Pandemisi Sürecinin İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Sosyal Belediyecilik Uygulamalarına Etkisi	113
5.3.1. İzmir Büyükşehir Belediyesi Bünyesinde Yer Alan Bazı Müdürlüklerin Covid-19 Pandemisi ile Mücadele Sürecinde Uyguladıkları Sosyal Proje ve Hizmetler	116
5.4. Sonuç	125
SONUÇ	127
KAYNAKÇA	134
EKLER	156
ÖZGEÇMİŞ	172

ÖZET

20. yüzyılın son çeyreğinde küreselleşme olgusunun ortaya çıkması ve neoliberal anlayışın benimsenmeye başlanmasıyla sosyal devlet anlayışı kapsamında yapılan kamu harcamalarının ve vergi artışlarının yaşanan ekonomik ve toplumsal krizin temel nedenini oluşturduğu düşüncesi yaygınlık kazanmış ve sosyal devlet anlayışında özellikle pratikte görece aşınma başlamıştır. Küreselleşmeyle paralel olarak gelişen yerelleşme olgusu ise devletin sosyal politika üretme görevinin yerel paydaşlara paylaştırılmasına öncülük etmiştir. Aynı zamanda dünya konjonktüründe özelleştirme, yerel demokrasi ve yönetim söylemleri 2000’li yıllara damgasını vurmuştur. Türkiye’de de dünyada yaşanan gelişmeler takip edilmiş ve 1980’li yıllardan itibaren ekonomi dışı açılmış, serbest piyasa düzeni tesis edilmeye çalışılmış ve özelleştirme süreci başlatılmıştır. Böylelikle sosyal devlet anlayışı geri planda kalırken sosyal harcamalar da kısıtlanmıştır. Bu durum sosyal politika üretme görevini yerel yönetimlerin üstlenmesini kaçınılmaz kılarken 2000’li yıllardan itibaren belediyelerin ‘sosyal’ niteliklerinin ön plana çıkmasını da sağlamıştır. Covid-19 pandemisi, sosyal devlet anlayışının görece etkisini kaybettiği ve sosyal belediyeçilik anlayışının sosyal yardım ve sosyal hizmet bağlamında ele alındığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, nitel ve betimleyici araştırma yöntemleri kullanılarak Covid-19 pandemisinin sosyal belediyeçilik anlayışı ve uygulamalarına olan etkisi incelenmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan İzmir Büyükşehir Belediyesinin Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecindeki sosyal belediyeçilik anlayışı ve uygulamalarının incelenmesiyle literatürdeki güncel boşluğun doldurulması ve sosyal bilimcilere yeni bir bakış açısı sunmak amaçlanmaktadır. İzmir Büyükşehir Belediyesindeki ilgili Müdürlüklerle yapılan görüşmelerden elde edilen nitel veriler sonucunda Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde ve sosyal belediyeçilik anlayışı kapsamında birçok sosyal proje ve hizmet geliştirilmesi, dezavantajlı kesimin genişlemesi nedeniyle hizmet alanlarının çeşitlenmesi ve dijitalleşme sürecinin başlaması gibi olumlu yanlar tespit edilmiştir. Bunun yanında bütçe, personel ve ulaşım eksiklikleri noktasında ise kimi olumsuz yönler tespit edilmiştir. Covid-19 pandemisi ile bir kez daha önemi anlaşılan sosyal belediyeçilik anlayışının işlevselliğinin sürdürülebilmesi açısından eksikliklerin giderilerek sosyal politikaların üretilmesi sürecinde sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin yanında sosyoekonomik, sosyokültürel ve psikososyal alanların da göz ardı edilmemesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal belediyecilik, Covid-19 pandemisi, Türkiye

ABSTRACT

THE EFFECT OF THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS ON THE UNDERSTANDING AND PRACTICES OF SOCIAL MUNICIPALITY: THE EXAMPLE OF IZMIR METROPOLITAN MUNICIPALITY

In the last quarter of the 20th century, with the emergence of the phenomenon of globalization and the adoption of the neoliberal approach, the idea that public expenditures and tax increases within the scope of the welfare state understanding are the main cause of the economic and social crisis becomes widespread and the welfare state understanding starts to erode relatively, especially in practice. The phenomenon of localization, which has developed in parallel with globalization, has led to the share of the state's social policy-producing duties to local stakeholders. At the same time, the discourses of privatization, local democracy and governance in the world conjuncture mark the 2000s. In Turkey, developments in the world are followed, and the economy is opened to foreign markets, a free market order is tried to be established, and the privatization process is initiated since the 1980s. In this way, the social state concept remains in the background and social expenditures are restricted. While this situation makes it inevitable for local governments to take on the task of producing social policies, it also makes it possible for the 'social' qualities of municipalities to come to the fore since the 2000s. The Covid-19 pandemic emerges at a time when the understanding of the social state has relatively lost its influence and the understanding of social municipalism is handled in the context of social assistance and social services. In this study, qualitative and descriptive research methods are used to examine the impact of the Covid-19 pandemic on the understanding and practices of social municipalism. The aim is to fill the current gap in the literature and to provide social scientists with a new perspective by examining the understanding and practices of social municipalism of Izmir Metropolitan Municipality in the fight against the Covid-19 pandemic within the scope of the study. As a result of the qualitative data obtained from the interviews with the relevant Directorates in Izmir Metropolitan Municipality, positive aspects such as the development of many social projects and services during the fight against the Covid-19 pandemic and within the scope of social municipalism approach, the diversification of service areas due to the expansion of the disadvantaged segment and the start of the digitalization process are identified. In addition, some negative aspects are

identified in terms of budget, personnel and transportation deficiencies. It is concluded that socioeconomic, socio-cultural, and psychosocial areas should not be ignored in addition to social assistance and social services in the process of producing social policies by eliminating the deficiencies to maintain the functionality of the social municipalism understanding, the importance of which is once again understood with the Covid-19 pandemic.

Keywords: Social municipalism, Covid-19 pandemic, Türkiye

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Covid-19 pandemisi öncesi Türkiye’de sosyal belediyeçilik uygulamalarının gelişimi ve Covid-19 pandemisi sırasında yaşanan kriz halinin sosyal belediyeçilik anlayışına ve uygulamalarına etkisi incelenmiştir.

Araştırma süreci boyunca sağlamış olduğu kolaylıklar ve hoşgörüsü ile desteğini her daim gösteren danışmanım Prof. Dr. Hakan ALTINTAŞ’a ve yüksek lisans ders döneminde ve araştırma sürecimin başlarında bana gerek çalışma titizliği gerekse idealistliği ile rol model olan ve motivasyon sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Bengi DEMİRCİ hocama teşekkürlerimi bir borç bilirim. Tezime olan katkılarından dolayı Dr. Öğr. Üyesi Yurdanur URAL USLAN ve Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Selim ALKAN’a ayrıca teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde, ilgileri için İzmir Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı’na, Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı’na ve ilgili Müdürlüklere teşekkür ederim. Aynı zamanda gerek yapılan telefon görüşmelerinde gerekse yüz yüze yapılan görüşmelerde samimiyetleri ve yardımseverlikleri ile çalışmam kapsamında hazırlanan sorulara net cevaplar vererek destek olan ve vakit ayıran uzman personeller Ecem BAŞTEKELİ, Emel PEKTEZEL, Naz AYAZ ve Fatma TAMTÜRK EREN’e teşekkürlerimi sunarım.

Bu günlere gelmemi sağlayan babam Musa VATANSEVER’e, annem Sema VATANSEVER’e ve tüm aileme teşekkür ederim. Ayrıca uzun süren tez dönemim boyunca kahrımı çeken, bana motivasyon veren ve bir bölüm bittiğinde benimle birlikte sevinen tüm arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Doğanay VATANSEVER

12.01.2024

KISALTMALAR DİZİNİ

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD:	Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
AKP:	Adalet ve Kalkınma Partisi
BM:	Birleşmiş Milletler
CITTASLOW:	International Association of Slow Cities
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
CODA:	Children of Deaf Adults
EBA:	Eğitim Bilişim Ağı
EUROCITIES:	Union of European Cities
GSYİH:	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HES:	Hayat Eve Sığar
ILO:	International Labor Organization
IMF:	International Monetary Fund
MSP:	Milli Selamet Partisi
OECD:	Organization for Economic Development and Cooperation
SHP:	Sosyaldemokrat Halkçı Parti
TANSA:	Tanzim Satış
TÜDEM:	Tüketimi Düzenleme Merkezi
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
UCLG:	United Cities and Local Governments
UNDP:	United Nations Development Program
UNICEF:	United Nations Children's Fund
WHO:	World Health Organization
WHO-HCN:	World Health Organization-Health Cities Network

GİRİŞ

Tek bir tanıma sahip olmayan devlet kavramı, tarihsel süreç içerisinde çağına uygun bir şekilde gelişim göstermiştir. Bu süreç içerisinde devlet, zaman zaman kamusal, sosyal, ekonomik ve hatta özel alanlara müdahaleleri ile ön plana çıkarken zaman zaman da sınırlı kapasitesi ile kendisini göstermiştir. Günümüzde halen tartışma konusu olmasına rağmen klasik liberalizmin fikir babası olarak kabul görülen Adam Smith'in devlet anlayışı, Robert Nozick'e göre minimal devlet anlayışını çağrıştırmaktadır. Minimal devlet anlayışı, birey özgürlüklerini azami ölçüde gerçekleştirmek adına özel alanda devlet müdahalesini sınırlı tutarken ekonomik alanda klasik liberalizmin "görünmez el" ve "laissez faire" ilkelerini benimsemiştir. Bu görüşü benimseyen fikir insanlarının "görünmez el" varsayımı, piyasanın kendiliğinden düzene geleceğini ileri sürmektedir (Öztürk, 2006: 19-20; Zorlu ve Kırmızıoğlu, 2018: 82-83; Macit, 2019: 91-93). 1920'li yıllara kadar etkisini gösteren minimal devlet anlayışı ve klasik liberalizm görüşü, 1929 yılında yaşanan ekonomik krizle beraber yerini müdahaleci devlet anlayışı ve sosyal liberalizm görüşüne bırakmıştır (Kalfa Ataay, 2016: 129-130). Sanayi Devrimi'nden itibaren ortaya çıkan sosyal devlet anlayışı çerçevesinde gelişen sosyal liberalizm, John Keynes'in iktisadi görüşünü benimsemiş olup piyasa düzeninin devlet müdahaleleri ile çözüme kavuşturulacağı düşüncesine dayanmaktadır. Her ne kadar piyasanın istikrara kavuşturulması için etkin devlet müdahaleleri öngörülmüşse de devletin piyasanın yerine geçmesi amaçlanmamıştır (Zafir, 2009: 68; Şen vd., 2018: 22). Sosyal devlet anlayışının, minimal devlet anlayışından ayrıldığı nokta ise devletin piyasaya olan müdahalelerinin yanında toplumsal alana da müdahale ederek adil gelir dağılımını sağlamayı amaçlamasından kaynaklanmaktadır. Zira pozitif özgürlüğü savunan sosyal devlet anlayışına karşın minimal devlet anlayışı, devletin topluma müdahale ederek bireysel özgürlüğü kısıtlayacağını öngördüğünden negatif özgürlüğü savunmaktadır. Aksi halde sosyal devlet anlayışı kapsamında topluma yapılacak her müdahale özgürlüğü sınırlandıracaktır (Çalışkan Akçetin ve Akçetin, 2013: 15; Kalfa Ataay, 2016: 135; Macit, 2019: 100).

Sosyal devlet anlayışına altın çağını yaşatan Keynesyen iktisadi görüşün 1970'li yıllarda ekonomik ve toplumsal krizlere cevap veremediği iddia edilmiştir. Böylece sosyal devlet anlayışını, yaşanan krizlerin sorumlusu olarak gören ve 1920'li yıllardan itibaren serbest piyasa düzenini savunan Friedrich August von Hayek, neoliberalizmin temellerini atmıştır. Hayek,

devlet müdahaleleri olmadan piyasanın kendiliğinden düzene geleceğini ve ekonomik büyüme ve istikrarın bu şekilde gerçekleşebileceğini savunmuştur. Böylece devlet-toplum ilişkisi devlet-ekonomi olarak yeniden şekillenmeye başlamıştır (Kalfa Ataay, 2016: 131-148). 1980’li yıllardan itibaren dünyada yaygınlaşan neoliberalizm anlayışına küreselleşme süreci de dahil olmuştur. Bu yıllarda her ne kadar minimal devlet anlayışı tekrar savunulmaya başlanmış olsa da küreselleşmenin etkisiyle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik ve toplumsal krizler devam etmiştir. Bu nedenle başta Dünya Bankası ve OECD olmak üzere diğer uluslararası örgütler tarafından neoliberal anlayışın eksik ve aksayan yönlerini düzeltme çabası içerisine girilmiştir. 1990’lı yıllardan itibaren devlet yapılanmasında değişim ve dönüşüm süreci başlamış ve devletin düzenleyici rolüne dikkat çekilmiştir (Doğan, 2016: 1796-1801). Hayek, klasik liberalizmin “laissez faire” ilkesi yerine “küçük ama güçlü devlet” ilkesini formüle etmiştir (Kalfa Ataay, 2016: 148). Böylece minimal devlet anlayışından düzenleyici devlet anlayışına doğru bir geçiş başlamıştır (Ataay, 2015: 26). Aynı zamanda bu dönemde yerinden yönetim, yönetişim, yerel demokrasi kavramlarının yaygınlaşması ve sosyal devlet anlayışının terk edilmeye başlanması devletin sosyal politika üreticisi konumunun sorgulanmasına neden olurken bu rolün yerel paydaşlarla paylaşılması gerektiği gündeme gelmiştir. Gelişmiş ülkelerde Sanayi Devrimi itibarıyla gelişen sosyal devlet anlayışı kapsamında yerel yönetimler de aktif rol almış ve yardıma ihtiyacı olan vatandaşlara ayni veya nakdi sosyal yardımlarda bulunulması ile sosyokültürel faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi adına sosyal politikalar üretmeyi ve toplumda zayıflayan sosyal güvenlik ve sosyal adaleti tesis etmeyi öngören bir model olarak tanımlanan sosyal belediyecilik anlayışının temelleri atılmıştır (Sezik, 2016: 174). Bu nedenle köklü bir yerel yönetim anlayışına sahip olan gelişmiş ülkelerde 1980’li yıllardan itibaren sosyal politika üretim sürecine yerel yönetimlerin yanında sivil toplum örgütleri ve özel sektör de dahil olmaya başlamıştır.

Türkiye de yukarıda devletin ekonomiye müdahalesi çerçevesinde özetlenmeye çalışılan değişim sürecini benzer şekilde deneyimlemiş, özellikle 1980’lerle beraber uygulanmaya başlanan neoliberal politikalar çerçevesinde sosyal devlet ve sosyal belediyecilik anlayışı benzer bir seyirde gelişim göstermiştir. Tezin kapsamının sınırlılığı dikkate alındığında kısaca denebilir ki Türkiye’de 1930’lu yıllarda çıkartılan 1580 sayılı Belediye Kanunu ile belediyelere birtakım sosyal içerikli görevler verilmiş olsa da kaynak, ilgi, personel yetersizliği gibi sebeplerle uzun yıllar bu görevleri merkezi yönetim üstlenmeye devam etmiştir. 1961 Anayasası’nın 2. Maddesinde yer alan: “Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir” ibaresi ile sosyal devlet ilkesi ilk kez anayasal güvenceye kavuşmuş ve sosyal

devlet anlayışı kapsamında önemli bir adım atılmıştır. Yerel düzeyde ise ilk kez sosyal devlet ilkesine dolaylı atıflar yapan 1973-1977 yılları arasında toplumcu belediyeçilik anlayışı modeli geliştirilmiş ve kendine özgü özellikleriyle ilerisi için bir dönüm noktası olmuştur. Türkiye, 1980’li yıllardan itibaren küreselleşme olgusu ve neoliberal anlayışın dünyada kabul görmeye başlamasıyla yeni dünya düzenini takip etmeye çalışmıştır (Ener ve Demircan, 2006: 218). Böylece sosyal devlet anlayışı kapsamında üretilen sosyal politikalar, yerel yönetimlere devredilmeye başlanmıştır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ara kurumlar yeterince gelişemediğinden yerel yönetimlerin sosyal politika üreticisi konumuna gelmeleri kaçınılmaz olmuştur. Sosyal devlet uygulamalarının, yurttaşlar ile en çok temasa geçen belediyelere indirgenmesiyle belediyeler, vatandaşlara kamu hizmetlerinin yanında sosyal belediyeçilik anlayışı kapsamında birtakım sosyal içerikli hizmetler de sunmaya başlamışlardır. Böylece 20. yüzyılın son çeyreğinde sosyal belediyeçilik anlayışı ülkemizde etkin olmaya başlamıştır. Ancak belediyelerin sosyal belediyeçilik anlayışı kapsamında sunmuş oldukları hizmetlerin hukuki alt yapısının yetersiz olması kapsamlı bir kamu yönetimi reformuna olan ihtiyacı gündeme getirmiştir. 2000’li yıllardan itibaren yerel yönetimler alanında yapılan reformlar sayesinde sosyal belediyeçilik anlayışının hukuki alt yapısı oluşturulmuştur.

Bu çerçevede bu çalışmada “Covid-19 pandemisi Türkiye’de sosyal belediyeçilik anlayışı ve uygulamalarını nasıl etkilemiştir?” sorusuna yanıt aranacaktır. Çalışmanın amacı, Covid-19 pandemisinin Türkiye’deki sosyal belediyeçilik anlayışı ve uygulamalarına etkisini incelemektir. Bu kapsamda, örnek olarak seçilmiş olan İzmir Büyükşehir Belediyesinin Covid-19 pandemisi sürecindeki ilgili hizmetlerinin sosyal belediyeçilik anlayışı çerçevesinde incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada; nitel ve betimleyici araştırma yöntemleri kullanılacak olup birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılacaktır. Ayrıca İzmir Büyükşehir Belediyesindeki uzman kişilerle yapılacak görüşmeler ve belediyeden elde edilecek nitel veriler üzerinden, Covid-19 pandemisi öncesi ve sonrasında sunulan ve sosyal belediyeçilik çerçevesinde değerlendirilebilecek hizmetler ve projeler hakkında kapsamlı bilgi elde edilecektir. Görüşme yapılmasındaki amaç ise çalışmanın yalnızca doküman analizi üzerinden değil aynı zamanda dezavantajlı kesimlerle birebir temas sağlayan birimlerle Covid-19 pandemisinin sosyal belediyeçilik anlayışına etkisini derinden irdelemektir. Bu çerçevede Covid-19 pandemisi öncesi dönemde sunulan hizmet ve projelerin nelerden oluştuğu, Covid-19 pandemisi ile söz konusu hizmetler ve projelerin içeriğinin ne şekilde oluşturulduğu ve taleplerin ne ölçüde arttığı, bunların kimler tarafından kullanıldığı, bunlara ayrılan bütçenin ne

kadar olduğu, hazırlanmalarında/yürütölmelerinde diğér paydaşların rolünün ne olduğu gibi sorulara cevap aranacaktır.

Sosyal belediyeçilik anlayışı ve uygulamaları hakkında ulusal ve uluslararası birçok çalışma mevcuttur. Ulusal literatürde makale, tez veya kitaplarda genel olarak sosyal belediyeçiliğın ölkemizde uygulanabilirliğı tartışılmış ve uygulama aşamasındaki sorunlarına değinilmiştir. Covid-19 pandemisi süreci ile ilgili olarak ise, bu süreçte sosyal belediyeçilik anlayışının önem kazanıp yeniden gündeme geldiğini ileri süren çalışmalar olduğu gibi (Bilgiç, 2020; Etiler, 2020; Öner ve Çam, 2021) bu anlayışın küresel bir salgın karşısında hazırlıksız kaldığını ileri süren çalışmalar da bulunmaktadır (Çimen, 2021; Öner ve Çam, 2021). Aynı zamanda sosyal belediyeçilik anlayışının var olan sorunlarına, Covid-19 pandemisi sürecinde belediyelerin dijital platformda etkin olamamaları, iş yükü artan personelin yaşamış olduğu görev karmaşaları da eklenerek sorunların giderek arttığı ileri sürölmüştür. (Bayraktar, 2020; Kuruhalil vd., 2021). Uluslararası literatürde ise Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde merkezi yönetimlerin rolü irdelenirken (Capano vd., 2020; Wu ve Mcgoogan, 2020; Stoecklin vd., 2020; Lin vd., 2020; Gostin vd., 2020) aynı zamanda OECD tarafından 2020 yılında hazırlanan bir raporda Covid-19 ile mücadele süreci kent bazında ele alınmıştır. Covid-19 pandemisi sürecinde yerel yönetimlerin genel görünümünden bahseden (Bilgiç, 2020), bu süreçte merkez ile yerel arasındaki ilişkiye değinen (Bilgili, 2020), ölkeler üzerinden uygulanan politikalara örnekler veren (Çetin, 2021), sosyal yardımların yeniden önem kazandığına vurgu yapan (Çimen, 2021), Covid-19 pandemisi sonrası için politikalar öneren (Bayraktar, 2020), yerel yönetimlerin pandemi ile mücadelesinden bahseden (Etiler, 2020; Peker ve Köseoğlu, 2021; Urhan ve Arslankoç, 2021; Bimay ve Kaypak, 2022), Covid-19 pandemisinin kentsel hizmetlere etkisini inceleyen (Henden Şolt, 2021) Ankara Büyükşehir Belediyesinin pandemi ile mücadele sürecini ele alan (Öner ve Çam, 2021) bu süreçte uluslararası belediye ağlarının önemini vurgulayan (Ersavaş Kavanoz ve Erdem, 2023) çalışmalar bulunsa da henüz güncel bir konu olması sebebiyle Covid-19 pandemisinin sosyal belediyeçilik anlayışı ile olan ilişkisi üzerine az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bilgimiz dahilinde akademik literatürde İzmir Büyükşehir Belediyesinin Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecini doğrudan ele alan çalışma da bulunmadığından bu çalışmanın literatüre yapacağı katkı önem arz etmektedir.

Beş bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde, sosyal devlet anlayışının ortaya çıkış süreci ile gelişimi incelenecektir. Daha sonra bu anlayışın Türkiye'deki gelişimi ele alınacaktır. İkinci bölümde, sosyal politika kavramı ve bu kavramın merkezi ve yerel düzeyde kullanım alanlarına bakıldıktan sonra sosyal politikanın bir aracı olan sosyal güvenlik kavramı

ve harcamaları ile sosyal güvenliğin üç ayağını oluşturan sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmet kavramları ele alınacaktır. Üçüncü bölümde, sosyal devlet anlayışının yereldeki belirleyicisi olan sosyal belediyecilik anlayışının gelişim süreci ile Türkiye’de ne ölçüde uygulanabildiğine bakıldıktan sonra bazı Avrupa ülkeleri ile Türkiye’de sunulan sosyal belediyecilik uygulamalarının karşılaştırılması yapılacaktır. Daha sonra Türkiye’de sosyal belediyecilik anlayışının temel sorun alanlarına ve çözüm önerilerine değinilecektir. Dördüncü bölümde, tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19’un nasıl pandemi haline dönüştüğüne değinildikten sonra diğer ülkelerin ve kentlerin pandemi sürecinden ne ölçüde etkilendikleri incelenecektir. Daha sonra pandeminin Türkiye’deki seyrine bakılacak ve sosyal belediyecilik anlayışı ve uygulamalarına etkisi irdelenecektir. Son bölümde, İzmir Büyükşehir Belediyesi özelinde sosyal belediyecilik uygulamaları Covid-19 pandemisi öncesi ve sonrası şeklinde ikiye ayrılarak ele alınacaktır. Sonuç kısmında ise genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra çalışma sonlandırılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL DEVLETİN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE’DE SOSYAL DEVLET

1.1. Giriş

Çalışmanın birinci bölümünde, klasik liberalizmden sosyal liberalizme geçiş sürecinde sosyal devlet anlayışının ortaya çıkışı ve tanımı ele alındıktan sonra tarihsel süreç içerisinde gelişimi incelenecektir. Daha sonra sosyal devlet anlayışının, Türkiye’deki seyrine bakılacaktır. Bu bölümde sosyal devlet anlayışının irdelenmesiyle sosyal belediyeçilik anlayışının teorik alt yapısının anlamlandırılması amaçlanmaktadır.

1.2. Sosyal Devlet

Keşifler çağı olarak bilinen 15. yüzyılda ekonomik anlamda zenginleşme fikrine ön ayak olan merkantilist yaklaşımı benimseyen Batılı devletler, değerli madenlerin ülkeye girişini sağlamak adına devletin piyasaya olan müdahalesini gerekli görmüşlerdir. 17. yüzyılın ortalarına kadar etkisini gösteren merkantilist yaklaşım, fizyokratların devletin ekonomik alana müdahalesi yerine “bırakınız yapsınlar” ve “görünmez el” ilkelerini benimsemesiyle etkisini yitirmiştir. Bu ilkeleri benimseyen devletler ekonomik alanda klasik liberalizmi kabul etmeye başlamışlardır (Zorlu ve Kırmızıoğlu, 2018: 82). Aynı zamanda bu dönemde ulus devletlerin ortaya çıkması, klasik liberalizm anlayışının temel zemine oturmasını sağlamıştır (Çalışkan Akçetin ve Akçetin, 2013: 15). Böylece devlet anlayışında da değişim görülmüş ve devletin asli görevleri güvenlik ve adalet olmak üzere sınırlandırılmıştır (Öztürk, 2006: 19-20). Sınırlı devlet anlayışı, serbest piyasanın oluşumunu sağlayan “bırakınız yapsınlar” ilkesi ve negatif özgürlüklerin savunulması klasik liberalizmin gelişimine ön ayak olmuştur. Klasik liberalizm, bireyin ekonomik, siyasal ve sosyal alanlardaki özgürlüğünü sınırlandıran her türlü engele karşı bir mücadele girişimi olmuştur (Çalışkan Akçetin ve Akçetin, 2013: 15). Adam Smith devletin temel iki görevinin, devletin varlığının temel nedenleri olduğunu savunmuş ve özel mülkiyetin önemine dikkat çekmiştir. Smith, eserlerinde kanunlar aracılığıyla devletin kamu düzenini sağlayarak toplumsal barış ortamını tesis edebileceğine işaret ederken devleti, garantör devlet olarak ifade etmiştir. Klasik liberalizmin önde gelen isimlerinden biri olan Smith gibi diğer liberallerde hukukun üstünlüğünü özgürlüğün sağlanmasında bir araç olarak kabul etmişlerdir. Böylece güvenlik ihtiyacı, devletin varlığının temel kabullerinin başında yer almıştır (Conway, 2011: 85; Zorlu ve Kırmızıoğlu, 2018: 80-98).

Robert Nozick, bu dönemde ortaya çıkan minimal devlet anlayışının Smith'in savunduğu "kendiliğinden düzen" ilkesinin bir sonucu olduğunu savunmuştur. Klasik liberalizm anlayışında yer alan görünmez el kavramı, kendiliğinden düzen anlamında kullanılmıştır. Devlet tarafından ekonomiye doğrudan yapılan müdahalelerin bireysel özgürlüğü sınırlandıracağına yönelik inanç, minimal devlet anlayışının temelini oluşturmuştur (Macit, 2019: 91-96). 18. yüzyılda her ne kadar serbest piyasa düzeninin sürdürülebilirliğini sağlamak adına hâkim görüş klasik liberalizm olsa da 1760 yılında yaşanan Sanayi Devrimi ile yeni bir dünya düzeni kurulmaya başlanmıştır. Yaşanan ekonomik büyüme, toplumsal sınıfların oluşmalarına neden olmuş ve toplum içerisinde huzursuzluklar baş göstermeye başlamıştır. Devletin müdahalesinin sınırlarının belirlendiği her dönemde olduğu gibi devletin müdahale araçları ile müdahale biçimleri değişim ve dönüşüm içerisine girmiştir (Zafir, 2009: 79). Serbest piyasanın dengesizliklerine karşı ve bazı özgürlüklerin yalnızca devlet eliyle korunabileceğine ilişkin görüşün yaygınlaşmasıyla devletin ekonomiye ve topluma olan olumlu müdahalelerini öngören, pozitif özgürlükçü sosyal liberalizm anlayışı Batılı ülkelerde benimsenmeye başlanmıştır (Çalışkan Akçetin ve Akçetin, 2013: 15). Böylece mutlak monarşinin görüldüğü minimal devlet anlayışından meşruti monarşinin görüldüğü sosyal devlet anlayışına doğru geçiş süreci başlamıştır (Biber, 2008: 58).

Kuruldukları zamandan itibaren devletler; afet, savaş, salgın gibi toplumsal ve ekonomik kriz anlarından sonra toplumda oluşan yaraları sarma eğiliminde faaliyet göstermişlerdir. Devletler hem sosyal hem de ekonomik yaşama müdahale ederek kriz sonrası toplumsal sorunların çözülmesi amacıyla hareket etmiş ve devletin bekası için toplumdaki huzursuzlukların giderilmesi adına önlemler almışlardır. Bu müdahaleler devletlerin vermiş oldukları önceliklerine göre farklılıklar göstermekle birlikte zaman zaman artarken zaman zaman da azalma göstermiştir. Toplumsal refahın yeniden sağlanabilmesi için ekonomik ve sosyal hayata yapılan müdahaleler bir devletin, sosyal devlet olarak tanımlanmasını beraberinde getirmiştir (Aydın ve Çatuk, 2019: 581).

Sosyal devlet terimi literatürde yaygın bir şekilde kullanılıyor olsa da refah devleti terimi ile aralarında dolaylı bir bağlantı söz konusudur. Zira sosyal devletin, toplumun refahının sağlanması ve her vatandaşın asgari yaşam standartlarına ulaştırılması gibi sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklardan dolayı sosyal refah devleti terimi de literatürde kendisine yer bulabilmiştir. Medeniyetlerin gelişmesi açısından önemli bir role sahip olan sosyal refah devleti, ekonomik ve sosyal alanda oluşabilecek krizlerin aşılmasında müdahaleci bir strateji benimseyerek hem sosyal devletin hem refah devletinin ortak bir noktasını oluşturmaktadır.

Ancak sosyal devlet tanımına uyan her devletin bir refah devleti de olmadığı görülmektedir. Zira bir refah devletinden söz edilebilmek için teoride kalan sosyal devlet anlayışının pratiğe aktarılması zaruridir (Kurşun ve Rakıcı, 2016: 135; Aydın ve Çatuk, 2019: 580-581).

Almanya'nın Bismarck idaresinde olduğu 1870'li yıllarda ortaya atılan sosyal devlet kavramı, toplumsal refahın sağlanabilmesi adına gerek ekonomiye gerekse sosyal yaşama müdahalelerde bulunularak toplumdaki sosyal dengenin korunmasını sağlayan bir devlet şekline karşılık gelmektedir (Yay, 2014: 147; Aydın ve Çatuk, 2019: 580). Refah devleti ise hâlihazırda devam eden üretim süreçlerinin devamlılığını gözeterek oluşabilecek bir ekonomik kriz halinde sosyal hayatın kontrol altında tutularak bu kriz döneminin atlatılmasını sağlayan bir devlet modeli olarak tanımlanmaktadır (Seyidoğlu, 1999: 359-360). Sosyal devlete göre yeni bir kavram olan refah devleti, ilk defa 1941 yılında *Citizen and Churchman* adlı eserde kullanılmışsa da Beveridge Raporu ile 1942 yılından itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 9).

Sosyal devlet, vatandaşların adalet karşısındaki eşitlik anlayışını bir ileri seviyeye götürerek ekonomi, siyasi ve sosyal alanlarda da fırsat eşitliğini gözeterek oluşabilecek sosyal riskleri önlemeyi, toplumdaki sosyal barışın sağlanması adına milli geliri orantılı bir şekilde dağıtarak piyasadaki bağımsız olarak her bireyin asgari düzeyde bir yaşam kalitesine erişmesini sağlamayı, bu yaşam kalitesinin sağlanabilmesi için ise herhangi bir ayırım gözetmeksizin eşit bir şekilde sosyal hizmetler sunmayı hedeflemektedir (Gümüş, 2018: 35; Aydın ve Çatuk, 2019: 580-592). Sosyal devlet etkinliğini kamu kaynaklarını aktif bir şekilde kullanıp piyasaya müdahale ederek sağlamaktadır. Bu müdahaleler para, gelir, istihdam gibi çeşitli politikalar ile gerçekleşmektedir. Bu politikaların pratiğe aktarılması için de belli başlı araçlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu araçlar; erişilebilirliği kolay bir eğitim ve sağlık sistemi, her birey için sosyal güvenlik güvencesi, işsizlik ödenekleri, tarımın devamlılığı için sübvansiyonlar, uygun fiyatlı konut sistemi şeklinde sıralanabilir. Bu araçların uygulanabilirliği için de etkin bir kamu gücü kullanımı elzemdir (Seyidoğlu, 1999: 497; Özdemir, 2007: 30). Sosyal devlet, söz konusu politika araçlarını temel olarak toplumdaki dezavantajlı kişileri de gözeterek her vatandaşa daha iyi bir gelecek sunmak ve toplumun refah seviyesini yükseltmek için kullanmaktadır (Yay, 2014: 150). Ancak bu araçların kontrollü bir şekilde idare edilerek kaynak israfının önüne geçilmesi ve kayırcı politikalarından uzak tutulması sürdürülebilirliği için önem arz etmektedir. Zira kontrolsüz kaynak kullanımı veya kayırcı politikalar toplumu sosyal bir bunalıma sürükleyebilecek ve sosyal barış ortamının bozulmasına sebebiyet verebilecektir (Karaca ve Çam, 2019: 78).

Sanayi Devrimi ile ekonomik ve toplumsal yapının değişmesi sonucunda yerel düzeyde kalan sosyal hizmetler yetersiz kalmaya başlamış, dünya kapsamlı bir dönüşüm içine girmiştir. Gerek insanların daha iyi bir yaşam standartlarına ulaşmak için büyük kentlere göç ederek nüfusun hızla artmasına sebebiyet vermesi gerekse de bu nüfus artışı sonucunda işsizlik kavramının ortaya çıkması, devletlerin kapitalist düzenin devamlılığını sağlamak için liberal düşünceden uzaklaşmasına neden olmuştur (Savcı Yörük, 2021: 167). Böylelikle sosyal devlet bu zamanda serbest piyasaya müdahale etmeye başlamış, piyasadaki yetersizlikleri gidermeye çalışmıştır (Aktan, 1995: 73; Gümüş, 2010: 119-120). Bu müdahaleler, serbest piyasanın getirmiş olduğu eşitsizliğin giderilmesi ve Sanayi Devrimi ile oluşmaya başlayan sınıfsal yapıdaki mağduriyetleri gidererek toplumsal huzurun sağlanması amacını gütmüştür (Savcı Yörük, 2021: 177). Sanayi Devrimi ile toplumdaki sosyal denge ve barış ortamının korunarak kapitalist düzenin devam edebilmesini amaçlayan sosyal devlet anlayışı, aynı zamanda hukuk, adalet, insan onuruna yakışır bir hayat sürme, vatandaşların ekonomik ve sosyal alanlardaki eşitliği gibi kavramları da beraberinde getirmiş ve bireyin araç olmaktan ziyade amaç olmasına öncülük etmiştir (Yay, 2014: 150; Savcı Yörük, 2021: 166).

1.3. Sosyal Devletin Tarihsel Gelişimi

Devletler, hemen hemen her dönemde az ya da çok vatandaşlarına sosyal hizmetleri devlet eliyle ulaştırmaya çalışmışlardır. Bu dönemleri, literatürde yaygın olarak kabul edilen; Sanayi Devrimi öncesi dönem, Sanayi Devriminden II. Dünya Savaşına kadar olan ki dönem, 1945'ten 1970'lere kadar olan dönem ve 1980'den günümüze olan dönem olarak sınıflandırmak tezimiz için isabetli olacaktır. Sosyal devlet anlayışı sıralanan dönemlerde inişli çıkışlı bir yol izlese de literatürde yaygın olarak günümüze kadar varlığını devam ettirmeyi başarmış bir olgu olarak kabul görmüştür (Kurşun ve Rakıcı, 2016: 135; Karaca ve Çam, 2019: 73).

Sanayi devrimi öncesi dönemde, dünyada tarıma dayalı bir düzen hâkim olduğundan gerek toplum yapısında gerekse üretim ilişkilerinde uzunca bir zaman değişiklik olmamıştır. Bu sebeple sosyal hizmetlerin büyük bir kısmı yerel düzeyde karşılanmıştır. Süregelen bu tarım toplumlarında sosyal çeşitliliğin az olması sebebiyle sınırlı bir talep söz konusu olduğundan yerel düzeydeki sosyal hizmetler, talepleri karşılamaya yetmiştir (Güran, 2011: 54).

Sanayi dönemi ile başlayan sanayileşme sürecinde gelişen kapitalist üretim ilişkileriyle birlikte oluşan sınıfsal yapıda demokrasi seslerinin yükselmesiyle birlikte sosyal devlet anlayışı bir kavram olarak ortaya çıkmış ve işçi sınıfının bazı temel hakları elde etmesini sağlamıştır (Özdemir, 2007: 185). Bu anlayış ile işçilere kazandırılan haklar neticesinde kapitalizmin beraberinde getirmiş olduğu refah artışı topluma entegre edilmeye ve kapitalist yapının

devamlılığı için ortaya çıkan olumsuz hava giderilmeye çalışılmıştır (Gümüş, 2018: 36; Karaca ve Çam, 2019: 72). Böylelikle sosyal devlet kavramı, ekonomik nedenlerin sonucu olarak kapitalizmin devamlılığının sağlanması için ortaya çıkmış, insani duygular ikinci planda kalmıştır (Belek, 2009: 302; Karaca ve Çam, 2019: 75).

Bu dönemde piyasaya olan müdahaleler, öncelikle işçi ile işveren arasındaki sorunların giderilmesi için yapılmış olsa da daha sonra sosyal güvenlik sistemlerinin ortaya çıkarılması ile istihdam sorunlarından çeşitli sosyal ihtiyaçlara kadar toplumun refahını artırmaya yönelik çalışmalarla dolaylı olarak bireyin temel haklar kazanmasını sağlamıştır (Serter, 1994: 3). Aynı zamanda bu çalışmalar beraberinde modern bir devlet örgütlenmesini de getirmiş ve sosyal devlet sisteminin uygulanabilirliği için önemli bir adım atılmıştır (Yaşa, 2018: 150). Gerçekleştirilen sosyal hizmetler neticesinde sosyal harcamalarda artışlar görülmüş ve artan oranlı vergileme sistemi bu anlayışın temel politikaları arasında yer almıştır (Gümüş, 2018: 33).

Sosyal devlet anlayışı, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan kargaşanın giderilmesi için gelişmiş ülkelerde çeşitli anlaşıma ve programlarla etkin bir şekilde uygulanmaya başlanmış ve devlet müdahalesi daha önceki dönemlere göre artış göstermiştir (Yaşa, 2018: 150). Zira bu dönemde sosyal devlet anlayışı, ulus devletinin yükselmesi ve merkezi yönetimlerin güç kazanması sayesinde hızlı bir büyüme göstermiştir (Gümüş, 2018: 33).

1970'li yıllardan günümüze kadar olan ki dönemde ise, yaşanan krizler doğrultusunda sosyal harcamaların devletlere bir yük olduğu inancı neticesinde müdahaleci devlet anlayışı yerini tekrar liberal devlet anlayışına bırakmaya başlamıştır (Kurşun ve Rakıcı, 2016: 151). Bu dönemde sosyal devlet anlayışına yönelik eleştiriler doğrultusunda devletin piyasaya olan müdahalelerinin kısılması amacıyla gönüllülük esaslı çerçevesinde üçüncü bir sektör görevi gören sosyal sektörün işlerlik kazanması yönüne işaret edilmiştir (Gökbunar ve Kovancılar, 1998: 262; Alp, 2009: 276). Literatürde yaygın olan görüş ise sosyal devlet anlayışının günümüzde halen varlığını az da olsa devam ettirdiğini ve yeni koşullara uyum sağlayarak yeniden bir yapılanma sürecine girdiği yönündedir (Yaşa, 2018: 147; Gümüş, 2018: 63).

1.3.1. Sanayi Devrimi Öncesi Dönem

Tarıma dayalı bir üretim süreci ve toplum yapısının görüldüğü Sanayi Devrimi öncesi dönemde, halkın büyük bir bölümü kendilerine yetecek düzeyde çalışmış, metalaşma veya artı değer kavramları henüz tam anlamıyla görülmemiştir. Bu dönemde devletler belli bir düzeyde sosyal yardımlar çerçevesinde birtakım girişimlerde bulunmuşlar da genellikle toplum içerisinde yer alan mücbir sebepler doğrultusunda çalışamayacak ve bakıma muhtaç olan dezavantajlı kesimlerin ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla yerel düzeyde sosyal kurumlar

kurulmuş ve bu kurumlar eliyle çeşitli ihtiyaçlar giderilmeye çalışılmıştır (Gümüş, 2018: 38-39).

Sosyal yardımların ilk kez sistemleştirilip uygulanmaya başlandığı ülke İngiltere olmuştur (Akyüz, 2008: 59). İngiltere’de, günümüzde mahalle olarak adlandırılan, Parish’ler yerel bir örgütlenmeye sahip olmuş ve Yoksul Yasaları çerçevesinde toplumdaki ihtiyaç sahiplerine yönelik ayni veya maddi sosyal yardımlarda bulunmuşlardır (Aydın ve Çatuk, 2019: 581). 1782 yılında çıkarılan Gilbert Yasası ile bu yerel örgütlenmelere diğer yerel örgütlenmelerle birlik olabilme olanağı tanınmış ve bölgesel bir örgütlenme sağlanmıştır (Güngör ve Özügurlu, 1997: 4). Ancak bahsedilen Yoksul Yasaları her ne kadar batılı ülkelerde İngiltere’nin sosyal yardımlarda öncü olmasını sağlamışsa da tarım toplumuna göre tasarlanan yasalar zamanla toplumun ihtiyaçlarına cevap verememe noktasına ulaşmış ve 1860’lı yıllarda toplumda sosyal bir kriz baş göstermiştir (Sözer, 1997: 50; Talas, 1999: 119).

1871 yılına gelindiğinde Almanya’da Şansölye Otto von Bismarck öncülüğünde sosyal devletin temelleri atılmıştır. Aynı zamanda Bismarck döneminde halk sağlığı ve kaza sigortası ile sakatlık ve yaşlılık aylığı ilk kez uygulama alanı bulmuş ve böylece modern bir devletin oluşum sürecinde sosyal devlet anlayışı yadsınamaz bir öneme sahip olmuştur (Schulz, 2000).

1.3.2. Sanayi Devrimi ile II. Dünya Savaşı Arası Dönem

İngiltere’de teknolojinin gelişmesi ile 19. yüzyılın son çeyreğinde Sanayi Devrimi ortaya çıkmıştır (Aydın ve Çatuk, 2019: 582). Sanayi Devrimi ile başlayan dönüşüm sürecinde, kırdan kente olan göçlerle şehirler hızlı bir büyüme sürecine girmiş ve ailenin ön planda olduğu tarıma dayalı toplumsal yapı yerini bireyin öne çıktığı sanayiye dayalı toplumsal yapıya bırakmaya başlamıştır (Gümüş, 2018: 44). Bu devrim her ne kadar ekonomik olarak ülkenin kalkınmasına katkı sağlamışsa da beraberinde birtakım sosyal sorunları da getirmiştir. Ancak ülkede halihazırda devam eden yoksulluk yasaları bu sorunların çözülmesinde yetersiz kalmış ve devletin sosyal alana müdahalesi kaçınılmaz olmuştur (Aydın ve Çatuk, 2019: 582). Bu müdahaleler değişen dünya düzeniyle ortaya çıkan toplumsal, ekonomik, siyasal sorunlara bir cevap niteliği taşımıştır (Gümüş, 2018: 45).

İngiltere’de Sanayi Devrimi ile değişen üretim yapısında özellikle dezavantajlı grupta bulunan kadın ve çocukların zor şartlar altında çalıştırılması ve emeklerinin karşılığının verilmemesi devleti ilk olarak işveren ve işçi arasındaki sorunları çözmek için harekete geçirmiştir. Devlet, bu konuyu çözmek amacıyla birtakım sosyal yasalar çıkararak ilk müdahalesini gerçekleştirmiştir (Gümüş, 2018: 34; Aydın ve Çatuk, 2019: 582). Şehirlerdeki nüfusun artması ile ortaya çıkan çalışma isteği olup da çalışamayan kesimi tabir etmek için

işsizlik kavramının ortaya çıkması ise devletin istihdam alanları oluşturmaya başlamasıyla müdahalelerin çeşitli perspektiflerden ele alınması gereğini ortaya çıkarmıştır. Sanayi Devrimi öncesi marjinal düzeyde kalan devlet müdahaleleri bu dönemde artarak devletin toplum üzerinde aktif rol almasını sağlamıştır (Serter, 1994: 3; Gümüş, 2018: 44-45). Böylelikle yaşanan bu gelişmelerle işçi sınıfı ile kapitalistler arasında bir uzlaşma sağlayarak toplumdaki kutuplaşmanın önüne geçilmeye çalışılmıştır (Sallan Gül, 2013: 69).

Devrimin ilk yıllarında Almanya’da görülen reformlar sayesinde kurumsal temelleri atılan sosyal devlet anlayışı, İngiltere’de 1906-1914 yılları arasında yapılan reformlarla görülmeye başlanmıştır. 19. yüzyılın başlarında erken sanayileşen ülkelerde görülen sosyal devlet anlayışı, tarihte görülmemiş bir değişimi beraberinde getirmişse de kapitalist üretim yapısını tam anlamıyla benimseyemeyen ülkelerde böyle bir değişim yaşanmadığından devlet müdahalesi ile gerçekleşen sosyal düzenlemelere henüz ihtiyaç duyulmamıştır (Gümüş, 2018: 37-46). Dünya Savaşının patlak verdiği 1914-1918 yılları arası ile 1929 dünya ekonomik krizi sırasında sosyal devlet anlayışı yaşanan toplumsal ve ekonomik krizler sebebiyle geri planda kalmışsa da sonrasında yaşanan komünizm tehdidine karşı merkezi yönetimlerin gösterdiği başarılar kriz döneminin atlatılarak sosyal devlet anlayışının gelişmesinde etkili olmuştur (Özdemir, 2004: 141; Gümüş, 2018: 49). Bu dönemde devletlerin seyirci rolden çıkarak sosyal devlet anlayışı çerçevesinde daha fazla müdahalesi öngörülmüştür (Özdemir, 2007: 183).

Kriz döneminden çıkış sırasında tahrip edilen ekonomik ve toplumsal yapının yeniden normale döndürülmesi için devletler; serbest piyasaya müdahale edilmesi, özel sektörlerin devlet eliyle desteklenmesi ve piyasa başarısızlıklarından vatandaşların korunmasını öngören Keynesyen anlayışı benimseye başlamıştır (Gümüş, 2018: 50). Bu anlayış, Keynes’in 1936 yılında çıkarttığı *General Theory of Employment; Interest and Money* adlı eserinde formalize edilmiş ve para politikasından maliye politikasına geçilerek ekonomik krizin atlatılabileceği öngörülmüştür. Devlet harcamalarının artırılarak istihdam dengesinin sağlanması üzerine kurulan bu anlayış, kapsamlı bir sosyal devlet anlayışı fikrine zemin hazırlayarak dünya genelinde kabul görmeye başlamıştır (Bayraktar, 2012: 248-255; Şen vd., 2018: 9; Yaşa, 2018: 151).

1942 yılında Keynes’in destekleriyle yayımlanıp daha sonra yasalaşan Beveridge Raporu, ulusal bir sigorta vizyonunun geliştirilmesi gerektiğini öngörmesi sebebiyle sosyal devlet anlayışının gelişme sürecinde önemli bir yere sahip olmuştur (Özdemir, 2004: 151). Bu raporda, kapsamlı bir sağlık sigortasının, ailelere yönelik yardımların ve tam istihdamın devlet eliyle gerçekleştirilmesi gerektiği stratejik bir biçimde ele alınmıştır. Aynı zamanda devlet eliyle

yapılacak olan bu yatırımlar ile yeni istihdam alanlarının oluşturulması ve kriz döneminde zarar gören kesimlere sosyal devlet anlayışı kapsamında sosyal yardımlarda bulunulması hedeflenmiştir (Gümüş, 2018: 51-55). Bu rapor, hedefler doğrultusunda yapılacak olan sosyal yatırımlardan ayırım gözetmeksizin tüm vatandaşların yararlanmasını öngördüğünden evrensel bir rapor özelliği de taşımaktadır (Sallan Gül, 2004: 147-148).

1.3.3. Sosyal Devletin Altın Çağı (1945-1970)

II. Dünya Savaşı'ndan sonra; "Atlantik Paketi", "Philadelphia Bildirgesi", "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi", "Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Sözleşmesi", "Avrupa Sosyal Şartı", "Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi" gibi uluslararası belgeler sosyal devlet anlayışının yaygınlaşmasına hız kazandırarak devletlerin yeni dünya düzenine entegre olmasına katkı sağlamıştır (Özdemir, 2007: 199-200; Akgeyik, 2010:48; Kurşun ve Rakıcı, 2016: 139). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan sosyal hakların anayasalarda yer edinmesi, hükümetlerin vatandaşları ile uzlaşa sağlamasına öncülük etmiş ve bu durum sosyal devlet anlayışının gelişmesini kolaylaştırmıştır (Gökbunar ve Kovancılar, 1998: 252; Göze, 2007: 384). Böylelikle sosyal devletler, toplum içerisinde yer alan dezavantajlı kesime yönelik sunulması gereken sosyal hizmet ve yardımları toplumun vicdanına bırakmamışlar, vergi, para, gelir transferi gibi politikalarla devlet kurumları aracılığıyla sunmuşlardır (Sallan Gül, 2013: 70-75).

1945-1975 yılları arasında Keynesyen model sayesinde dünya ekonomisi büyük bir büyüme göstermiştir. Bu model ile, toplam talep artışına yönelik ekonomik büyüme ve tam istihdam başarılı bir şekilde uygulama alanı bularak sosyal devlet anlayışının işlerliğini sürdürmesine destek olmuştur. Böylece sosyal devlet ile karma ekonomi anlayışı dünya genelinde yaygın olarak kullanım alanı bulmuştur (Özdemir, 2007: 117; Gümüş, 2018: 56-57). Bu durum 1945-1975 yılları arasında sosyal devlet anlayışını pik noktasına ulaştırmış ve bu dönemin Altın Çağ olarak adlandırılmasına öncülük etmiştir (Özdemir, 2007: 199). Bu dönemin Altın Çağ olarak adlandırılmasının bir diğer sebebi de Keynesyen modeli benimseyen devletlerin önemli ölçüde ekonomik bir büyüme sağlamasından kaynaklanmıştır. Bu sebeple bu döneme Keynesyen Refah Devleti 'de denilmiştir (Gümüş, 2018: 55-56).

Ekonomik büyüme ve uluslararası belgeler sayesinde devletler, savaş sonrası bu dönemde toplumu yeniden refah seviyesine çıkartmak amacıyla çeşitli sosyal yardımları ve hizmetleri ayırım gözetmeksizin tüm vatandaşlara sunarak sosyal devletin kurumsallaşmasını sağlarken aynı zamanda devlet harcamalarının artmasına da yol açmışlardır. Bu devlet harcamaları, yine kendi vatandaşlarının ödedikleri vergiler aracılığıyla finanse edildiğinden

toplumda ekonomik kamburlara sebep olmuştur. Devlet harcamalarının ve vergi yükünün artması ise 1970 yılı sonrasında yaşanan ekonomik ve toplumsal krizlerin sebepleri arasında sayılmıştır (Yaşa, 2018: 147-150; Savcı Yörük, 2021: 170).

1.3.4. Sosyal Devletin Kriz Dönemi (1970'ten Günümüze)

1968-1973 yılları arasında önce işçi grevleri ile başlayan daha sonra petrol krizleri ile devam eden süreç stagflasyon krizine neden olmuştur (Yasa, 2017: 293; Aydın ve Çatuk, 2019: 582). Devletler, bozulan piyasa düzeninin tekrar onarılması amacıyla Keynesyen modeli terk ederek yüksek vergileri ve kamu harcamalarını eleştiren neoliberalizm veya yeni sağ düşüncülerine doğru bir eğilim göstermiştir (Marangoz, 2001: 83; Gümüş, 2018: 58). Aynı zamanda yaşanan kriz döneminden çıkmak için ulus devlet anlayışının yetersiz kalması, uluslararası şirketlerin önem kazanmasına yol açmış, böylece küreselleşme olgusu gündeme gelmiştir. Bu faktörler, finansal ve mali yük oluşturan sosyal harcamaların kısıtlanmasına yol açarak sosyal devlet anlayışının gerileme sürecine girmesine neden olmuştur (Kurşun ve Rakıcı, 2016: 136; Gümüş, 2018: 34). Uluslararası şirketlerin güç kazanmasıyla birlikte devletler arasında sermaye çekme yarışı başlamış, bu durum sosyal harcamaların önemli bir gelir kaynağı olan vergilerin düşürülmesine yol açmıştır. Vergilerin düşürülmesi ise sosyal politikaların işlerliğini sekteye uğratmıştır (Aktan ve Vural, 2002: 28; Kurşun ve Rakıcı, 2016: 139). Böylece 1970'li yıllara kadar meydana gelen sorunların devlet eliyle çözülebileceği yönündeki görüşten sorunun devletin kendisi olduğu bir görüşe doğru geçiş başlamıştır (Özdemir, 2007: 245).

Yaşanan petrol krizleri ve II. Dünya Savaşı sonrası yaraların sarılması amacıyla kurulan Bretton Woods sisteminin çökmesi, küreselleşmenin etkisiyle gelişen uluslararası örgütlerin yeni bir dünya düzeni arayışı içerisine girmesine ön ayak olmuştur (Kalfa Ataay, 2016: 132). Aynı zamanda 1980'li yıllarda birçok ülkede liberal muhafazakarların iktidara gelmesiyle devletin müdahale alanı sınırlandırılmaya başlanmış ve devletin görevi tekrardan tanımlanmıştır (Biber, 2008: 67). Devletin maliye politikaları ile ekonomik alana müdahalede bulunması krizin nedenleri arasında sayılmış ve maliye politikasından ziyade para politikasının önemi tekrar vurgulanmıştır (Şen vd., 2018: 10). Bu kapsamda devlet, piyasanın düzgün işlemesini sağlamakla görevlendirilmiş ve jandarma devlet veyahut gece bekçisi devlet olarak nitelendirilmiştir. Sınırlı devlet nitelendirmeleri ise minimal devlet anlayışının tekrar benimsenmeye başlamasını beraberinde getirmiştir. Bu dönemde iki ekonomist ön plana çıkmaya başlamıştır. İlki, Friedrich August von Hayek'tir. Hayek, hukukun üstünlüğü ile sınırlandırılmış olan devletin, bireysel özgürlükleri koruyabileceği savunmuştur. Diğer bir

ekonomist olan Milton Friedman ise devletin varlığı ile özgür bir piyasanın sağlanabileceği ifade edilmiştir. İki ekonomistin ortak noktası, piyasanın üstünlüğünü kabul etmeleri olmuştur. Zira bu ekonomistlere göre serbest piyasanın sağlamış olduğu ekonomik özgürlük, özgürlüğün temelini oluşturmaktadır. Bu iki ekonomistin ayrıldığı nokta ise Friedman'ın sosyal yardım ve sosyal hizmetlere olan bakış açısından kaynaklanmıştır. Friedman, devletin yardıma muhtaç vatandaşlara doğrudan sosyal yardım ve sosyal hizmetlerde bulunmaması gerektiğini ancak bu yardım ve hizmetlerin sunulmasını sağlayacak kurum ve kuruluşların oluşturulmasına öncülük etmesi gerektiğini savunmaktadır (Doğan, 2016: 1801; Kalfa Ataay, 2016: 129-146).

1980'li yıllarda iktisadi alanda neoliberalizm anlayışının benimsenmeye başlanmasıyla devlet anlayışı, devlet – toplum ilişkisi yerine devlet – ekonomi ilişkisine dönüşmeye başlamıştır (Kalfa Ataay, 2016: 147-148). Ancak bu yıllarda gelişmiş ülkelerin aksine gelişmekte olan ülkelere yaygınlaşan minimal devlet anlayışı, yaşanan toplumsal ve ekonomik krizlerin çözülmemesine neden olmuştur. Aynı zamanda 1990'lı yıllarda Sovyet komünizminin çözülmesi, devletin müdahaleci rolünün tekrardan ele alınmasını sağlamış ve Hayek'in küçük ama güçlü devlet anlayışı çerçevesinde devlete düzenleyici bir rol atfedilmiştir (Conway, 2011: 89). Böylece neoliberalizm, aktif bir devletin varlığını ve devletin piyasaya müdahale etmeyerek rekabet ortamını sağlaması gerektiğini savunmuş ve minimal devlet anlayışından düzenleyici devlet anlayışına doğru bir geçiş süreci başlamıştır. Bir taraftan OECD, düzenleyici devlet anlayışına vurgu yaparken bir taraftan da Dünya Bankası, yönetim ve yerel demokrasi gibi kavramları ön plana çıkarmaya başlamıştır. Böylece devletin politika belirleyici rolü değişmeye ve yerele verilen önem artmaya başlamıştır (Ataay, 2015: 20; Doğan, 2016: 1801).

Liberaller, sosyal harcamaların kısıtlanması nedeniyle oluşan boşluğun üçüncü bir sektör olan sosyal sektör aracılığı ile doldurulabileceğini ve sosyal sektörün gönüllük esası ile çalışarak hizmet sağlayıcı çeşitliliğinin artırılabilceğini savunmuşlardır. Liberallere göre, bu sektör sayesinde devlet müdahaleleri azaltılacak ve Sanayi Devrimi öncesindeki kolektif dayanışma bağları tekrar hatırlanacaktır. Aynı zamanda sosyal harcamaların kısıtlanması ile çalışabilecek güfte olup da geçimini aldığı işsizlik yardımları veya emeklilik maaşları ile sağlayan vatandaşların işgücü piyasasına tekrar dönmesi ekonomik kalkınmaya destek olacak ve sosyal yardımlar gerçekten ihtiyacı olan kişilere yapılarak kaynak israfı önlenecektir (Gökbunar ve Kovancılar, 1998: 262; Alp, 2009: 276; Yaşa, 2018: 159-162). Böylece devlet, daha verimli ve etkin bir şekilde düzenleyici ve rekabet sağlayıcı bir role bürünecektir (Karaca ve Çam, 2019: 73). Ancak yaşanan bu dönemde sosyal ve ekonomik hakların kısıtlanması

yoluna gidilmesi gelir adaletsizliğin artmasına neden olmuş, krizin aşılması 2000’li yıllara kadar sürmüştür (Savcı Yörük, 2021: 170).

Sosyal devlet anlayışı hakkında finansal sınırlarına gelindiğine veya yaşanan krizlerin bu anlayışı ortadan kaldırdığına yönelik eleştiriler yapılıyor olsa da bu anlayış halen varlığını gerek piyasa başarısızlıklarına müdahale edebilirliği gerekse sosyal yardımlar minvalinde devam ettirmektedir. 1970’lerden günümüze kadar sosyal devlet anlayışının yeniden yapılandırılması yönünde tartışmalar süregelmektedir (Kurşun ve Rakıcı, 2016: 151; Yaşa, 2018: 147-151; Gümüş, 2018: 63). Bu anlayış, kriz sonrası 1990’lı yıllardan itibaren yavaş yavaş bir artış seyri izlemekte olup günümüzde düzenleyici bir role bürünmüştür (Savcı Yörük, 2021: 170). Gelişmiş ülkeler, sosyal devlet anlayışının getirilerinden uzun bir zaman faydalanmış ve günümüzde rekabetçi anlayışlara doğru yönelme gösteriyorlarsa da Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler halihazırda sosyal refah seviyesine çıkmaya çalışmaktadırlar. Gerek gelişmiş ülkelerin tamamen sosyal devlet anlayışını terk etmemesi gerekse gelişmekte olan ülkelerin gelişmeleri için sosyal devlet anlayışına ihtiyaç duymalarından kaynaklı ortaya çıkan paradoks sebebiyle sosyal devlet anlayışı, günümüzde sosyal yardımlar şeklinde kısıtlanmışsa da halen varlığını sürdürmektedir (Kurşun ve Rakıcı, 2016: 152).

1.4. Türkiye’de Sosyal Devletin Doğuşu, Gelişimi ve Mevzuattaki Yeri

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilan edilmesiyle Türkiye Cumhuriyeti resmen kurulmuştur. Kurulan yeni devletin ilk yıllarında hazırlanan 1924 Anayasası, savaş sonrası harap olmuş ekonomi ve toplumun herhangi bir sınıfsal talep olmaksızın devlet eliyle iyileştirilmesi için temel düzenlemeler içerirken sosyal devlet anlayışı ile ilgili düzenlemelere bu anayasa metninde henüz tam anlamıyla yer verilmemiştir. Türk toplumunun yapısı gereği hem cumhuriyet öncesi hem de cumhuriyetin ilk yıllarındaki birlik beraberlik duygusu, yerel düzeyde gönüllülük esasına dayanan sosyal yardımların yapılmasını sağlamış, yardıma muhtaç kesimler gözetilerek savaşın yıkıcı etkisi bir nebze giderilmeye çalışılmıştır (Yay, 2014: 152; Savcı Yörük, 2021: 169-171). Zira Türkiye’deki toplumsal dayanışma ve yardımlaşma ilişkilerinin temeli de Osmanlı Devleti’nde aile ve akrabalık ilişkileri içerisinde gerçekleştirilen geleneksel yöntemlere dayanmaktadır (Sallan Gül, 2013: 76).

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında, sosyal devlet anlayışı kavramından henüz bahsedilmese de gerek anayasa metninde gerekse uygulanmaya çalışılan politikalarda sosyal devlet anlayışına ilişkin dolaylı olarak atıflarda bulunulmuştur. Cumhuriyetin ilanından önce toplanan İzmir İktisat Kongresinde; çalışma hayatının düzenlenmesi, işçi sınıfının gözetilmesi, toplumsal kalkınmanın sağlanması gibi konuların ele alınması sosyal devlet anlayışının

önceliklerinin belirlenmesine ilişkin ilk adım olarak görülmektedir (Talas, 1992: 92; Yay, 2014: 153). Keza 1924 Anayasasında; ücretsiz ilköğretim, iş kazaları, sağlık hizmetleri gibi konulara değinilmesi sosyal devlet anlayışının bir yansıması olarak değerlendirilebilmektedir (Kantarcı, 2003: 76). Sanayi Devrimi zamanında batılı devletlerde sosyal devlet anlayışına ilişkin ilk düzenlemelerin işveren işçi arasındaki sorunların ele alınması olması gibi Türkiye’de de cumhuriyetin ilk yıllarında aynı şekilde işçi sorunlarına ilişkin birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Zira ekonominin gelişmesi için ekonomiye katkı sağlayan işçilerin haklarının korunması gerektiği zaruridir (Karaca ve Çam, 2019: 77; Savcı Yörük, 2021: 170). Bu bağlamda bu yıllarda devletçi kalkınma modeli benimsenmiş ve batılılaşma fikri kapsamında kalkınma ve sanayileşme sürecine öncelik verilmiştir (Sallan Gül, 2013: 77).

22 Temmuz 1923’te ilk sosyal yardım kuruluşu olan Amele Birliği’nin kurulması, 17 Şubat 1926 tarihinde kabul edilen Medeni Kanun’da çalışma hayatı ve sosyal güvenlik konularındaki düzenlemeler, 1930 yılında çıkarılan Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nda dezavantajlı grupta bulunan kadın ve çocukların çalışma hayatlarının ve halk sağlığının korunmasına ilişkin düzenlemeler, dönemin ihtiyaçları kapsamında 1937 yılında yürürlüğe giren İş Kanunu ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile Türk Kızılay Cemiyeti’nin yerel düzeydeki sosyal yardımları II. Dünya Savaşı öncesi Türkiye Cumhuriyeti’nde toplumu sosyal ve ekonomik açıdan kalkındırmayı hedefleyen sosyal devlet anlayışı kapsamındaki diğer uygulamalar olarak sayılabilmektedir (Dilik, 1985: 95; Koray, 2005: 158; Yay, 2014: 153-155; Savcı Yörük, 2021: 172).

II. Dünya Savaşından sonra tüm dünyada etkisini göstermeye başlayan demokrasi hareketleri sayesinde Türkiye’de de 1945 yılından itibaren çok partili sisteme geçilmiştir. Siyasal alanda işsizliğe çözüm bulunması, halkın vergi yüklerinin azaltılması, toplumun yaşam koşullarının iyileştirilmesi, tarımın desteklenmesine yönelik köylü kesime sübvansiyon sağlanması, işçilerin haklarını savunmaları için grev hakkının tanınması gibi vaatler verilmeye başlanmıştır (Yay, 2014: 156; Savcı Yörük, 2021: 172). 27 Haziran 1945 tarihinde Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu kabul edilerek sosyal devlet kurumları yavaş yavaş ortaya çıkmıştır (Altan, 2009: 74). Bu tarihten itibaren sosyal devlet kapsamında önemli adımlar atılmış, ilk olarak işçi haklarına yönelik yasal düzenlemeler çıkarılmıştır (Yay, 2014: 156). 1949 yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kabul edilerek sosyal güvenlik alanında ve Dünya Sağlık Örgütü’ne üye olunarak sağlık alanında devletin sorumlulukları belirlenmiştir (Kaya, 2009: 62-63). 1950’li yıllar ise Türkiye için bir dönüm noktası olmuştur. Zira bu dönemde Türkiye’de sanayileşme süreci başlamış, yeni istihdam alanları ortaya çıkmış, şehir nüfusları artmaya

başlamıştır. Şehirlerin kalabalıklaşmasıyla birlikte yeni sosyal ihtiyaçlar, yeni hukuki düzenlemeleri beraberinde getirmiştir (Altan, 2009: 74-75; Yay, 2014: 156).

Batılı ülkelerde sınıfsal talepler doğrultusunda ortaya çıkan sosyal devlet anlayışı, Türkiye’de 1961 Anayasası ile hükümetin planlamaları kapsamında kendine özgü olarak ortaya çıkmıştır. Anayasanın 2. Maddesinde ilk kez sosyal devlet ilkesine yer verilmiş ve sosyal devlet anlayışı hukuk sistemimize girerek güvence altına alınmıştır. Bu ilke sayesinde demokrasi, sosyal haklar, toplum refahı, sosyal adalet, sosyal yardım gibi konular önem kazanmıştır. Sosyal devlet anlayışının hukuk sistemimize gecikmeli girmesi; savaşın yıkıcı etkilerinin giderilmeye çalışılması, örgütlenme kültürünün zayıflığı, Türk toplumunun yardımlaşma duygusu gibi nedenlerden kaynaklamıştır (Yay, 2014: 151-157; Karaca ve Çam, 2019: 76-77; Savcı Yörük, 2021: 166-173)

Türkiye’de gerek sanayileşme sürecinin başlaması gerekse sosyal adalet ve sosyal hakların gündeme gelmesi işçi sınıfının doğmasına öncülük etmiştir. Bu tarihe kadar merkezi yönetim aracılığıyla sunulan hak ve özgürlükler, yerini sınıfsal taleplere bırakmıştır (Savcı Yörük, 2021: 173). 1963 yılında “Sendikalar Kanunu ile Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu” çıkarılarak sendikalara geniş haklar tanınmıştır (Bedir, 2014: 51). 1963-67 yılları arasında uygulanması için I. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanarak sosyal yardım, sosyal güvenlik ve sosyal sigortalardan oluşan yapının pratiğe kavuşturulması hedeflenmiştir (Talas, 1992: 385). 1965 yılında “Sosyal Sigortalar Kanunu”, 1971 yılında yeni İş Kanunu çıkartılmış, Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Sözleşmesi kabul edilmiş ve 1974 yılında Sosyal Güvenlik Bakanlığı kurulmuştur (Kaya, 2009: 64; Savcı Yörük, 2021: 174). Yaşanan bu gelişmeler, sosyal güvenlik kurumlarının kurularak, sosyal güvenlik politikalarının hayata geçirilmesine öncülük etmiştir (Yay, 2014: 157). Tüm bu bilgiler ışığında sosyal devlet anlayışının hukuk sistemimize girmesini sağlayan 1961 Anayasası, Türkiye için önemli bir yapı taşı olmuştur (Aydın ve Çatuk, 2019: 592).

Türkiye’de 1970’li yıllara kadar ekonomik büyüme sürecine öncelik veren ve yoksulluk sorununun bu süreç içerisinde kendiliğinden çözüleceği anlayış benimsendiğinden bu soruna ilişkin doğrudan politikalar üretilmemiştir (Sallan Gül, 2013: 78). Bu sebeple 1970’li yıllarda dünyada patlak veren işçi grevleri ile petrol krizlerinden Türkiye’de sosyal ve ekonomik alan olumsuz etkilenmiştir. Dünyada etkisini göstermeye başlayan neoliberal anlayış ve yeni sağ hareketleri ile ekonomik kalkınmanın ön plana çıkarılması, sosyal devlet anlayışının ekonomiye yük oluşturacağı düşüncesini beraberinde getirmiştir. Türkiye’de de tam anlamıyla sosyal devlet anlayışından söz edilemezken 24 Ocak 1980 kararları ile devlet harcamalarının kısılması,

vergilerin azaltılması gibi ekonomik önlemler alınmaya başlanmıştır (Boratav, 2003: 147-148; Yay, 2014: 157; Karaca ve Çam, 2019: 77). Aynı zamanda bu kararlar ile ödemeler dengesi açığının kapatılarak enflasyonu düşürmek amaçlanmıştır (Sallan Gül, 2013: 81). Bu kararların akabinde 12 Eylül 1980 darbesi gerçekleşmiş, sosyal devlet ilkesine yer verilmiş olsa da sosyal hak ve özgürlükler 1982 Anayasası ile sınırlandırılmıştır (Aydın ve Çatuk, 2019: 591; Savcı Yörük, 2021: 167). Böylece devlet, sosyal hakları koruyucu rolünden düzenleyici bir role evrilmiştir (Dedeoğlu, 2009: 44).

1980’li yıllarda dünyada yaygınlaşan neoliberal anlayışın etkisiyle özelleştirme, yerelleştirme, dışa açık ekonomi, gönüllüleştirme kavramları ön plana çıkmıştır (Aktan, 2003: 158). Türkiye’de ekonomik krizin çözülmesi adına IMF’nin istikrar paketi uygulamaya koyulmuş ve ekonominin dışa açıldığı, AB ile ekonomik bütünleşmenin hedeflendiği ve yeni bir liberal piyasacı anlayışın benimsendiği bir döneme girilmiştir (Sallan Gül, 2013: 81). Böylece devletin görev ve fonksiyonları arasında yer alan sosyal politikalar yerini sosyal yardımlara bırakmıştır (Aydın ve Çatuk, 2019: 592). 1983 yılında, sosyal yardımlardan yararlanmak için de muhtaçlığın ispatı yükümlülüğü Anayasaya eklenmiştir (Savcı Yörük, 2021: 175). Ancak kamu harcamalarının kısılarak ekonomik kalkınmayı hedefleyen bu düzenlemelerle yaşanan ekonomik kriz çözülememiş, çalışanlara yönelik sosyal hakların kısıtlanması işsizliğin ve yoksulluğun derinleşmesiyle sonuçlanmıştır (Gökbayrak, 2010: 53). Sosyal dengenin korunmasına müdahale edemeyen izleyici devlet, yaşanan ekonomik krizin topluma sirayet etmesini engelleyememiş, halkın refah seviyesinin peyderpey düşmesine neden olmuştur. Bu yıllarda dezavantajlı kesime yönelik sunulan sosyal yardım ve hizmetler genel olarak Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay Derneği ve Türkiye Yardımseverler Derneği ile gerçekleştirilmiştir. 1986’da “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanunu” kabul edilmiş ve bir fon kurulmuştur. Bu fon ile sosyal adaleti tesis etmek, adil gelir dağılımını sağlamak, dezavantajlı kesimlere yapılan yardımlarla sosyal dayanışma ve yardımlaşmayı teşvik etmek amaçlanmıştır. Ancak kurulan bu fon ve yürütülen sosyal hizmet ve yardımlar her ne kadar sosyal devlet anlayışının bir yansıması olsa da sosyoekonomik krizin çözümü için yetersiz kalmıştır (Sallan Gül, 2013: 79-85; Kara, 2013: 276; Savcı Yörük, 2021: 175).

Türkiye, 1990’lı yıllarda küreselleşmenin etkisiyle dünyadaki gelişmeleri yakından takip etmiştir. Bu durum ülke içerisindeki ekonomik, siyasal ve sosyal konjonktürün seyrini belirlemiştir (Yay, 2014: 159). Refah seviyesine ulaşmış ülkeler sosyal politikalar yerine ekonomik büyüme politikalarına doğru bir eğilim göstermiştir. Bu durum Türkiye gibi henüz refah seviyesine ulaşamayan ülkelerde, dünya konjonktürüne ayak uydurmak adına, sosyal

politikalarından vazgeçilmesine sebep olmuştur (Kurşun ve Rakıcı, 2016: 152). 2000’li yıllara gelindiğinde ise geçmişe nazaran sosyal devlet anlayışı kapsamında birtakım gelişmeler yaşanmıştır. Siyasi istikrarsızlık 2002 yılında tek parti iktidarı ile giderilmeye çalışılmıştır. Bu partinin sosyal politikalar aracılığıyla toplumsal refahın sağlanması adına düzenlemeler yapacağına ilişkin vaatleri iktidara gelmesine yardımcı olmuştur. Bu tarihten itibaren dönemin ihtiyaçlarına uygun olarak; 2003’te yeni bir İş Kanunu, 2006’da “Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu”, 2008’de “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu” yürürlüğe girmiştir. Bu kanunlar sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik, çalışma hayatı, sosyal sigortalar gibi konuları ele alması sebebiyle sosyal devlet anlayışı kapsamında önemli bir adım olmuştur. 2004 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü kurulmuş, sosyal yardımlar kurumsallaştırılmıştır (Savcı Yörük, 2021: 176). 2002’de iktidara gelen tek parti de neoliberal anlayışı sürdürmüş, ekonomik büyümeye öncelik vermiş ve özelleştirmeleri teşvik etmiştir. Milli gelirden yaşanan artışla birlikte ekonominin toparlanmaya başlaması, sosyal alanı da etkilemiş ve kargaşa ortamı dağılmaya başlamıştır. 2011 yılında, sosyal hizmet ve yardım konularının ulusal bir düzeyde ele alınmasını sağlayan, aile yapısının korunmasını ve refahının artırılmasını hedefleyen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulmasıyla sosyal devlet anlayışı adına önemli bir gelişme daha yaşanmıştır (Yay, 2014: 159; Aydın ve Çatuk, 2019: 592).

1990’lı ve 2000’li yıllarda Türkiye’de sosyal devlet anlayışı kendisini daha çok sosyal yardımlar özelinde göstermişse de tam anlamıyla yeterli olamamıştır (Yay, 2014: 158). Zira Türkiye, ekonomik büyüme ve adalet ikilemi arasında kalmıştır. Ekonomik büyüme politikaları, adil bir gelir dağılımının sağlanmasını gölgede bırakmıştır. Bu durum Türkiye’nin servet eşitsizliğinin yüksek olduğu ülkelerden biri olmasına sebep olmuştur. Türkiye’nin bu çıkmazdan kurtulabilmesi için hem ekonomik büyümeyi hem de sosyal devlet anlayışını birbirine entegre eden politikalar üretmesi elzemdir (Karaca ve Çam, 2019: 78-94).

1.5. Sonuç

Çalışmanın bu bölümünde sosyal belediyecilik anlayışının ortaya çıkmasını sağlayan sosyal devlet anlayışının tarihselliği ortaya konulmaya çalışılmıştır. 19. yüzyılın son çeyreğinde kapitalist düzeninin sürdürülebilirliğini sağlamak ve toplumsal barış ortamını tekrardan tesis etmek adına Batılı ülkelerde ortaya çıkan sosyal devlet anlayışı, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmıştır. Zamanla ortaya çıkma amacını aşan sosyal devletin müdahalesi, her alanda görülmeye başlanmıştır. Ancak iddia edildiği üzere devletin müdahale alanının genişlemesi ve böylece kamu harcamalarının artış göstermesi

sonucunda 1970’li yıllardan itibaren yaşanan ekonomik ve toplumsal krizler, devlet anlayışındaki değişim ve dönüşümü beraberinde getirmiştir. Görüldüğü üzere tarihsel süreç içerisinde yaşanan her kriz sonucunda devletin müdahale alanı ve biçimi tekrar sorgulanmıştır.

Bir sonraki bölümde sosyal devlet anlayışının bir ürünü olan sosyal politikaların merkezi ve yerel düzeyde ne anlama geldiği üzerinde durulacak olup sosyal güvenlik, sosyal yardım, sosyal hizmet ve sosyal sigorta kavramları açıklanacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL POLİTİKA VE SOSYAL GÜVENLİK

2.1. Giriş

Çalışmanın ikinci bölümünde, sosyal politika kavramının tanımı ve merkezi yönetim ile yerel yönetimler açısından ne anlama geldiği açıklandıktan sonra sosyal politika kavramının bir aracı olan sosyal güvenlik kavramı, sosyal güvenlik harcamaları kapsamında değerlendirilecektir. Daha sonra ise sosyal devlet anlayışının gereği olan sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmet kavramları tanımlanacaktır.

2.2. Sosyal Politika

18. yüzyılda aklın ön plana alınmasıyla başlayan Aydınlanma Çağı, toplumsal sınıf çatışmalarının önlenmesi amacıyla hareket edilerek herkesin eşit haklara sahip olduğunu dile getiren bir dönem olarak sosyal devlet anlayışının felsefesini oluşturmuştur (Yolcuoğlu, 2012: 146). Bu dönemde yaşanan gelişmeler, 19.yy'da Sanayi Devrimi ile geçilen yeni sistemin insani yönünün iyileştirilmesi adına bir temel oluşturmuştur (Yılmaz ve Acar, 2021: 4750). Sanayileşmeyle birlikte değişen toplum yapısından kaynaklı meydana gelen insani sorunların çözülebilmesi amacıyla ise sosyal devlet anlayışı ortaya çıkmıştır (Ergenç, 2009: 35). Sosyal devlet anlayışının hareket noktasını da mevcut sosyoekonomik yapının sürdürülebilirliğini ve geliştirilebilirliğini sağlayan sosyal politikalar oluşturmuştur (Özaydın, 2008: 165). Bu sosyal politika uygulamaları sayesinde yerel yardımlaşma ağı yerini eşitliği gözeten ve geneli kapsayan merkezi bir sisteme bırakmıştır (Sunal, 2011: 284).

Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan toplumsal yapıda insani olmayan çalışma koşulları beraberinde sömürü ve açlığı getirmiştir (Yolcuoğlu, 2012: 146). Bir devletin ekonomik kalkınmanın yanında vatandaşına verdiği değer, o devletin sosyal devlet anlayışını ne ölçüde uygulayabildiğini göstermektedir. Devletler, sosyal devlet anlayışı kapsamında istihdam, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, barınma gibi çeşitli konularda politikalar üreterek sosyal ve ekonomik alanlarda yaşanan problemlere karşı hızlı ve etkili bir şekilde müdahale edebilmektedir (Yılmaz ve Acar, 2021: 4738-4741). Bu sebeple sosyal politika, sanayileşme ile ortaya çıkan yeni toplumsal yapının iyileştirilmesi adına geliştirilmiş bir denge arayışı olarak karşımıza çıkmıştır (Ergenç, 2009: 36; Özaydın, 2008, 164).

Sosyal politika genel olarak dezavantajlı grupların sosyoekonomik haklarını göz önünde bulundurarak yaşadıkları sosyal sorunlara karşı koruyucu politikalar olarak tanımlanırken, bazı kesimlerce Sanayi Devrimi sırasında yaşanan işçi-işveren sorunlarına karşı sosyal adaleti ve uzlaşmayı sağlayarak kapitalist sistemin devamlılığını hedefleyen politikalar olarak daha spesifik bir şekilde tanımlanmaktadır (Koray, 2007: 27). Kapitalist düzenin devamlılığını sağlayan sosyal politikalar, bu anlamda sınıfsız bir toplum yerine sınıflar arasındaki uçurumun en aza indirilmesi için hayata geçirilen uygulamalar bütünü olarak ele alınmaktadır (Sunall, 2011: 298-303). Böylelikle sanayileşme ile başlayarak işçi sınıfının bu sürece entegre edilmesini amaçlayan sosyal politikalar daha sonra geniş bir perspektife yayılarak eğitimden istihdama birçok konu ile ilintili kararların hayata geçirilmesi ile sonuçlanmış ve devletlerin öncül politikaları arasında yer alarak kalıcı hale gelmeyi başarmıştır (Yılmaz ve Acar, 2021: 4752, Bedir, 2018: 3, Koray: 2005, 27-28).

Sosyal devlet anlayışının 20. yüzyılda devletler tarafından tam anlamıyla kabul edilmesiyle birlikte toplumun refahının artırılması, toplumdaki sınıfsal farklılıkların ortadan kaldırılması ve bireyin hayat standartlarının iyileştirilmesi devlet ve birey için hayati öneme sahip olan sosyal politikalar ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Toplumsal yapı içerisinde bireyin korunması, kalkındırılması ve sosyoekonomik sorunlarla mücadele ederek toplumsal adaletin sağlanmasında sosyal politikalar temel belirleyici rolü oluşturmaktadır (Yılmaz ve Acar, 2021: 4738-4741). Sosyal politikaların içeriğinin ve özelliklerinin belirlenmesinde hükümetlerin yönetim anlayışı ve ekonomiye olan bakış açıları ile toplumun sosyoekonomik yapısı ön planda tutulmaktadır. Hükümetler tarafından belirlenen politikaların pratiğe aktarılmasında bu politikaların hangi kurumlar tarafından ne şekilde uygulanacağı da önem arz etmektedir. Zira bu kurumların etkin ve verimli bir şekilde hizmetlerin sunulması ve kimlere karşı sorumlu olduğu sosyal politikaların ana unsurunu oluşturmaktadır (Özaydın, 2008, 165; Aysan, 2020: 10).

Sosyal politikalarla toplumun her kesimine sosyal sigorta, yardım ve hizmet ile sosyoekonomik destek sağlanarak toplumsal adalet, sosyal güvenlik, tam istihdam, mevcut sisteme inanç, sosyal sermaye, katılımcılık, sosyal dayanışma ve bütünleşme hedeflenmektedir (Ergenç, 2009: 38). Söz edilen katılımcılık, sivil toplum örgütleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Sivil toplum örgütleri, demokratik bir sistem içerisinde bireylerin haklarını talep edecekleri ve kendilerini geliştirebilecekleri bir ortam sunmaktadır. Bu sebeple sosyal haklara erişilmesi safhasında sivil toplum örgütleri sosyal politikaların önemli araçları arasında yer almaktadır (Özaydın, 2008: 169). Gerek devletin kamu gücünü kullanarak uygulamaya koyduğu politikalar

gerekse sivil toplum örgütlerinin çalışmaları, sosyal politikaların araçları olarak kabul görmektedir. Ancak bu araçların doğru ve etkin bir şekilde kullanılması ile tarihsel süreç içerisinde süregelen eşitsizlikleri en aza indirgeyerek toplumda yer alan dezavantajlı kesimlerin hakları korunabilecek, sosyoekonomik durumları iyileştirilebilecek ve gelecek güvencesi sağlanabilecektir (Sunal, 2011: 283; Yay, 2014: 150).

Sosyal politika, tarihsel süreç içerisinde şekillenerek ve çeşitlenerek varlığını sürdürmeye devam etmiştir (Yaşa, 2018: 147). Sosyoekonomik sorunlara getirilen bir çözüm aracı olan sosyal politika kavramı literatürde görece daha yeni bir kavramdır (Özdemir, 2007: 13). Sosyal devlet anlayışının Altın Çağı olarak atfedilen 1945-75 arası dönemde devletin amacı savaş sonrasında toplumun refahını sağlama ve geliştirmeye yönelik uzun vadeli ve beklentileri karşılayacak düzeyde sosyal politikalar üretmek olmuştur. Üretilen sosyal politikalar; sosyal hizmet, sosyal yardım, sosyal sigortacılık ve sosyal güvenlik kapsamında ele alınmıştır (Durdu, 2009: 42; Yılmaz ve Acar, 2021: 4749-4751). Sosyal devlet, bu amacını kamu yararını gözeterek yürürlüğe koyduğu kanunlar aracılığı ile istihdam alanları yaratarak, kamu hizmeti ve doğrudan karşılıksız maddi ve manevi yardım sağlayarak gerçekleştirmeye çalışmıştır (Yolcuoğlu, 2012: 147). II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Batı'da sosyal politikaların modernleşmesinde sosyal politikaları savunan siyasi partilerin iktidara gelmesi önem arz etmektedir. Bu partilerin iktidara gelmesiyle sosyal devlet anlayışı çerçevesinde çağına uygun, ileri düzeyde ve sistematik bir şekilde modern sosyal politikalar üretilmeye başlanmıştır (Özaydın, 2008: 164-171; Koray, 2007: 27). Bu kapsamda daha çok demokratik ve gelişmiş ülkelerde modern sosyal politikaların uygulanabilirliği söz konusu olmuştur (Ören, 2011: 31-32). Modern sosyal politikalar ile sosyal vatandaşlık kavramı gündeme gelmiş, vatandaşların sosyoekonomik hakları hukuki temellere dayandırılmış ve kurumsallaştırılmıştır. Böylelikle toplumdaki dayanışma ve hayırseverliğin ötesinde sosyal haklar yasal zemine oturtulmuştur. Bu hakların sürdürülebilirliğini sağlayan politikalar aracılığı ile devletler sosyal hakları uygulamaya geçirerek sosyal adaleti tesis etmeye çalışmışlardır (Gül ve Sallan Gül, 2007: 3; Koray, 2007: 28-29; Şenkal ve Doğan, 2012: 75). Aynı zamanda bu dönemde altın çağını yaşayan sosyal devlet anlayışı sayesinde sosyal hak ve özgürlüklerin yasalarda yer alması bireyler üzerinde olumlu etkiye sahip olmuş ve sosyal refah önemli derecede artmıştır (Akgül, 2016: 277).

1980'li yıllara gelindiğinde dünyada yaşanan küreselleşmenin etkisiyle birlikte teknoloji gelişmiş, ulusötesi şirketlerin güç kazanmasıyla ise ekonomik sermaye artmıştır. Sosyal gelişmeyi destekleyen müdahaleci devlet anlayışı yerini ekonomik büyüme odaklı,

piyasadaki aksaklıkları giderici bir anlayışa bırakmıştır. Sosyal devlet anlayışının bu dönemden itibaren itibarını kaybetmesi ve sosyal politikaların belirleyicisi olan devletin izleyici bir role bürünmesi sosyal politikaların geleceğini olumsuz etkilemiştir (Özaydın, 2008, 163-171). 20. yüzyılın ortalarında güç kazanan sosyal politika anlayışı böylece daha 20. yüzyılın sonlanmadan kapitalizmin küreselleşen dünyada egemenlik kurmasıyla geri plana itilmiştir. Sosyal ve siyasal alanlarda yaşanan bu değişimler sosyal politikaların içeriğinin ve kapsamının değişmesine de neden olmuştur. Günümüzde halihazırda devam eden gelir adaletsizliği, ekonomik krizler ve sınıfsal uçurumlar sosyal politikaların gerek kaynak yetersizliği gerekse etkin kullanılamaması sebepleriyle daralarak piyasalaştığını göstermektedir. Yaşanan bu durumdan kurtulabilmek için aynı ve nakdi yardımların ötesinde sürdürülebilir sosyal politikaların hayata geçirilmesi gerekmektedir (Koray, 2007: 19-33; Tokol, 2011: 36; Yılmaz ve Acar, 2021: 4753-4754). Küreselleşmeden önce sosyal politikanın en belirleyici ve asli aktörü devlet olmuştur. Yerel yönetimler, piyasa ve sivil toplum gibi aktörler ise tamamlayıcı rolde bulunmuşlardır (Sarıpek, 2017: 81). Ancak küreselleşmeyle gelen sosyal diyalog kavramı kapsamında devletin tek belirleyici konumu sorgulanmaya başlanmıştır. Zira küreselleşen dünyada ulusal sosyal politikaların yetersizliğinden dolayı uluslararası sosyal politikalarla doğru bir yönelim gerçekleşmektedir. Sonuç olarak sürdürülebilir sosyal politikadan bahsedebilmek için devletin ve emek, sermaye, sivil toplum temsilcilerinin söz hakkı olduğu ve bu temsilcilerin her birinin birer asli aktör olduğu bir küresel yönetim sistemine geçerek çağa ayak uydurmak gerekmektedir (Temiz, 2012: 214-215).

2.3. Merkezi ve Yerel Düzeyde Sosyal Politika

Sosyal devlet anlayışının zirve yaptığı 1945-75 arası dönemde uzun vadeli, sorunların temeline inen politikalar yerine, iktidara gelmek için kısa vadeli politikalar vadeden ülkeler vaatler devleti olmaktan öteye geçememişlerdir. Bu sebeple 1980 sonrası dönemde bu vaatler devletleri, neoliberal anlayışın beraberinde getirdiği devletin sosyoekonomik alana müdahalesinin engellenmesi sonucunda değişen dünya düzeninden daha çok zarar görmüşlerdir (Koray, 2012: 77-78; Türkoğlu, 2013: 277). Bu devletler, tam anlamıyla sanayileşemeyen, kriz dönemini sınırlı ve geçici politikalar ile atlatmaya çalışan gelişmekte olan ülkeleri kapsamıştır. Ancak uygulamaya koyulan bu kısa vadeli politikalar, devlet harcamalarını daha çok arttırarak devlete bir yük oluşturduğu düşüncesiyle teoriden ileriye geçememiştir. Bu dönemde gelişmiş olan ülkeler ise ekonomik büyüme hedefinin yanı sıra toplumun bu süreçten en az etkilenmesine yönelik orta veya uzun vadeli sosyal politikalar üretmeye devam etmiştir (Yolcuoğlu, 2012: 152-157; Yılmaz ve Acar, 2021: 4753).

Devletler, sosyal politikalar ile vatandaşlarının insan onuruna yaraşır bir şekilde hayatlarını sürdürmelerini, sosyal alana aktif olarak katılımlarını sağlamayı, yaşanan veya yaşanması muhtemel ekonomik krizlerin atlatılarak işsizlik ve yoksulluğun önüne geçmeyi hedeflemektedirler. Bu durumda sorumluluk üstlenerek uzun ve sorunların köküne inen sosyal politikalar üreten devletler, bireylerin temel ihtiyaçlarının yanında sosyal ihtiyaçlarını da gidermeye çalışmaktadırlar. Bu minvalde sosyal güvenlik, sağlık, eğitim, barınma, dezavantajlı kesimlere gelir transferi, işsizlik ödenekleri ve sosyal hizmetler gibi sosyal yatırımlar yapmaktadırlar. Bu girişimlerin sonucunda tüm vatandaşlara yönelik geliştirilen sosyal politikaların suç oranlarını azaltacağını, eğitimsizliği önleyeceğini, mağduriyetleri en aza indireceğini ve bunun sonucunda ise bireyin iyilik haline ulaşabileceğini planlamaktadırlar (Yolcuoğlu, 2012: 145-157).

Türkiye’de 1950’li yıllarda sanayileşme süreci başlamıştır. 1961 Anayasası ile sosyal devlet kavramı ilk kez Anayasada yer almıştır. Bu Anayasada sosyal güvenlik, çalışma hayatına yönelik iyileştirmeler, ücretsiz eğitim gibi birtakım sosyal politikalar da yer almıştır (Şişman, 2017: 12). Bu sosyal politikalar ile ekonomik gelişmenin sağlanması için beşerî sermayenin oluşturulması hedeflenmiştir (Yolcuoğlu, 2012: 150). 1982 Anayasasında ise 2. Maddede sosyal devlet anlayışı korunmuş ve 5. Maddede sosyal devlet anlayışı kapsamında vatandaşları sosyal, siyasal veya ekonomik olarak sınırlandıran engellerin kaldırılacağı ve temel ihtiyaçların karşılanacağından söz edilmiştir (Ergenç, 2009: 38). Ancak 1980 döneminde dünyada yaşanan küreselleşme, sosyal devlet anlayışını aşındırmış ve devletin manevra kabiliyetini zayıflatmıştır. Bu dönüşüm ile sosyal devletin beraberinde getirmiş olduğu hak ve özgürlükler gündemden düşmeye başlamış, sosyal harcamalar devlet bütçesinin kara deliği haline dönüşmüş ve piyasalaşma çabaları güç kazanmıştır (Koray, 2007: 20-26). Ülkemizde bu dönüşümden etkilenmiş ve sosyal politikalar daha çok sosyal yardım boyutunda kalmışsa da bu yardımlar da yetersiz kalmıştır (Yay, 2014: 158). Böylelikle gelişmekte olan ülkemizde, insani gelişmeyi ön plana alan ve adil gelir dağılımını gözeten sosyal politika temeli tam anlamıyla atılamamıştır. 20. yüzyılın sonunda yasal düzenlemelerin teoride kalması sebebiyle modern ve işlevsel sosyal politikalara ulaşılamamış ve bu durum sosyal sorunların ana eksenini oluşturmuştur (Yolcuoğlu, 2012: 150-154).

2000’li yıllara gelindiğinde Türkiye’de dünya konjonktürüne ayak uydurma adına kapsamlı bir dönüşüm süreci başlamış ve bu süreçte Birleşmiş Milletler, AB ve Dünya Bankası oldukça etkili olmuştur (Türkoğlu, 2013: 278). 1999 yılında İşsizlik Sigortası Kanunu kapsamında işsizlerin sosyoekonomik sorunları ele alınmıştır. 1989 yılında kabul edilen

“Avrupa Sosyal Şartı” ile dezavantajlı kesimlerin sosyal yardım ve sağlık hakkına erişebilmesi için politikalar üretilmesi gerektiği 2000’li yıllarda önem kazanmıştır (Ergenç, 2009: 38-39). Bu minvalde yoksullukla mücadele adına bir dizi düzenleme getirilmiştir (Türkoğlu, 2013: 285). 2002 yılında AKP’nin tek başına iktidara gelmesiyle öğrenci bursları, evde bakım yardımı, sağlık yardımı ve muhtaç çocuklara yardım gibi sosyal harcamalar yapılmıştır. Bu harcamalar; sosyal politikalara modern bir ivme kazandırmış, bireylerin yaşam standartlarını iyileştirmiş, sosyal sorunlara çözümler üretmeye çalışmış, beşerî sermaye kaynağının geliştirilmesiyle toplumsal kalkınmaya destek olmuştur (Yolcuoğlu, 2012: 154-155). 2005 yılında başlayan AB uyum sürecinde ülkemizin birliğe katılabilmek adına üstlenmiş olduğu siyasal ve sosyal yükümlülükler, sosyal politikalar açısından önemli bir gelişme katetmiştir (Türkoğlu, 2013: 302). Bu dönemde Türkiye’de küresel kapitalizme ayak uydurmak adına özelleştirme ve yerelleştirmeler ivme kazanmış, ekonomik politikalar geniş ölçüde ele alınmış, piyasalaşmış bir toplum hedeflenmiştir (Koray, 2007: 24). 2011 yılında ise sosyal politikaların tek elden belirlenmesi ve geliştirilmesi adına Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Bu durum modern sosyal politikalar adına önemli bir adım olmuştur (Türkoğlu, 2013: 278).

Son yıllarda yaygınlaşan küreselleşme ve etkileri, ticaretin önündeki engellerin kaldırılarak serbest piyasa düzeninin gelişmesini, farklı kültürlerin gün yüzüne çıkmasını, homojen yapıların çözülmesini, dünyanın küçülerek ulaşım ve dolaşımın hızlanmasını ve bir taraftan merkezi yönetimin hareket alanını kısıtlarken bir taraftan da siyasal gücün yerel yönetimlere aktarılmasını öngörmektedir (Doğan, 2016: 1798; Berkün, 2017: 583). Her ne kadar yeni bir kavram olmasa da küreselleşme kavramının gelişen teknoloji sonucunda günümüzde etkin olmaya başlaması, ekonomiden siyasete her alanı etkileyen çok yönlü bir kavram haline gelmesini sağlamıştır. Küreselleşme, ulus devletlerin geleneksel yapılarının yeni düzene cevap verebilecek şekilde dönüştürülmesi gerektiğine odaklanırken her ne kadar birbirleri ile çelişkili olduğu düşünülse de yerelleşme kavramının ortaya çıkmasına ve bu iki zıt kutbun birbirlerinin tamamlayıcısı haline gelmesine öncülük etmiştir. Zira 1980’li yıllardan itibaren küreselleşme ve yerelleşme süreci eş zamanlı görülmeye başlanmıştır (Aslan, 2009: 289-294; Gelekçi, 2011: 269-270).

Yerelleşme olarak adlandırılan bu süreç, yerel yönetimlerin ekonomik kalkınmadan sosyal yardım ve hizmetlerin ilk elden sunulmasına kadar politikalar üretmesine işaret ederek yerel birimlerin kendi kendilerini yönetebilme kabiliyetlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Aynı zamanda yerelleşme, ulusal sınırların içerisinde veya dışarısında var olan yerelliklerin ve kültürel kimliklerin ortaya çıkması olarak da açıklanmaktadır. Böylece toplumlar arasındaki

sınırların ortadan kaldırılarak daha geçirgen bir yapıyı hedefleyen yerelleşme, toplumlar arasındaki ilişkilerin gelişmesine ve herkesin söz hakkı olduğu bir toplumsal yapıyı öngörmektedir. Bu nedenle yerel yönetimlerin yanında sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektörlerinde sosyal politika üretme sürecine dahil edilmesi, toplumsal refahın sağlanması ve yerel demokrasinin güçlendirilmesi adına önemli bir adım olacağı düşünülmektedir (Koçak, 2009: 139; Gelekçi, 2011: 263-267; Berkün, 2017: 584). Bu bağlamda yerel özerklik ve yerel demokrasi kavramları çerçevesinde kamu hizmetlerinin doğrudan kamu tarafından sunulması düşüncesi terk edilmektedir (Sallan Gül, 2013: 91). Böylece yerel yönetimlerin sosyal politika üreten birimler haline gelmesiyle belediyeler sosyal nitelik kazanarak sosyal devletin yereldeki temsilcileri konumuna gelmektedir (Berkün, 2017: 584).

Küreselleşme olgusuyla birlikte değişen dünyada yerelleşme, yönetim, katılım gibi kavramlar ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda bazı kentler uluslararası düzeyde önemli bir aktör haline gelerek ulus devletin gücünü aşmaya başlamıştır. Rekabetin ulusal düzeyden yerel düzeye geçmesi, yerel yönetimlerin fonksiyonlarını artırırken sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi alanlarda yaşanan sorunlara çözüm üretmeleri gerektiği gündeme gelmiştir. Böylece devletin sosyal politikalar üretme sürecindeki belirleyici rolü terk edilmeye başlanmıştır. Merkezi yönetim tarafından üretilen sosyal politikaların yerel yönetimlerce üretilmesiyle halkın katılımı sağlanmaya başlamış ve yerelleşmenin faydası ve etkinliği ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bu süreçte geleneksel dayanışma ağı da tekrar gündeme gelmeye başlamıştır. Bu bağlamda belediyeler, diğer yerel aktörlerle iş birliği içerisinde olarak toplum refahını desantralize etmektedir. Belediyeler bu ölçüde küreselleşmenin beraberinde getirdiği olumsuz etkiyi iyileştirmeye ve toplumsal sorunları çözmeye çalışmaktadırlar. Bu kapsamda üretilen yerel sosyal politikalar sosyal belediyecilik kapsamı içerisinde değerlendirilmektedir (Kesgin, 2012: 171-179; Sezik, 2016: 172).

Merkezi yönetimin ürettiği sosyal politikaların sosyal belediyelerce üretilmeye başlanmasıyla yerel sosyal sorunlara karşı daha hızlı ve etkin çözümler getirilmeye başlanmıştır. Üretilen politikalar, işsizlikle mücadele amacıyla istihdam alanları yaratma, eğitim, sağlık, konut, sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerinde bulunma gibi uygulamaları kapsamaktadır (Kesgin, 2008: 55). Günümüzde Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde sosyal belediyelerce üretilmeye başlayan sosyal politikalar, gelişmiş ülkelerde özel sektörlere ve gönüllü kuruluşlara bırakılmıştır (Demir, 2006: 62). Zira Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere sivil toplum kuruluşları gibi ara kurumların yeterince gelişmemiş olması sosyal belediyelerin sosyal politika üretme görevini kaçınılmaz kılmaktadır (Keleş, 2008: 39). Aynı zamanda bu

gelişmekte olan ülkelerde belediyeler, merkezi yönetimin ulaşamadığı yerlere ulaşarak merkezi yönetimin tamamlayıcısı olarak görülmektedirler (Seyyar, 2008a: 43-44).

Sonuç olarak dünyada yaşanan küreselleşme beraberinde yerelleşmeyi de getirmiştir. Yeni oluşan sosyal düzende geleneksel toplumsal dayanışma ruhunun yeniden canlandırılarak bireysel dayanışma ve bireylerin iyiliğini gözeten bir yapı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Günümüzde önemli bir kavram haline gelen yönetişim, sosyal politika üretme sürecine halkın katılımını da öngörmektedir. Refah devletleri, bu kapsamda sendika ve sivil toplum gibi aktörlerin aktif rol almalarını ve sosyal politikalar oluşturmalarını sağlayarak toplumun taleplerini göz önünde bulundurmaya amaçlamaktadırlar (Yolcuoğlu, 2012: 150-157; Çöpoğlu, 2014: 245). 1996 yılında Dünya Bankası tarafından geliştirilen insani gelişme ağının bir ayağını oluşturan sosyal koruma kısmı, doğrudan bu amaca hizmet etmektedir. Aynı zamanda dini kurumlar, aile, gönüllülük esasına dayanan örgütler de yeniden işlevsel hale getirilmeye ve hızla yükselen üçüncü sektör kapsamına alınmaya başlanmıştır (Özaydın, 2008: 174-175). Zira dini kurumlar, cemaatler, vakıflar tarafından yürütülen yardımlarda sosyal politikalar kapsamındadır ve bu yardımlar toplumsal onarım olarak nitelendirilmektedir (Koray, 2007: 30). Türkiye’de de sosyal hizmetler alanında değerlendirilen koruyucu aile hizmetleri yerel yönetimler, cemaatler, dernekler, vakıflar gibi kuruluşlar tarafından yerine getirilse de koordinasyon eksikliği görülmektedir (Ergenç, 2009: 39; Türkoğlu, 2013: 281). Merkezi yönetimin eksik kaldığı noktalarda bu kuruluşlar sosyal politika üretmekten ziyade yalnızca sosyal yardım faaliyetlerinde bulunabilmektedirler. (Zengin vd., 2012: 141).

2.4. Sosyal Politika Aracı: Sosyal Güvenlik

Sosyal politikaların bir aracı olan sosyal güvenliğin üç ayağını sosyal hizmet, sosyal yardım ve sosyal sigorta oluşturmuş ve 19. yüzyılda bu alanlarda önemli adımlar atılmıştır (Türkoğlu, 2013: 275; Karagöz, 2020: 149). 1881 yılında Bismarck idaresindeki Almanya’da İmparator Wilhelm tarafından İmparatorluk Fermanı ilan edilmiş, sosyal güvenlik alanında önemli adımlar atılacağı duyurulmuştur. 1880-1890 yılları arasında sosyal sigorta kapsamında hastalık, iş kazaları, yaşlılık ve maluliyet sigortası kabul edilmiş, primsiz emekli maaşı uygulaması yürürlüğe konmuştur. Böylece sosyal sigorta sistemi Almanya’da başlamıştır (Şenocak, 2009: 419-420). Sosyal güvenlik politikaları, sosyoekonomik riskleri bertaraf etmek amacıyla oluşturulurken bu risklere karşı bir savunma mekanizması olarak da düşünülmüştür (Türkoğlu, 2013: 282; Arpa ve Kolçak, 2017: 653). Sosyal güvenlik iki rejimden meydana gelmiştir. Belirli bir prim karşılığında kamu hizmetlerinden yararlanma süreci primli rejimi oluştururken, dezavantajlı kesimlere yapılan sosyal yardımlar primsiz rejimi oluşturmuştur

(Şener, 2010: 395; Karagöz, 2020: 146). Primsiz rejim, prim ve vergi ödeyen vatandaşlar aracılığıyla karşılık beklenmeden finanse edilmiş ve eksik kalan kısımlar merkezi bütçeden karşılanmıştır (Türkoğlu, 2013: 296).

Sosyal güvenlik kavramı 1935 yılında ABD’de çıkartılan Sosyal Güvenlik Kanunu’nda ilk kez yer almış, 1941 yılında Atlantik Paktı Sözleşmesi ve ardından 1944 yılı Philadelphia Konferansında kullanım alanı bulmuştur (Aydın, 1999: 57). Sosyal devlet anlayışının bu dönemde itibar kazanması sayesinde sosyal güvenlik kavramı kurumsallaşma sürecine girmiştir. Zira dezavantajlı bireylerin sosyal güvenlik sistemine dahil edilmesi sosyal devlet olmanın şartları arasında sayılmıştır (Türkoğlu, 2013: 282-295). 1948 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin 22. maddesinde tüm vatandaşların sosyal güvenlik hakkına erişebilmesinin temel insan hakkı olduğundan söz edilmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü’nün 1952 tarihli Sosyal Güvenliğin Asgari Normları sözleşmesinde ise sosyal güvenlik ayrıntılı bir şekilde açıklanmış ve daha sonra Avrupa Sosyal Şartı’nda bu hakkın evrenselliği tasdik edilerek sosyal güvenliğin kurumsallaşması ve sürdürülebilir olması adına önemli gelişmeler yaşanmıştır (Aydın, 1999: 57; Türkoğlu, 2013: 277-283). Sosyal politikaların bir aracı olan sosyal güvenlik kavramının gerek uluslararası belgelerde gerekse anayasalarda yer alması, II. Dünya Savaşı sonrası gelişmiş Batı ülkelerinde bu kavramın kapsamlı bir şekilde ele alındığını göstermiştir (Türkoğlu, 2013: 300; Arpa ve Kolçak, 2017: 651). Ayrıca bu gelişmeler kâğıt üzerinde kalmamış, sosyal güvenlik kapsamında kısa veya uzun vadeli sigortalar meydana getirilmiş ve kriterleri sağlayan dezavantajlı bireylere yönelik ayni ve nakdi yardım, konut yardımı, işsizlik ödeneği, hastalık ödeneği gibi sosyal harcamalar yapılmıştır (Topuz, 2009: 1; Alper, 2012: 23).

Türkiye’de sosyal güvenliğin temelleri Osmanlı Devleti’ndeki dini kurumlar, aile, lonca teşkilatı, vakıflar ve zengin kişiler tarafından yapılan yardımlara ve toplumsal dayanışma ruhuna dayanmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında bu toplumsal dayanışma ruhu ile yapılan yerel düzeydeki yardımlar savaşın getirmiş olduğu yıkımı gidermeye çalışsa da tam anlamıyla yeterli olamamıştır. 1945 yılından itibaren demokratik sisteme geçiş, sanayileşme süreci, şehir nüfusunun artması, aile yapısının değişmesi, işçi haklarının savunulması gibi etkenler sosyal güvenlik alanında önemli adımlar atılmasına öncül olmuştur. 1950’li yıllarda sosyal güvenlik sistemi kurumsallaşmaya ve sosyal güvenlik kurumları oluşturulmaya başlanmıştır. 1961 Anayasasının 48. maddesinde herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğundan ve buna binaen devlete sosyal sigorta ve sosyal yardım kuruluşları kurma veya kurdurma sorumluluğundan bahsedilmiştir (Türkoğlu, 2013: 290-293). 1964 yılında 506 sayılı Sosyal

Sigortalar Kanunu ile 1971 yılında BAĞ-KUR Kanunu çıkartılmıştır (Çelikoğlu, 1994: 23). 1974 yılında Sosyal Güvenlik Bakanlığı kurularak sosyal güvenlik hizmetleri tek çatı altına toplanmıştır. 1980'li yıllardan itibaren yaşanan dönüşüm sonucunda sosyal güvenlik sisteminde yaşanan borçlanma ve erken emeklilik gibi yapısal sorunlar beraberinde finansal sorunları da getirmiştir (Türkoğlu, 2013: 294-301). 1982 Anayasasının 60. Maddesinde sosyal güvenlik hakkı korunmuş olsa da dünya genelinde yaşanan belirsizlik sosyal güvenlik sistemine yeterli önemin verilmemesine neden olmuştur (Arpa ve Kolçak, 2017: 651-654).

2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye'de sosyal güvenlik kapsamında önemli reformlar yapılmaya başlanmıştır. 2006 yılında Sosyal Güvenlik Kurumu kurulmuştur. Aynı sene 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çıkartılmış ve sosyal güvenlik ile emekli olmanın koşulları ayrıntılı bir şekilde yeniden ele alınmıştır (Alper, 2012: 16). Günümüzde sosyal güvenlik kapsamında primli ve primsiz rejim uygulanmaktadır. Sosyal güvenlik sisteminin bir ayağı olan kamu hizmetlerinden yararlanmak adına mecburi ödenen primli rejime, gönüllülük esasına dayalı bireysel emeklilik sistemi ve özel sağlık sigortaları ilave edilmiştir. Primsiz rejim kapsamında ise dezavantajlı yoksullara, yaşlılara, engellilere, kadınlara, çocuklara yönelik karşılıksız olarak merkezi yönetim, yerel yönetim birimleri, vakıf ve gönüllü kuruluşlar tarafından sosyal yardım ve hizmetler sunulmaktadır (Danışoğlu, 2002: 220; Sayan, 2008: 7).

2.4.1. OECD'nin Sosyal Güvenlik Harcamaları ve Türkiye

Sosyal devletin en önemli görevi sosyal güvenlik ve sosyal hizmetlerin tüm vatandaşlara temel hak olarak sunulmasını sağlamaktır (Karaca ve Çam: 2019: 84). Sosyal devlet anlayışı çerçevesinde getirilen hak ve özgürlükler neticesinde kişisel özgürlükler önemsenmektedir (Aydın ve Çatuk, 2019: 584). Legatum Prosperity Index de yer alan güncel verilere göre Kişisel Özgürlükler bölümünün ön sıralarında İskandinav Ülkeleri yer alırken Türkiye, 167 ülke arasında 152. sırada yer almaktadır. Aynı zamanda bir ülkenin refah seviyesine ulaştığı o ülkenin sağlık, eğitim gibi alanlarda yapmış olduğu sosyal harcamalarla ölçülebilmektedir (Aydın ve Çatuk, 2019: 585). Endekse göre Türkiye eğitimde 63. sırada, sağlık da ise 74. sırada yer alarak orta segmente sahip bir ülke olarak değerlendirilebilir. OECD'de yer alan refah seviyesi yüksek olan ülkeler sosyal harcamalara önemli paylar ayırmaktadırlar (Kurşun ve Rakıcı, 2016: 142). OECD Social Expenditure Database 2022 verilerine göre Fransa %31.6 ile birinci sıradayken Türkiye %12.4 ile 38 üye ülke arasında 37. sıradadır. OECD ortalaması ise %21.1'dir. Veriler incelendiğinde Türkiye'de tam anlamıyla bir sosyal devlet anlayışının uygulanmadığı görülmektedir. Ancak geçmiş yıllar ile kıyaslandığında 1980 yılında %3.1 iken

2010 yılında %12.6'ya kadar çıkan pay ile sosyal harcamalar artmış, 2022 yılında %12.4 olan payla da bu harcamalar aynı seviyelerde seyretmiştir. Bu bakımdan 2000'li yıllar Türkiye için bir dönüm noktası olmuştur. Sağlık harcamalarına bakıldığında ise 1980 yılında %3.1 olan pay 2022'de %4.3'e çıkmıştır (Kurşun ve Rakıcı, 2016: 140-141). Bu payın %3.3'lük kısmı devlet, %1'lik kısmı ise özel sektör sağlık harcamalarını kapsamaktadır. Sağlık hizmetlerinin piyasaya açılması durumunda kalitesinin ve verimliliğinin artmasına rağmen düşük gelirli kesimlerin bu hizmetlere ulaşımının zor olması sebebiyle sosyal adalet zarar görecektir. Bu sebeple Sağlık hizmetlerinin eksikliği olumsuz dışsallıklar yaratacağından her vatandaşın sağlık hizmetlerinden yararlanması elzemdir. Ayrıca sağlık alanında yapılacak harcamaların tedavi edici olmaktan ziyade önleyici politikalara kaydırılması, ayrılan payın etkinliğini arttıracaktır (Karaca ve Çam: 2019: 81-82).

OECD Social Expenditure Database 2022 yılı verilerinde GSYİH içindeki kamu sosyal harcamalara ayrılan payda %31,6 ile Fransa ilk sırada yer almaktadır. Fransa'da sosyal yardım politikalarına oldukça önem veriliyor olsa da bu durum vatandaşların sosyal yardımları bir gelir kapısı olarak görmesine ve işsizliğin özendirilmesine neden olmaktadır (Aydın ve Çatuk, 2019: 589). Sosyal harcamalara ayrılan payın %22.1 olduğu İngiltere'de yaşlı bağımlı nüfusun artışta olması sebebiyle istihdam ve nüfus politikaları öncül politikalar arasında yer almaktadır. Yerel ve bölgesel yapılanmasıyla demokratik bir sosyal devlet yapısında olan Almanya'da sosyal harcamalara ayrılan pay, %26.7'dir. Sosyal harcamalara ayrılan pay ile OECD ülkeleri arasında en üst sıralarda yer alan Almanya'nın uygulamaya geçirdiği aile politikaları, refah devleti olma yolundaki en önemli aracı olarak gösterilmektedir. İskandinav ülkelerinde sırasıyla %29 pay Finlandiya, %26.2 pay Danimarka, %23.7 pay İsveç ve %20.7 pay Norveç tarafından sosyal harcamalara ayrılmıştır. Refah seviyesine ulaşan ve Legatum Prosperity Index de ilk 4 ülkeyi oluşturan İskandinav ülkelerinde, sosyal güvenlik hakkı ve sosyal yardım hakkı temel haklar arasında sayılmaktadır. Ayrıca cömert aile politikaları ile vatandaşlarının insan onuruna yakışır bir hayat sürmesinde dünyanın en ileri ülkeleri arasında yer almaktadırlar. Aynı zamanda bu ülkelerde genel nüfusun az, bu nüfus içerisindeki yaşlı bağımlı nüfusun fazla olması sebepleriyle nüfus politikalarına da önem verilmektedir (Kurşun ve Rakıcı, 2016: 142-148). Bu bilgiler ışığında gelişmişlik düzeyinin GSYİH içerisinde kamu sosyal harcamalarına ayrılan pay için önemli bir faktör olduğu açıktır (Karaca ve Çam: 2019: 89).

Muhasebat Genel Müdürlüğünün Merkezi Yönetim tarafından harcamaların yıllık fonksiyonel sınıflandırılmasına bakıldığında Türkiye'nin GSYİH içerisinde yapılan sosyal harcamalardan en büyük pay sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerinden sonra eğitim ve

sağlık harcamalarına ayrılmaktadır. TÜİK verilerine göre 2022 yılında Genel bütçe içerisinde sosyal koruma harcamalarına ayrılan pay %32'dir. Sosyal koruma harcamaları içerisinde en çok pay emekli ve yaşlı aylıkları ile hastalık ve sağlık bakımına ayrılmıştır. OECD Social Expenditure Database 2022 yılı kamu sosyal harcamaları verilerinde Türkiye %12.4 ile 37.sıradadır. Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye, 1980'li yıllardan itibaren kısıtlı kaynaklarla hem ekonomik büyümeyi sağlamaya hem de sosyal devlet anlayışı çerçevesinde sosyal politikalar üretmeye çalışmaktadır (Karaca ve Çam: 2019: 92). 2000'li yıllardan itibaren sosyal devlet olma yolunda ilerleyen politikalarla ekonomik anlamda olumlu sonuçlar elde edilmiştir. OECD ülkeleri arasında Türkiye, kamu sosyal harcamalarının GSYİH'ye oranlarına göre 1995-2002 yılları arasında %8, 2003-2009 yılları arasında %11, 2010-2018 yılları arasında %13 düzeyine çıkarken TÜİK verilerine göre sırasıyla 2019 yılında %12.5, 2020 yılında %13, 2021 yılında ise %10 düzeyinde seyretmiştir. Bu verilere göre kamu sosyal harcamalarına ayrılan pay belli bir skalada hareket ederek OECD ortalamasının altında kalmıştır. (OECD Database, Aktaran Aydın ve Çakmak, 2018: 5-6).

İşçi ve işverenlerin ödemiş olduğu yüksek sosyal güvenlik primleri sebebiyle kayıt dışı istihdamın artması, sosyal harcamaların popülist politikalarla çıkar gruplarına kaydırılması, adil gelir dağılımının sağlanamaması, yüksek gelirli kişilerden alınan vergilerde indirim uygulanması ve yanlış hükümet politikaları harcamaların etkinliğini zayıflatmaktadır (Karaca ve Çam: 2019: 85-92). Aynı zamanda OECD ülkeleri arasında yer alan Türkiye en genç nüfusa sahip olmasına rağmen yaşlı bağımlı nüfusa sahip olan gelişmiş ülkelerin yaşamış olduğu emeklilik giderleri baskısına erken emeklilik uygulaması sebebiyle şimdiden maruz kalmaktadır. Bu durumun sebepleri arasında gelişmiş ülkelerin emeklilik yaşının 65 yaş iken Türkiye'de ortalama emeklilik yaşının 50 yaş olması, aylık hakkını kazanma şartlarının zayıf olması, çalışma hayatında alınan maaş ile emeklilik aylığının orantısız olması sayılmaktadır. Bu veriler ışığında Türkiye'de kamu sosyal harcamaları ile GSYİH arasında dengesizliklerin baş gösterdiği düşünülmektedir (SGK, Aktaran Arpa ve Kolçak, 2017: 661).

1945 yılından itibaren önem kazanan sosyal devlet anlayışıyla kamu harcamaları içerisinde sosyal güvenlik harcamalarına önemli derecede paylar ayrılmıştır. Sosyal devlet anlayışı çerçevesinde çeşitli nedenlerle geçim sıkıntısı çeken vatandaşlara devlet eliyle yardım edilmesi modern sosyal devletin nitelikleri arasında sayılmıştır. Bu durum sosyal devletlerin finansal kaynaklarına birtakım yükler getirmiştir (Topuz, 2009: 115; Arpa ve Kolçak, 2017: 652). 1970'li yıllardan itibaren yaşanan ekonomik kriz ile gelişmiş ülkelerde yaşlı bağımlı nüfusun artış göstermesi, gelişmekte olan ülkelerde ise yapısal ve finansal sorunlar sebebiyle

sosyal harcamalar külfet olarak görülmeye ve sosyal harcamaların azaltılmasına yönelik reform çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Ancak bu reform çalışmalarına rağmen sosyal harcamalar azalarak artmaya devam etmiştir. İşsizliğe tam anlamıyla çözüm getirilememesi, nüfusun hızla yaşlanması, yalnız yaşayan yaşlı sayısının artması, çağa uygun kamu beklentilerinin artmasıyla sosyal refah hizmetlerinin çeşitlenmesi sosyal güvenlik harcamalarının artış göstermesinde etkili olmuştur (Arpa ve Kolçak, 2017: 671-674; Karaca ve Çam, 2019: 89).

Sosyal güvenlik sisteminin ancak sosyal güvenlik hakkının temel haklar arasında görüldüğü, sendikal örgütlenmelerin desteklendiği, riskler oluşmadan önce önlemlerin alındığı, sosyal yardım ve sigortaların sosyal güvenlik kapsamı içerisinde bir bütün olarak ele alındığı, istihdam sorunlarına yönelik çözümler üretildiği ve kayıt dışı istihdamın önlenildiği, sistemin popülizm aracı olarak görülmediği bir yapı içerisinde etkinliğini gösterebileceği belirtilmektedir (Gökbayrak, 2010: 159). Sosyal güvenliğin en temel finansman sorununa kayıt dışı istihdam neden olmaktadır. Diğer sorunlar arasında ise kamu borçlanmaları, faiz oranlarının artırılması neticesinde enflasyonun tetiklenmesi, işsizliğin artması, ulusal veya uluslararası yatırımların azalması, adil bir gelir dağılımının olmaması, erken emeklilik sistemi ve işçi-işverenlerin yasaya uygun olmayan beyanda bulunması sayılmaktadır (Alper, 2012: 39; Arpa ve Kolçak, 2017: 659-661). Türkiye’de de kayıt dışı istihdam, erken emeklilik sistemi, sosyal sigorta çerçevesinin kısıtlılığı, sosyal yardımların işsizliği teşvik etmesi, kamu kurumlarının koordinasyon eksikliği, sosyal güvenlik sisteminin yetersiz denetimi, bireysel emeklilik fonlarının yetersizliği ve vatandaşların af beklemesi finansman sorunları arasında yer almaktadır. OECD ülkelerinde yapılan sosyal harcamalarda en çok emekli maaşı ödemeleri ve sağlık harcamalarına pay ayrılmaktadır. Erken emeklilik sistemi, finansal sorunların temelini oluşturmaktadır. Zira yaşlanan bağımlı nüfusun artması her ülkenin problemidir (Arpa ve Kolçak, 2017: 663-673; Karaca ve Çam: 2019: 89-90).

Sosyal güvenliğin sürdürülebilirliği için ise yalnızca kayıt dışı istihdamın önlenmesinin yetmeyeceği, aynı zamanda kadın istihdamının artırılması, yaşlı bireylerin çalışma hayatında kalmalarının teşvik edilmesi, bireysel emeklilik fonlarının geliştirilmesi, yeni tasarruf araçlarının oluşturulması, emeklilik yaşının kademeli olarak artırılması gibi çok yönlü politikaların hayata geçirilmesi gerekmektedir (Karadeniz, 2011: 35-41; Arpa ve Kolçak, 2017: 662). Aynı zamanda bir ülkenin eğitim harcamaları o ülkenin hem sosyal anlamda hem de ekonomik anlamda kalkınması için önemli bir kalemdir. Zira akademik veya mesleki eğitimin donanımlı bir şekilde verilmesi beşerî sermaye oluşturacak ve bir ülkenin fakirlik döngüsünü kırabilecektir (Yolcuoğlu, 2012: 153).

2.4.2. Sosyal Güvenliğin Üç Temel Ürünü: Sosyal Sigorta, Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet

Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan sosyal devlet anlayışı çerçevesinde refah devleti olma yolunda sosyal politika uygulamaları başlamıştır. Bismarck idaresindeki Almanya’da sosyal demokrat hareketlerin önlenmesi amacıyla etkin bir şekilde sosyal politikalar geliştirilmeye başlanmış ve işçi-işveren primlerinin yanında genel bütçe yardımıyla sosyal sigorta sistemi oluşturulmuştur. Bu kapsamda ilk kez 1889 yılında emeklilik sigortasına ilişkin çalışmalar yapılmıştır. 1945 yılı itibariyle sosyal devlet anlayışı çerçevesinde sosyal sigortalara ek olarak refah devletinin geliştirilmesine yönelik kurum ve kuruluşlar kurulmuştur. Türkiye’de 1945 yılında “İş Kazaları, Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunu” ile sosyal sigorta kapsamında ilk kez kanuni düzenlenme yapılmıştır. Ardında aynı yıl “İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu”, 1949 yılında “İhtiyarlık Sigortası Kanunu” ve 1950 yılında “Hastalık ve Analık Sigortaları Kanunu” çıkartılarak kurumsallaşma yolunda önemli adımlar atılmıştır. 1961 Anayasası ile Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ve BAĞ-KUR sosyal sigortalar sisteminin üç ayağını oluşturmuştur. Bu sistem aracılığı ile dezavantajlı kesime sosyal yardım ve hizmetlerde bulunulmuştur. 2000’li yıllardan itibaren AB uyum sürecinde sosyal sigortalar sistemi yeniden düzenlenmiştir (Sallan Gül, 2013: 67; Türkoğlu, 2013: 279-302). 2012 yılı itibariyle Genel Sağlık Sigortası kapsamında her vatandaş sosyal sigorta sistemine dahil edilmiştir (Hacımahmutoğlu, 2009: 69-70).

İnsanlık tarihiyle birlikte süregelen sosyal yardımlar, aile başta olmakta üzere komşuluk ilişkileri, dini kurumlar, zengin kişiler tarafından yapılan yardımlar bağlamında kendini göstermiştir. İngiltere’de 1601 tarihinde çıkartılan Yoksulluk Yasaları, sosyal yardımların hukuki temellerinin atılmasında önemli bir adım olmuştur (Türkoğlu, 2013: 281). Bu gelişmeye binaen 1795 yılında çıkartılan Speenhamland Parlamentosu Yasası ile sosyal yardımlar yalnızca dezavantajlı kesimi değil tüm vatandaşları kapsayacak şekilde düzenlenmiştir (Akyüz, 2008: 60-61). Daha sonra 19. ve 20. yüzyılda yaşanan gelişmeler ile sosyal devlet kapsamında önemli bir yere sahip olan sosyal yardımlar, kamu kurum ve kuruluşları aracılığı ile karşılık beklenmeden ihtiyaç sahiplerine ayni veya nakdi şekilde verilmeye başlanmıştır (Türkoğlu, 2013: 280). Türkiye’de de dezavantajlı kesimlere yönelik devletin sosyal yardım uygulamaları bulunmaktadır. Bu uygulamaların hukuki temeli 1961 Anayasası ile atılmış ve bu kapsamda kurulan kurum ve kuruluşlarla sunulmaya başlanmıştır. (Türkoğlu, 2013: 286; Karagöz, 2020: 147). Devletin ihtiyaç sahiplerine sunmuş olduğu sosyal yardım ve hizmetler sosyal bir hak olarak değerlendirildiğinden hiçbir karşılık beklenmeden devletin yüklendiği bir sorumluluk olarak görülmüştür (Yolcuoğlu, 2012: 154).

1970’li yıllardan itibaren ise yaşanan ekonomik krizle birlikte yoksulluğun ve işsizliğin artmasıyla sosyal devlet anlayışı zayıflamış, sosyal yardımlar sosyal politikaların tali unsuru olmaktan çıkarak asli unsuru haline gelmiştir. 1982 Anayasası ile sosyal devlet anlayışı korunmuş ve buna istinaden 1986 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ve Fonu kurularak Başbakanlığa bağlı olarak hizmet verilmeye başlanmıştır. Aynı zamanda 1983 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kurularak sosyal yardım ve hizmetlerin tek çatı altına toplanması hedeflenmiştir (Türkoğlu, 2013: 280-295). Başbakanlığa bağlı olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kapsamında 1980’li yıllardan itibaren sosyal yardımlar artmaya başlamış ve bu yardımların finansmanı topluma mal edilmeye çalışılmıştır (Özbek, 2002: 24). 2000’li yıllarda sosyal yardımlar kamu kurum ve kuruluşları başta olmak kaydıyla gönüllü yardım kuruluşları, yerel yönetimler ve vakıflar tarafından da verilmiştir (Türkoğlu, 2013: 295-296). Gerek devlet tarafından yapılan sosyal yardımların kısa vadede kurtarıcı olarak görülmesi gerekse her kurum ve kuruluşun kendine göre şartlarının bulunması sistemsal sorunları beraberinde getirmiştir (Karagöz, 2020: 147). Sosyal yardım politikalarının etkin ve verimli uygulanamaması kayıt dışı istihdama ve işsizliğe yol açmıştır (Bulut, 2011: 57). Bu sebeple sosyal yardım ve hizmetler kapsamında yeniden reform düzenlemeleri gündeme gelmiştir. 2004 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, 2011 yılında ise tüm sosyal yardım ve hizmet sağlayan kurum ve kuruluşları tek bir çatı altında toplamak adına Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Kurulan Bakanlık sayesinde etkin ve verimli sosyal devlet olma yolunda önemli bir adım atılmıştır. Bakanlığa bağlı olarak çalışan Genel Müdürlük, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu’nu kullanarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile Türkiye’nin her yerinde faal olarak çalışmasını sürdürmektedir (Hacımahmutoğlu, 2009: 141; Türkoğlu, 2013: 287). Gerek kamu kuruluşları gerekse gönüllü kuruluşlar tarafından sağlanan sosyal yardımlar, dezavantajlı bireylere gelecek güvencesi vermesi açısından önem teşkil etmektedir. Zira bu kapsamda yapılan yardımlarla dezavantajlı bireyler insan onuruna yakışır bir şekilde hayat sürebilecek ve toplumdan dışlanmaları da engellenebilecektir (Şengün ve Akman, 2020: 14-15).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü 633 sayılı KHK, 2022 sayılı Kanun ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında yapmış olduğu ödemeler sebebiyle Türkiye’de en fazla kaynak aktarımı yapan kurumlar arasına girmiştir (ASPB, 2012: 5). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle birlikte Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adını almıştır. 2021 yılında ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olarak ikiye

ayrılmıştır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2022 yılı faaliyet raporuna göre sosyal yardım harcaması 151,9 milyar TL olmuş ve GSYİH içerisindeki payı %1.13 olarak gerçekleşmiştir (ASHB, 2022: 144). Yapılan bu sosyal yardımlar sosyal güvenlik sisteminden yararlanamayanlara ulaştırılması, ihtiyaç sahiplerinin tespit edilerek sunulması ve psiko-sosyal yardımlarının bulunması hususunda olumlu sonuçlar getirirse de aynı zamanda toplum içerisinde damgalanmaya, tembelliğe ve bağımlılığa sebebiyet vermektedir (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010: 46-48). Eğitimsizlik ve işsizlik bireyleri bu olumsuz durumlara sürüklemektedir. Bu sebeple yapılacak sosyal yardımların etkin ve verimli bir şekilde sorunlara kökten çözüm üretmesi ile bireyleri işsiz ve eğitimsiz durumdan kurtarmaya yönelik yapılması sürdürülebilir olması adına önem taşımaktadır (Türkoğlu, 2013: 300-301).

Türkiye’de sosyal hizmetlerin geçmişi ise 1959 yılında Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti’ne bağlı olarak Sosyal Hizmetler Enstitüsü ve 1963 yılında Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü’nün kurulmasına dayanmaktadır (Türkoğlu, 2013: 292). Sosyal devlet anlayışı ülkemizde de uygulanmaya çalışılmakta ve bu minvalde biçimlenen sosyoekonomik ve politik yapıda sosyal hizmetler devlet eliyle yürütülerek ülkenin refah seviyesine çıkması adına çaba gösterilmektedir (Ergenç, 2009: 38). Sosyal politikaların önemli bir ayağını oluşturan sosyal hizmetler, bireyin sosyoekonomik konumunu iyileştirebilmek adına gerçekleştirilmektedir. Bu gereksinimleri karşılanması da sosyal devletin asli görevleri arasında sayılmaktadır. Sosyal hizmetler, pozitif bireysel dönüşümü esas almaktadır. Bu sebeple herhangi bir şekilde ayırım yapılmaksızın her vatandaşa sosyal hizmetlerin ulaştırılması şarttır. Nitekim sağlıklı bir toplum yaratmak adına mikro düzeyde bireyin en iyi halinin sağlanması elzemdir. (Yolcuoğlu, 2012: 148-152).

Sosyal hizmetler, bireylerin sağlık ve iyilik hallerini iyileştirerek başka bireylere bağlı olmadan kendi kendilerine yetecek bir düzeye gelmelerini sağlamaktadır. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 3/a maddesinde sosyal hizmetler; “kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü” olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda bireylerin, ailelerin, toplulukların sosyal fonksiyonlarını geliştirebilmek adına sosyal hizmet uzmanları ve diğer meslek grupları da bu programlara dahil edilmektedir (Şengün ve Akman, 2020: 11). Bu kapsamda bakım hizmetleri, çocuk ve aile yardımları, yaşlı bakımı ve yardımları, çocuk yuvaları, aşevleri, gençlere ve yetişkinlere yönelik rehabilitasyon hizmeti, suçlulara

yardım ve konut tedariki sosyal hizmetler arasında yer almaktadır (Dilik, 1980: 74-76). Doğrusu sosyal hizmetler, bireylerin tatminliğini ve mutluluğunu kendisine konu etmekte ve toplumsal dengeyi sağlama rolü üstlenmektedir (Şengün ve Akman, 2020: 13).

2.5. Sonuç

Görüldüğü üzere sosyal politikalar, Sanayi Devrimi ile ortaya çıkmış ve sosyoekonomik yapının sürdürülebilirliği adına sunulan uygulamaları kapsayarak sosyal devlet anlayışının hareket noktasını oluşturmuştur. II. Dünya Savaşı ile iktidara gelen sosyal demokratlar sayesinde sosyal politikaların kurumsallaşması ve modernleştirilmesi adına politikalar üretilmiştir. Aynı zamanda sosyal devlet anlayışını benimseyen ülkelerde bu dönemde sosyal hakların anayasal güvenceye kavuşması sonucunda sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetler de kurumsallaşma sürecine girmiştir. 1980’li yıllarda ise etkisini göstermeye başlayan küreselleşme sonucunda ulus devletlerin etkisini görece kaybetmesiyle yerelleşme söylemleri yaygınlık kazanmıştır. Böylece sosyal politika üreticisi olarak belirleyici konumda olan merkezi yönetimlerin rolü sorgulanmaya ve ulus altı ile ulus üstü yapılanmaların sosyal politika üretme sürecine dahil olmaları gerektiği vurgulanmaya başlanmıştır.

Yaşanan gelişmelerle gelişmiş ülkelerde sosyal politika üretme görevi sivil toplum örgütlerine veya gönüllü kuruluşlara devredilirken Türkiye gibi ara kurumların gelişmediği ülkelerde bu görev yerel yönetimlerce üstlenilmeye başlanmıştır. Devletin müdahale alanının daralması, sosyal harcamaların da azalmasına neden olmuştur. Bu kapsamda sosyal politikaların bir aracı olan sosyal güvenlik harcamaları OECD ülkeleri bazında ele alınmış ve her ne kadar sosyal harcamaların azaltılmasına yönelik politikalar geliştirilse de çeşitlenen toplumsal taleplerle harcamaların azalarak artış gösterdiği görülmüştür.

Bir sonraki bölümde 1980’li yıllardan itibaren yaygınlaşan yerelleşme söylemleri sonucunda sosyal devlet anlayışı kapsamında ortaya çıkan sosyal belediyecilik anlayışının tarihsel süreci ele alındıktan sonra Türkiye’deki gelişim seyri incelenecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL BELEDİYESİLİK VE TÜRKİYE’DE SOSYAL BELEDİYESİLİK

3.1. Giriş

Çalışmanın üçüncü bölümünde, sosyal devlet anlayışının yerele yansımaları olan sosyal belediyesilik anlayışının temellerinin ne zaman atıldığı ve tanımı yapıldıktan sonra 1980’li yıllardan itibaren özellikle gelişmekte olan ülkelerde ne anlama geldiği ve nasıl bir gelişim gösterdiği üzerinde durulacaktır. Sonra Türkiye’deki tarihsel süreci incelenecek ve günümüzdeki yeri irdelenecektir. Son olarak ise bazı Avrupa ülkelerindeki ve Türkiye’deki sosyal belediyesilik anlayışı karşılaştırılacak ve Türkiye’deki sosyal belediyesilik anlayışının temel sorun alanlarına yönelik çözüm önerileri sunulacaktır.

3.2. Sosyal Belediyeçilik Anlayışı

1980’li yıllardan itibaren dünyadan etkin olmaya başlayan küreselleşme olgusu, merkezi hükümetlerin gücünü, üçüncü sektör olarak adlandırılan sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimler ile paylaşmaya ve buna binaen etki alanını daraltmaya zorlamıştır. Aynı zamanda küreselleşme ile neoliberalizm anlayışının benimsenmeye başlanması beraberinde piyasalaşmayı, özelleştirmeyi, özerkleştirmeyi, yerelleştirmeyi de getirmiştir. Merkezi hükümetin değişen ve dönüşen dünyada tek başına üstlendiği aktör rolü yerini yerel yönetimleri, gönüllü kuruluşları, uluslararası kuruluşları, kentleri, sivil toplum örgütlerini içerisine alan çok aktörlü bir yapıya bırakmıştır. Böylelikle refah anlayışı doğrultusunda uygulanan sosyal politikalar da makro boyuttan ziyade mikro veya mezo boyutları ile ele alınmaya başlanmıştır (Kesgin, 2012:171-172). Bu gelişmeler ışığında 20. yüzyılın sonlarına doğru yaşanan ekonomik krizlerin sorumlusunun sosyal devlet uygulamalarından kaynaklı olduğunu düşünen devletler, sosyal devlet anlayışını terk ederken sosyal hak ve özgürlükleri de arka plana atmışlardır. Sosyal devlet anlayışının zayıflaması sosyal alana olan ihtiyaçların artması ile sonuçlanmıştır. Böylelikle ortaya çıkan sosyal ihtiyaç açığının sosyal belediyeler ve sivil toplum kuruluşları tarafından giderilmesi gerektiği düşüncesi devletlerin gündemine girmiştir. (Kesgin, 2012:175; Sezik, 2016: 171).

Dünyada yaşanan dönüşüm, piyasa ve işletmecilik bağlamında çalışan özel sektörlerin önünü açarken sosyal hak ve özgürlük sorumluluğunu paylaşan uluslararası ve ulus-altı yapılanmaların etkin olduğu düzenleyici ve rekabetçi bir devlet anlayışını da ortaya çıkarmıştır

(Gül ve Memişoğlu, 2007: 94; Öztürk ve Gül, 2012: 205). Uluslararası sermaye ve rekabetin ön plana çıkmasıyla beraber düzenleyici role bürünen özellikle gelişmekte olan devletlerin sosyal harcamaları azaltması ise kaçınılmaz olmuştur (Bulut, 2003: 189). Bu sebeple toplumun artan sosyal hizmet taleplerine karşın yerel yönetimlerin kısıt kaynaklarını israfa yol açmayacak bir şekilde kullanması gerektiği vuku bulmuştur. Bu kapsamda yerel yönetimler sosyal sorumluluk bilinciyle çevreye duyarlı, aktif, katılımcı, yerel yönetim anlayışını benimseyerek belde sakinlerinin ihtiyaçlarına yönelik proje ve uygulamalara yönelmiştir (Uçaktürk vd., 2011: 1).

1990'lı yıllardan itibaren yerelleştirme sürecinde IMF, DB, OECD, AB gibi kuruluşlar aktif roller üstlenerek yönetim ve yetkide yakınlık kavramlarını ortaya çıkarmıştır. Yerel yönetim, merkezi yönetime karşı yerel yönetimi güçlendirmekten ziyade toplumsal hizmetlerin sunulmasında piyasa aktörlerinin aktif roller alarak sermayenin büyütülmesi ve el değiştirmesi yönünde bir anlayışa hizmet etmektedir (Sallan Gül, 2013: 90-91; Adıgüzel, 2013: 113). Bu anlayış kapsamında yerel yönetimlerin sunmuş olduğu hizmetlerin şirketlere devredilerek özelleştirilmesi ve piyasalaştırılması gerektiği uluslararası şirketler ve örgütler tarafından desteklenmiştir. Aynı zamanda bu süreçte etkin rol oynayan uluslararası yapılanmalar, sosyal belediyecilik anlayışını da sürece dahil ederek merkezileşmeye karşı yerelleşmenin önemini de vurgulamışlardır (Adıgüzel, 2013: 121; Güler, 2013a: 236-238).

Sosyal belediyeciliğin temelleri 19. yüzyılda Sanayi Devrimi'nin yaratmış olduğu olumsuz sosyal koşullara çözüm üretmek amacıyla ortaya çıkan sosyal devlet anlayışına dayanmaktadır (Berkün, 2017: 584). Sanayi Devrimi öncesi dönemde yaşanan sosyal sorunlar, yerel sorunlar olarak algılandığından dini kuruluşlar, aile ve akrabalık ilişkileri gibi geleneksel yapı içerisinde yerel düzeyde çözülmeye çalışılmıştır. Sanayi Devrimi'nin yaşandığı dönemde ise artan sosyal sorunlara sosyal belediyecilik kapsamında yerel yönetimlerin uyguladığı sosyal politikalar, sosyal yardımlar şeklinde gerçekleştirilmiştir. Yerel yönetim yapısının güçlü olduğu gelişmiş ülkelerde sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde sunulan hizmetler çeşitli sivil toplum örgütleri veya kiliselerle yapılan iş birliği neticesinde gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Fransa'da Saint-Nazaire'si sosyal belediye olarak tanımlanmıştır. Daha sonra yaşanan 1929 ekonomik krizi, dünya savaşları ve kent nüfuslarının hızla artması akabinde artan yoksulluğa çözüm bulma amacıyla gelişmekte olan ülkelerde merkezi yönetimin eksik kaldığı yerlerde yerel yönetimler daha fazla sorumluluk üstlenme mecburiyetinde kalmışlardır. Ancak köklü yerel yönetim yapısına ve sosyal belediyecilik anlayışına sahip gelişmiş ülkeler ise bu dönemi

gelişmekte olan ülkelere nazaran daha hafif atlatmışlardır (Ersöz, 2006: 768; Beki, 2008: 31; Kesgin, 2012: 169-171).

1970’li yıllardan itibaren belediyelerin uygulamış olduğu sosyal politikalar ve hizmetler, sosyal belediyeçilik kapsamına girerken, sosyal belediyeler de sosyal devlet anlayışının yereldeki temsilcisi konumunda değerlendirilmeye başlanmıştır (Berkün, 2017:582). Zira topluma en yakın kamu yönetim birimlerinden olan sosyal belediyeler, diğer yerel aktörlerle iş birliği içerisinde olarak sosyal sorunların üstesinden daha hızlı bir şekilde gelebilme potansiyeline sahiptirler. (Batal, 2015: 231; Kesgin, 2012: 179). Refah artışı ile çeşitlenen kentsel taleplerin karşılanmasında merkezi yönetimlerin yanında yerel yönetimler de ihtiyaçların doğru bir şekilde tespiti ile işsizlik, eğitim, sağlık, konut gibi kamu hizmeti alanlarında hızlı ve etkin bir şekilde politikalar üretmeye ve uygulamaya başlamışlardır (Ersöz, 2005: 134; Berkün, 2017: 594). Böylece merkezi yönetimler, sosyal harcamaları kısarak yetkilerini yerele devretmesiyle ve sorunların kentsel alanlara taşınmasıyla sosyal belediyelerin kentsel mekanlardaki sosyal sorunları çözebilme rolü oldukça önem kazanmıştır (Toprak ve Şataf, 2009: 11; Kesgin, 2012: 169).

Günümüzde devletin sosyal alanda politika üretebilme rolü azalırken bu vasfa haiz uluslararası kuruluşlar, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler ve yerel yönetimler içerisinde geniş nüfusa hitap eden sosyal belediyelerin rolü artmaktadır (Berkün, 2017: 583). Literatürde sosyal belediyeçilik kavramı için tek bir tanım bulunmamaktadır. Sosyal belediyeçilik; Berkün’e (2017: 585) göre klasikleşmiş belediye hizmet sepetinin genişleyerek kentsel refahın arttırılabilmesi adına sosyal hizmetlerin çeşitlenme süreci, Pektaş’a (2010: 5) göre sosyal adaleti ön plana alarak sunmuş olduğu sosyal hizmetlerle hemşerilerinin daha iyi hayat standartlarına ulaşmasını sağlayan sosyal devletin yereldeki izdüşümü, Ünlü’ye (2016: 68) göre yardıma ihtiyacı olan insanları kollayan, sosyal sorunlara çözüm üreten ve toplumun refahını gözetken belediye, Şataf ve Mermer’e (2017: 13-14) göre merkezi yönetimin uyguladığı kamu hizmetlerini, mali gücü minvalinde yerel halka ulaştırarak sosyal yaşamda aktif olan ve sosyal fonksiyonlarını geliştirmiş belediye, Uçaktürk vd.,’ne (2011: 1) göre vatandaşların taleplerini en uygun şekilde karşılamayı hedefleyen belediye, Öz ve Alp’e (2009: 453) göre dezavantajlı kesime hitap ederek sosyal adaleti tesis etmeyi hedefleyen belediye, Kesgin’e (2008: 55) göre merkezi yönetimden devraldığı yetki ve görevler doğrultusunda yerele ilişkin sosyal sorunlara aktif politikalar üreten belediye, Şahinoğlu’na (2014: 68) göre hizmet çeşitliliğini genişleterek eğitimden sosyal refaha her alanda sosyal hizmetler sunan belediyeye dönüşme süreci, Bayraktar’a (2013: 77) göre sosyal sorunları önleyen, ihtiyaç sahiplerinin ihtiyacını gideren,

mutlu ve güven duygusunun hissedildiği bir yaşam alanı planlayan anlayış, Uslu'ya (2011: 27) göre sosyal hizmet ve yardımların yanında her türlü sosyal faaliyeti gerçekleştirerek toplumun yaşam kalitesini yükselten belediyedir. Yapılan tanımlamalar kapsamında sosyal belediyelerin; sosyal adaleti tesis etme doğrultusunda eğitim, kültür, sağlık, sanat, konut, sosyal yardım ve hizmet gibi sosyal alanlarda projeler üretip uygulayarak toplumun hayat kalitesini arttırma amacı güden belediyeler oldukları söylenebilir (Şengün ve Akman, 2020: 7).

Merkezi yönetimlerin sosyal devlet anlayışı kapsamında hazırlamış olduğu sosyal politikaların pratiğe aktarılabilmesi için bu anlayışın yereldeki izdüşümü olan sosyal belediyelerin etkin ve verimli bir şekilde çalışmaları elzemdir (Çöpoğlu, 2014: 223). Zira günümüzde merkezi yönetimin bu kapsamda etkisinin azaldığı görülse de Anayasalarda yer edinen sosyal devlet olmanın bir gereği olarak belediyeler, belde halkının temel ve ortak ihtiyaçlarını karşılama, hemşerilerinin refah düzeylerini artırma, sosyal dengeyi koruma, yerel ve bölgesel kalkınmayı sağlama, dezavantajlı kesimin ihtiyaçlarını giderme ve imkan dahilinde ise bu vatandaşların muhtaçlık durumuna son verebilme adına projeler/hizmetler üretmeleri gerekmektedir (Keleş, 2008: 53-54; Pektaş, 2010: 4). Yerel kalkınma kapsamında sosyal belediyeler; siyasal katılım, ekonomik gelişme, kültürel çoğulculuk, sosyal paylaşım ve kapsayıcılık olarak dört adet önemli görev üstlenmişlerdir (Göymen, 2004: 5-6). Zira sosyal kalkınma es geçilerek yalnızca kalkınma alanında ekonomik kalkınma çalışmalarının yapılması gelir adaletsizliğini tetikleyecektir. Ancak sayılan kalkınma alanları bir bütün olarak değerlendirilirse yerel kalkınmadan söz edilebilecektir (Pektaş, 2010: 8).

Klasik merkezi yönetim kapsamında yer alan merkeziyetçi, hiyerarşik düzenli, tek aktörlü, tek tipçi, şekilci, tepeden inmeci, gizliliği ön plana alan anlayış küreselleşmeyle beraber yerini gönüllülük esaslı, toplumcu, demokratik katılımcı, paydaşları etkin kılan, farklılıklara duyarlı, yerinden yönetimci, saydam, hesap verebilir, sürdürülebilir, talep odaklı bir yönetim anlayışına bırakmış bu yönetim anlayışına ise yönetişim adı verilmiştir. Bu yeni özelliklerin yerele uyarlanmasıyla yerel yönetişim kavramı ortaya çıkmıştır (Göymen, 2004: 3). Yerel yönetişim kapsamında sosyal belediyeler, paydaşlarıyla birlikte yerindelik ilkesi gereğince yerel düzeydeki toplumsal sorunları yerinde tespit edebilme ve tespit edilen sorunlara hızlı bir şekilde müdahale edebilme kabiliyetine sahip olabilmişlerdir. Yerel yönetişim anlayışını teşvik eden küreselleşme sonucunda dünya küresel bir köye evrilmiştir. Bu kapsamda belediyeler, yalnızca ulus-altı paydaşları ile değil ulusal ve uluslararası paydaşları ile de çok aktörlü bir sistemin parçası haline gelmişlerdir (Çöpoğlu, 2014: 225).

Sosyal belediyeçiliğin işlevleri; yardım etme ve gözetme, sosyalleştirme, sosyal kontrol ve rehabilitasyon, yatırım, mobilize etme, yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme olarak sayılmaktadır (Keleş, 2008: 55). Ayrıca bu işlevlere ek olarak sosyal risk ve sosyal çözülme sorunlarıyla baş etme, tampon mekanizma görevi görme, belediye ile halk arasında güçlü bir iletişim kurma gibi işlevler eklenerek kentsel sorunlarla baş edebilme yöntemleri geliştirilmiştir (Beki, 2008: 37-42). Belediyeler, hemşerilerini veya farklı şehirlerden göç ile gelen vatandaşlarını toplumun huzurunu sağlamak ve bu vatandaşları toplumun bir parçası haline getirebilmek adına birtakım yönlendirmeler ile bireylere hukuki ve ahlaki kuralları ile görgü kurallarını hatırlatarak sosyal kontrolü sağlamaktadırlar. Aynı zamanda bu yönlendirmeler sayesinde ayrımcılığa veya dışlanmaya engel olunarak rehabilitasyon süreci başarıya ulaşırken sosyalleşen bireyler sayesinde oluşabilecek sosyal risklerin de önüne geçilebilmektedir. Vatandaşların sorunlarını ve taleplerini hangi kuruma, ne şekilde yapabilecekleri adına danışmanlık hizmeti verme, milli ve dini bayramlarda düzenlenecek olan etkinliklere tüm belde sakinini davet ederek bireyleri tarih ve kültür kapsamında birlik ve beraberlik içerisinde olmalarını sağlama gibi yöntemlerle belediyeler, mobilize etme, yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme işlevini yerine getirmektedirler. Aynı zamanda belediyeler; kent konseyleri, çözüm masası, beyaz masa gibi uygulamalarla vatandaşların karar alma sürecine katılımlarını sağlayarak belediyeyle halk arasında bir bağ kurabilmektedirler. Veri tabanına sahip belediyeler, yardıma ihtiyacı olan vatandaşları kendileri tespit edebileceği gibi talepler doğrultusunda da vatandaşlara ihtiyacı olan yardımı ayni ve nakdi olarak sağlayarak bu vatandaşları gözetmektedirler (Keleş, 2008: 56; Şengün ve Akman, 2020: 22-25). Zira günümüzde dezavantajlı kesimin taleplerine karşılık sosyal yardım ve hizmet sunma sosyal belediyeçilik anlayışının en temel görevleri arasında yer almaktadır (Şataf ve Mermer, 2017: 30). Belediyeler, geçim sıkıntısı sorununa tam anlamıyla bir çözüm getiremeseler de bu kapsamda tesisler kurarak az gelirli vatandaşlara yönelik temel ihtiyaçların giderilmesi adına yatırımlar yapmaktadırlar (Keleş, 2008: 56-57). Bu yapılan yatırımlar ve kurulan tesisler vatandaşların temel ihtiyaçlarını gidermelerini sağlarken aynı zamanda sosyal patlamalara da engel olabilmektedir. Büyük kentlerin iş olanakları ve cazibesi sebebiyle göç alması sonucunda bazı sosyal sorunlar baş göstermektedir. Bu sorunların önüne geçebilmek adına belediyeler, hemşeri dernekleri kurarak tampon mekanizmalar oluşturmaları bireylerin yeni ortama uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda bu bireylerin uğrayabileceği sosyal çözülme sorununa karşı kötü alışkanlıklardan uzak tutmak adına rehabilitasyon merkezleri kurma, istihdam alanları yaratma, kültürel etkinlikler yapma gibi faaliyetler sosyal belediyenin görevleri arasındadır (Beki, 2008: 38-39; Şengün ve Akman, 2020: 24). Sayılan işlevler esasen

birbirlerini tamamlayıcı niteliktedir. Bu sebeple sosyal belediyeçilik kapsamında bir bütün halinde değerlendirilmeleri elzemdir.

Sonuç olarak içerisinde bulunduğumuz 21. yy .da küreselleşme ve teknolojik gelişmeler neticesinde uluslardan çok kentler ön plana çıkmakta ve ülkelerin nüfusunun yarısını içerisinde barındıran belediyeler öncelikli bir konuma ulaşmaktadır. Çağımıza uygun belediyeçilik anlayışında; sosyal belediyeçilik, yerel sürdürülebilir kalkınma ve kentlilik bilinci gibi söylemler ön plana çıkmaktadır. Dünyada yaşanan gelişmeler, yereli önemli kılarken sosyal belediyeçilik anlayışını da perçinlemektedir (Toprak ve Şataf, 2009: 12-22). Kısaca söylemek gerekirse günümüzde sosyal belediyeçiliğin sunmuş olduğu hizmetlerin yerel niteliği merkezi yönetimin sunmuş olduğu genel niteliği aşmıştır (Ateş, 2009: 91).

3.3. Türkiye’de Sosyal Belediyeçilik

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş döneminde, 1924 yılında “Köy Kanunu” ve 1930 yılında “Belediye Kanunu” kabul edilmiştir. Bu kanunlarla yerel yönetimlere sosyal yardım ve sosyal hizmet sunma görevleri verilmiştir. Ancak gerek önceliklerin farklı olması gerekse kaynak yetersizliğinden dolayı bu görevler tam anlamıyla yerine getirilemediğinden sosyal belediyeçilik anlayışından da söz edilememiştir (Sallan Gül, 2013: 90-91). Ülkemizde sosyal belediyeçilik uygulamaları ilk kez 1973-1977 yılları arasında toplumcu belediyeçilik anlayışı kapsamında görülmüştür. Bu anlayış; üretici, birlikçi, kaynak yaratıcı, tüm halkı gözetken ilkeler çerçevesinde uygulama imkânı bulmuştur. Bu kapsamda konut projeleri, ekmek fabrikaları, tanzim satış yerleri ile halk pazarları, kültür ve eğitim merkezleri gibi birçok sosyal politika pratiğe geçirilerek sosyal belediyeçilik anlayışının temelleri atılmıştır. Halka en yakın kamu yönetim birimlerinden biri olan belediyeler, sosyal sorunlara ilk elden çözümler üretmeye çalışmıştır. Ancak merkeziyetçi bir yapıya sahip olan Türkiye’de gerek yerel yönetim anlayışının zayıflığı gerekse sosyal taleplere karşı merkezi yönetimin yetersiz kalması yerel sosyal refahın sağlanmasında engel teşkil etmiştir. Bu sebeple Türkiye’de sosyal belediyeçilik anlayışı, sosyal devlet anlayışının gereği veya kentlilerin bu alandaki girişimleriyle değil merkezi yönetimin sosyal talepleri karşılayamaz hale gelmesi, belediye başkanlarının oy kaygısı gibi iç nedenler ile 1980’li yıllarda dünya konjonktürüne ayak uydurulmaya çalışılarak gerek küreselleşme gerekse yerelleşme olgularının etkisiyle sosyal politika üretme görevini yerel yönetimlere devretme çabası gibi dış nedenler sonucunda ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bu süreçte kent nüfuslarının hızla artması sonucunda alt yapı ve üst yapı yetersizliğinin meydana gelmesi, nüfusun devingen yapısı gibi sebepler de eklendiğinde ancak sosyal sorunlara acil ve

kısa süreli olarak zaruri ihtiyaçları gidermeye yönelik çözümler üretilebilmiştir (Kesgin, 2012: 174-178; Çöpoğlu, 2014: 244).

1982 Anayasası'nın 2. maddesinde "Türkiye Cumhuriyeti; toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir" şeklinde sosyal devlet ilkesine Anayasa'da yer verilmiş ve ilk kez 1961 Anayasası'nda yer alan sosyal devlet ilkesi korunmuştur. 1990'lı yıllardan itibaren yöre halkının ihtiyaçlarını yerinde tespit ederek hizmetlerin etkinliğini ve verimliliğini artıran, dinamik yapısı sayesinde hemşerilik ağını güçlendiren, merkezi yönetimin yükünü hafifleterek aşırı merkezileşmeyi önleyen belediyeler, yapmış oldukları sosyal belediyecilik uygulamalarını Anayasa'nın 2. maddesine dayandırmaya başlamışlar ve sosyal belediyecilik anlayışının değişim ve gelişim göstermesine katkıda bulunmuşlardır (Uçaktürk vd., 2009: 4; Şataf ve Mermer, 2017: 13).

Türkiye'de 1980'li yıllarda yeni sağ anlayışı bağlamında piyasalaşma ve özelleştirmelere yönelik politikalar ağırlık göstermiş, sosyal sorunların çözülme süreci ise geleneksel toplumsal yapının vicdanına bırakılırken toplumcu belediyecilik anlayışı atıl vaziyette kalmıştır (Sallan Gül, 2013: 89). Gerek sosyal devlet anlayışının etkinliğini kaybetmesi gerekse yerelleşme söylemleri kapsamında yerel sosyal hizmet beklentilerinin artması sosyal refahın yerel boyuta taşınmasına ön ayak olmuştur. Aynı zamanda 1980'li yıllarda kentlerde zengin ve yoksullar arasında gelir adaletsizliğinin artması ile prestijli ve çöküntü mekanların ortaya çıkması kutuplaştırmaları artırmış, 1990'lı yıllarda da zorunlu göç sorunu süreci perçinlemiştir. Böylece sosyal sorunların zirve noktasına ulaşmasıyla yerelleşme sürecinin başlaması kaçınılmaz olmuştur. Bu tarihten itibaren refah belediyeciliği anlayışı gündeme gelmiş ve klasik belediye hizmetlerinin yanında çeşitli sosyal hizmetlerin verilme süreci tekrar başlamıştır. Bu kapsamda sorunların çözüm sürecinde önemli bir aktör olan belediyeler, kentsel mekanlarda artan yoksulluğa ilişkin sosyal hizmetlere ve sosyal yardımlara öncelik vererek küreselleşmenin beraberinde getirdiği sosyal sorunları çözmeye çalışmışlardır. Sistematik ve sürdürülebilir olmayan bu sosyal uygulamalar, en azından yoksul kesim tarafından bir yaşam desteği olarak görülmüştür (Kesgin, 2012: 169-176). Zira 1990'lı yıllarda çoğu belediye, klasik belediye hizmetlerini yerine getirme çabaları sebebiyle sosyal uygulamalara kaynak ayıramazken, klasik belediye hizmetlerini dahi tam anlamıyla yerine getirmekte zorlanmışlardır (Ersöz, 2009: 85).

2000'li yıllara gelindiğinde dünya konjonktürüne paralel olarak Türkiye'de devletin rolü, yetki alanı, fonksiyonları sorgulanmaya başlanmış ve yeniden yapılanma sürecine

girilmiştir (Yay, 2014: 157-160). Kamu yönetimi reformu kapsamında yerel yönetimlere de çeşitli görev ve fonksiyonlar verilmiştir. Bu kapsamda yetki alanı genişleyen belediyeler, sosyal politika ve uygulamalarıyla önemli bir konuma sahip olmuşlardır (Berkün, 2017: 582-594). Aynı zamanda yerelleşmenin doğal bir sonucu olarak belediyelerin sosyal politika ve uygulama sürecine sivil toplum kuruluşları da dahil edilmiştir (Kesgin, 2012: 177). Böylece sosyal belediyecilik uygulamaları, çağa uygun bir şekilde pratiğe aktarılmaya başlanmıştır. Özellikle dezavantajlı ve dar gelirli belde sakinlerinin kolaylıkla ulaşabildikleri belediyelerden görecekları sosyal hizmet ve yardımlar hayati bir öneme sahip olmaktadır (Kesgin, 2008: 103). Zira sosyal belediyecilik uygulamaları genellikle kadınların, çocukların, engellilerin, yaşlıların, gençlerin ve yoksulların lehine sunulmaktadır (Pektaş, 2010: 15).

Türkiye’de yerel yönetim birimleri il özel idareleri, belediyeler ve köylerden oluşmaktadır. Ancak TÜİK 2022 verilerine göre il ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfusun %93,4 olmasıyla yerel yönetimler içerisinde sosyal devlet ilkesi gereği sosyal politika uygulayıcısı olarak sosyal belediyelerin önemi aşikardır (Çöpoğlu, 2014: 224-232). 2000’li yıllarda özellikle AB uyum sürecinde sosyal belediyelerin önemi anlaşılmıştır (Şataf ve Mermer 2017: 24). Türkiye’de 1930 tarihli ilk Belediye Kanunu 75 yıl boyunca yürürlükte kaldıktan sonra belediyeler ve büyükşehir belediyeleri, 2005 yılında çağa uygun bir şekilde hazırlanan yerel yönetim reformu kapsamında önemli bir gelişme katetmiştir. Aynı zamanda 2012 yılında çıkartılan 6360 sayılı Kanun da belediye ve büyükşehir belediyelerin yaşamış olduğu temel sorunlara karşın önemli bir adım olmuştur (Ersöz, 2009: 84; Çöpoğlu, 2014: 237). Bu yaşanan gelişmelerle yerel yönetimlerin mali gücü iyileştirilirken yetki ve görevleri de artırılmıştır (Kamalak, 2013: 21). Belediyelerin çözmekle görevlendirildiği üç temel alan bulunmaktadır. İlki toplum yapısından kaynaklı özellikle Türkiye nüfusunun çoğunu kapsayan metropol kentlerde acil müdahale edilmesi gereken yoksulluk, işsizlik, suçluluk gibi sorunlara çözüm bulunması gerekmektedir. İkincisi afet, salgın, kriz gibi olağanüstü hallerde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin mekanizmalar geliştirebilmektir. Üçüncüsü ise dezavantajlı kesimlerin karşılaştıkları sorunlara çözüm üretebilmektir. Günümüzde bu üç temel alana yönelik çözüm üretebilme çabaları sosyal belediyecilik uygulamalarını meydana getirmektedir. Yasal mevzuata kavuşan ve fonksiyonları genişleyen belediyelerin sosyal adaleti tesis etme kapsamında sunmuş olduğu sosyal hizmet ve yardımlar en temel uygulamalarındandır (Toprak ve Şataf, 2009: 19-22).

Türkiye’de yerel yönetim tarihine bakıldığında; klasik belediyecilik, toplumcu belediyecilik ve sosyal belediyecilik anlayışı olarak üç tip belediyecilik anlayışı bulunmaktadır.

Klasik belediyeçilik; devletçi, tek aktörlü, norm kadro uygulaması bulunmayan, dar bütçeli, teknolojiye yoksun bir belediyeçilik anlayışıdır. Toplumcu belediyeçilik; belediye başkanlarının çabaları doğrultusunda gelişen, liderliğin ön planda olduğu, kazanılan rantların halka mal edildiği, tüm belde halkına hitap eden bir belediyeçilik anlayışıdır. Sosyal belediyeçilik ise; çeşitlenen sorunlara karşı çözüm üretebilen, neoliberal anlayışı benimseyen, çok aktörlü, norm kadro uygulaması bulunan, yönetsel araçlara ve mali güce sahip, dezavantajlı ve dar gelirli kesimi gözetken çağımıza uygun bir anlayış olarak karşımıza çıkmaktadır. (Öztürk ve Gül, 2012: 215-216).

3.3.1. Toplumcu Belediyeçiliğe Kadar Sosyal Belediyeçilik Adımları

Osmanlı Devleti zamanında sosyal yardım ve hizmet uygulamaları daha çok yerel düzeyde kalırken belediyelerin kurulmasına kadar bu uygulamalar, her ne kadar kadıların görevlerinden sayılsa da geleneksel toplumsal ilişkiler içerisinde aile, dini kurumlar, vakıflar, loncalar, gönüllü kuruluşlar tarafından sağlanmıştır. Daha sonra Tanzimat Dönemi'nde kurulan belediyelere de sosyal yardım ve hizmet uygulama görevleri verilmiştir. Ancak belediyeler, kenti ön plana alarak kentsel modernleşme amacıyla hareket etmişlerdir. Bu sebeple sosyal sorunlara toplum içerisinde çözüm bulma çabası devam etmiştir. Sosyal hizmet ve yardım alanlarında bir kurumsallaşma söz konusu olamamıştır. Sosyal sorunların çözülmesine karşı birtakım yasal düzenlemeler getirilse de sosyal sorunların üstesinden gelebilecek belediye teşkilatı kurulamamıştır (Şengün ve Akman, 2020: 2). Lonca ve vakıflar aracılığıyla sosyal adalet tesis edilmeye çalışılmış ve sosyal patlamaların önlenerek sosyal barışın sağlanması kısmen başarılmıştır. Birçok sosyal ihtiyacın giderilebilmesi amacıyla Avarız Vakıfları kurulmuştur. Bu vakıfların sunmuş olduğu hizmetler sayesinde afetzedeler, borçlular, fakirler, acizler, hastalar bir nebze de olsa ihtiyaçlarını giderebilmiştir (Bayartan, 2008: 162). 1877 yılında Vilayet Belediye Nizamnamesi kapsamında belediyeler, yerel hizmetlerin sağlanması adına birtakım yetki ve görevlerle donatılmıştır (Oktay, 2008: 146). Ancak gerek Batı'nın örnek alınması sonucunda belediyelerin yeni kurulması gerekse kurulan belediyelerin Batı'yı örnek alarak kentleri modernleştirme çabası sosyal yardım ve hizmet taleplerine karşı bir çözüm geliştirilememesine neden olmuştur. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nde sosyal belediyeçilik uygulamalarından bahsetmek pek mümkün olamamaktadır (Şengün ve Akman, 2020: 49-55).

1923 yılında Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte belediyeçilik anlayışı Osmanlı Devleti'nden miras kalmıştır. Bu yıllarda devletin birliği ve bütünlüğü gözetildiğinden yerel yönetimlerin mali ve idari yapısı merkeze bağımlı bir şekilde geliştirilmiştir. Bu dönemin belediye öncülüğünü ise başkent olarak ilan edilen Ankara üstlenmiştir. Yeni rejimin korunması

koşuluyla modern ve çağdaş bir kent yaratma çabası içerisine girilmiştir (Koçak ve Ekşi, 2010: 299). Osmanlı Devleti'nden kalan bir diğer miras ise savaşlar neticesinde yoksullaşmış halk ve harap olmuş batı Anadolu kentleri olmuştur. Bu sebeple belediyelerin iki önemli görevi vuku bulmuştur. İlki batı Anadolu kentlerinin imarı olurken diğeri ise başkent Ankara'nın kentsel sorunlarını çözebilmek olmuştur (Aydınlı, 2004: 119). Ancak bu yıllarda belediyeçilik ve imar konularında sorunlar yaşanmıştır. Bu sorunlara aranan çözümler neticesinde Cumhuriyet dönemi kapsamında bir belediyeçilik anlayışı ortaya çıkmıştır (Çağdaş, 2011: 397). 1930 yılında çıkartılan 1580 sayılı Belediye Kanunu, belediyelerin görev ve sorumluluklarının belirleyicisi olmuştur (Şengül ve Akman, 2020: 56). Bu kanun, belediyelere yalnızca kamu hizmeti sunma değil aynı zamanda sosyal hizmet sunma adına 76 adet görev belirlemiştir (Güleç, 2008: 49). Böylece kanun, belediyelere yüklenen görevlerde tutarsızlığa imkân tanımamış ve mantıksal boşluğa yer vermemiştir (Adıgüzel, 2013: 104-105).

Kanunun 15.maddesinde sokakta bayılanları, afetzedeleri, kudurmuşları, delileri, kimsesiz çocukları gözetme; işsizlere iş imkânı sunma ve çalışamayacak olan garipleri memleketlerine gönderme; fakirler için yatı evleri kurma ve işletme; özürlülere iş imkânı bulmak adına mesleki kursları, eğitim merkezleri ve barınma evleri açma gibi sosyal görevler belediyelere yüklenmiştir (Sezik, 2016: 178). Böylelikle Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşmesi adına yerel yönetimlere önem verilmiş ve ilerici bir fonksiyon yüklenmiştir. Ancak bu dönemde merkeziyetçi bir anlayış benimsendiğinden belediyeler temel kentsel sorunları çözebilecek ve kentleri modern kentlere dönüştürebilecek kurumlar olarak görülerek dar kapsamda ele alınmıştır (Adıgüzel, 2013: 102; Düzenli ve Bilgili, 2022: 70). Bu kapsamda 1930 yılında Umumi Hıfzıssıhha Yasası, 1933 yılında Belediye Yapı Yolları Yasası çıkartılarak ve aynı yıl Belediyeler Bankası kurularak sağlıklı ve bayındır kentlerin oluşturulması amaçlanmıştır (Güler, 2004: 23).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'de, 1946 yılında Cumhuriyet Halk Partisine karşı kurulan Milli Kalkınma Partisi ile demokratik çok partili sistem kurumsallaşmaya başlamıştır (Batuman, 2010: 228). Bu sisteme paralel olarak Türkiye'de köyden kente göç süreci hız kazanmıştır (Sezik, 2016: 176). Kent nüfuslarının artış göstermesiyle beraber belediyeler sosyal politikalardan ziyade kentsel alt-yapı ve üst-yapı hizmetlerine yoğunlaşmıştır (Şengün ve Akman, 2020: 2). Ancak göçün belirleyicisi olan yoksulluk aynı zamanda kentsel yoksulluğu beraberinde getirmiştir. Bu sebeple kırsal yoksulluğun kentlere taşınması ile oluşan yoksulluk haline kentlerdeki işsizlik kaynaklı yoksulluk hali de eklenmiştir (Sezik, 2016: 176). Yaşanan değişimlerle birlikte 1930 tarihli Belediye Kanunu ile belediyelere verilen sosyal içerikli görev

ve sorumluluklar kaynak yetersizliği, ilgisizlik, yetersiz belediye teşkilatlanması sebepleriyle merkezi yönetim tarafından üstlenilmiş ve böylelikle merkeziyetçi anlayış döneme egemen olmuştur (Keleş, 2008: 41; Ersöz, 2011: 85).

1950’li yıllarda merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında iş bölümü paylaşımı hususu gündeme gelmiştir. Bu çerçevede yerel yönetimlere esnaf ve zanaatkarları ilgilendiren görevler verilirken emekçi sınıfın ihtiyaçları merkezi yönetim tarafından karşılanmıştır. Aynı zamanda bu iş bölümü iki yönetim arasında bir güç dengesini de meydana getirmiştir (Batuman, 2010: 226). Zira 1960’lı yıllara kadar merkezi yönetim tarafından atanan belediye başkanları merkezi temsil ederken, belediye meclislerini ise yerel iktidar grupları oluşturmuştur (Şengül, 2001: 103-104). 1960’lı yıllarda köylerden kentlere göç eden vatandaşlar, kentlerde halihazırda var olan esnaf ve küçük üreticilerin yanında kendi tabakalarını oluşturmaya başlamışlardır. Aynı zamanda bu dönemde Türkiye’de başlayan sanayileşme sürecine devletin sermaye aktarması neticesinde emek gücünün üretimi kapsamında uygulanan kentsel hizmetlerin arzı, küçük burjuvazi sınıfının oluşması ve genişlemesi sonucunu doğurmuştur (Batuman, 2010: 225). Böylelikle bu dönemde kentsel gelişim sürecinde topluluk odaklı bir kentleşmeye doğru eğilim söz konusu olmuştur (Şengül, 2001: 77). Ancak burjuvazi sınıfının yerel örgütlenmede gücünün artması merkezi yönetimin birtakım önlemler almasını gerektirmiştir. 1961 Anayasası ile yerel yönetimlerin demokratikleşmesi adına birtakım adımlar atılmıştır. Bu kapsamda 1963 yılında belediye başkanlarının tek dereceli çoğunluk usulü ile doğrudan yerel halk tarafından seçilmesine ilişkin bir yasa çıkartılmıştır. Atılan bu adımla, burjuvazi sınıfının belediye meclislerinde kazandığı gücün sınırlandırılması amaçlanmıştır (Adıgüzel, 2013: 103; Düzenli ve Bilgili, 2022: 71).

1960’lı yıllarda planlı kalkınmayı hedefleyen bir teknokrat kuşağı oluşmuştur. Çeşitli kamu kuruluşlarında faaliyet gösteren uzmanlar, Mimarlar Odası’nda bir araya gelerek, çevreden ülke gündemine kadar her alanda görüş ve öneri üretmişlerdir. Dönemin Adalet Partisi hükümetine karşı muhalif olan uzmanlar, 1970’li yılların yerel siyaset gündemini etkileyecek birtakım girişimlerde bulunmuşlardır. Ancak ilgili uzmanlar bu dönemde ulusal kalkınmayı hedeflediklerinden yerel yönetimleri yalnızca kentsel hizmet sağlayıcısı olarak dar kapsamda ele almışlar ve kentlerin kendine has özelliklerini göz ardı etmişlerdir. Bu sebeple 1963 ve 1968 yerel seçimleri sürecinde ne uzmanların ne de siyasi partilerin kentsel politika kapsamında bir önerisi bulunmamıştır. Halbuki Adalet Partisi hükümetinin kentsel politika önerisi bulunmasa da oy kaygısı sebebiyle seçim yatırımı olarak tapu vaatleri sunması dönemin belirleyici sosyal politikalarından olmuştur. Zira kentlerin nüfusunun artmasıyla kentsel alanlarda sosyal

sorunların derinliği ve çeşitliliği de artmıştır. Bu vaatler ile kentlerdeki gecekondu mahallelerinde yaşayan vatandaşların oylarının alınması amacıyla patronaj ilişkiler kurulmuştur (Batuman, 2010: 226-228; Sezik, 2016: 172). Bu durum uzun vadeli kentsel politikalardan ziyade kısa ve popülist politikaların ortaya çıkmasına neden olmuşsa da Adalet Partisi hükümetinin yerel seçimlerde büyük başarılar elde etmesini sağlamıştır (Düzenli ve Bilgili, 2022: 71).

Sonuç olarak 1960'lı yıllar, 1961 Anayasa'sı ile demokratik bir ortamın oluşturulmaya çalışıldığı, sanayileşme ve kentleşme sürecinin yaşandığı bir dönem olmuştur. Aynı zamanda 1960'lı yılların belediyeçilik modeli de bu minvalde gelişmiştir. Ancak bu dönemde yaşanan gelişmeler, 1970'li yılların başında ortaya çıkacak toplumsal çatışmalara ortam hazırlamıştır (Batuman, 2010: 226; Adıgüzel, 2013: 105). 12 Mart müdahalesi, gecekondu mahallerinde patronaj ilişkilerin bozulmasına ve kent yoksullarının radikalleşmesine sebep olmuştur. Zira bu müdahale ile kentsel düzeni tesis etme amacıyla gecekonduların yıkılmak istenmesi ve gecekondu mahallelerindeki güzelleştirme derneklerinin kapatılması, burada yaşayan vatandaşların tepkileriyle karşılaşılması sonucunu doğurmuştur. Bu toplumsal çatışma, demokratik taleplerin ve 1973 genel seçimlerinde özellikle geniş nüfuslu kentlerde gecekondu sakinlerinin oylarını sol partiye vermelerinin önünü açmıştır (Batuman, 2010: 228-229).

3.3.2. Türkiye'de Sosyal Belediyeçiliğin İlk Örneği: 1973-1977 Toplumcu Belediyeçilik Hareketi

1973 yılında yapılan genel seçimlerden iki ay sonra yerel seçimler yapılmıştır. Genel seçimlerde olduğu gibi seçmen eğilimi sol partiden yana olmuş ve CHP, 33 belediyeyi kazanmıştır. Her ne kadar siyasi partilerin kentsel politikalara yönelik vaatleri ve gecekondu mahallelerinde yaşayan vatandaşların henüz belirli kentsel talepleri olmasa da yaşanan toplumsal çatışmalardan dolayı oylar sol partiye kaymıştır. Seçimlerden sonra gecekondu sakinlerinin konut talepleri politikleşmeye ve 1960'lı yıllarda oluşan teknokrat kuşağı kentleşme sürecine dahil olmaya başlamıştır. Bu koşullarda 1973-1977 yılları arasındaki belediyeçilik anlayışı, kentsel siyaseti ön plana çıkarmaya başlamıştır (Batuman, 2010: 229). Yeni belediyeçilik anlayışı kapsamında sosyal belediyeçilik uygulamaları da kurumsallaşma sürecine girmiştir. Zira 1970'lere kadar Türkiye'de sosyal belediyeçilik uygulamalarına pek rastlanılmamıştır. Sosyal politika üretme sürecine belediyelerin yanında sivil toplum örgütleri, sendikalar, meslek örgütleri, belediye birlikleri, kooperatifler ve şirketler de dahil olmaya başlamıştır (Kesgin, 2008: 97; Sezik, 2016: 184). Bu yeni belediyeçilik anlayışı, demokratik belediyeçilik veya toplumcu belediyeçilik olarak tanımlanmıştır (Güler, 2013: 126).

1973-1977 yılları arasında CHP’li belediyelerde yeni, toplumcu veya devrimci belediyeçilik anlayışı ortaya çıkmıştır (Batuman, 2010: 223). Ancak literatürde genel olarak toplumcu belediyeçilik anlayışı olarak nitelendirilmiştir. Özgürlük ve eşitlik kapsamında yaşanan gelişmelerle yerel seçimlerde sosyal demokratların belediye başkanı olarak seçilmesi toplumcu belediyeçiliğin oluşmasına ön ayak olmuştur. Aynı zamanda dünyada yaşanan Paris komününün başarısı, belediye sosyalizminin yaygınlaşması, 1960’lı ve 1970’li yıllarda yaşanan toplumsal hareketler Türkiye’de toplumcu belediyeçilik anlayışının oluşma sürecine etki etmiştir. Böylelikle Türkiye’de toplumcu belediyeçilik anlayışının ortaya çıkmasında ülke içi siyasal gelişmeler etkili olurken aynı zamanda dünyada yaşanan gelişmelerde belirleyici olmuştur (Güler, 2013: 125-136). Toplumcu belediyeçilik anlayışı kendisine özgül bazı niteliklere sahiptir. İlk olarak bu anlayışın ortaya çıkmasında 1960’lı yıllardaki uzmanların kentleşme sürecine dahil olması etkili olmuştur. İkinci olarak bu anlayışla beraber ilk kez yerel yönetimlerin özerkliği gündeme gelmiştir. Üçüncü olarak bu anlayış, kentlerde yaşayan emekçi sınıfın toplumsal bir özne olmasına katkı sağlamıştır. Bu dönemde CHP’li belediyelerin kentsel politikaları, kentsel sorunları ve belediye hizmetlerini toplumsal mücadele konusu haline getirmiştir. Bu sebeple bu belediyelerin ilk ele aldıkları konu, konut sorunları olmuştur. Zira büyük kentlerde yaşanan gecekondü sorunu, siyasal öncelik verilmesi ve acil çözüm üretilmesi gereken bir konu olarak değerlendirilmiştir. Bu sebeple toplumcu belediyelerin ortaya çıkmasında konut sorununa çözüm arama süreci etkili olmuş ve 1960’lı yıllardaki uzmanların kentsel politikalar üretmesine aracı olmuştur (Batuman, 2010: 223-231). Böylelikle toplumcu belediyeçilik anlayışı ile kent yoksulluğuna, gelir eşitsizliğine, kentsel rantların topluma kazandırılmasına ve kentsel hizmetlerden ayırım yapılmaksızın herkesin yararlanmasına ilişkin çözüm üretme süreci başlamıştır (Güler, 2013: 126). Doğrusu CHP’li belediyelerin 1973 seçimlerini kazanmasında toplumsal sınıfların eşitsizliği ve iş bulmak amacıyla köylerden kentlere gelen vatandaşların kentlerde tutunamaması sebebiyle gecekondulaşma ve kent yoksulluğunun büyümesi etkili olmuştur (Güler, 2013: 153).

1975 yılında CHP ve MSP koalisyonunun dağılmasıyla Adalet Partisi öncülüğünde Milliyetçi Cephe hükümeti kurulmuştur. Bu gelişmeye binaen Milliyetçi Cephe hükümeti, CHP’li belediyelerin finansal kaynaklarına engel olmaya başlamıştır (Tekeli ve Ortaylı, 1978). Bu kapsamda ilk yaşanan çatışma hükümetin kaynak aktarımını kesmesiyle yaşanmış ve CHP’li belediyeler çalışanlarına maaş ödeyemeyecek hale gelmiştir. Klasik belediye hizmetleri dahi sekteye uğramış ve bu hizmetler kentliler tarafından ilk kez siyasal mücadele konusu haline gelmiştir. Bu sebeple belediye işçileri grev yapmaya başlarken CHP’li belediye başkanları da yaşanan durumu protesto etmek amacıyla bu grevleri desteklemiş ve finansal engelleri herkese

duyurmak adına kampanyalar düzenlemiştir. Dönemin gündemini özellikle büyük kentlerde yaşanan klasik belediye hizmetlerinin yetersizliği, grevler ve belediye başkanlarının protestoları oluşturmuştur. Bu belediye başkanları arasında Ankara Belediye Başkanı Vedat Dolakay dikkat çeken isimlerden biri olmuştur. Sağ görüşlü Milliyetçi Cephe hükümeti ile sol görüşlü CHP belediyeleri arasında yaşanan çatışmalardan dolayı ilk kez merkezi yönetimin sıkı vesayet denetimi sorgulanırken ve yerel yönetimlerin özerkliği konusu gündeme gelirken belediyelerin kendi aralarında birlik kurma çabası da başlamıştır. Bu kapsamda atılan adımların öncülerinden biri ise dönemin en başarılı belediye başkanları arasında yer alan İzmit Belediye Başkanı Erol Köse olmuştur (Batuman, 2010: 229-230; Adıgüzel, 2013: 103). Erol Köse tarafından Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliği kurulmuş ve diğer toplumcu belediyelere örnek olmuştur (Güler, 2013: 139). Ankara ve İzmit belediye başkanları kendi kentlerinde konut projeleri üretmeye başlamıştır. Konut sorununa ilk kez bu iki şehirde çözüm bulunmaya çalışılması, gecekondulaşma sorununun giderek artmasından ve bu kentlerdeki belediye başkanlarının diğer başkanlara nazaran daha tecrübeli olmasından kaynaklanmıştır. Bu sebeple konut sorunlarına çözüm bulmak amacıyla İzmit'te Yeni Yerleşimler Projesi, Ankara'da ise Akkondu Projesi geliştirilmiştir (Batuman, 2010: 231)

Toplumcu belediyeler, Paris komününden esinlenerek yapısını beş temel prensibe dayandırmıştır. Bunlar; demokratik katılımcılık, birlikçilik, kentsel hizmetlerin doğrudan üretimi, kaynak yaratıcılık ve tüketimin düzenlenmesi olmuştur. Sosyal demokratların bu prensipleri savundukları broşürde kente bakış açıları, çevreden merkeze belediyecilik şeklinde sloganlaştırılmıştır. Bu döneme kadar burjuvazi sınıfı ile halk kitleleri arasında yaşanan çatışma bu dönemden itibaren yerini demokratik devrim kapsamında yer alan küçük girişimciler ile emekçi kitlelerin arasında yaşanan çıkar çatışmalarına bırakmıştır. Üretime katılmak isteyen girişimcilerin yanında toplumcu belediyecilik anlayışı bağlamında CHP'li belediyeler bizzat üretim sürecine katılarak halka ucuz temel gıda malzemeleri sunmak ve karaborsa ile mücadele etmek amacıyla tanzim satış mağazaları oluşturmak, ekmek ve asfalt fabrikaları kurmak, toplu taşıma ve toplu konut girişimlerinde bulunmak gibi üretici bir rol üstlenmişlerdir (Batuman, 2010: 232-233; Adıgüzel, 2013: 107; Güler, 2013: 127-139). TANSA'lar üretici ve tüketicuyu birbirine yaklaştırmada başarılı bir örnek olmuştur. Zira tüm belde sakinlerini kapsayan temel hizmetlerin rantı küçük burjuvazi sınıfının elinde olmasından dolayı bu rantların tüketiciler lehine dağıtılması gündeme gelmiştir. Bu bağlamda belediyeler rantlardan aldıkları payların topluma paylaşılmasını bir zorunluluk olarak görmüştür. Böylelikle toplumcu belediyecilik anlayışının yerel siyasal sonucu, gecekondu sakinlerinin ve kent

emekçilerinin toplumsal birer aktör olmalarının yolunu açmıştır (Batuman, 2010: 235-236; Güler, 2013: 140-149).

Yaşanan bu çatışmalar, kaynak sorununu gündeme getirmiştir. Toplumcu belediyeler kaynak yaratmak amacıyla birtakım girişimlerde bulunmuşlardır. Örneğin; belde sakinlerinden toplanan elektrik paraları Türkiye Elektrik Kurumu'na ödenmemiş, işçilerin sigorta primleri Sosyal Sigortalar Kurumu'na yatırılmamış, otoparklar açılmış, belediye taşınmazlarında düğün ve toplantı salonları ile kreşler açılmış ve halkın kullanımına temiz plajlar sunulmuştur. Bu girişimler ile kaynak sıkışıklığına çözüm bulma çabasına girilmiştir. Yaşanan kaynak sorununa çözüm bulmak ve bir belediyenin tek başına sunmasında zorlandığı kentsel hizmetlerin devamlılığını sağlayabilmek adına belediyeler arasında bir örgütlenme süreci başlamış ve belediye birlikleri kurulmuştur. Bu süreçte 1978 yılında Bülent Ecevit öncülüğünde kurulan Yerel Yönetimler Bakanlığı önemli bir gelişme olmuştur. Çünkü bu bakanlığın fonları ile belediyelerin birlik kurma süreci hızlanmış ve iş birliği sağlanmıştır (Adıgüzel, 2013: 106-107; Güler, 2013: 137-152). Bu iş birliğinin yaygınlaşmasını sağlamak adına ise 1980'li yıllarda Türkiye Belediyeler Birliği kurulmuştur. Ayrıca belde sakinlerinin katılımını artırmak amacıyla kent kurultayları ve mahalle kurulları oluşturulmuştur (Adıgüzel, 2013: 108; Yıldırım, 2013: 133-134). Zira toplumcu belediye başkanları, yerel yönetimlerin denetiminin daha şeffaf ve demokratik olabilmesi için halk ve yargı tarafından yapılması gerektiğini savunmuşlardır. Böylelikle toplumun kültür seviyesini arttırmak ve modern kentlerde yaşayan modern insanlar oluşturmak amacıyla kentsel bilinçliliğin sağlanması hedeflenmiştir. Toplumcu belediyeçilik anlayışında şekillenen bu beş prensip, 1977 yerel seçimlerinden önce CHP programına dahil edilmiştir (Güler, 2013: 136-154).

1973-1980 yılları arasında toplumcu belediye olarak nitelendirilen CHP'li belediyeler, sosyal demokrat yöneticileri aracılığıyla sosyal politikaları etkili bir şekilde uygulama imkânı bulabilmişlerdir (Şengün ve Akman, 2020: 2). Toplumcu belediyeçilik anlayışı kapsamında İstanbul'da Ahmet İsvan (1973-1977) ve Aytekin Kotil (1977-1980), Adana'da Ege Bagatur (1973-1977) ve Selahattin Çolak (1977-1980), Mersin'de Kaya Mutlu (1973-1980), İzmir'de İhsan Alyanak (1977-1980) ve Ankara'da Ali Dinçer (1977-1980) önemli isimler arasında yer almıştır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi toplumcu belediyeçiliğin öncüsü olan belediye başkanları Ankara'da Vedat Dalokay (1973-1977) ve İzmit'te Erol Köse (1973-1977) olmuştur (Bayraktar ve Penpecioglu, 2013: 160). Doğrusu toplumcu belediyeçilik anlayışının filizlenme dönemi bu iki belediyede başlamıştır. Bu kapsamda tüketici ve üretici arasında iş birliği ve yardımlaşmayı kuvvetlendirmek adına yeni metotlar denenmiştir (Yıldırım, 2013: 128). Ali

Dinçer tarafından Batıkent Projesi olarak hayata geçirilen konut projesinin temelleri Dalokay döneminde Akkundu Projesi olarak atılmıştır. Bu proje bağlamında Ankara'da gecekondulaşmanın önüne geçilmek istenmiş ve gecekondulu mahallelerinde yaşayan dar gelirli kesimin barınma sorununa ilişkin kökten çözümler üretmek amaçlanmıştır (Bayraktar ve Penpecioglu, 2013: 185). Aynı zamanda bu dönemde sosyal belediyeçilik uygulamaları kapsamında Ankara Belediyesi'nin faaliyetleri öne çıkmıştır. Örneğin; sağlıklı ve kaliteli temel tüketim mallarını halka ulaştırma, ekmek fabrikaları kurma, dar gelirli kesimin ucuz sebze ve meyveye ulaşabilmesi adına semt halleri kurma, tanzim satış noktaları oluşturma önemli sosyal belediyeçilik uygulamaları arasında yer almıştır (Sezik, 2016: 177). Diğer önemli toplumcu belediye başkanı olan Erol Köse İzmit'te; halkın tercihlerine önem verme, halkın katılımcılık düzeyini artırma, üreticilik faaliyetlerinde bulunarak tüketiciyi koruma, belediye birliklerini teşvik etme, konut projeleri üretme, halk pazarları oluşturma, emekçi sınıfı kollayan kooperatifler kurma, kent topraklarını kamulaştırma gibi sosyal belediyeçilik faaliyetlerinde bulunmuştur (Yıldırım, 2013: 222). Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliği öncülüğünde ise kent halkının bilinçlendirilmesine yönelik Türkiye Belediyeçilik Eğitim ve Araştırma Vakfı ile ucuz tüketim mallarının halka sunulması için birliğe üye toplumcu belediyelerce kurulan tanzim satış mağazaları arasındaki koordinasyonu sağlamak adına Birlik Tüketimi Düzenleme Merkezi (TÜDEM) kurulmuştur (Güler, 2013: 140-151). Bu iki başarılı belediyenin yanında Fatsa Belediyesi de sosyal belediyeçilik uygulamaları kapsamında çamura son kampanyası ile kendisini göstermiştir. Gönüllülük esaslı yürütülen kampanyada belediye ve devlet su işlerinin bünyesinde bulunan araçlarla Fatsa sokaklarındaki çukurlar kapatılmıştır. Bu kampanyayı önemli kılan ise finansmanını borçlanma yoluyla değil halkın desteğiyle sağlamış olmasıdır (Edis Şahin, 2013: 348-349).

1977 yerel seçimlerine gidilirken CHP, toplumcu belediyeçilik anlayışını başarılı bir şekilde uygulayan başkanları tekrar aday göstermemiştir. Doğrusu bu başkanların birkaçı 1977 yerel seçimlerinden önce tasfiye dahi edilmiştir. Bu belediye başkanlarının popüler hale gelmesi, parti genel merkezini rahatsız etmiş ve tekrar aday gösterilmemelerinin sebepleri arasında yer almıştır. Bir diğer sebebi ise rantları toplayan belediyelerin bu rantları topluma kazandırma çabası, belediye meclislerini ve küçük üretici tabakayı rahatsız etmiş olmasıdır (Batuman, 2010: 236-237). Zira belediye başkanları toplumcu belediyeçilik kapsamında kentsel solculuğu kişilikleriyle bağdaştırırken belediye meclis üyeleri farklı çıkar gruplarını temsil etmiştir. Bu durum belediye meclisi ve küçük üretici tabaka aleyhine rantlar oluşturmuş ve bu iki yerel aktörlerin belediye başkanları ile çatışmalarına yol açmıştır. Özellikle küçük ve orta belediyelerde esnafın baskısı sonucunda belediyenin denetim süreci sekteye uğratılmıştır.

Yaşanan tüm bu gelişmeler CHP'nin aday gösterdiği belediye başkanlarının 1977 yerel seçimlerinde merkezin adaylarına karşı kaybetmeleriyle sonuçlanmıştır (Güler, 2013: 135-155).

Sonuç olarak bu dönemde 1960'lı yıllardaki belediyeçilik anlayışı tersine dönmüş ve 1973 yerel seçimleriyle 33 belediyede CHP'li sosyal demokrat belediye başkanları iktidara gelmiştir. İktidara gelen belediye başkanları, ilk kez rantların topluma paylaştırılması meselesini gündeme getirmiş ve dar gelirli kesimin temel besin kaynakları ile barınma sorununa çözüm aramıştır. Bu çabalar, toplumcu belediyeçiliğin temel amacını oluşturmuştur (Düzenli ve Bilgili, 2022: 71-88). Bu bağlamda CHP'li belediyelerle Milliyetçi Cephe hükümeti arasında yaşanan çatışmalar neticesinde ilk kez Türkiye siyasi tarihinde yerel yönetimlerin özerkliği konusunu gündeme getiren, kentleşme uzmanlarını belediyelerde başkanlık uzmanları olarak görevlendiren, karar süreçlerine halkın katılımını gözeten, toplanan rantların halka mal edildiği, sol görüşlü bir toplumcu belediyeçilik anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu anlayış kapsamında gecekondü mahallerine kent hizmeti sunmanın ötesinde burada yaşayan vatandaşların toplumsal ve siyasal birer aktör olmalarına katkıda bulunulmuştur (Batuman, 2010: 237). Aynı zamanda toplumcu belediyeçilik anlayışı ile sosyal belediyeçilik uygulamalarının temelleri atılmış ve dar gelirli kesime yönelik yapılan hizmetlerle sadık bir seçmen kitlesi oluşturulmak yerine onurlu bir hayat sürmeleri adına faaliyetlerde bulunulmuştur (Sezik, 2016: 177). Ancak 12 Eylül 1980 darbesiyle ideolojik bir çehre kazanan toplumcu belediyeçilik anlayışının sonuna gelinmiştir (Düzenli ve Bilgili, 2022: 71). Böylelikle toplumcu belediyeçilik anlayışı dönemsel ve parçacıl uygulamalardan ibaret kalmış, pratiğe geçirilen tanzim satış mağazaları yoğun eleştiriye uğrayarak toplumcu belediyeler bakkallık yapan belediyeler olarak lanse edilmiştir (Adıgüzel, 2013: 121; Güler, 2013: 150). Ancak bu anlayış her ne kadar başarısız olarak görülerek eleştiriye maruz kalsa da kentsel hizmetlerin üretiminde, sunulmasında ve geliştirilmesinde günümüz sosyal belediyeçilik anlayışına ve sosyal politika uygulamalarına ışık tutan önemli bir anlayış olarak değerlendirilmektedir (Bayraktar ve Penpecioglu, 2013: 159).

3.3.3. Türkiye'de 1980 Sonrası Sosyal Belediyeçiliğin Gelişim Süreci

Dünyada yaşanan küreselleşmenin bir sonucu olarak devletler neoliberal politikalara yönelerek sosyal harcamalarını kısma ve özel sektörleri desteklemeye başlamışlardır. Türkiye'de yaşanan sosyoekonomik dönüşümler ve ekonomik krizler ile kentlere olan yoğun göçler, toplum yapısını derinden etkilemiştir. 24 Ocak 1980 tarihli ekonomik kararlar ile dünya konjonktürüne ayak uydurabilmek adına serbest rekabet ortamı oluşturma ve ekonominin dışa açılmasını sağlama çabaları içerisine girilmiştir. Böylece 1980'li yıllar Türkiye için keskin

dönüşümlerin yaşandığı bir dönem olmuştur (Toprak ve Şataf, 2009: 14; Sezik, 2016: 177-184). 12 Eylül 1980 darbesinden sonra yapılan seçimlerde yeni sağ anlayışını benimseyen Anavatan Partisi merkezi ve yerel yönetimlerde başarı elde etmiştir. Bu durum yeni liberal belediyeçilik anlayışını gündeme getirmiştir. Zira bu yıllarda Türk-İslam sentezi neoliberalizm anlayışı ile buluşmuş ve neoliberalizm anlayışının yaygınlaşması Türk-İslam sentezini güçlendirmiştir (Adıgüzel, 2013: 103-115). Turgut Özal bu dönemde sosyal güvenliğin teminatı olarak aileyi ön plana çıkarmıştır. Ayrıca sosyal dayanışmanın sağlanabilmesi için gönüllü ve geleneksel kurumlar ile ailenin iş birliği içerisinde olması gerektiğinin önemini işaret etmiştir. Bu durum devlet eliyle sağlanan sosyal yardımların, seçim zamanlarında popülist bir politika aracı olarak görülmesine neden olmuştur (Sallan Gül, 2013: 83-85).

Devlet, konut politikalarına doğrudan girememiştir. Ancak İşçi Sigortaları Kurumu, Emlak Kredi Bankası ve Sosyal Sigortalar Kurumu'na konut üretebilmeleri adına kredi sağlayarak bu sürece aracılık etmiştir. Aynı zamanda devletin sosyal harcamalarını kısıması sebebiyle 65 yaşını doldurmuş güçsüz, muhtaç ve sakat vatandaşlara yönelik bağlanan 65 yaş aylığına muhtaçlık şartları getirilmiştir (Gül ve Sallan Gül, 2007: 18-19). Neoliberal politikalar kapsamında vergi, düşük ücret ve sosyal harcama politikaları alt ve orta sınıfın aleyhine işlerken zenginlerin lehine sonuçlanmıştır (Sallan Gül, 2013: 84). Bu süreçte devlet elindeki mali kaynakları yerel yönetimler arasındaki eşitsizlikleri gidermekten uzaklaşmış, yerel yönetimler üzerindeki denetimi artırmış ve yerel yönetimleri serbest piyasa içerisinde hizmet sunmaya yönlendirmiştir (Öztürk ve Gül, 2012: 209). Bu durum yerel yönetimlerin sermaye büyütebilme ve el değiştirebilme kabiliyetini artırma amacını gütmüştür. Bu amaç doğrultusunda yerel yönetimler kolektif hizmet sunma işini piyasa mekanizmalarına bırakmaya başlamıştır (Adıgüzel, 2013: 110-114). Böylelikle merkezi yönetimin dönüşüm ve değişimiyle birlikte yerel yönetimlerin yapısında da değişikliklere gidilmiştir. Ancak merkezi yönetimin benimsemiş olduğu yeni sağ anlayışı devletin zayıf olan sosyal niteliğinin yerel yönetimlere de yansımaya neden olmuştur. Yerel yönetimler bu süreçte yerinden yönetim, yerel yönetişim ve yerelleşme söylemleri ve AB yerindelik ilkesi kapsamında şekillenmiştir (Öztürk ve Gül, 2012: 212; Kurt, 2013: 273).

Türkiye'de Anavatan Partisi iktidarının 1980'li yıllarda çıkartmış olduğu yasalarla tüm belediyelere kaynak yaratma, konut üretme alanında teşvikler getirme gibi olanaklar tanınmaya başlanmıştır (Kesgin, 2012: 172; Adıgüzel, 2013: 108). Ayrıca nüfusu gittikçe artan büyük şehirlerin yönetim sorununa ilişkin 1984 yılında 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu çıkartılmıştır (Kurt, 2013: 272). Böylelikle hem büyükşehir belediyeleri hem de diğer

belediyeler eskiye nazaran daha fazla yetki ve kaynağa sahip olmuşlardır. Bütçe ve yetki kapsamında güçlendirilen belediyelerin daha önceleri merkezi yönetim tarafından sunulan makro ölçekli kamu hizmetlerini sunabilmesi hedeflenmiştir (Sezik, 2016: 178). Ancak bu durum kanuni alt yapıya sahip olmuşa da pratikte durum farklı olmuştur. Zira bu dönemde yaşanan yüksek enflasyonla birlikte işsizlik ve yoksulluğun artması sonucunda belediyeler yalnızca sosyal yardımlarda bulunabilmişler, kaynak yetersizliğinden dolayı sosyal politikalara bütçe ayıramamışlardır (Koç, 2014: 29). Aynı zamanda bu dönemde yeni sağ belediyeleri borçlanma yoluna gidip borç taksitlerini dahi ödeyemeyecek hale gelirken karar alma sürecinde de katılımcılığı önemsememişlerdir. Yaşanan bu gelişmeler 1980'lerin sonuna kadar yeni sağ anlayışının hüküm sürmesinin ardından 1989 yerel seçimlerinde kendisini toplumcu belediyeçilik anlayışının mirasçısı olarak gören sol görüşe sahip SHP, özellikle büyükşehirlerde olmak üzere büyük başarılar elde etmiştir. Ancak her ne kadar toplumcu belediyeçilik anlayışını benimsediklerini iddia etseler de yeni yöntemler geliştirmek yerine yeni sağ belediyeçilik anlayışı kapsamında özelleştirmelere öncelik vermeyi sürdürmüşlerdir. Bu durum 1994 yerel seçimlerinde başarısız olmalarına neden olmuştur (Adıgüzel, 2013: 109; Güler, 2013: 234-245; Edis Şahin, 2013: 348).

1990'lı yıllara gelindiğinde geçmiş dönemlere nazaran gelirleri artan belediyeler, hem kentlerde artan eğitim düzeyi ile çeşitlenen kentsel ve sosyal hizmet taleplerine hem de göçle beraber kentlere gelen ve giderek yoksullaşan kentlilerin taleplerine yönelik sosyal hizmet ve sosyal yardım merkezli politikalar üretme çabası içine girmişlerdir (Şengün ve Akman, 2020: 63). Bu çabalar doğrultusunda kültürel, sosyal ve ekonomik alanlarda yapılan faaliyetler sosyal belediyeçilik anlayışını gündeme getirmiştir (Göymen, 2004: 7). 1990'lı yıllarda Türkiye'deki belediyeler, toplumcu belediyeçilik anlayışı tecrübelerinden yararlanarak küreselleşmenin toplum üzerindeki yıkıcı etkisini azaltmak adına sosyal belediyeçilik anlayışını benimsemeye başlamışlardır. Belediyeler, küreselleşmenin kendilerine sağladığı avantajları toplumun lehine kullanarak toplumsal refahı hedeflemişlerdir (Kesgin, 2012: 174). Özellikle büyükşehir belediyeleri olmak üzere diğer belediyelerde de başlatılan ve gelişen sosyal belediyeçilik uygulamaları günümüz sosyal belediyeçilik anlayışının temellerini oluşturmuştur (Pektaş, 2010: 12).

1989 yılında çoğu belediyeyi kazanan SHP, tutarsız politikaları sebebiyle 1994 yerel seçimlerinde başarısız olmuştur (Adıgüzel, 2013: 110). Yerelleşme kavramının yerel yönetimler üzerindeki etkisiyle 1994 yerel seçimlerinden sonra belediyeler yerel kalkınma, istihdam alanları yaratma, yoksullukla mücadele etme gibi birçok alanda inisiyatif almaya ve klasik

belediyecilik hizmetlerinin sınırlarını genişleterek sosyoekonomik hizmetler de sunmaya başlamışlardır (Göymen, 2004: 7; Kesgin, 2008: 102). Bu seçimlerde Refah Partisi birçok belediyeyi kazanmış ve belediyecilik anlayışında yeni bir dönem başlamıştır. Örneğin; İstanbul, Ankara, İzmir, Konya gibi büyükşehirlerde günümüz sosyal belediyecilik uygulamalarının çekirdeği oluşturulmuştur. Doğrusu bu dönemde özellikle büyükşehirlerde sosyal belediyecilik uygulamaları yoğunluk kazanmıştır. Bu anlamda sünnet şölenleri, ramazan çadırları, aşevleri, meslek edindirme kursları, öğrenci bursları, toplu nikah törenleri, gıda, yakacak ve giyecek yardımları gibi sosyal belediyecilik uygulamaları hayata geçirilmiştir. Sosyokültürel alanda yapılan bu gibi girişimlerin yanında dezavantajlı kesime yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarına da başlanılmıştır (Toprak ve Şataf, 2009: 18; Ersöz, 2011: 85). Böylelikle Refah Partisinin iktidarda olduğu belediyelerde, tam anlamıyla planlanan veya tasarlanan sosyal belediyecilik uygulamaları bulunmasa da halihazırda yapmış oldukları sosyal uygulamalar ile taban siyasetinde başarı elde etmişlerdir. Zira dar kesimli insanların ilk önce ve kolay bir şekilde ulaşabilecekleri yerel yönetim biriminin belediyeler olduğu görüşü bu dönemde ortaya çıkmıştır. Refah Partisi'nin yerel tabanı da çoğunlukla orta ve alt gelirli kesimlerden oluşmuştur. Bu nedenle Refah Partisi'nin uygulamış olduğu sosyal nitelikli hizmetler, belediyeleri daha etkin kılmıştır (Sezik, 2016: 178). Refah Partisi'nin özellikle İstanbul ve Ankara'da elde etmiş olduğu başarılar hem kendi parti belediyelerine hem de diğer siyasi partili belediyelere örnek teşkil etmiştir (Ersöz, 2009: 85). Böylelikle yerel düzeyde sosyal belediyecilik uygulamaları önem kazanmaya başlamıştır (Şengün ve Akman, 2020: 3).

1980'li yılların belediyecilik anlayışının yeniden değişime uğramasıyla birlikte 1990'lı yıllarda yerelleşmeye paralel olarak belediyelerin sunmuş olduğu hizmetler çeşitlenerek artış göstermiştir. 1982 Anayasası ile belediyelerin mali kaynakları ölçüsünde hizmet vermelerini önceleyen devlet aynı zamanda bu mali kaynaklar ölçüsünde sosyal politika üretme görevini de belediyelere vermiştir (Şataf ve Mermer, 2017: 24). Devletin bu dönemde sosyal politika üretmeleri amacıyla belediyeleri desteklemesi, çağa uygun yeni yasaların oluşturulması gerektiğini gündeme getirmiştir. Buna binaen gerek belediye yasalarının gerekse diğer yasaların sosyal belediyecilik anlayışının yerel yönetim sisteminde yer edinmesi ve genelleştirilmesi yönünde reformların yapılması ihtiyaç haline gelmiştir (Sezik, 2016: 178). Zira belediyeler, demokrasiden yoksun olunan bu dönemde demokrasinin geliştirilmesi adına katılım ve iş birliğini sağlayacak olan birimler olarak kabul görmüşlerdir. Bu bağlamda belediyelerin mali kaynaklarının artırılmasına ve sivil toplum kuruluşlarının katılımını özendirecek ölçüde yeni bir yerel yönetimler reformunun gerçekleştirilmesi gerektiği taahhüt edilmiştir (Koç, 2014: 30). Aynı zamanda bu dönemde Türkiye'nin belirli maddelere çekinceler koyarak Avrupa Yerel

Yönetimler Özerklik Şartı'na taraf olması yaşanan bir diğer gelişme olmuştur. 1999 yılında Türkiye'nin AB adaylığının ilan edilmesi ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gerektiğinin şart olarak koşulması ise taraf olunan şartın önemini daha da artırmıştır (Düzenli ve Bilgili, 2022: 72). Bu bağlamda yerel yönetim mevzuatının sorunlara çözüm bulma konusundaki yetersizliği bir kez daha gündeme gelmiştir. Çağa uygun bir şekilde gelişmiş ülkelerin deneyimlerinden faydalanılarak ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na uygun bir şekilde yerel yönetimler reformu yapılması gerektiği zorunlu hale gelmiştir (Şengün ve Akman, 2020: 64).

Küreselleşmenin ve neoliberalizm anlayışının etkisini gösterdiği 1990'lı yıllarda devletler ekonomik, sosyal, siyasal, yönetsel ve kültürel olmak üzere her alanda yeni düzene uyum sağlamak adına köklü reformlar gerçekleştirmişlerdir. Geleneksel kamu yönetimi anlayışı da neoliberal anlayış çerçevesinde dönüşüm sürecine girmiş ve esnek, katılımcı, demokratik, piyasa odaklı ve yerel olmak üzere yeniden tasarlanmıştır. Böylece 19. yüzyılda ulus devleti anlayışına uyum sağlayarak merkeziyetçi, bürokratik, tek tipçi olarak gelişen geleneksel kamu yönetimi anlayışı yerini yeni kamu yönetimi anlayışına bırakmaya başlamıştır (Doğan, 2016: 1795-1801). Türkiye'de de 1998 yılında IMF'nin yardımlarıyla kapsamlı bir yeni kamu yönetimi anlayışına uygun reform paketleri oluşturulmaya başlanmıştır. 2000'li yıllarda neredeyse devlet kurum ve kuruluşlarının tamamını kapsayan reform paketinde sosyal belediyecilik anlayışına ve DB'nin yönetim söylemlerine uygun yerel yönetimler reformları da gerçekleştirilmiştir (Ataay, 2015: 21-23).

2000'li yılların başı itibariyle sosyal belediyecilik anlayışı ivme kazanmaya başlamıştır (Şengün ve Akman, 2020: 3). Türkiye'de 2002 genel seçimleriyle uzun bir aradan sonra AKP tek başına iktidar olmuştur. 2000'li yıllarda yerelleşme olgusuna paralel olarak yeni kamu yönetimi reform paketi hazırlıklarına başlanarak birçok yerel yönetim yasası yürürlüğe girmiştir (Kurt, 2013: 269; Düzenli ve Bilgili, 2022: 72). Bunlar arasında; 2004 tarihli "Büyükşehir Belediyesi Kanunu", 2005 tarihli "Belediye Kanunu", 2005 tarihli "İl Özel İdaresi Kanunu", 2005 tarihli "Mahalle İdare Birlikleri Kanunu" ve 2008 tarihli "İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun" sayılabilir (Pektaş, 2010: 12). Böylelikle 75 yıl boyunca yürürlükte kalan 1580 sayılı Belediye Kanunu çağımıza uygun bir şekilde tekrardan 5393 sayılı Belediye Kanunu ile düzenlenmiş ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu da yeniden ele alınarak 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile büyükşehir belediyelerinin hukuki statüleri güçlendirilmiştir (Kurt, 2013: 280; Çöpoğlu, 2014: 234). Türkiye'deki sosyal belediyecilik uygulamalarının uluslararası alanda da

dayanağını Avrupa Kentsel Şartı oluşturmaktadır. Bu şart ile kentli hakları, hukuki düzlemde korunma altına alınmıştır (Çöpoğlu, 2014: 231). Ancak bu şart yerel yönetimlerin imzasına açılmışsa da Türkiye’de henüz bu şarta taraf olan belediye bulunmamaktadır (Ökmen, 2008: 16). Aynı zamanda” Umumi Hıfzıssıhha Kanunu”, “Çocuk Koruma Kanunu”, “İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun”, “Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ve “Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun’da” sosyal belediyeçilik uygulamalarına atıf yapan diğer kanunlar arasında sayılabilir. Böylelikle sosyal belediyeçilik anlayışı kapsamında kanuni alt yapı yeterli hale getirilmiştir (Sezik, 2016: 180-184). Bu yasalar ile sosyal belediyeçilik uygulamaları yerel yönetimlerin temel hizmetleri arasında yer alma olanağına sahip olmuştur (Çöpoğlu, 2014: 232). Ayrıca bu reformlar kapsamında merkezi vesayet sınırlanarak yerel özerklik artırılmış ve katılımcılık teşvik edilmiştir (Kamalak vd., 2013: 38). Belediyeler, toplum yararına çalışmaya özen göstermiş ve sosyal belediyeçilik anlayışını tam anlamıyla benimsemiştir (Sezer ve Önder, 2012: 257).

Türkiye’de uygulama imkânı bulan sosyal belediyeçilik uygulamalarının hukuki dayanağını 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu oluşturmaktadır. Ancak 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nda da sosyal politika uygulamalarına atıf yapılmıştır. Belediye Kanunu ile belediyelere sosyal politikalar üretebilmeleri adına birçok yetki tanınmış ve sosyal belediyeçilik zorunlu hale getirilmiştir (Berkün, 2017: 588). Zira sosyal belediyeçilik hizmetleri doğrudan belediyenin zorunlu görevleri arasında yer almıştır (Pektaş, 2010: 12). 1982 Anayasasının yerel yönetimler ile ilgili maddesini gözetken ve yerel yönetimlerin özerkliğine vurgu yapan (Kurt, 2013: 274) 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 3/a maddesinde “belediye; belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmıştır. Bu madde kapsamında belde sakinlerinin ortak ihtiyaçlarının muhatabı olarak belediyeler görülmüş ve buna binaen yetkilendirilmiştir (Ateş, 2009: 91). Böylelikle yerel nitelikteki ihtiyaçların karşılanması adına belediyelerin görevlendirilmesi, merkezi yönetimin yükünü hafifletirken merkezi yönetimin ulaşamadığı yerlere daha etkin ve hızlı hizmet sunumunun sağlanması hedeflenmiştir (Çöpoğlu, 2014: 229). Bu kanunda yer alan;

- “Herkes ikamet ettiği beldenin hemşerisidir. Hemşerilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin

yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur” (13/1 Md.).

- “Belediye, hemşeriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır” (13/2 Md.).
- “İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler” (14/1-(a) Md.).
- “Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; mabetlerin yapımı, bakımı, onarımını yapabilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir; cem evlerinin yapım, bakım ve onarımını yapabilir. Gerekğinde, sporu teşvik etmek amacıyla gençlere spor malzemesi verir, amatör spor kulüplerine ayni ve nakdî yardım yapar ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan öğrencilere, sporculara, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verebilir. Gıda bankacılığı yapabilir” (14/1-(b) Md.).
- “Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin malî durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenir” (14/2 Md.).
- “Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır” (14/3 Md.).
- “Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasî partilerin, kamu kurum ve

kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar” (76/2 Md.).

- “Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında belde de dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular” (77/1 Md.).

maddelerle belediyenin sosyal nitelikleri belirlenmiştir. Eski Belediye Kanunu’nda belediyenin görevleri tek tek sayılırken 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda ikiye ayrılarak kısa ve genel bir şekilde ele alınmıştır (Kurt, 2013: 275). Bu kanunun 14. maddesi, yerel düzeyde vatandaşların refah seviyesini arttırmaya yönelik sosyal refah ve sosyal politika hizmetlerinin uygulayıcısı olarak belediyeleri görevlendirmiştir (Toprak ve Şataf, 2009: 17). Belediyelere verilen bu görevler arasında dezavantajlı kesimlerin korunmasına atıf yapan 14/3 Md. Belediyelerin sosyal politikalara duyarlılığını gösteren en temel maddedir (Uslu, 2011: 47). Bu madde kapsamında da görüleceği gibi dezavantajlı kesimlere yönelik yapılacak hizmetlere sık sık değinilmiştir (Kurt, 2013: 292). Sosyal belediyeler; ucuz konut alanları üretme, ana-çocuk sağlığı merkezleri kurma, dezavantajlı kesime; barınma imkanı sağlama, psikolojik destek sunma, giyecek, yiyecek ve yakacak yardımı yapma, aşevleri ve imarethaneler kurma, istihdam alanları yaratma, çocuk yuvaları ve kreşler kurma, kültürel faaliyetler yapma, eğitim bursu verme, kırtasiye malzemesi desteği sağlama, ücretsiz diyaliz hizmeti sunma, meslek edindirme kursları açma, ucuz ekmek satışı yapma, tanzim satış mağazaları kurma, bakımevleri ve huzurevleri tesis etme, evde bakım hizmeti sunma gibi birçok sosyal uygulamalarda bulunma yetkisine sahiptir (Pektaş, 2010: 15-16). Zira bu kanunla bazı sosyal görevler isteğe bağlı olarak düzenlense de sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları zorunlu tutulmuştur (Çöpoğlu, 2014: 234). Bu kapsamda yeni yasal düzenlemelerle birlikte belediyelerin mali kaynakları güçlendirilmiş, ilk defa Kent Konseyleri ile gönüllü katılımcılık düzenlenerek karar alma sürecinin şeffaflaştırılması hedeflenmiş, merkezin vesayet denetimi azaltılmıştır (Kurt, 2013: 291). Kent konseyleri, yerel yönetim modeli kapsamında katılımcılığı kurumsallaştırarak sisteme dahil etmiştir (Edis Şahin, 2013: 348). Böylelikle katılımcı, demokratik, saydam, toplumcu ve özerk bir yerel yönetim anlayışının sağlanabilmesi adına yasal mevzuat gerekli koşulları sağlamıştır (Kurt, 2013: 292). Bu ilkeleri benimseyen sosyal belediyeler de sosyal hizmet ve sosyal yardım kapsamında yinelenen birçok proje üretmeye başlamıştır (Şengün ve Akman, 2020: 65).

Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 3/a maddesinde “büyükşehir belediyeleri; sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmıştır. Bu kanunda da büyükşehir belediyelerine verilen birçok sosyal nitelikli görev bulunmaktadır. Bunlar arasında;

- “Büyükşehir’in bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlence, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettmek; gerektiğinde amatör spor kulüplerine nakdî yardım yapmak, malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara, teknik yönetici, antrenör ve öğrencilere belediye meclis kararıyla ödül vermek” (7/m Md.).
- “Gerektiğinde mabetler ile sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak” (7/n Md.).
- “İl düzeyinde yapılan plânlara uygun olarak, doğal afetlerle ilgili plânlamaları ve diğer hazırlıkları büyükşehir ölçeğinde yapmak; gerektiğinde diğer afet bölgelerine araç, gereç ve malzeme desteği vermek; itfaiye ve acil yardım hizmetlerini yürütmek; patlayıcı ve yanıcı madde üretim ve depolama yerlerini tespit etmek, konut, işyeri, eğlence yeri, fabrika ve sanayi kuruluşları ile kamu kuruluşlarını yangına ve diğer afetlere karşı alınacak önlemler yönünden denetlemek, bu konuda mevzuatın gerektirdiği izin ve ruhsatları vermek” (7/u Md.).
- “Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile iş birliği yapmak” (7/v Md.).
- “Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etme ve yıkım konusunda ilçe belediyelerinin talepleri hâlinde her türlü desteği sağlamak” (7/z Md.).

gibi görevler sayılabilir. Bu kanunun 18/m maddesinde bütçeden dezavantajlı kesimler için ayrılan ödeneğin engelliler için engelli merkezleri oluşturma görevi, büyükşehir belediyesi başkanının görevleri arasında sayılmıştır (Pektaş, 2010: 12). Aynı zamanda bu kanunun 7/v maddesi gereği dezavantajlı kesimler gerek meslek edindirme kurslarında beceri kazanabilecek gerekse kendilerini toplumun bir parçası olarak görerek sosyalleşebileceklerdir (Toprak ve Şataf, 2009: 19). Böylece gerek Belediye Kanunu'nda gerekse Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda belediyelerin yalnızca klasik belediye hizmetleri sunma görevleri kapsamlı bir şekilde değiştirilmiştir. Doğrusu bu hizmetler belediyelerin görevleri arasında hep var olmuştur ancak bu hizmetler günümüzde sadece sunulan hizmetlerin asgarisidir. Zira halka en yakın yönetim birimleri arasında olan belediyeler, çeşitlenen ve artan taleplere çözüm bulan ve dezavantajlı kesimleri koruyan bir yapıda olması günümüz koşullarında elzemdir (Kurt, 2013: 290). Sosyal belediyecilik anlayışı, çağın gereklerine uygun bir şekilde insan haklarını gözeten sosyokültürel ve sosyoekonomik her alanda ihtiyaçlarına cevap verebilen bir belediyecilik anlayışı olarak değerlendirilmiştir (Şengün ve Akman, 2020: 3).

2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı Kanun ile büyükşehir belediye sınırları il mülki sınırları ile birleştirilmiş ve bu kapsamda büyükşehir belediye başkanlarının yönetsel manada güçlenmelerini sağlayacak şekilde yetkileri genişletilmiştir (Düzenli ve Bilgili, 2022: 73). 2012 yılında temelleri atılan “Sosyal Yardım Bilgileri” platformu, 2017 yılında web tabanlı e-devlete bağlı olarak belediyelerin iş birliği içerisinde olmasını hedefleyerek oluşturulmuştur. Bu platformda; yardıma ihtiyacı olan vatandaşların başvuruları çevrim içi olarak alınmakta, hane kayıtları oluşturulmakta, vatandaşların ve hane halkının sosyoekonomik ve kişisel bilgileri yer almakta, muhtaçlık hükmü verilmekte, banka ve muhasebe işlemleri yapılmaktadır (ASBP, 2017: 63). Günümüzde yasal düzenlemeler ile kurumsallaşan sosyal yardım ve sosyal hizmetler alanında belediyelerin hizmet kalitesi artmış ve sürdürülebilirliği büyük ölçüde sağlanmıştır. Belediyeler mali kaynakları ölçüsünde birçok soruna çözüm bulmaya çalışmaktadır. Bu nedenle çözümlerin daha etkili olabilmesi adına belediyeler, uluslararası kuruluşlara üye olma, AB fonlarından yararlanma, kardeş şehir ilişkileri ve belediyeler arasında iş birliği kurma gibi birçok imkândan faydalanabilmektedir. AB fonları, yerel düzeyde sosyal refahın sağlanabilmesi için birçok projeye destek vermeye devam etmektedir. Bu durum Türkiye ile Batı ülkeleri arasındaki ikili ilişkileri güçlendirirken aynı zamanda Türkiye'nin sosyal ve siyasal alanda kendisini tanıtmaya imkânını yaratmaktadır. Kardeş şehir uygulamalarıyla kentlerdeki sosyokültürel faaliyetler çeşitlenmektedir. Belediyeler arası kurulan iş birlikleriyle kültürel faaliyetlerin çeşitlenmesi, dezavantajlı kesimlerin desteklenmesi, istihdam alanlarının oluşturulması gibi birçok sosyal belediyecilik hizmetleri karşılıklı sunulabilmektedir.

Belediyeler; Dünya Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı (UCLG), Uluslararası Sakin Kentler Birliği (CITTASLOW), Avrupa Kentler Birliği (EUROCITIES), Dünya Sağlık Örgütü-Sağlıklı Kentler Birliği (WHO-HCN) gibi birçok uluslararası kuruluşa üye olabilmek imkânına sahiptir. Bu kuruluşlar aracılığıyla vatandaşlara kaliteli ve evrensel hizmet sunulabilmekte ve güncel gelişmeler takip edilebilmektedir. 1973-1977 yılları arasında deneyimlenen toplumcu belediyeçilik anlayışı ve daha sonraları gelişen sosyal belediyeçilik uygulamaları günümüzdeki sosyal belediyeçilik anlayışını oluşturmuştur. Sonuç itibarıyla sosyal belediyeler; halkın taleplerini ve ihtiyaçlarını karşılamayı, belediye hizmetlerinden memnun kalınmasını sağlamayı, sosyal yardım ve hizmetlerle sosyal adaleti tesis etmeyi, toplumun her kesimine ulaşmayı hedeflemektedirler (Şengün ve Akman, 2020: 67-92).

3.4. Bazı Avrupa Ülkelerinde Sosyal Belediyeçilik Uygulamaları ve Bu Örneklerin Türkiye’deki Sosyal Belediyeçilik Uygulamaları ile Karşılaştırılması

1980’li yıllardan itibaren dünya genelinde neoliberal anlayışın benimsenmesiyle birlikte merkezi yönetimlerin sosyal harcamalarını azaltması ve bu sosyal harcamaların yerel yönetimlerce karşılanması gerektiği gündeme gelmiştir. Böylelikle klasik kamu hizmetleri ile sosyal politikaların yerelleştirilmesi düşüncesi savunulmaya başlanmıştır. Belediyelerin sosyal politika üretme kabiliyeti ülkeden ülkeye ve dönemden döneme değişim göstermiştir (Sezik, 2016: 174). Yaşanan değişimlerle birçok ülke uzaklaştıkları sosyal politika alanını yerel yönetimlere bırakmıştır (Şengün ve Akman, 2020: 3). Bu kapsamda Batılı ülkelerde sosyal belediyeçilik uygulamaları, bilgi, danışmanlık ve tavsiye; sağlık, güvenlik, koruma ve sosyal bakım; konut üretme; eğitim, kültür, eğlence ve dinlenme; piyasa düzenlemesi ve denetimi; çevre ve planlama; sosyal yardım ve sosyal hizmet gibi alanlarda görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise alt ve üst yapı gibi klasik hizmetlerden arta kalan bütçe, sosyal belediyeçilik uygulamalarına ayrılmaktadır (Bayraktar, 2013: 77-78). Zira gelişmekte olan ülkelerin sınırlı sosyal belediyeçilik uygulamalarının sebebi, gelişmiş ülkelerin Sanayi Devrimi’nden başlayarak II. Dünya Savaşı sonrasına değin uzanan dönemde yaşadıkları problemleri günümüzde yaşamaya başlamalarından kaynaklanmaktadır (Sezik, 2016: 175). Bu sebeple bu ülkeler yönetim sistemleri içerisinde yerel yönetimlere daha fazla önem vermeye başlamıştır (Ersöz, 2009: 80).

1980’li yıllardan itibaren dünya, küreselleşmeyle birlikte aynı zamanda yerelleşme sürecine girmiştir. Ancak Batılı ülkelerde yerelleşme süreci, Sanayi Devrimi sonucunda yerel yönetimlerin ön plana çıkmasıyla yaşanan ekonomik ve sosyal değişmeye paralel olarak gelişmiştir. Gelişmekte olan ülkeler ise küreselleşme olgusunun etkisiyle sanayileşen kentlere

yönelik göçler sonucunda gelişen ve nüfusu artan kentlerde kentlilerin karşılaştığı kentsel sorunlara çözüm bulmak amacıyla yerelleşme sürecine girmek zorunda kalmışlardır. Bu sebeple bu ülkelerdeki yerelleşme süreci günümüze daha yakın bir dönemde ortaya çıkmıştır. Böylelikle yerel yönetim anlayışının köklü olduğu gelişmiş ülkelerde belediyeler, demokratik, özerk ve halka en yakın yönetim birimleri olarak görülürken, gelişmekte olan ülkelerde ise merkezi yönetimin bir uzantısı olarak görülmektedirler (Ersöz, 2009: 80-81).

Gelişmiş ülkeler, 20. yüzyılın başından itibaren klasik kentsel hizmetlerin ve sosyal politikaların sağlanmasında belediyelere önemli görevler vermiştir. Belediyelerin özellikle dezavantajlı kesimlerin lehine yönelik kamu hizmetleri sunma ve sosyal politikalar üretebilme görevini başarıyla yerine getirmesi sonucunda bu ülkelerdeki belediyeler “refah belediyeciliği” olarak anılmaya başlanmıştır (Ersöz, 2009: 82; Sezik, 2016: 184). Doğrusu gelişmiş ülkelerdeki yerel yönetimlerin yerel düzeyde sosyal politikalar ile sosyal refahı tesis etme çabası II. Dünya Savaşı’ndan sonra artış göstermiştir. Bu artışa binaen 1945-1975 yılları arasında sosyal devlet anlayışının altın çağını yaşadığı dönemde yerel yönetimler de altın çağını yaşamıştır. Bu dönemde yerel birimler, merkezi yönetimin ulusal refah politikalarını yerel düzeyde pratiğe geçirmesi sürecine oldukça katkı sağlamıştır (Toprak ve Şataf, 2009: 14). Avrupa’da dört farklı refah modelinden söz edilmektedir. Bu modeller ve temsilcileri; Güney Avrupa Modeli kapsamında Fransa’da katılımcı refah modeli; İngiltere’de Anglo-Sakson veya Beveridge tarzı refah modeli; Bismarck Modeli kapsamında Almanya’da başarı odaklı refah modeli; İskandinav ülkelerinden biri olan İsveç’te sosyal demokrat refah modeli olarak ele alınmaktadır (Şenkal ve Sarıipek, 2007: 156). Bu modeller kapsamında Fransa’da sosyal sorumluluklara aile odaklı çözümler getirilmekte, İngiltere’de sosyal yardım ve hizmetler en muhtaç kişilere sunulmakta, Almanya’da emek piyasası ön plana alınarak bu piyasada yer alan veya daha önce yer almış kişilere yönelik yardımlar yapılmakta ve İsveç’te istinasız toplumun tüm kesimine yönelik sosyal politikalar üretilmektedir (Koç, 2014: 12).

İngiltere’de belediye sosyalizmi ilk defa Glasgow kentinde deneyimlenmiştir. Glasgow, Londra’dan sonra İngiltere’deki ikinci büyük kenttir. Bir yandan servet ve sermayenin bir yandan da yoksulluğun arttığı bu kentte sosyal adaletin tesis edilmesi zorunlu hale gelmiştir (Şataf ve Mermer, 2017: 16). Daha sonra belediye sosyalizmi anlayışı, Joseph Chamberlain öncülüğünde 1870’li yıllarda siyasal ve sosyal çekişmelerin meydana geldiği Birmingham kentinde görülmeye başlanmıştır (Güler, 2013: 128). Bu anlayış temelde, yerel düzeyde etkin yerel hizmetler sunarak yerel refahın sağlanmasının ancak belediyelerin öncülüğünde mümkün olabileceğini savunmuştur. Fabian akımı etkisiyle gelişen bu anlayış, siyasal alanda ses

getirmeye başlamıştır (Şataf ve Mermer, 2017: 17). Sosyalizmin yaygınlaştırılmasını hedefleyen Fabian akımı, Romalı Fabius Cnunctator'dan esinlenerek bu adı almıştır. Bu akım, sosyalizmin sosyal, ahlaki ve ekonomik anlamda kapitalizme karşı daha üstün olduğunu ve etkili uygulamalarla kapitalizmin gücünü azaltmayı hedeflemiştir (Ege, 2000: 218). Aynı zamanda Sanayi Devrimiyle birlikte işçi haklarının gündeme gelmesiyle iş güvencesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, ücret ödeme güvencesi gibi konulara da çözüm bulmayı amaçlamıştır (Güler, 2013: 129). Böylece Fabian sosyalistlerinin mücadelesiyle yerel düzeyde başlayan anlayış, ulusal düzeyde sosyal devlet anlayışının benimsenmesiyle sonuçlanmıştır (Şataf ve Mermer, 2017: 17). Sosyal devlet anlayışı kapsamında belediyeler aktif rol almaya başlayarak kentlerin alt yapısını oluşturmuş, içme suyundan geniş kesimlerin faydalanmasını sağlamış, itfaiye teşkilatı kurmuş, kaldırım, aydınlatma ve ulaşım gibi temel kamu hizmetlerini sunmaya başlamıştır. Aynı zamanda serbest piyasa koşullarında sunulan gaz, telekomünikasyon ve elektrik hizmetleri belediyelerce sunulmaya başlanmış, yoksul bakımı ve çocukların eğitim hayatına devam edebilmesi adına sorumluluklar belediyelerce üstlenilmiştir (Köse, 2010: 23). Topluma fayda sağlamak ve sosyal adaleti tesis etmek amacıyla geliştirilen politikalarla genel anlamda toplumun temel ihtiyaçlarına çözüm üretmek amaçlamıştır (Düzenli ve Bilgili, 2022: 68). Böylece 1940'lı yıllara kadar etkisini gösteren belediye sosyalizmi anlayışı güçlü bir yerel yönetim anlayışının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Zira bu anlayışın benimsediği ilkeler, günümüzün yerel yönetim ilkeleri arasında yer almakta ve sosyal belediyecilik anlayışı bu ilkeler çerçevesinde ele alınmaktadır (Güler, 2013: 129; Şataf ve Mermer, 2017: 29).

Muhafazakâr Parti'nin iktidarda olduğu 1980 ve 1990'lı yıllarda yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasında iş bölüşümü yapılmış ve yerel yönetimlerin görevleri kapsamlı bir şekilde değişikliğe uğramıştır. Yönetişim kavramının yaygınlaştığı bu dönemde, yerel yönetimlerin görevleri merkezi yönetim, yerel ve bölgesel özerk kuruluşlar arasında paylaştırılarak yerel yönetimlerin harcama yetkisi belirli alanlarla sınırlandırılmıştır (Güler, 2013: 238). 2000'li yıllara gelindiğinde yeni bir yerel yönetim yasası gündeme gelmiş ve bu kapsamda yerel yönetimler, sosyoekonomik ve çevreyle ilgili alanlarda yeni fonksiyonlar üstlenmişlerdir (Yamaç, 2014: 12). Konut üretimi, konut kooperatifleri ve firmaları ile iş birliği içerisinde yerel yönetimlerce gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Sallan Gül, 2013: 87). Sosyal hizmetler yerel yönetimlerin en temel harcama kalemini oluşturmuş ve bütçeden ayrılan payların neredeyse yarısı sosyal hizmetlere ayrılmıştır (Şataf ve Mermer, 2017: 29). Yaşlı köyü uygulaması ile yaşlıların yaşam kalitelerini yükseltebilmek ve yaşlı bakım sorununa çözüm bulabilmek amacıyla özel bölgeler oluşturulmuştur (Şengün ve Akman, 2020: 38). Aynı zamanda Portsmouth, Manchester ve Coventry Kent Konseyleri ile Wiltshire, Chester ve

Cheshire West İl Konseylerinin yaşlılara, ailelere, yetişkinlere, çocuklara, engellilere yönelik konut üretimi ile sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetleri de bulunmaktadır (Seçkiner Bingöl, 2015: 105).

Almanya’da 1930’lu yıllarda refah devleti ve belediyeçiliği anlayışı ortaya çıkmıştır. II. Dünya Savaşı’ndan sonra bu anlayış zirve noktasına ulaşmıştır. Tüm vatandaşlar beşikten mezara kadar devlet kurumları tarafından desteklenmiştir. Doğum yardımına, çocuk bakımına, işsizlik sigortasına ve göçmenlerin sosyal hizmetlerden yararlanmalarına ilişkin faaliyetlerde bulunulmuştur. Bu durum diğer ülkelere örnek model teşkil etmiştir (Özden, 2010: 111). Almanya’da son yıllarda yerel yönetimlerin vergilerden aldıkları payda, yönetim yapısında, iş birliği ve koordinasyonunda önemli derece dönüşümler yaşanmıştır. Yerel yönetimlerin birim sayısı düşürülüp yetki alanları genişletilmiştir. Belediyeler, diğer Avrupa ülkelerine nazaran daha fazla ve çeşitli sosyal belediyeçilik hizmetleri sunmaya başlamıştır. Bu hizmetler, federal hükümetten veya il yönetimlerinden devralınan hizmetlerden oluşmakta ve belediyeler onların yereldeki idari şubesi konumunda görülmektedir. Halk sağlığı, seçimlerin yürütülmesi, binaların ruhsat işleri ve vergilemeleri eyaletler adına belediyelerce yerine getirilmekte ve denetimi eyaletlerce yapılmaktadır. Belediyelerin diğer alanlardaki yetki ve sorumluluğu ile yerel karar alma süreçlerinde serbestlikleri yasalar tarafından düzenlenmektedir. Bu kapsamda kamu işletmelerine yönelik hizmetler, elektrik, su ve doğalgaz hizmetlerinin işletimi, okul binalarının inşası, sağlık, itfaiye ve toplu taşımacılık hizmetleri, konut üretimi, yolların yapımı gibi sosyal belediyeçilik uygulamalarını üstlenmişlerdir. Aynı zamanda belediyeler federal hükümetin ve eyaletlerin belediyelere aktardığı sosyal hizmetleri de sağlamaktadırlar. Ancak küçük belediyeler, bu hizmetleri yerine getirme sürecinde kaynak sıkıntısı çekmektedir. Bu kaynak sıkıntısının çözümüne ilişkin birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin; belediye birlikleri kurularak kaynakların ortak kullanımının ve elektrik, su gibi bazı hizmetlerin işletilmesi için özel sektörlerle devredilmesinin önü açılmıştır (Batal, 2010: 10-17). Almanya’da belediyelerin yanında toplumsal dayanışma da bir refah modeli olarak görülmektedir. Sosyal yardım ve hizmetler aile, dini kurumlar tarafından hayırseverlik duygusu içinde de sağlanmaya devam etmektedir (Şengün ve Akman, 2020: 39).

Üniter devlet yapısına sahip olan Fransa’da 1980’li yıllardan itibaren başlayan reformlarla sosyal hizmetlerin kurumsallaşma süreci başlamıştır. Yerel yönetimler ile merkezi yönetim ve taşra örgütleri arasındaki ilişkilerde değişikliğe gidilmiştir. Yapılan reformlarla yerel yönetimlerde ademi merkeziyetçi bir yapı benimsenmiş ve yerel yönetim birimlerinin yetkileri artırılmıştır. (Akçakaya, 2003: 153; Şataf ve Mermer, 2017: 21). 1992 yılında

çıkartılan bir yasa ile vatandaşlara yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine katılımına ilişkin haklar tanınmıştır. Bu katılım süreci gönüllü kuruluşların temsilcilerinin ve vatandaşlar arasından seçilen kişilerin oluşturduğu danışma kurullarınca sağlanmıştır. Aynı zamanda belediyelerin almış oldukları kararların halk oylamasına sunulması sağlanarak vatandaşların fikirleri önemsenmiştir (Akçakaya, 2003: 173).

İskandinav ülkelerinden biri olan İsveç'te 1990'lı yıllardan itibaren yaygınlaşan yerinden yönetim kavramına paralel bir şekilde yapılan reformlarla yerel yönetimlere sosyal politika üretebilmeleri adına çok sayıda yetki ve sorumluluk verilmiştir. Vatandaşa en yakın yerel yönetim birimi olan belediyeler, hizmetlerin sunumunda etkin bir aktör olarak öne çıkmıştır (Moreno, 2003: 273). 1993 yılında yerel sosyal refah politikalarının sürdürülebilirliği adına Yerel Yönetimler Kurumu oluşturulmuştur (Şengün ve Akman, 2020: 41). Yerel yönetimlerin sosyal harcamalara ilişkin bütçeden ayırdıkları pay ciddi seviyelere ulaşmıştır. Sağlık ve sosyal refah hizmetleri çoğunlukla yerel yönetimlerce karşılanmaya başlamıştır (Güloğlu, 1999: 52). İsveç'te yerel yönetimlerin önemli bir aktör haline gelmesinin temeli sosyal devlet anlayışına dayandırılmıştır. Siyasal ve yönetsel kültürlerine binaen yerel düzeyde savunulan toplumcu belediyeçilik anlayışıyla, yerel düzeyde herkesin eşit bir şekilde sosyal hizmetlerden faydalanması yoluyla sosyal adaletin sağlanması amaçlanmıştır (Düzenli ve Bilgili, 2022: 69-77). Bu kapsamda; yaşlı bakımı, temizliği, alışverişi gibi hizmetlerin yanında yaşlıların duygusal ihtiyaçlarını karşılama, hasta bakımı yapan kişilere bakım yardımında bulunma, kadınların çalışma hayatına katılmaları için yapılan destekler neticesinde çocuk bakımlarını üstlenme gibi sosyal yardım ve hizmetler belediyelerce yürütülmektedir. Yerel yönetimlerce sunulan eğitim, sağlık gibi sosyal refah hizmetlerinin sağlanmasında yeterli finansal destek ve yetki Anayasa tarafından güvence altına alınmıştır. Ayrıca bu bakım ve yardımlara yerel sosyal sigorta kurumları da finansal destek sağlamaktadırlar (Jönsson vd., 2009: 6; Şengün ve Akman, 2020: 42).

Toplumsal refahın sağlanmasına yönelik 2010-2015 yılları arasında sağlık, eğitim, kültür ve sosyal güvenlik alanlarında yapılan sosyal harcamaların büyük bir kısmı belediyelerce karşılanmıştır (Düzenli ve Bilgili, 2022: 81-82). Aynı zamanda belediyelerde bulunması zorunlu olan sosyal kurullarla, belediye sınırlarındaki yaşam koşullarının araştırılması, halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi, danışmanlık hizmetleri verilmesi, halkın iyi yaşam standartlarına ulaşabilmesi ve yaşam güvencesinin sağlanması adına sosyal yardımlarda bulunulması sistematik hale getirilmiştir. Ayrıca oluşturulan sosyal kurullar, dezavantajlı kesimlere yönelik çağa uygun hayat koşullarının ve sosyal çevrenin yaratılması için

girişimlerde bulunmak ve bu girişimleri denetlemekle görevlendirilmişlerdir (CIF, 2009). Sosyal belediyeçilik uygulamalarının geliştiği İsveç'te oluşturulan sosyal kurumlar aracılığıyla sosyal belediyeçilik uygulamaları hakkında halkın bilgilendirilmesi, ihtiyaç sahibi vatandaşların tespiti ve sosyal yardımların yapılması sağlanmaktadır. Merkezi yönetim ile yerel yönetimlerin iş birliği içerisinde aldıkları kararların pratiğe aktarılmasından tamamen yerel yönetimler sorumlu tutulmuştur. Bu kapsamda İsveç'teki belediyelerin özellikle dezavantajlı kesime olmak üzere toplumun her kesimine yönelik sunmuş olduğu sosyal harcamaların payı düşünüldüğünde diğer ülkelere nazaran İsveç'i öncül bir konuma getirmektedir (Şengün ve Akman, 2020: 43; Düzenli ve Bilgili, 2022: 81-86).

Türkiye'de sosyal belediyeçilik uygulamaları ilk kez 1973 yılında toplumcu belediyeçilik anlayışı çerçevesinde görülmüştür (Şataf ve Mermer, 2017: 23). Zira bu anlayış, Batılı ülkelere paralel olarak gelişmemiş, kentleşme ve sanayileşme sonucunda yaşanan işsizlik ve yoksulluğa çözüm bulabilmek amacıyla belediye başkanlarının çabaları doğrultusunda gelişmiştir (Şengün ve Akman, 2020: 33). 1980'li yıllar dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak Türkiye'de siyasal, sosyal, iktisadi ve yönetsel anlamda bir dönüm noktası olmuştur (Edis Şahin, 2013: 333). 1990'lı yıllardan itibaren dünyada küreselleşme olgusunun hissedilmesiyle beraber dünya konjonktürüne adapte olunabilmek adına birtakım düzenlemelere gidilmiştir. Değişen kamu yönetimi anlayışıyla birlikte yerel yönetimlere sosyal politikalar üretebilmeleri için önemli fonksiyonlar atfedilmiştir. 2002 yılında iktidara gelen tek partinin, siyasal istikrarı sağlamak amacıyla yerel yönetimleri etkin bir aktör olarak tanıması yerelleşme sürecini hızlandırmıştır (Ersöz, 2009: 80). Ancak yerel yönetimlerin kaynaklarının kısıtlı olması merkezi yönetimin müdahalesini kaçınılmaz kılmıştır (Kamalak vd., 2013: 56). Bu kapsamda özellikle 6360 sayılı Kanun olmak üzere yapılan düzenlemelerle yerel yönetimlerin mali kaynaklarının artırılması sağlanarak merkeze bağımlılıkları hafifletilmeye çalışılmıştır (Şataf ve Mermer, 2017: 30).

Ülkemizin genç nüfusu fazla olmasına rağmen yaşlı nüfusu, dünyada yaşanan demografik dönüşüm sürecinde gelişmiş ülkelere paralel olarak artış göstermektedir (Şataf ve Mermer, 2017: 26). Demografik dönüşüm neticesinde yaşlı bakımının aile içinde yapılması anlayışı da dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşüm, geleneksel dayanışma ile aile içinde sosyal ihtiyaçları giderilen yaşlıların aleyhine işlemiştir. Bir yandan yaşlı nüfusun artması bir yandan da bu nüfusun ihtiyaçlarının çeşitlenmesi sonucunda kurumsal sosyal politikaların üretilmesi ve geliştirilmesi gereği ihtiyaç haline gelmiştir (Taşçı, 2010: 182). Bu kapsamda 5393 Belediye Kanunu'nun 14.maddesinde yaşlıların ihtiyaçlarının giderilmesi görevi belediyelere verilmiştir

Sağlık ve teknik malzeme yardımı, mekânsal düzenlemeler yapılması, ayni ve nakdi yardımlarda bulunulması, sosyokültürel faaliyetler gerçekleştirilmesi bu görevler arasında sayılmıştır. 2014 yılında kurum bazlı ağırlık verilen yaşlı hizmetlerine yönelik belediyelerin, özel huzur evlerinin ve Aile ve Sosyal Politika Bakanlığı'nın hizmet kapasitesi artış göstermiştir. Yaşlılara yönelik sosyal hizmetlerin yanında diğer dezavantajlı kesimin içerisinde bulunan yoksullar, engelliler, gençler, kadınlar ve çocuklara yönelik de hizmetler sunulmaktadır. Sosyal yaşama adaptasyon sürecinde güçlük çeken engellilere yönelik, her türlü hizmet ve yardım sunma görevi belediyelere verilerek bu güçlüğü ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na ek madde eklenerek özürlü hizmet birimleri kurulması ve kurulan bu hizmet birimlerinin diğer gönüllü kuruluşlarla iş birliği içerisinde hareket etmesi gerektiği öngörülmüştür. Bu bağlamda büyükşehirler için Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği çıkarılmıştır. Ayrıca belediyeler, engellilerin toplum içerisinde hayatlarının kolaylaşabilmesi adına toplu taşımaların engellilerin erişebilirliğine uygunluğunun sağlanabilmesi için görevlendirilmişlerdir. Kadınlara yönelik sosyal hizmet ve yardımlar son zamanlarda daha çok önem kazanmıştır. Bu kapsamda 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'i aşan belediyelerde kadın koruma evleri açılması zorunlu hale getirilmiştir (Ateş, 2009: 93; Şataf ve Mermer, 2017: 27-28).

TÜİK 2022 verilerine göre Türkiye'de genç nüfus olarak kabul edilen 15-24 yaş aralığının toplam nüfusa oranı %15,2 olarak çocuk nüfusun toplam nüfusa oranı ise %26,5 olarak tespit edilmiştir. Bu kapsamda çocuklara ve gençlere yönelik; eğitime katkıda bulunma, yeterli beslenmenin sağlanması, sokak çocuklarının rehabilite edilmesi, kreşler ve gençlik merkezleri kurulması, sağlık, kültürel ve sosyal alanlarda faaliyetlerde bulunulması, madde bağımlılığının önlenmesi, gençlerin iş sahibi yapılması gibi görevler belediyelere verilmiştir (Ateş, 2009: 93). Buna binaen belediyelerin sunmuş olduğu eğitim hizmetleri, sosyal harcamaların önemli bir kalemini oluşturmuştur. Ancak amaç sadece çocuk ve genç nüfusa eğitim vermek olarak değil ömür boyu eğitim olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda hem belediye kanununda hem de büyükşehir belediyesi kanununda meslek ve beceri kursları açma görevi belediyelere verilmiştir (Keleş, 2008: 60). Birçok belediyede yürütülen bilgi evleri projesi ile özellikle dar kesim olmak üzere tüm vatandaşların eğitim hayatından geri kalmaması hedeflenmiştir (Şataf ve Mermer, 2017: 29). Yoksullara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmetler sunma görevi de belediyelerin zorunlu görevleri arasında sayılmıştır (Ersöz, 2009: 84). Ayrıca belediyeler, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda ve Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda

belirtildiği üzere her türlü sağlık tesisi açma ve işletme görevi kapsamında genel halk sağlığının korunması adına sağlık hizmetleri de sunmaktadırlar (Keleş, 2008: 61).

Her ne kadar benzerlik gösterse de her devletin kendine has yerel yönetim yapısı bulunmaktadır (Batal, 2010: 2). Sanayi Devrimi'nden sonra İngiltere'de toplumcu belediyeçilik hareketinin ortaya çıkması ve İsveç'te de benzer şekilde merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında iş birliği sağlanarak toplumcu politikalar uygulanması bu iki ülkedeki köklü, demokratik ve karakteristik yerel yönetim yapısını ortaya çıkarmıştır. Doğrusu İsveç'te toplumcu belediyeler, partiler ve kişiler üstünde tutulmuş ve hizmet sunumunda toplumbuluk ilkesine önem verilmiştir. Sunulan hizmetler, günümüzün sosyal belediyeçilik uygulamalarının temelini teşkil eden eğitimden sağlığa, sosyal güvenlikle sosyal yardımlara kadar uzanan geniş sosyal politikalardan oluşmuştur (Düzenli ve Bilgili, 2022: 67-88). Böylelikle gelişmiş sosyal belediyeçilik uygulamaları ile sosyal adaleti tesis eden İsveç, diğer devletlere örnek olmuştur (Thakur vd., 2003: 1). Halkın karar alma süreçlerine etkin bir şekilde katılımının sağlandığı demokratik Federal Almanya'daki yerel yönetimler de özerk mali, yönetsel ve örgütsel yapılanmasına haiz kamu tüzel kişileri olarak tanımlanmıştır (Batal, 2010: 11). Keza Fransa'da ortaya çıkan Paris Komünü bir devrim niteliği taşımakta olup temsili demokrasinin eksikliklerini ortaya koyarken doğrudan demokrasinin metropol kentlerde de uygulanabilirliğini göstermiştir. Bu devrim sonucunda ortaya çıkan yerel özgürlük düşüncesi Fransa'da yerel yönetimlerin temel ilkeleri arasında yer almıştır (Güler, 2013: 127-128). Köklü yerel yönetim deneyimlerine sahip olan Fransa, günümüzde de sunmuş olduğu sosyal belediyeçilik uygulamaları ile Avrupa ülkeleri arasında ön plana çıkmaktadır (Şengün ve Akman, 2020: 48). Görüldüğü üzere ele alınan gelişmiş ülkelerdeki başarılı sosyal belediyeçilik uygulamalarının temelini yerleşik demokratik yapı oluşturmaktadır. Ancak Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren geliştirilmeye çalışılan demokratik süreç 1970'li ve 1980'li yıllarda yaşanan askeri müdahaleler sonucunda deformasyona uğramıştır. Doğrusu bu müdahalelerin oluşmasına da demokrasi eksikliği neden olmuştur. Bu müdahaleler, toplumsal dayanışmayı zedelemiş, toplumun örgütlenmesini engellemiş ve katılımcılığın kurumsallaşamamasına neden olmuştur. Bu sebeple 2000'li yıllara kadar katılım mekanizmaları oluşturulamamıştır (Kamalak vd., 2013: 49; Adıgüzel, 2013: 116).

Küreselleşme sonucunda ortaya çıkan uluslararası örgütler ve bu örgütlere üye olan Avrupa devletleri, Türkiye gibi gelişmekte olan devletlerin dünya konjonktürünü takip etmelerini tavsiye etmektedir. Aslında bu tavsiye, süreci takip etmeyen devletlerin düzenin dışında kalacağına işaret etmektedir (Adıgüzel, 2013: 117). Bu kapsamda Avrupa Yerel

Yönetimler Özerklik Şartı'na taraf olan bahsi geçen devletler, hizmette yerellik kavramına önem vermektedirler. Zira yerel yönetim birimleri, dezavantajlı kesimlere daha yakın oldukları için bu kesimleri kolaylıkla tespit edebilmekte ve merkezi yönetimlere göre daha etkin ve faydalı bir şekilde sosyal hizmet ve yardımlarda bulunabilmektedirler (Ateş, 2009: 90). Türkiye'nin de dünyada yaşanan gelişmeleri takip edebilmek adına taraf olduğu şartın 3/1 maddesinde, yerel yönetimlerin özerkliğinin yasalarla düzenlenmesi ile sosyal hizmetlerin ve yardımların sunulmasında halkın taleplerinin gözetilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Kamalak vd., 2013: 55). Bu bağlamda Türkiye, yerel yönetimlere ilişkin ve şartın gereklerini uygun bir dizi yasal düzenleme yapmıştır.

Küreselleşme olgusu ve neoliberal anlayış, yaygınlaşarak sosyal devlet anlayışı kapsamında demokrasi ve insan hakları kavramlarının gerilemesini hedef alsa da aksine bu kavramların daha çok gündemde kalmasına neden olmuştur. Zira yerel yönetimler, demokrasi ve insan hakları bağlamında son yıllarda önemli roller üstlenmektedirler (Kamalak, 2013: 17-20). Demokrasinin gelişmiş olduğu ülkelerde yerel yönetimler, kentlilerin yaşamlarını etkileyen ve kentsel hayatı biçimlendiren birçok sosyal politika üretmektedirler. Bu ülkelerde demokratik yapının tesis edilebilmesi adına yerel karar alma süreçlerine halkın katılımının sağlanarak çıkar çatışmalarının önüne geçilmek hedeflenmektedir. Türkiye'de de 2000'li yıllarda yapılan düzenlemeler sonucunda 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda hizmetlerin üretilmesinde yerel halkında söz hakkının olabilmesi adına kent konseylerinin oluşturulması ve böylelikle bu konseyin demokratikleşme sürecine katkı yapacağı öngörülmüştür (Kamalak vd., 2013: 44-50).

Sonuç olarak yerel yönetimlerin yapısı da karakterini, merkezi yönetimin yapısından almaktadır (Batal, 2010: 2). Gelişmiş ülkeler sosyal devlet anlayışının hâkim olduğu zamanlarda sosyal politikaları yerel yönetimler aracılığıyla uygulamışlardır (Kesgin, 2012: 173). Bu kapsamda ele alınan İngiltere, Fransa, İsveç ve Almanya'da gençlere, çocuklara, engellilere, işsizlere yönelik benzer sosyal belediyecilik uygulamaları sundukları görülmüştür. Bu uygulamalar ile yoksulluğun önlenmesi, eşitsizliğin azaltılması, dezavantajlı kesimlerin insan onuruna yakışır bir şekilde yaşam sürmeleri amaçlanmıştır. Aynı zamanda her ülke kendine has sosyal belediyecilik uygulamalarına da sahip olmuştur. Ancak bu uygulamalar yerel sosyal refahın sağlanması ve bireylerin iyi yaşam koşullarına sahip olması amacıyla ortak bir payda da buluşmaktadır (Şengün ve Akman, 2020: 48-49). Türkiye'de 2000'li yıllara kadar yerel yönetimler, merkezi yönetimin eksik kaldığı yerlerde tamamlayıcı olarak görülmüştür. Bu sebeple homojen bir yapıya sahip olmayan Akdeniz refah ülkeleri arasında tasnif edilen Türkiye'de, merkezi yönetim tam anlamıyla sosyal refahı sağlayamadığı için sosyal refahın

sağlanmasında geleneksel yapıda yer alan sivil toplum örgütleri, özel sektörler, aile ve dini kurumlar, yerel yönetimlerin yanında önemli bir aktör olarak görülmüştür (Kesgin, 2012: 173). 2000’li yıllarda yapılan yerel yönetimler reformu kapsamında belediyelerin mali ve yönetsel yapısının hukuki alt yapısı tam anlamıyla oluşturulmuştur. Bu kapsamda Batılı ülkelerin sosyal belediyeçilik uygulamalarına benzer birçok görev ve sorumluluk belediyelere verilmiştir. Ancak sosyal belediyeçiliğin, hukuki alt yapısı oluşturulmuşsa da bahsi geçen gelişmiş ülkelerin aksine pratikte birtakım sorunlarla karşılaştığı görülmektedir.

3.5. Türkiye’de Sosyal Belediyeçiliğin Sorun Alanları ve Çözüm Önerileri

Türkiye’de yapılan reform çalışmalarıyla yerel yönetimleri, iktisadi ve yönetsel anlamda güçlendirme çabaları içine girilse de sosyal belediyeçilik uygulamaları yeterli düzeye ulaşamamıştır. Zira yerel yönetimlerin birçok alanda çözmesi gereken sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunlar genel olarak; algı, kaynak, ölçek, personel, özerklik, idari vesayet, görev bölüşümü, katılım ve karar süreci gibi sorunlardan oluşmaktadır (Kavruk ve Yaylı, 2008: 18-24; Berkün, 2017: 594). Doğrusu bu sorunların çoğu sosyal belediyeçilik uygulamalarının aksine belediyelerin temel sorunlarından kaynaklanmaktadır (Şengün ve Akman, 2020: 25). Bu sebeple sosyal belediyeçilik uygulamaları, artan göçlerle kentlerde meydana gelen yoksulluk, işsizlik gibi sorunlara ve dezavantajlı kesimlerin sorunlarına yönelik acil çözümler getiren, sistematik olmayan, düzensiz ve geçici sosyal yardım faaliyetleri olarak yürütülmektedir (Kesgin, 2012: 178). Başka bir deyişle kanunlar ile belediyelere verilen görev ve sorumluluklar, yaşanan sorunlar sebebiyle yoksulluğu ve işsizliği azaltacak uzun vadeli politikalar yerine kısa vadeli ve geçici politikalarla yürütülmeye çalışılmaktadır (Öztürk ve Gül, 2012: 215).

Her ne kadar kanunlarla belediyelere önemli yetki ve sorumluluklar verilse de belediyelerin en önemli sorunu, yasal mevzuatta verilen sosyal görevlere orantılı bir şekilde yeterli kaynak aktarımı yapılmamasından kaynaklanmaktadır (Çöpoğlu, 2014: 239). Aynı zamanda var olan kısıtlı kaynakların kullanımı sırasında siyasi faktörlerin etkisinde kalınması, uygulamaların etkinliğini ve tarafsızlığını da zedelemektedir (Sezik, 2016: 184). Bir diğer sorunu ise belediyelerin gelişmişlik düzeyinden kaynaklanmaktadır. Zira büyükşehir belediyelerin yaptığı sosyal harcamalarla diğer belediyelerin yapmış olduğu sosyal harcamalar arasında fark bulunmaktadır (Toprak ve Şataf, 2009: 15). Bu fark sosyal adaletin tesisini olumsuz etkilemektedir. Zira küçük belediyeler, merkeze bağımlı bir şekilde hareket etmekte ve kendi cari harcamalarını dahi finanse etmekte güçlük çekmektedirler (Demir, 2006: 145). Bu durum standart sosyal belediyeçilik uygulamalarının oluşamamasına da neden olmaktadır. Aynı zamanda standart sosyal belediyeçilik uygulamalarının olmayışı etkin denetimin

sağlanamamasına ve belediye başkanlarının keyfi uygulamalarına da neden olmaktadır (Şengün ve Akman, 2020: 29-30). Bu kapsamda 6360 sayılı Kanun ile merkezi bütçeden yerel yönetimlere aktarılan pay artırılmışsa da belediyelerin merkeze bağımlılığı sorunu tam anlamıyla çözülememiştir (Yılmaztürk ve Güler, 2017: 16). Bu sebeple belediyelerin kaynaklarının artırılması adına ek kaynak çalışmaları yapılmalı ve merkeze olan bağımlılıklarını azaltacak önlemler alınmalıdır (Pektaş, 2010: 20; Berkün, 2017: 594). Böylelikle yeterli kaynağa sahip olan belediyeler, yoksulluğu ve işsizliği azaltma sürecinde etkin sosyal politikalar üretebilecekler ve standart sosyal belediyeçilik uygulamalarının oluşmasına katkı sağlayabileceklerdir (Şengün ve Akman, 2020: 26).

Belediye başkanları tarafından sosyal belediyeçilik uygulamalarına negatif bakılmakta, sosyokültürel ve temel kamu hizmetlerini bir bütün olarak ele alınmamakta, sosyal belediyeçilik anlayışı ulaşılması gereken bir üst aşama olarak görülmekte ve belirsiz tavırlar sergilenmektedir. Bu bağlamda yürütülen sosyal uygulamalar, dezavantajlı kesimlere yönelik yapılan acil ihtiyaçların karşılanmasına yönelik ayni ve nakdi yardımlar olarak dar bir anlamda yürütülmekte ve bu durum meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır (Pektaş, 2010: 18; Çöpoğlu, 2014: 237-243; Şengün ve Akman, 2020: 27). Aynı zamanda sunulan sosyal hizmet ve yardımların, amaç dışı bir şekilde rant aracı olarak kullanılması seçim zamanlarında ayrımcı ve partizanca uygulamalara yol açmaktadır (Seyyar, 2008b: 250; Berkün, 2017: 594). Belediyeler, oy kaygısı nedeniyle sundukları uygulamaları oy veren vatandaşlara vefa borcu olarak görmektedirler (Keskin, 2008: 148-150). Bu bağlamda yaşanan bilgi ve bilinç eksikliği, sosyal belediyeçilik uygulamalarının sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemektedir. Zira bu popülist uygulamalar kısa vadeli ve geçici çözümler getirerek sosyal belediyeçilik uygulamalarının kurumsallaşmasına engel olmaktadır (Öztürk ve Gül, 2012: 214; Çöpoğlu, 2014: 237-242). Aynı zamanda belediye başkanlarının değişmesiyle eski uygulamaların kötü olduğu düşüncesi de uygulamaların kısa vadeli olmasına neden olmaktadır (Şengün ve Akman, 2020: 30).

Yaşanan bu sorunların çözümüne ilişkin merkezi yönetim tarafından belediye başkanlarının bilgilendirilmesine ve bilinçlendirilmesine yönelik eğitimler düzenlenmeli ve bu eğitimlere katılımın teşvik edilmesi sağlanmalıdır. Belediye başkanlarının Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, sivil toplum örgütleri, üniversiteler ve diğer belediye başkanları ile iş birliği yapabileceği platformlar oluşturulmalıdır (Ateş, 2009: 94; Berkün, 2017: 594). Bu bağlamda STK'larla yapılacak güçlü iş birlikleri, belediye başkanları değişse dahi uygulanan hizmetlerin sekteye uğramaması adına bir sigorta işlevi görecektir. Bu platformlar sayesinde sosyal belediyeçilik uygulamaları bilimsel, orta ve uzun vadeli bir şekilde planlanabilecektir

(Çöpoğlu, 2014: 243-245). Böylelikle sosyal belediyecilik uygulamalarının rant elde etme aracı olarak görülmesi düşüncesi yerini hemşerilerin sosyal haklarının yerine getirilmesi düşüncesine bırakacaktır (Pektaş, 2010: 17). Öte yandan belediyelerin sadece sosyal yardım ve hizmetler değil çeşitli sosyokültürel faaliyetlerde de bulunarak yaşanabilecek sosyal patlamaların önüne geçmesi gerekmektedir (Seyyar, 2008a: 41). Zira uygulanan sosyal yardım ve hizmetlerde yoksul kesimin kalkındırılmasına ve istihdam edilmesine yönelik yapılmalıdır (Kesgin, 2008: 156). Aynı zamanda belediyelerin sosyal belediyecilik uygulamalarını temel kamu hizmetlerinden sonra ele alınacak bir üst aşama olarak değerlendirme düşüncesinden vazgeçilmeli ve başarılı belediye uygulamaları takip edilmeli göz ardı edilmemelidir (Çöpoğlu, 2014: 244-245).

Belde sakinleri de sosyal belediyeleri yalnızca sosyal yardım yapan birimler olarak düşünmektedirler. Bu sebeple belediyelerin sunmuş oldukları sosyal belediyecilik uygulamalarının uygunluğu belde sakinlerince sorgulanmamaktadır (Çöpoğlu, 2014: 235). Bu durum belediyelerin karar süreçlerine halkın katılımının yeterli seviyede sağlanamamasından kaynaklanmaktadır. Merkezi yönetimin yerel yönetimleri yerel referandum gibi araçlarla demokratik bir katılım sürecinin yaratılması adına teşvik etmesi gerekmektedir. Bu kapsamda 5393 sayılı Belediye Kanunu bu sorunun çözümüne ilişkin belediyelerin kent konseyleri oluşturmasını öngörmüştür (Çöpoğlu, 2014: 241). Kent konseyleri ile her ne kadar katılımcılığın artırılması hedeflense de günümüzde bazı metropol kentlerin büyüklüğü, halkın katılım arzusunu olumsuz etkilemektedir (Kamalak vd., 2013: 38). Bu bağlamda teknolojik yeniliklerden de faydalanılarak gerek fiziki gerekse çevrimiçi yerel katılım ortamları yaratılmalı ve belde sakinleriyle bir bağ kurulmalıdır. Zira yerel halkın talepleri ve ihtiyaçlarının gözetilerek bu minvalde hizmet sunumu gerçekleştirilmesi zaruridir (Berkün, 2017: 595). Bu sebeple karar alma sürecine sivil toplum örgütleri başta olmak üzere tüm vatandaşların katılımının kolaylaştırılması gerekmektedir (Pektaş, 2010: 16). Dezavantajlı kesimlerin de bu sürece dahil edilmesi yerel yönetimlerin yansız, etkin, etkili, hakkaniyetli, fırsat eşitliğini ve kamu yararını gözeten sosyal politikalar üretmesini sağlayacaktır (Kamalak vd., 2013: 39; Sallan Gül, 2013: 94). Böylelikle halkın karar alma sürecine katılımıyla halkın kentine sahip çıkabileceği, demokratik duyarlılığa erişebileceği, sorunların çözüm sürecine ortak olunduğu ve bazı kesimlere yönelik sağlanan çıkarların azaltıldığı bir yapı tesis edilebilecektir (Ateş, 2009: 94; Pektaş, 2010: 16).

Bir diğer sorun alanı, sosyal belediyecilik uygulamalarının sunulmasına ilişkin verilerin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Zira bu sorun, sosyal politikaların uygulanabilirliğini ve

denetlenebilirliğini olumsuz etkilemektedir (Çöpoğlu, 2014: 238). Merkezi ve yerel yönetimler arasında görev bölüşümü ve koordinasyon eksikliği de bulunmaktadır (Berkün, 2017: 594). Bu bağlamda yaşanan çok başlılık, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında yaşanabileceği gibi belediyeler arasında da yaşanmaktadır. Gerek çok başlı sistem gerekse belediyelerin veri yetersizliği birtakım suistimallere neden olmaktadır. Zira bazı vatandaşlar sosyal hizmet ve yardımlardan birkaç kez yararlanırken bazı vatandaşlar hiç yararlanamamaktadır (Çöpoğlu, 2014: 239). Aynı zamanda yaşanan bu durum kaynak israfına da neden olmaktadır. Bu bağlamda yerel sosyal doku çalışmaları yapılmalı ve veriler diğer kurumlarla paylaşılmalıdır (Keleş, 2008: 110; Berkün, 2017: 595). Sosyal doku verileriyle, belde sakinlerinin gelir durumu, sağlığı, yaşı, cinsiyeti ve kültür bilgileri toplanarak sosyal harcamaların etkinliği artırılırken aynı zamanda denetim sağlanabilecek ve sosyal politikalar etkin bir şekilde yürütülebilecektir (Ateş, 2009: 94; Şataf ve Mermer, 2017: 30). Böylelikle gerçek ihtiyaç sahiplerinin tespiti de mümkün olacaktır.

Belediyelerde yeterli sayıda nitelikli uzman personelin bulunmaması da bir diğer sorun alanını teşkil etmektedir. Bu durum sosyal belediyecilik uygulamalarının sunulmasında, sosyal doku çalışmalarında, ihtiyaç sahiplerinin tespit edilmesinde eksikliklere neden olmaktadır (Çöpoğlu, 2014: 241). Bu bağlamda sosyal belediyecilik uygulamalarının sürdürülebilirliği adına belediyelerde sosyal hizmet birimleri oluşturulmalı ve bu birimlerde uzman personelin yetiştirilmesi sağlanmalıdır. Böylece yetiştirilen uzman personellerin gerek vatandaşa gerekse belediyelerde çalışan diğer personellere sunacağı eğitimler sonucunda bilinçlilik düzeyi artacak ve sosyal belediyecilik uygulamaları etkin bir şekilde yürütülebilecektir (Berkün, 2017: 595).

Sonuç olarak Türkiye’de sosyal belediyecilik anlayışının tam olarak uygulanabilmesi adına; bilinçli belediye başkanları ve yeterli sayıda nitelikli uzman personelinin olduğu, yerel yönetim kavramı kapsamında çok aktörlü bir yapıda iş birliği yapılarak ortaklaşa karar alındığı, sosyal doku çalışmaları yapılarak verilerin diğer kurumlarla paylaşıldığı, elde edilecek verilerle ihtiyaç sahiplerinin belirlendiği, bütçelerin yeterli bir seviyeye çıkarılarak sosyal harcamalara ayrılan payın artırıldığı bir sosyal belediye yapısı oluşturulması elzemdir (Şengün ve Akman, 2020: 67).

3.6. Sonuç

Küreselleşme ve neoliberal anlayışın etkisini gösterdiği 1980’li yıllardan itibaren yaşanan ekonomik ve toplumsal krizlere ulus devletlerin yeterince cevap verememesi, bunun sonucunda artan kamu harcamalarının kaynak israfına yol açtığı ve devlet müdahalelerin serbest piyasaya engel olduğu düşüncelerinin birçok ülkede kabul görmesiyle devletin

müdahale alanı daraltılmaya başlanmıştır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler, yaşanan ekonomik ve toplumsal krizlerin çözülmesi adına Dünya Bankası, OECD, IMF gibi uluslararası örgütlerin yönetim, yerel demokrasi, özelleştirme, piyasalaştırma pratiklerini dikkate almaya başlamıştır. Böylece gelişmiş Batılı ülkelerde sosyal devlet anlayışı ile paralel olarak gelişim gösteren sosyal belediyecilik anlayışı, 1980'li yıllardan itibaren gelişmekte olan ülkelerinde gündemine girmiştir. Devletin müdahale alanının daraltılmasıyla sosyal devlet anlayışının etkisini kaybetmesi ve sosyal harcamaların kısılmaya başlaması sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilen çağda toplumun taleplerinin ve sorunlarının artması ile sonuçlanmıştır. Bu nedenle yerel yönetimlerin yaşanan sorunlara karşı çözüm üretmesi kaçınılmaz olmuş ve sosyal belediyecilik anlayışı ortaya çıkmaya başlamıştır.

Türkiye'de ilk kez 1973-1977 yılları arasında toplumcu belediyecilik anlayışı çerçevesinde sunulan hizmetler, sosyal belediyecilik anlayışına ışık tutmuştur. 1990'lı yıllardan itibaren ise sosyal belediyecilik anlayışına uygun sosyal politikalar üretilmeye başlanmıştır. Ancak bu yıllarda hukuki alt yapısı tam anlamıyla oluşmayan sosyal belediyecilik anlayışı, 2000'li yılların başında gerçekleştirilen yeni kamu yönetimi reformu sonucunda hukuki alt yapıya kavuşmuşsa da gelişmiş Avrupa ülkelerinde yerleşmiş demokratik yerel yönetimler yapısı, Türkiye'de tam anlamıyla oluşturulmadığından bazı sorunlarla karşılaşmıştır. Çalışmada bu sorunlar; algı, ölçek, personel, kaynak, özerklik, katılımcılık olarak ele alınmış ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Bir sonraki bölümde Covid-19'un nasıl pandemi haline dönüştüğü incelendikten sonra çalışmanın ana konusunu oluşturan Covid-19 pandemisinin sosyal belediyecilik anlayışına ve uygulamalarına etkisi incelenecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

COVID-19 PANDEMİSİNİN SOSYAL BELEDİYESİLİĞE ETKİSİ

4.1. Giriş

Çalışmanın dördüncü bölümünde, küreselleşme sonucunda ulaşım ve dolaşımın hız kazanmasıyla tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 hastalığının seyri ele alınacaktır. Sonra Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde merkezi yönetimler ile yerel yönetimlerin uygulamış olduğu sosyal politikalar ele alınacaktır. Daha sonra Covid-19 pandemisinin Türkiye’deki seyri incelendikten sonra merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasında toplumun büyük bir bölümünü içerisinde bulunduran sosyal belediyelerin uygulamış olduğu sosyal politikalar irdelenecektir. Son olarak ise “Covid-19 pandemisi sosyal belediyecilik anlayışı ve uygulamalarını nasıl etkilemiştir?” sorusu çerçevesinde Covid-19 pandemisinin sosyal belediyecilik anlayışı ve uygulamalarına olan etkisi ortaya konulacaktır.

4.2. Covid-19 Pandemisi

2019 yılının aralık ayında Çin’in Hubei eyaletinin Wuhan kentinde doktorlar sebebi bilinmeyen pnömoni vakaları ile karşılaşmaya başlamışlardır (TTB, 2020: 16). İlk vakalar deniz pazarlarında görülmüş olduğundan hastalığın hayvanlardan bulaştığına ilişkin görüş bildirilmiştir. Ancak daha sonra hastalığın bulaş süreci insandan insana olacak şekilde ilerleme kaydetmiş ve çok sayıda insana bulaşmaya başlamıştır (Laçinel Gürlevik, 2020: 47; Bilgiç, 2020: 2088). Bu sebeple 2019 yılının son günü, kökeni tespit edilemeyen vakalar Dünya Sağlık Örgütü’ne bildirilmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2020a: 5; WHO, 2020a: 1). 2020 yılının ilk günlerinde Dünya Sağlık Örgütü bu vakalar yeni bir koronavirüs (2019-nCoV) hastalığı olarak tanımlanmıştır (Lippi ve Plebani, 2020: 79; Bilgiç, 2020: 2088). Daha sonra üç ay içinde bu hastalığa yakalanan insan sayısının Çin dışında diğer ülkelerde de artış göstermesiyle Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart’ta salgın olarak açıklanmış ve hastalık gitgide dünya genelinde yayılım göstermiştir (Gemrik ve Şataf, 2023: 156).

Çin’in geneline nüfuz eden Covid-19 hastalığı, 2020 yılının ocak ayında çevre ülkeler olan Tayland, Güney Kore ve Japonya’da da görülmeye başlanmış ve 282 vaka tespit edilmiştir (WHO, 2020a: 1). Hastalığın bulaş sürecinin geç fark edilmesi nedeniyle uçak seferleri durdurulmadığı için hastalık bu ülkelerle sınırlı kalmayarak kısa bir süre içinde Vietnam,

Singapur, Almanya ve ABD’de de yayılmaya başlamış ve küresel bir hal almıştır (Wu vd., 2020: 217; Wang vd., 2020: 470; Atık ve Genç, 2022: 51). Böylece Çin’de başlayan hastalığın merkez üssü Avrupa ve ABD’ye doğru kaymaya başlamıştır (Sülkü vd., 2021: 346). Bu sebeple Dünya Sağlık Örgütü ocak ayının son günlerinde hastalığın yüksek risk teşkil ettiğini belirterek küresel ölçüde halk sağlığı açısından acil durum ilan etmiştir (Sohrabi vd., 2020: 71). 2020 yılının mart ayında ise 113 ülkede vakaların bildirilmesiyle küresel salgın (pandemi) vuku bulmuştur (Sağlık Bakanlığı, 2020a: 5). Covid-19 olarak tanımlanan hastalık, mart ayından itibaren tüm ülkelerin gündemine girmiş ve pandemi ile mücadele süreci başlamıştır (Bilgiç, 2020: 2086). Tüm dünyada etkisi gösteren Covid-19 hastalığı özellikle ilk üç ayda, hastalığın kökünün bilinmemesi sebebiyle oluşan belirsizlik ortamında ciddi sağlık sorunlarını beraberinde getirmiştir (Fofana vd., 2020: 1-2; Peker ve Köseoğlu, 2021: 91).

Günümüzde geçmiş yıllara nazaran salgınlar pek fazla önemli görünmese de küreselleşmenin beraberinde getirdiği neoliberal anlayış ve bu anlayışın benimsenmesiyle ortaya çıkan yoksulluk, Covid-19 hastalığının derinden hissedilmesine neden olmuş ve yaşanan salgının önemini ortaya koymuştur. Keza neoliberal anlayışın benimsenmesiyle sosyal devlet anlayışının geri planda kalması sağlık sistemlerinin eksikliklerini gündeme getirmiştir (Etiler, 2020: 70-72). Aynı zamanda yüzyıla damgasını vuran Covid-19 hastalığı, tüm ülkeleri ortak bir bilinç ile hareket etmelerinin gerektiğini göstermiştir (Sülkü vd., 2021: 346). Bu sebeple tüm ülkeler olağanüstü bazı tedbirler almaya başlamıştır. Bu kapsamda ülkeler, hızlı yayılım gösteren hastalığın aynı zamanda ölümcül olması sebebiyle halkın sağlığını koruyabilmek adına ulusal ve uluslararası seyahat kısıtlamaları, çeşitli kurumların geçici olarak kapatılması gibi sosyal alanda önlemler almışlardır (WHO, 2020b: 1; Turan ve Hamza Çelikyay, 2020: 22). Covid-19 hastalığına karşı ülkelerin almış olduğu karantina ve kuluçka sürecinin tespiti yöntemleri benzer nitelik göstermiştir. Bu kapsamda on dört günlük karantina ve bulaş riskinin yüksek olduğu yaşlı ve hasta bireylerin izole edilmesi yöntemi geliştirilmiştir. Aynı zamanda vakaların farklı semptomlar göstermesi bilim insanlarını zor bir duruma sokmuş ve birçok ülkede aşılar geliştirilmeye başlanmıştır (Peker ve Köseoğlu, 2021: 91). Ülkelerin aldıkları önlemlerin dışında uluslararası örgütlerden biri olan Dünya Sağlık Örgütü tarafından 5 Haziran 2020’de maske kullanımının önemini vurgulayan bir kılavuz yayımlanmış ve halkın ortak kullandığı alanlarda maske kullanımının özendirilmesi gerektiği tavsiye edilmiştir (WHO, 2020c: 1).

Hastalığın kısa bir süre içerisinde tüm dünyaya yayılmasının sebebi Çin’de yapılan yılbaşı kutlamaları ve uçak seferlerinin durdurulmaması sebebiyle Batı ülkelerine yapılan

seyahatler olarak değerlendirilmiştir (Chen vd., 2020: 765). Zira günümüzde yaşanan küreselleşme olgusuyla beraber ulaşımın ve dolaşımın kolaylaşması, bir ülkede yaşanan krizin yalnızca o ülkeyle sınırlı kalmayarak küreselleşmesine de neden olmaktadır (Urhan ve Arslankoç, 2021: 972). Bu sebeple Çin’de başlayarak tüm dünyaya yayılan Covid-19 hastalığı ile mücadele etmek ve yayılımını önlemek amacıyla tüm ülkeler seferber olmuştur. Bu kapsamda merkezi yönetimlerin yanında yerel yönetimler tarafından da birçok politika geliştirilmiştir. Geliştirilen politikalar başta sağlık alanı olmak üzere pandeminin neden olduğu sosyal, ekonomik ve kültürel alanlardaki zafiyetleri bertaraf etmek için geniş kapsamlı ele alınmıştır (Bilgili, 2020: 221-231). Zira pandemi küresel halk sağlığı krizine neden olsa da sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlu geniş kapsamlı sorunları da beraberinde getirmiştir (UN, 2020a: 2). Hayatın birçok alanına olumsuz nüfuz eden pandemi insanlarda panik, korku, endişe gibi duygular yaratmıştır. Bu kapsamda insanlar hem sağlık hem de psikolojik sorunlarla karşı karşıya kalmış ve ülkeler tarafından geliştirilen önlemler neticesinde işsizlik, yoksulluk, aile içi şiddet gibi olaylar vuku bulmuştur (Kuruhalil vd., 2021: 4). Bu nedenle Covid-19 hastalığı, ilk ortaya çıktığında sağlık krizi olarak görülse de siyasal, yönetsel, sosyal, psikolojik, ekonomik ve teknolojik çok boyutlu bir krize neden olmuştur (Öner ve Çam, 2021: 139; Peker ve Köseoğlu, 2021: 87). Keza Covid-19 pandemisinin küresel bir hal almasıyla Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (2020: 2) tarafından pandeminin yalnızca bir sağlık sorunu olarak değil daha önce benzeri bir durumla karşılaşılmayan kalkınma ve insanlık krizini de içerisinde barındıran bir sorun olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu sebeple ülkeler küresel sağlık krizinin yanında bir de küresel insani güvenlik krizi kapsamında gıda, ekonomik, bedensel, toplumsal, politik güvenlik sorunları ile baş etmek mecburiyetinde kalmıştır (Sülcü vd., 2021: 345).

4.3. Covid-19 Pandemisiyle Mücadelede Ülke Örnekleri

Günümüzde küreselleşmenin etkisiyle dünya küresel bir köy haline gelmiştir. Bu nedenle ülkeler siyasi, ekonomik ve teknolojik alanlarda karşılıklı etkileşim içerisine girmişlerdir. Zira son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmelerin ülkeleri birbirlerine bağımlı hale getirmesi bu etkileşimi hızlandırmıştır. Bu etkileşim neticesinde bir ülkeden bir ülkeye kolayca seyahat edebilme, kültürel kaynaşmayı sağlama gibi olumlu yanlar olduğu gibi Covid-19 pandemisi gibi krizlerin tüm ülkeleri etkilemesi gibi olumsuz yanlar da olmaktadır. Başka bir deyişle günümüzde bir ülkede yaşanan olayda diğer ülkeler de bir şeyi yapma veya yapmama konusunda kolayca etkilenebilmektedir (Peker ve Köseoğlu, 2021: 88).

Covid-19 pandemisinin toplumlara sirayet etmesiyle birlikte Türkiye’de dahil olmak üzere tüm ülkeler kendi sosyoekonomik şartları, fiziki koşulları ve yönetim şekilleri ölçüsünde toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel alanda bir değişim sürecine girmiştir. Vatandaşların sosyal alanda yaşadıkları sorunların çözümüne ilişkin yönetimden beklentileri de bu dönemde artış göstermiştir. Zira geniş kapsamda krizlere neden olan pandemi, birey ve toplumların ciddi sağlık ve sosyoekonomik kayıplar yaşamalarına neden olmuştur. Merkezi yönetimler bu kapsamda pandeminin toplumda daha derin krizlere neden olmasını önlemek amacıyla sağlıktan ekonomik kalkınmaya kadar birçok alanda politika geliştirmişlerdir (Kalaycı, 2023: 355-366; Gemrik ve Şataf, 2023: 158). Bu kapsamda hem toplumda oluşan panik halinin bertaraf edilmesi hem de hastalığın yayılımının önüne geçilmesi amacıyla bilim insanlarından siyasi aktörlere kadar tüm yetkililer seferber olmuş ve uluslararası, ulusal ve yerel düzlemde sağlık alanında birçok açıklama ve çalışma yapmışlardır (Babaoğlu ve Aydemir, 2022: 1472). Yapılan çalışmaların temel hedefi ise sağlık kapasitelerinin aşılmadan ve işlevsiz hale gelmesine neden olmadan süreci yönetmek olmuştur (Sülkü vd., 2021: 348). İlk zamanlarda salgına sebep olan virüsün kaynağının nedeni tespit edilemediğinden ve hastalığın kısa süre içerisinde bulaş gösterdiği görüldüğünden tüm ülkelerin yaşanan krize ilk müdahalesi bireylerin olağan hayatlarına birtakım sınırlamalar getirmek olmuştur. Bu kapsamda merkezi yönetimlerin vatandaşlardan elzem durumlar dışında sokağa çıkmamaları ve evlerinde kalmaları ile bireysel ve toplumsal temasların minimum düzeye indirilmesi istenmiştir. Ancak İspanya, Irak ve İtalya gibi ülkelerin pandemi ile erken karşılaşması telkinlerin yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bu sebeple ilk başlarda tavsiye niteliği taşıyan bu telkinleri daha sonra sokağa çıkma yasakları takip etmiştir. Böylece ülkeler salgınla baş edebilmek için sınırlarını kapayarak ulusal refahın sağlanması ve krizin önlenmesi adına tüm kaynaklarını seferber etmiştir (Urhan ve Arslankoç, 2021: 959-972; Kalaycı, 2023: 366).

Covid-19 hastalığı nedeniyle sınırlarını tüm ülkelere kapatan ilk ülke İtalya olmuştur (Severgnini, 2020). Fransa’da, hastalığı taşıyan vatandaşların ülkeye girişlerinin tespit edilmesi ve bu hastalığın diğer vatandaşlara bulaşmasının önlenmesi amacıyla sürveyans sistemi uygulanmıştır (Stoecklin vd., 2020: 2). Hastalığın merkez noktası olarak kabul görülen Çin’de, Wuhan şehrinin giriş ve çıkışları kapatılmış ve şehrin içerisinde bulunduğu Hubei eyaletinde trafik kontrol noktaları gibi birtakım mekanizmalar oluşturulmuştur (Lin vd., 2020: 211). Hastalığı taşıyan kişiler, hastanelerde izole edilmiş ve hasta sayısının artış göstermesi nedeniyle hızlıca iki yeni hastane açılmıştır (Wu ve McGoogan, 2020: 1241). Aynı zamanda Hubei eyaletine çok sayıda sağlık personeli gönderilmiş, katı sosyal mesafe kuralları uygulanmış, çoğu kurum ve kuruluş kapatılmış ve maskesiz dolaşanlara cezai yaptırımların uygulandığı bir

süreç başlatılmıştır (Kupferschmidt ve Cohen, 2020: 1062). Kısa süre içerisinde hastalanan kişi sayısının nüfusa paralel ölçüde artış gösterdiği ABD’de de Federal hükümet tarafından halk sağlığının korunması amacıyla çeşitli hizmetlerin sunulması için fonlar oluşturulmuş ve hastalığın teşhisine yönelik testlerin, ilaçların ve aşılarda geliştirilmesi için adımlar atılmıştır. Ayrıca bazı eyaletlerde sosyal mesafe kuralının uygulanabilmesi adına sokağa çıkma yasakları getirilmiş, eğitime ara verilmiş ve çeşitli toplantılar ertelenmiştir (Gostin vd., 2020: 1547). Güney Kore’de enfekte hastaların belirlenmesi ve izolasyonlarının sağlanması için teşhis testleri üretilmiştir. Ayrıca hükümet tarafından enfekte hastaların sayısı ve ölüm sayıları şeffaf bir şekilde paylaşılmış ve hastanelerin kapasitelerini arttırma çalışmaları yapılmıştır (Moon, 2020; Oh vd., 2020: 1). Türkiye’de salgınla mücadele kapsamında Batı ülkelerine kıyasla süreç başarılı bir şekilde yürütülmüştür. Gerek yeterli sağlık hizmetleri ve ekipmanlarla yürütülen karantina süreci gerekse sosyal yardım harcamalarıyla uluslararası kuruluşlarca takdir edilmiş ve bu süreçte başarısını tüm dünyaya gösterebilmiştir (Çimen, 2021: 28-31). Bu kapsamda uygulama yöntemleri ülkeden ülkeye değişmekle birlikte salgının yayılmasını önlemek amacıyla sosyal mesafe ve izolasyon süreci Türkiye’de dahil olmak üzere birçok ülkede uygulama imkânı bulabilmiş ve günlük test, hasta, ölüm ve yoğun bakım doluluk sayılarının takibi hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. (Urhan ve Arslankoç, 2021: 948; Henden Şolt, 2021: 42).

Covid-19 pandemisi süreci, ekonomik faaliyetlerin sektöre uğramasına da neden olmuştur. Bu süreç, işsizliğin ve yoksulluğun artmasını ve dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının çeşitlenmesini beraberinde getirmiştir (Urhan ve Arslankoç, 2021: 948). Bu sebeple pandemiyle mücadele sürecinde yalnızca kapanma önlemleri alınmamış aynı zamanda sağlıktan eğitime, sosyal güvenlikle sosyal yardımlara kadar birçok sosyal politika da geliştirilmiştir (Capano vd., 2020: 291). Bu kapsamda WHO, OECD, ILO, BM, UNDP (BM Kalkınma Fonu) gibi uluslararası kuruluşlar, çeşitli raporlar hazırlayarak hem salgının yayılmasını önlemek hem de dezavantajlı kesimlerin korunmasını sağlamak adına çeşitli sosyal politika önerilerinde bulunmuşlardır. Zira salgının tıbbi olgu olmasının yanında sosyal bir olgu olarak da anlaşılarak sosyal politikalar üretilmesi gerektiği kaçınılmaz olmuştur (Urhan ve Arslankoç, 2021: 957-958). Bu doğrultuda ülkeler, bütçeleri kapsamında oluşturdukları ekonomik önlem paketleri çerçevesinde birtakım finansal tedbirler almışlardır. Bu kapsamda; acil olarak gecekondulara su temini, ödenemeyen kiralar sebebiyle tahliyelerin sonraya bırakılması, çalışma hayatının korunması kapsamında işçi ve işverenlere maddi ve manevi destek sağlanması, evsizlere barınmaları için konut tahsis edilmesi, çocuk bakım yardımları gibi birtakım uygulamaları hayata geçirmişlerdir (UN, 2020a: 9).

Merkezi yönetimler pandemi sürecinde genel anlamda seyahat kısıtlamaları uygulamış, sağlık hizmetlerinin sunum kapasitelerini artırma çabaları içerisine girmiş, ekonomik tedbir paketleri geliştirmiş, çeşitli kurum ve kuruluşu geçici olarak kapatmış, zorunlu karantina süreci uygulamış ve halkı hastalık konusunda bilgilendirmiştir (Bilgili, 2020: 227). Alınan tedbirler sonucunda salgının kontrol altına alındığı düşüncesiyle ekonomik hayatın devam edebilmesi adına 2020 yılının yaz döneminde tedbirler kademeli olarak kaldırılmaya başlanmıştır. Ancak bu durum beklendiği gibi olmamış ve ilkinden daha fazla kişinin Covid-19 hastalığına yakalandığı ikinci dalganın ortaya çıkmasına neden olmuştur (Sülkü vd., 2021: 352). Bu durum başta ABD olmak üzere çoğu ülkede yapılan maddi yardımların dışında yeterli hastane kapasiteleri, ekipman ve malzeme tedariki gibi sosyal yardımların yetersizliğini gün yüzüne çıkarmış ve dezavantajlı kesimleri olumsuz etkileyerek binlerce kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır. Böylelikle Covid-19 pandemisi, ülkeleri salgına hazırlıksız bir şekilde yakaladığı gibi yetersiz sağlık hizmetleri ve sosyal yardımlardan dolayı süreç sağlıklı bir şekilde yönetilememiştir (Çimen, 2021: 28-31).

Ortaya çıktığı dönemden itibaren toplumların değişim ve dönüşümüne bağlı olarak ihtiyaçların çeşitlenmesine paralel bir şekilde sosyal devlet anlayışının amacı ve uygulamaları da sürekli değişim göstermiştir (Çimen, 2021: 18). Geline süreçte Covid-19 pandemisinin etkisiyle yaşanan krizlerden etkilenen dezavantajlı kesimlerin sayısının artması ve sosyoekonomik ihtiyaçlarının çeşitlenmesi sosyal devletlere önemli görevler üstlenmesi gerekliliğini hatırlatmıştır (Öner ve Çam, 2021: 139). Salgının önüne geçebilmek adına yürütülen strateji ve politikalar çoğu ülkede merkezi yönetimlerin liderliğinde gerçekleşmiştir (Kalaycı, 2023: 368). Ülkeler, kriz yönetiminde başarı veya başarısız oldukları noktalarını görebilme imkanına sahip olmuşlardır. Başka bir deyişle dünyanın bir ucunda yaşanan bir olayın kendi ülkelerinde yarattığı olumsuz etkiyi görebilmişlerdir (Henden Şolt, 2021: 42). Ancak bu tek aktörlü yapıda ülkelerin gelişmişlik düzeyinin bir önemi kalmamış ve ülkelerin sağlık ve sosyal hizmet kapasiteleri sürece hızlı yanıt veremediği gibi yaşanan ekipman ve malzeme eksikliği nedeniyle bulaşı azaltacak önlemler gecikmiştir (Urhan ve Arslankoç, 2021: 947). Böylece merkezi yönetimlerce yürütülen politikaların uygulanabilirliği açısından hızlı karar alan ve uygulayan, hesap verebilen, stratejik ekonomik müdahalelerde bulunan ve şeffaf veriler paylaşan yerel yönetimlere ihtiyaç gün yüzüne çıkmıştır (Bimay ve Kaypak, 2022: 437). Bu kapsamda; krizle baş edebilmek adına yerel yönetimlere mali transferler gerçekleştirilmesi, yerel yönetimlerin yetki alanının salgın hastalıklara karşı mücadele amacıyla genişletilmesi ve kurumsal sistemlerin daha etkin, verimli ve sürdürülebilir bir şekilde çalışması gündeme gelmiştir (World Bank Group, 2020: 2).

4.4. Covid-19 Pandemisinin Kentlere Etkisi

Dünya genelinde etkisini hissettiren Covid-19 pandemisi uluslararası, ulusal ve yerel olmak üzere tüm yetkili aktörlerin politikalarını etkilemiştir. Bu sebeple salgının önlenmesi adına politika üreten tüm yetkililerin birlikte eşgüdüm halinde çalışması gerekmiştir (Etiler, 2020: 70). Bu anlamda, günümüzde merkezi yönetimler ulusal ölçekteki politikalarının yanın da yerel yönetimlere de yerel ölçekte politikalar üretmeleri adına görev ve sorumluluklar vermektedirler (Önez Çetin, 2021: 55). Zira BM'nin 2020 yılında çıkartmış olduğu "Kentsel Bir Dünya'da COVID-19" adlı belgede de merkezi yönetimlerin yetki ve sorumluluklarını diğer aktörlerle paylaşarak yürüten ve yönetişimi destekleyen bir bütüncül sistem önerilmektedir. Bu kapsamda belirlenen eylem alanları merkezi yönetimlerin; yerel yönetimlerle iş birliğini mümkün hale getirmesi, yerel yönetimlerin bütçelerine katkı sağlaması, şeffaflığı ve hesap verebilirliği desteklemesi, tüm vatandaşlarla iletişim kurması ve klasik kamu hizmetlerinin sürdürülebilirliğine destek olması şeklinde sıralanmıştır (UN, 2020b: 6-7). Böylelikle sürecin iyi yönetilmesi kapsamında yerel yönetimler, Covid-19 pandemisiyle mücadele sürecinde aktif rol alan aktörler arasında yer alabilmişlerdir (Atık ve Genç, 2022: 52).

Bir dünya krizine neden olan salgın kentlerde hızla yayılarak yüz binlerce kişinin ölümüne neden olmuş ve 200'ü aşkın ülke bu salgından etkilenmiştir (UN, 2020c: 2). Yerel yönetimler, Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde hizmet sunma kalitelerini ve yöntemlerini geliştirerek salgının yayılım hızını hafifletmeye çalışmışlardır. Salgının yayılım hızı özellikle nüfusun fazla olduğu kentsel alanlarda yoğunlaşmıştır. Zira dünya nüfusunun %55'inden fazlasının kentsel alanlarda yaşıyor olması salgının kentsel alanlara olan etkisinin sebebini göstermektedir (Bilgiç, 2020: 2084-2086). Örneğin; 2020 TÜİK verilerine göre Türkiye'de il ve ilçe merkezlerinde yaşayan kentli nüfus, toplam nüfusun %90'ından fazlasını oluşturmaktadır. Nitekim salgının merkez noktasının yoğun nüfuslu Vuhan olması ve salgının yayılmasıyla birlikte en çok etkilenen kentlerin Milan, Madrid, Bombay, Londra, Seul, İstanbul, New York, Tokyo, Paris gibi metropol kentler olması bu sebebin kanıtı niteliğindedir (Genç, 2021: 175). Zira sayılan metropol kentlerde gerek nüfus yoğunluğu gerekse derin sosyoekonomik kutuplar bu alanları kırsal alanlardan daha kırılgan hale getirmektedir (Henden Şolt, 2021: 42). Salgının kentlerde yayılmasının bir diğer sebebi ise kentlerdeki nüfusun yoğunluğundan dolayı kentlilerin birbirlerine olan yakın teması sonucunda sosyal mesafenin uygulanmasının zorlaşmasından kaynaklanmaktadır (OECD, 2020: 2). Bu sebeplerle 210 ülkenin 1430'u aşan kenti Covid-19 pandemisinden etkilenirken toplam hastalanan kişi sayısının %95'i de kentlilerden oluşmaktadır. Bu kapsamda salgın, kentlilerin olağan yaşamlarını değiştirmiş ve yeni düzene uyum sağlamaya zorlamıştır. Ayrıca salgın, kentsel

alanlardaki özellikle gayri-resmi alanlar ve gecekonduarda yaşamlarını sürdüren yoksul kesimi derinden etkilemiştir (UN, 2020b: 2-3).

Yerel yönetimlerin önemi kentleşme özelliği ile işlev kazanmaktadır. Zira toplum sağlığının belirleyicisi kentlerdir. Yerel yönetim birimleri arasında yer alan belediyeler, toplum sağlığının tesis edilmesi adına birçok hizmet sunmaktadırlar. Salgın hastalıkların önlenmesi adına çevreye ilişkin yürütülen hizmetler ve kentlerde sosyal adaletin sağlanabilmesi adına yürütülen sosyoekonomik hizmetler belediyelerin yürütmüş olduğu hizmetlerin temelini oluşturmaktadır. Bu sebeple günümüzde yaşanan Covid-19 pandemisinin yaratmış olduğu krizi hafifletmek için belediyelerin diğer kurum ve kuruluşlarla birlikte koordineli bir şekilde hareket etmesi elzemdir (Etiler, 2020: 67). Zira krizin yerel ölçekte etkilediği temel alanlar; yerel halk sağlığı, yerel ekonomi, yerel sosyal alanlar ve yerel kamu düzeni olarak sıralanmaktadır (VGN, 2020: 3-5). Böylece krizden etkilenen bu temel sorun alanlarının çözümüne ilişkin sosyal politikalar üretebilen ve vatandaşa en yakın hizmet sunabilen sosyal belediyelerin rolü bir kez daha anlaşılmıştır (Gemrik ve Şataf, 2023: 158). Zira sosyal belediyeler, olağan zamanlarda olduğu gibi olağanüstü zamanlarda da sunmuş oldukları maddi ve manevi yardımların dışında psikososyal ve sağlık alanlarında da önleyici ve tedavi edici hizmetler sunabilmektedirler (Kalaycı, 2023: 364). Bu kapsamda; plan ve program hazırlama, salgının bulaşmasını önleme ve enfekte olan hastaları izole etme, dezavantajlı gruplara yönelik tıbbi ve psikolojik destekte bulunma, yerel ekonominin sürdürülebilirliğini sağlama gibi sosyal politikalar, her belediyenin mali ve yetki alanları farklılık gösterse de genel anlamda hayata geçirilebilme imkânı bulmuştur (Urhan ve Arslankoç, 2021: 948; Atık ve Genç, 2022: 52).

Salgının etkisinin üst derecelerde görüldüğü metropol kentlerde salgının etkisini hafifletmek adına yürütülen bazı önemli yerel sosyal politikalar uygulanmıştır. İspanya'nın başkenti Madrid'de, "Karar Ver Madrid Platformu" kurularak vatandaşların bu süreçteki girişimlerini ve tekliflerini sunabilecekleri çevrimiçi bir ortam hazırlanmıştır. Keza Barselona'da da kent konseyleri dijital ortama taşınmıştır (Bayraktar, 2020: 2). Bilbao kentinin belediyesi tarafından ise çeşitli iletişim kanalları vasıtasıyla vatandaşların taleplerini alma, toplu taşıma sisteminin yeni düzene uyumunu sağlama, sanitasyon ve temizlik hizmetleri sunma, gıda tedariki sağlama, vergileri geçici bir süre erteleme, dezavantajlı bireyler için ek hizmetler sunma gibi uygulamaları kapsayan bir acil durum eylem planı hazırlanmıştır (OECD, 2020: 40; Urhan ve Arslankoç, 2021: 958). İtalya'nın kalabalık kentlerinden biri olan Milano'da belediye; yoksul kesimlere yardım etme ve kentsel hizmetlerin kalitesini artırma adına bir fon oluşturulmuş ve daha ilk günden 800.000 avro toplanmıştır. Aynı zamanda maske dağıtımı

yapılmış ve belediye taşınmazlarının bir kısmı dezavantajlı bireylerin izolasyonuna ayrılmıştır (OECD, 2020: 46). İzolasyon sürecinde ise yerel sosyal adaletin tesis edilmesi amacıyla dezavantajlı bireylere yönelik psikososyal ve sağlık hizmetleri sunulmuş ve bu hizmetlerin sunulmasında da gönüllü katılımcılık teşvik edilmiştir (Kalaycı, 2023: 363). Bologna’da ise belediye tarafından billboardlara salgın sırasında olduğu gibi salgın sonrasında da bisiklet sürmeyi teşvik etmek adına “Herkes Bisiklete Binecek” sloganıyla posterler asılmış ve sağlıklı çevre ve hayat özendirilmeye çalışılmıştır (EUROCITIES, 2020).

Fransa’nın başkenti Paris’te belediye, sağlık hizmetlerinin sürdürülebilirliği açısından maske üretimi yapmış ve sağlık personellerine ücretsiz bir şekilde dağıtmıştır (My Paris, 2020). Yunanistan’ın başkenti Atina’da belediye, pandemi ile mücadele kapsamında önlemleri ve güncel verileri vatandaşlarına duyurabilmek adına radyo istasyonu kurmuş ve vatandaşların sürekli kullandığı ortak alanları temizleme ve dezenfekte etme hizmetleri sunmuştur (OECD, 2020: 40). İngiltere’nin başkenti Londra’da ve diğer yerel yönetim birimlerinde toplumdaki her vatandaşın ihtiyacına yönelik; bilgi iletişimi, sosyal bakım, eğitim hizmetleri, dijital hizmetler, acil gıda yardımı, kültür ve eğlence hizmetleri, ekonomik destek hizmetleri, sağlık hizmetleri, konut tedariki, sosyal yardım ve hizmetler sunulmuştur (Local Government Association, 2021). Konut tedariki açısından özellikle Londra’da ihtiyacı olanlar için otellerden 12 haftalık odalar tedarik edilmiş ve bu odalara yerleştirilenlere gıda ve tıbbi destek sağlanmıştır. İsviçre yerel yönetimleri tarafından vatandaşların pandemi sürecini takip edebilmesi adına dijital ortamda Alert Swiss uygulaması oluşturulmuştur. Finlandiya’da Helsinki belediyesi tarafından şehrin 9 farklı yerinde evsizlere yönelik sıcak yemek dağıtılmıştır (Bayraktar, 2020: 2-3). Almanya’da Düsseldorf belediyesi tarafından ise maske dağıtımı yapılmış, evsizlere konut tedariki sağlanmış ve kadın ve çocuklara yönelik koruma hizmetleri, ebeveynlere yönelik dijital hizmetler, çevrimiçi eğitim ve spor hizmetleri sunulmuştur (Terrain, 2020).

Covid-19 pandemisinin merkez üssü olan Çin’de Wenzhou belediyesi, merkezi hükümetin sosyal mesafe ve izolasyon sürecine destek olmuş ve bu kapsamda şehir içinde sıkı tedbirler almış ve denetimini sağlamıştır (Kalaycı, 2023: 364). Japonya’nın başkenti Tokyo’da büyükşehir yönetimi, çalışan vatandaşların uzaktan ve esnek çalışmasını teşvik etmiş, toplu organizasyonları ertelemiş ve bazı kurum ve kuruluşları kapatmıştır. Ayrıca enfekte olan vatandaşlar için veri tabanı hazırlamış ve kamuoyu ile paylaşmıştır. Bu veri tabanı, salgından etkilenen kişi sayısını ve enfekte olanların sağlık durumları ile ilgili çeşitli bilgileri içermiştir (OECD, 2020: 50). Kamuoyu ile paylaşılan verilerden diğer belediyeler ve kurumlar da faydalanmış ve kendi veri tabanlarını oluşturmuşlardır (Atık ve Genç, 2022: 53). Aynı zamanda

Tokyo belediyesi, sosyal hizmet kapsamına yabancı vatandaşları da dahil eden ilk belediyelerden biri olmuştur (Kalaycı, 2023: 362). Çin'in ardından merkez üssü konumuna gelen ABD'de New York belediyesi, vatandaşların yararlanabilmesi adına Covid-19 pandemisi kapsamında sıkça sorulan sorular hakkında broşürler üretmiş ve dağıtmıştır (OECD, 2020: 47). Aynı zamanda bireylerin ekonomik anlamda güçlendirilmesi için fon oluşturmuş ve bağış toplamıştır (Kalaycı, 2023: 361).

Belediyeler tarafından toplum sağlığını gözeterek sunulan hizmetler daha çok yerel halkı ilgilendirmiştir. Dolayısıyla kentleri etkisi altına alan pandeminin oluşturduğu krizi hafifletmek için yerel yönetimlerin rolü de oldukça önemli olmuştur. Belediyeler; sosyal mesafenin korunması, karantina ve izolasyon süreçlerinin takibi, çeşitli organizasyonların ertelenmesi, bazı kurum ve kuruluşların geçici olarak kapatılması gibi önleyici tedbirler alırlarken aynı zamanda toplumun ortak kullandığı park, bahçe, toplu taşıma gibi alanların dezenfeksiyon ve temizliğini sağlamış, yerel halkın pandemi konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi adına çalışmalar yapmış, psikososyal hizmetler sağlamış ve dezavantajlı kesimlerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamıştır (Bilgili, 2020: 229-231). Bu kapsamda ele alınan metropol kentlerden yola çıkarak pandemi ile mücadele sürecinde sunulan hizmetler genel anlamda; sürecin takip edilmesi adına kamuoyunun bilgilendirilmesi, sosyal yardım ve sosyal hizmet desteği, eğitim ve psikososyal hizmetler, kültür ve eğlence faaliyetleri ve sağlık hizmetlerine destek olarak başlıklandırılmıştır. Görüldüğü üzere pandemi sürecinin vatandaşlar tarafından takip edilmesi adına yürütülen faaliyetler, yerel yönetimlerin sunmuş olduğu hizmetlerin temelini oluşturmuştur (Bilgiç, 2020: 2089). Bilgilendirme sürecinde özellikle toplumda yayılan asparagas haberlerin önüne geçmek ve vatandaşların doğru bilgiye ulaşmalarını sağlamak amaçlanmıştır. Zira Covid-19 pandemisinin ilk çıktığı zamanlarda toplumda yarattığı belirsizlik durumu birçok haberin yayılmasına ve toplum içerisinde panik yaratılmasına neden olmuştur (Kalaycı, 2023: 360). Belediyelerin bu süreçte sunmuş olduğu sosyal yardım hizmetleri kapsamında daha çok maddi destek ve gıda yardımları dikkat çekmiştir. Bu hizmetlerin yanında yaşlıların ev alışverişini yapma, sokak hayvanlarının beslenmesini sağlama, evde bakım hizmeti sunma, ilaç tedariki sürecini hızlandırma, ulaşım desteği sağlama, kendi personelleri için esnek ve uzaktan çalışma modeli geliştirme, evsizlere konut tedariki sağlama gibi hizmetler de başarılı bir şekilde uygulanmıştır (Bilgiç, 2020: 2090; Kap, 2020; Atık ve Genç, 2022: 53; Kalaycı, 2023: 360).

Pandemi ile gündeme gelen sosyal mesafe kapsamında çoğu ülkede yüz yüze eğitime ara verilirken uzaktan eğitim süreci başlamıştır. Bu kapsamda belediyeler internet altyapı

sisteminin güçlendirilmesi adına çalışmalar ve çok sayıda tablet dağıtımı yaparak eğitimin sürdürülebilirliğine katkı sağlamışlardır. Bu süreçte Covid-19 hastalığına yakalanan bireylerin veya bu hastalığa yakalanan kişilerin yakınlarının toplumdan uzaklaşmaları, hareket alanlarının kısıtlanması ve günlük rutinlerinin bozulması bazı psikolojik sorunlarla karşılaşmalarına neden olmuştur (Bilgiç, 2020: 2090-2091; Kalaycı, 2023: 359). Keza Türkiye’de 2020 yılının mart ayında Türkiye Psikiyatri Derneği tarafından yayımlanan “Koronavirüs Hastalığı Salgını Sırasında Ruh Sağlığı ve Stresle Baş Etme” adlı yazıda; Covid-19 hastalığının özellikle gençlerde olmak üzere tüm insanlarda endişe ve stres yaratabileceği ve bu süreçte çeşitli kültürel ve eğlence faaliyetlerinin düzenlenmesiyle bu duygularla mücadele edilebileceğine vurgu yapılmıştır (Türkiye Psikiyatri Derneği, 2020). Aynı zamanda eldiven, maske, ateş ölçer, dezenfektan gibi tıbbi malzemelerin vatandaşlara ve kurumlara ücretsiz dağıtım sürecine belediyelerde destek sağlamıştır. Bu anlamda belediyeler sağlık ve psikososyal hizmetler sunarak halk sağlığına da oldukça önem vermişlerdir. Bu kapsamda sahip oldukları şartlar ve imkanlar kapsamında belediyeler, eğitimden kültüre, sosyal yardımlardan sağlık hizmetlerine kadar sunmuş oldukları faaliyetlerle pandemi ile mücadele sürecinde kilit bir rol üstlenmişlerdir (Bilgiç, 2020: 2092; Kalaycı, 2023: 360-366).

21. yüzyılda yaşanan salgın hastalık, kentleri salgınlara karşı hazırlıklı olmalarını ve geleceğe ilişkin öngörülerde bulunarak plan yapmalarını zorunlu hale getirmiştir (UN, 2020d: 4). Keza yapılacak planların kentsel alanların zihniyet yapısının değiştirilmesine yönelik yapılması da zaruri bir ihtiyaç olmuştur. Zira kent nüfuslarının artmasıyla birlikte konut sayısının artması, kent sakinlerinin ortak kullandığı yeşil alanları sınırlandırmış ve metresi karesi küçük balkonsuz evlerin sayısını artırmıştır (Etiler, 2020: 73; Henden Şolt, 2021: 43). Özellikle bu süreçte metropol kentlerin yaşamış olduğu nüfus, yoğunluk, ölçek, kirlilik gibi kendine has sorunlar da gün yüzüne çıkmıştır. Bu nedenle özellikle metropol kentlerde olmak üzere tüm kentlerde yapılacak planların yaşanabilecek salgın veya kriz zamanlarında daha yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel alanları oluşturmak adına yapılması elzemdir (Atık ve Genç, 2022: 52). Doğrusu pandemiden sonra pandeminin beraberinde getirdiği olumsuz yaşam koşulları bireylerin konutlara olan bakış açısını da değiştirmiş, müstakil ve bahçeli evlere daha çok ilgi duyulmaya başlanmıştır. Bu kapsamda yapılacak plan ve düzenlemelerin sağlıklı ve sürdürülebilir kentler oluşturmak, kentsel alanları halkın sağlığını olumsuz etkileyecek etmenlerden uzak tutmak, toplum sağlığının sürdürülebilirliğini sağlamak kapsamında ele alınması belediyelerin işlevini önemli kılacaktır (Henden Şolt, 2021: 42-43).

Sonuç olarak Covid-19 pandemisi süreci, küreselleşmenin ve neoliberal anlayışın dünya genelinde kabul gördüğü, devletlerin sosyal politika üretme görevini yerel yönetimlere ve sivil toplum örgütlerine bıraktığı bir dönemde yaşanmıştır (Urhan ve Arslankoç, 2021: 973). Bu sebeple halkın katılımını sağlayan, demokrasiyi güçlendiren, hizmet sunumunu yerinde uygulayan ve yerel kamusal alanı yöneten yerel yönetimler, Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmıştır. Dünya geneline bakıldığında yerel yönetimlerin kentsel alanlara yakınlığı sebebiyle elde ettiği avantaj kapsamında altyapı ve beşerî sermayesini kullanarak acil fon tedariki sağlayabilmesi ve merkezi yönetim ve diğer kurum ve kuruluşlarla koordineli bir şekilde çalışarak virüsün kentlerde yayılımının kontrolünü hızlı bir şekilde sağlayabilmesi pandemi sürecinin yönetilmesine oldukça katkı sağlamıştır (UNCDF, 2020: 2; Bimay ve Kaypak, 2022: 438; Kalaycı, 2023: 355). Zira belediyeler tarafından sunulan başta sağlık olmak üzere sosyal hizmetler krizin daha fazla derinleşmesini önlerken aynı zamanda daha az kayıpla atlatılabilmesini sağlamıştır (Kalaycı, 2023: 355-368). Bu nedenle merkezi yönetimlerin, yerel yönetimlerin girişim ve uygulamalarına gerekli özeni göstermesi, Covid-19 pandemiden sonra yaşanabilecek herhangi bir krizde yerel yönetimlerin etkin bir şekilde çalışmasına katkıda bulunacaktır (Önez Çetin, 2021: 74).

4.5. Türkiye’de Covid-19 Pandemisi Süreci

Çin’de başlayıp kısa sürede diğer ülkelere de yayılan Covid-19 hastalığı kapsamında Türkiye’de merkezi yönetim tarafından yapılan ilk çalışma 10 Ocak 2022 tarihinde Sağlık Bakanlığı koordinesinde Koronavirüs Bilim Kurulu’nun oluşturulması olmuştur (Bilgili, 2020: 227). Oluşturulan bu kurul ilk kez 22 Ocak’ta toplanmıştır. Şubat ve mart aylarında Covid-19 hastalığının ülke sınırlarına girmemesi adına Çin, İtalya ve Güney Kore ile uçuşlar durdurulmuş ve Irak ile İran sınırları kapatılarak ilk tedbirler alınmıştır. Ancak alınan tedbirlere rağmen Covid-19 hastalığının 11 Mart’ta ilk kez görüldüğü duyurulmuş ve çok geçmeden 17 Mart tarihinde Covid-19 hastalığından kaynaklı ilk ölüm gerçekleşmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2020a: 5; Türk Tabipler Birliği, 2020: 18; TUSPE Rapor, 2020: 34). Covid-19 hastalığının Türkiye’de ilk kez görülmesiyle ülkede neredeyse olağanüstü hâl ilan edilmiş ve pandemi ile mücadele süreci resmen başlamıştır (Sağlık Bakanlığı, 2020b).

Türkiye’de görülen ilk vakanın ardından merkezi yönetim tarafından pandemiyle mücadele etme kapsamında birçok tedbir alınmıştır (Atık ve Genç, 2021: 59). 16 Mart itibariyle bu tedbirler; üniversiteler dahil olmak üzere tüm okulların eğitim sürecine geçici olarak ara verilmesi, spor karşılaşmalarının ertelenmesi, camilerin toplu ibadete kapatılması, çeşitli organizasyonların ertelenmesi, 3.seviye yoğun bakım alanı bulunan devlet hastanelerin ve tüm

vakıf ve özel hastanelerin pandemi hastanesi olarak tahsis edilmesi, çeşitli kamu kurum ve kuruluşların esnek ve uzaktan çalışmasının zorunlu kılınması, 30 büyükşehir ve Zonguldak şehrinde sokağa çıkma kısıtlaması getirilmesi, tüm şehirlerde 65 yaş üstü bireylere, 20 yaş altı bireylere ve kronik hastalığı bulunan bireylere yönelik sokağa çıkma kısıtlamaları getirilmesi, enfekte olan bireylerin ücretsiz tedavi edilmesi, yerel yönetimlerin süreç hakkında bilgilendirilmesi şeklinde Bilim Kurulunun önerileri kapsamında gerçekleşmiştir (Türk Tabipler Birliği, 2020: 18-20; Öner ve Çam, 2021: 141; Sülkü vd., 2021: 354; Atık ve Genç, 2022: 51). İçişleri Bakanlığı tarafından 3 Nisan 2020 tarihinde yayımlanan genelgede ise büyükşehirler için maske takmak zorunlu hale getirilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2020a). Daha sonra eğitim hayatının sürdürülebilirliği açısından uzaktan eğitim sistemine geçilmesi, dijital ortamda “Evde Kal” çağrısı, elzem durumlar dışında ulusal ve uluslararası seyahatlere kısıtlamalar getirilmesi, PCR testi sonucu pozitif çıkanların veya temaslı olanların 14 günlüğüne karantinaya alınması gibi uygulamalarla pandemi süreci başında getirilen ilk tedbirler desteklenmiştir (Turan ve Hamza Çelikyay, 2020: 14; Öner ve Çam, 2021: 141; Atık ve Genç, 2022: 59). Pandeminin kontrol altına alınmasıyla birlikte kısmi kapanma süreci başlamış ve bu doğrultuda; kapalı mekanlarda dezenfektan bulundurulması, kısıtlı mesai uygulaması, kafe ve restoranlarda sosyal mesafe kurallarına uygun masa düzeni, toplu taşıma ve kamu kurumlarında sosyal mesafe kurallarına uygun oturma düzeni, toplu taşımaların kullanımında, kamu kuruluşlarına ve AVM’lere girişlerde HES (Hayat Eve Sığar) kodu kontrolleri, hafta sonları sokağa çıkma yasakları gibi tedbirler uygulanmıştır (Atık ve Genç, 2022: 59).

Türkiye dışında bulunan ve gerekli desteğe ulaşamayan enfekte olmuş Türk vatandaşları imkanlar dahilinde Türkiye’ye getirilmiş ve gerekli desteğe kavuşturulmuştur. Aynı zamanda Türkiye pandemi sürecinde, Avrupa ülkeleri dahil olmak üzere birçok ülkeye tıbbi malzeme yardımıyla bulunarak sosyal yardım hizmetleri alanında dünya ülkelerine örnek teşkil etmiştir. Sosyal yardımlarda gösterdiği başarıyı sağlık hizmetlerinin sunumunda da göstermiş ve hastalığın tedavi edilmesine yönelik aşı bulma sürecine uluslararası ve ulusal düzeyde destek olmuştur. Bu kapsamda WHO tarafından onaylanan “Sinovac” aşısı, aşılama hizmeti kapsamında ilk tercih olmuştur (Çimen, 2021: 29) Aşılama hizmetleri de başarılı bir şekilde yürütülmüş, Türkiye’de aşılardan 18 milyon dozu geçtiği belirtilmiş ve dünya genelinde en fazla aşı yapılan 6. ülke olduğu açıklanmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2021). Aynı zamanda diğer ülkelere nazaran Türkiye’de ilaç tedavisi süreci daha erken başlatılmıştır (Tokyay, 2020). Dijital ortamda hayata geçirilen HES kodu uygulaması sayesinde vatandaşların test sonuçlarının pozitif veya yakın temaslı olması halinde uygulamaya anlık bilgi aktarımı sağlanmış ve salgın

kontrol altına alınmaya çalışılmıştır (Henden Şolt, 2021: 45). Ayrıca pandemi ile mücadele sürecinin başından itibaren “maske, mesafe ve temizlik” sloganı gündemden düşmemiş ve bu slogan ile topluma, bulaşın önlenmesiyle salgının kontrol edilebilirliği anlatılmak istenmiştir (Peker ve Köseoğlu, 2021: 100).

İlk vakanın görülmesinin ardından mart ayının sonunda vaka sayısı 13.531’e çıkmış ve bu sayı ilk normalleşme sürecinin başladığı haziran ayına kadar 179.831’e kadar ulaşmıştır. (Sağlık Bakanlığı, 2020c) Bu süre zarfında Covid-19 hastalığından kaynaklı yaşanan ölümler, kamu politikalarının revize edilmesini gerektirmiştir. Bu kapsamda kamu politikaları; Covid-19 hastalığı kapsamında toplumun bilinçlendirilmesi, ulaşım ve dolaşım alanına birtakım sınırlamalar getirilmesi ve ekonomik tedbirler olarak toplumda sosyal yardım ve dayanışmanın sağlanması şeklinde üç başlık altında toplanmıştır (Gemrik ve Şataf, 2023: 167). Türkiye’de bu süreçte sunulan sosyal yardım hizmetlerinin bir alanını sağlık hizmetleri oluştururken diğer alanını ise vatandaşa sosyoekonomik destekte bulunma, istihdamı sürdürülebilir kılma, mali zorunlulukları erteleme ve sektörel alanda teşvikler sağlama gibi hizmetler oluşturmuştur. Halk sağlığının korunması adına 2399 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile sağlık güvencesine sahip olmayan vatandaşlara yönelik hastalığın tedavi süreci ücretsiz hale getirilmiştir. Aynı zamanda pandemi ile mücadeleye yönelik alınan tedbirlerin yanında yürürlüğe konulan sosyoekonomik destek paketi kapsamında; ihtiyacı olan ailelerin belirlenerek maddi destek sağlanması, işsizlik ödeneğinin devam ettirilmesi, özel sektörde çalışma hayatının sürdürülebilirliği ve işten çıkarılmaların önlenmesi adına esnek ve uzaktan çalışmanın teşvik edilmesi ve üç ay boyunca işten çıkarılmanın yasaklanması, kısa çalışma ödeneği uygulamasının başlatılması, pandemiden etkilenen endüstriyel sektöre yönelik vergi kolaylıkları yapılması, gelir vergilerinin ödeme sürelerinin uzatılması, çiftçilere yönelik çeşitli sübvansiyonlar sağlanması ele alınmıştır. Kısa çalışma ödeneği, sigortalı vatandaşların çalıştıkları iş yerlerinin faaliyetlerini geçici olarak durdurmaları veya kısıtlamaları halinde İşsizlik Sigortası Fonundan finanse edilerek üç ayı geçmeyecek şekilde uygulanmıştır. Diğer sosyoekonomik desteklerin finanse edilebilmesi amacıyla 16 Nisan’da 100 milyar TL’lik ekonomi paketi yürürlüğe konmuş ve 30 Mart’ta Türkiye genelini kapsayan “Biz Bize Yeteriz Türkiyem” adlı yardım kampanyası ile bağış toplanmıştır. Pandemiden önce süregelen ihtiyacı olan asker ailelerine, eşini kaybeden kadınlara, dezavantajlı çocuklara, yaşlılara ve engellilere yönelik genel sosyal yardımlar ise sürdürülmeye devam etmiştir (Çimen, 2021: 29-30; Sülkü vd., 2021: 355).

Covid-19 Pandemisi ile mücadele sürecinde, Türkiye’de Sağlık Bakanlığı bünyesinde yer alan Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü’nün 2019 yılında hazırlamış olduğu gerek geçmiş

salgınlara binaen salgınla mücadele senaryoları hazırlaması gerekse ileride yaşanabilecek bir salgına kaşı hazırlıklı olmaya ve salgının risklerini azaltmaya yönelik çalışmalar yapması, Türkiye'yi avantajlı bir konuma getirmiştir (Turan ve Hamza Çelikyay, 2020: 18). Ayrıca Türkiye'yi bu süreçte avantajlı konuma getiren bir diğer olay ise diğer ülkelere nazaran pandemiye geç karşılaşması ile İspanya ve İtalya gibi ülkelerin yaşadıkları sorunlardan ders çıkarması olmuştur. Zira yaklaşık üç aylık süreç bir nevi Covid-19 pandemisine karşı hazırlanma dönemi olmuştur. Pandemiye hazırlık kapsamında bu dönemde; ulusal ve yerel düzlemde Pandemi Koordinasyon Kurulları ve Operasyon Merkezleri oluşturulmuş ve bu oluşturulan kurul ve merkezlerde aktif çalışan ekipler kurulmuştur (Demirbilek vd., 2020: 489; Sülkü vd., 2021: 352; Urhan ve Arslankoç, 2021: 959). Salgının ilk altı ayının sonunda Covid-19 pandemisi, toplumda daha derin yaralara neden olmadan kontrol altına alınmış ve haziran ayından itibaren kriz yönetimi süreci daha bilinçli bir şekilde ilerletilmiştir (Babaoğlu ve Aydemir, 2022: 1472). İlk zamanlarda hastalığın yayılmasını önleme ve enfekte sayısının sağlık sisteminin kapasitesini aşmaması hedeflenirken daha sonra Covid-19 hastalığı sebebiyle ölen kişi sayısını azaltma, klasik kamu hizmetlerinin ve ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliği sağlama hedeflenmiştir. Bu kapsamda bazı dönemlerde vaka sayılarının azalmasına istinaden aşamalı bir şekilde kontrollü sosyal yaşam uygulamasına geçilmiş ve bu uygulama 2021 yılının temmuz ayından itibaren kontrollerin kaldırılmasıyla sürdürülmeye çalışılmıştır (Turan ve Hamza Çelikyay, 2020: 22; Öner ve Çam, 2021: 141; Bimay ve Kaypak, 2022: 439).

WHO tarafından 2022 yılının mayıs ayında vakaların azalmasıyla birlikte Covid-19 pandemisinin küresel bir halk sağlığı acil durumu teşkil etmediği, başka bir deyişle Covid-19 pandemisinin sonuna gelindiği ilan edilmiştir. Bu kapsamda 2022 Mayıs ayı itibariyle alınan tedbirler ve önlemler sonucunda Türkiye'de toplam 15.078.186 kişi enfekte olurken 98.976 kişi de Covid-19 hastalığından hayatını kaybetmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2022).

4.6. Türkiye'de Covid-19 Pandemisi Sürecinde Merkezi ve Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Uygulama Alanları

Çoğu ülke, kamu hizmetlerinin sunulması aşamasında merkezden ve yerinden yönetim ilkelerine göre yönetim şekillerini, merkezi ve yerel yönetimler şeklinde örgütlemişlerdir. Zira bütün kamu hizmetlerinin merkezi yönetim tarafından sunulması kaynak israfı ve gecikmelere neden olabileceği gibi bütün kamu hizmetlerinin yerel yönetimlerce sunulması bölgeler arası eşitsizliklere ve farklılıklara neden olabilecektir. Bu kapsamda Türkiye'de olağan zamanlarda kamu hizmetlerinin bölüşümü başta Anayasa olmak kaydıyla çeşitli yasalarla düzenlenmiştir. Ancak Covid-19 pandemisi gibi kriz dönemlerinde hizmetlerin etkin, verimli ve hızlı bir şekilde

sunulması önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde tüm toplumu ilgilendiren sağlık hizmetleri merkezi yönetimi ilgilendirirken krizin yaratmış olduğu sosyoekonomik zafiyetlerin bölgeden bölgeye değişmesi sebebiyle merkezi yönetimlerin uygulamaya koyduğu sosyal politikaların yerel düzeyde pratiğe geçirilmesi gerektiğinden bu alanda sunulacak hizmetler yerel yönetimleri ilgilendirmektedir. Bu nedenle Covid-19 pandemisi gibi olağanüstü dönemlerde merkezi yönetimler tarafından sunulan hizmetlerde yaşanması muhtemel gecikmeler nedeniyle ve yerel yönetimlerin sunmuş olduğu hizmetlerde birlik ve bütünlük sağlanması adına bu iki yönetim biçiminin koordineli bir şekilde çalışması zaruridir (Bilgili, 2020: 221). Zira Acil Durum ve Afet Yönetmeliği'nin 14/2 maddesinde yerel yönetimleri de kapsayacak şekilde koordinasyon ve iş birliğinden bahsedilmiştir (Peker ve Köseoğlu, 2021: 93).

2019 yılının son çeyreğinde Çin'de ortaya çıkan Covid-19 vakaları, 2020 yılının başından itibaren Türkiye'de dahil olmak üzere tüm dünyaya yayılmış ve bireylerin yaşam kaliteleri ile toplumsal yapıyı önemli derece olumsuz etkilemiştir (Bimay ve Kaypak, 2022: 431). Bu sebeple krizin yaratmış olduğu olumsuz yapıyı bertaraf etmek adına acil olan hizmetlerin finanse edilerek planlanması gerektiği önem kazanmıştır (Urhan ve Arslankoç, 2021: 961). Covid-19 pandemisi ile mücadele süreci kapsamında acil olarak sunulması gereken sağlık hizmetlerinin tüm vatandaşlara eşit bir şekilde sunulması gerektiğinden merkezi yönetimlerin bu alanda üstlenmiş oldukları görev ve sorumluluklar kaçınılmaz olmuştur. Ancak bu süreçte merkezi yönetim tarafından üretilen sosyal politikalar kapsamında sunulacak olan ücretsiz maske ve hijyen kiti dağıtımı hizmetleri yerel yönetim birimleri tarafından hızlı bir şekilde gerçekleştirilebilecektir (Bilgili, 2020: 229-230).

Türkiye, sağlık hizmetleri sunma konusunda diğer ülkelere nazaran süreci daha başarılı bir şekilde yönetebilmiştir. Sağlık alanında altyapısının güçlü olması, kaynaklarını sağlık hizmetlerine harcaması ve sağlık sistemini ayakta tutan kurum ve kuruluş yapılanmasına sahip olması bu başarının elde edilmesinde oldukça avantaj sağlamıştır. Aynı zamanda Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde toplumlarda yaşanan sosyoekonomik kayıplara acil çözüm üretilmesi gerektiği gündeme gelmiştir. Zira pandemi sürecinde önceki dönemlere kıyasla dezavantajlı kesime; işini kaybedenler, işini kaybetmese de gelir kaybına uğrayanlar, kısıtlama ve tedbirler sonucunda kepenk kapatan esnaf kesimi ve diğer işverenlerde dahil olmuştur. Ancak tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de alınan tedbir ve kısıtlamalar neticesinde üretim süreci aksamış, ihracatta düşüşler yaşanmış, turizm gelirleri azalmış ve vergi ile ödemelerin ertelenmesi önemli gelir kayıplarına neden olmuşsa da sosyal yardım hizmetlerinin sunumunda

herhangi bir kesinti yaşanmamış ve sosyal yardım hizmetlerinin sürdürülebilirliği de başarılı bir şekilde sağlanmıştır (Çimen, 2021: 29-33). Bu kapsamda Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen, finansmanı genel bütçe, fon ve bağışlardan oluşan ve çeşitli sosyal yardımları içeren “Sosyal Koruma Kalkanı” programı uygulamaya koyulmuştur. Bu program kapsamında milyonlarca haneye sosyal yardım hizmetleri sunulmuştur. Aynı zamanda tüm ülkede yürütülen bağış kampanyası kapsamında iki milyara yakın bağış toplanmış ve toplanan bağışlar Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından belli kategorilere ayrılarak ihtiyaç sahibi vatandaşlara aktarılmıştır (AÇSHB, 2021).

Türkiye’de 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, halk sağlığına ilişkin yapılan düzenlemelerin temel hukuki dayanağını oluşturmaktadır (Atık ve Genç, 2022: 58). Bu kapsamda Covid-19 pandemisi sürecinde İl Hıfzıssıhha Kurulları tarafından da bazı kararlar alınmıştır. Bununla birlikte Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü’ne bağlı kurulan Halk Sağlığı Acil Durum Operasyon Merkezi’nde Bilim Kurulu oluşturulmuş ve bu kurul tarafından Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecine destek olunması adına “Covid-19 Risk Değerlendirilmesi”, “Olgu Sunum Formu” ve “Covid-19 Yönergesi” şeklinde belgeler hazırlanmış, kılavuz ve broşürler yayımlanmıştır (Urhan ve Arslankoç, 2021: 959). Hükümet gerek Koronavirüs Bilim Kurulu gerekse diğer Bilim Kurulları ile Covid-19 pandemisinin ülkedeki seyrine göre toplanmış ve tüm ülkeyi kapsayan kararlar alarak sürecin iyi yönetilmesini sağlamıştır (Bimay ve Kaypak, 2022: 440). Aynı zamanda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanan “Covid-19 Önlemleri” adlı genelge, il merkezlerine, taşra teşkilatlarına ve yerel yönetim birimlerine dağıtılmıştır. Ulusal düzey kapsamında hazırlanan genelge ve raporlar, taşra teşkilatları ve yerel yönetim birimleri tarafından yerel düzeyde uygulanmıştır (Urhan ve Arslankoç, 2021: 961). Böylelikle pandeminin ilk zamanlarında merkezi yönetimin sürece ilişkin yürüttüğü yoğun çalışmaları zamanla yerini kent ölçeğinde halka en yakın birim olan yerel yönetimlerin çalışmalarına bırakmıştır (Genç, 2021: 424).

Yerel temel ihtiyaçların yerel dinamiklerle sağlanması kapsamında kendine has, etkili ve hızlı çözümler üreten yerel yönetim birimlerinden olan belediyelerin Covid-19 pandemisi döneminde üstlendiği sosyal belediyecilik anlayışı kapsamındaki görev ve sorumlulukları daha önemli hale gelmiştir (Bayraktar, 2020: 1). Bu bağlamda Türkiye’de pandemi ile mücadele sürecinde yerel yönetim birimlerinden olan belediyeler, yasal çerçeve içerisinde kendilerine verilen görev ve sorumlulukları kapsamında ve mali imkanları ölçüsünde kentin temizliğini, kent sakininin sağlığını ve dezavantajlı kesimin ihtiyaçlarını gözeterek birçok sosyal politikayı hayata geçirmişlerdir. Bu süreçte belediyeler ve büyükşehir belediyeleri tarafından sunulan

hizmetler; kamuoyunu bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yapmak, toplum tarafından ortak kullanılan alanların temizliğini ve dezenfektisini sağlamak, imkanlar dahilinde maske üretimi yapmak ve ücretsiz dağıtmak, sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetlerinin sürdürülebilirliğine katkı sağlamak, sosyal yardım, sosyal hizmet ve psikososyal hizmetleri sunmak, merkezi yönetim tarafından alınan kısıtlama tedbirlerini denetlemek, kültür, sanat ve spor gibi alanları dijital ortama uyarlamak olarak başlıklandırılmıştır (Bilgiç, 2020: 2092-2093; Atık ve Genç, 2022: 59).

Pandemi sonucunda Covid-19 hastalığına yakalan kişi sayısı, ölüm sayısı ve test sayısı gibi duyurular Sağlık Bakanlığı tarafından yapılmış ve bu süreçte uygulanan kısıtlama ve tedbir kararları ise İçişleri Bakanlığı veya Cumhurbaşkanı tarafından alınmıştır (Bilgiç, 2020: 2094). Zira Türkiye gibi merkezi yönetimin güçlü olduğu ülkelerde yerel yönetim birimleri merkeze bağlı bir şekilde hareket etmektedirler (Bimay ve Kaypak, 2022: 437) Bu kapsamda belediyeler ulusal ölçekte alınan tedbir ve kısıtlama kararlarına halkın uymasını sağlamak ve hastalıktan korunmak için kent bazında alınan önlemler hakkında halkı bilgilendirmek adına yerel ölçekte duyurular yapma görevini üstlenmişlerdir. Bu duyurular genel anlamda, belediyelerin kendi resmi internet siteleri veya sosyal medya hesapları üzerinden çevrimiçi ortamlarda yapılmıştır (Bilgiç, 2020: 2093). Zira gerek pandemi koşulları gerekse teknolojinin hızlı gelişmesi sosyal medya gibi dijital platformların kullanımını artırmış ve vatandaşlar sosyal ve siyasal bilgileri takip edebilmek amacıyla dijital platformlara yönelmişlerdir (Babaoğlu ve Aydemir, 2022: 1462). Halkı bilgilendirme adına yapılan çalışmaların yanın da sağlıklı fiziki mekanlar oluşturmak adına yapılan temizlik ve dezenfekte işlemleri, belediyelerin Covid-19 kapsamında uyguladıkları temel hizmetleri oluşturmuştur (Bilgiç, 2020: 2095).

30 büyükşehirde maske kullanımını zorunlu hale getiren genelge kapsamında yerli maske üretimi çalışmaları yapılmış ve gerek vatandaşlara gerekse kurum ve kuruluşlara ücretsiz dağıtımı sağlanmıştır. Aynı zamanda sağlık hizmetlerinin aksamaması adına sağlık personellerine ücretsiz ulaşım hizmeti sunmuşlardır. Ayrıca ulaşım hizmeti kapsamında uygulanan hastaların hastanelere naklinin sağlanması, çağrı merkezlerinin kurulması, hastalığı atlatan vatandaşların evlerine ulaştırılması gibi hizmetlerle sağlık hizmetlerine destek sağlanmıştır. Covid-19 pandemisi nedeniyle genişleyen dezavantajlı kesime yönelik yapılan sosyal yardım ve hizmetler kapsamında ise; gıda ve hijyen kiti desteği, belirli noktalarda sıcak yemek dağıtımı, evden çıkamayanlar için alışveriş desteği, evde bakım ve barınma desteği gibi hizmetler sunulmuştur (Bilgiç, 2020: 2096-2097). 16 Nisan 2020 tarihinde yürürlüğe koyulan “Yeni Koronavirüs Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında

Kanun” kapsamında belediye taşınmazlarından alınacak ödemelerin ertelenmesi yahut yapılandırılması düzenlenmiştir. Bu kapsamda belediyeler taşınmazlarının kirasını ve kent sınırları içerisindeki tüm su faturaları ödemelerini erteleyerek özellikle esnafa olmak üzere tüm vatandaşlara kolaylık sağlamışlar, ayni ve nakdi yardımlarla yerel kalkınmanın sağlanması adına çiftçiye destek sağlamışlar, sokak hayvanlarının beslenmesine destek olmuşlar, zabıta birimleri vasıtasıyla halk sağlığını korunması adına HES kodu kontrolleri yapmışlar ve çevrimiçi ortamlarda tüm vatandaşlara yönelik eğlence, kültür, sanat gibi birçok sosyal faaliyet gerçekleştirmişlerdir. Böylece belediyeler, sosyal belediyecilik anlayışı kapsamında sağlık, eğitim, kültür, sanat, sosyal yardım ve hizmet gibi çeşitli alanlarda birçok uygulamanın hayata geçirilmesi adına etkin bir rol üstlenmişlerdir (Bilgiç, 2020: 2098-2103; Atık ve Genç, 2022: 76).

Türkiye’de Covid-19 pandemisi özellikle nüfus yoğunluğunun fazla olduğu İstanbul, Ankara, İzmir gibi metropol kentleri daha fazla etkilemiştir. Bu kapsamda mali imkanları doğrultusunda büyükşehir belediyeleri birçok yenilikçi uygulamalarıyla diğer belediyelere örnek teşkil etmiştir (Bilgiç, 2020: 2092). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde özellikle yönlendirme, bilgilendirme ve koruma hizmetlerine öncelik vermiştir. Aynı zamanda salgınla baş edebilmek adına büyükşehir belediyesine bağlı olarak acil koordinasyon merkezi kurulmuş ve bu merkezde diğer ilçe belediyeleri, kamu kurumları, özel sektörler ve sivil toplum örgütleri ile iş birliği içerisinde çalışılmıştır (Urhan ve Arslankoç, 2021: 973; Kalaycı, 2023: 366). Türkiye’nin başkenti Ankara’da büyükşehir belediyesi, salgının etkilerini azaltmak adına sosyoekonomik hizmetler başta olmak üzere birçok sosyal belediyecilik uygulamalarına öncülük etmiştir. Bu uygulamalar; vatandaşlara gıda kolisi dağıtımı, “İyilik Hastalıktan Daha Bulaşıcıdır” kampanyası, terzilere ve taksicilere istihdam imkânı, tüm mahallelerin internet alt yapısının güçlendirilmesi, 65 yaş üzeri vatandaşlara ve yeni evlenen çiftlere konut ve kira yardımları gibi uygulamalardan oluşmuş ve bu sosyal belediyecilik uygulamaları kamuoyu tarafından ilgi görmüştür (Öner ve Çam, 2021: 150-156). Aynı zamanda bu büyükşehir belediyelerinin başkanlarının sosyal medya paylaşımlarında “ortak akıl” teması kapsamında yalnızca bulundukları kentlerde değil ulusal ve uluslararası düzeyde pandemiyle nasıl baş edilebileceğine ilişkin görüşleri de dikkat çekmiştir (Babaoğlu ve Aydemir, 2022: 1462). Böylece Covid-19 pandemisi ile mücadele kapsamında belediyeler daha çok günlük yaşamın sürdürülebilirliğine odaklanırken merkezi yönetim ulusal düzeyde salgının yayılımını ve etkilerini azaltmaya odaklanmıştır. Bu durum, salgınla mücadele edebilmek için merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin eşgüdüm halinde çalışması gerektiğini ortaya çıkarmıştır (Bilgili, 2020: 231).

4.7. Türkiye’de Covid-19 Pandemisi Sürecinin Sosyal Belediyecilik Anlayışı ve Uygulamalarına Etkisi

Küreselleşme olgusuyla beraber insanların ulaşım ve dolaşım süreci hızlandığı gibi virüslerin de buna paralel bir şekilde yayılımı hız kazanmıştır (Parıldar, 2020: 19). Bu sebeple Çin’de ortaya çıkan Covid-19 pandemisi kısa sürede tüm dünyaya yayılmış ve özellikle kentleri etkilemiştir. Böylece kentsel alanlarda yetkiye sahip olan belediyelerin, mevcut yapıları hakkında analiz yapmaları gerektiği gündeme gelmiştir (Öner ve Çam, 2021: 137). Günümüzde kentlerin hızlı gelişmesi ve nüfusunun da bu gelişmeye paralel olarak artmasıyla kentsel sorunlarla mücadele sürecinde merkezi yönetimlere karşı hızlı, esnek ve pragmatik bir şekilde hareket eden yerel yönetimler ön plana çıkmıştır. Bu sebeple küresel bir sorun haline gelen Covid-19 pandemisi süreci, yerel yönetimlerin sahip oldukları özelliklerini daha etkin bir şekilde kullanmalarının önemini ortaya koymuştur (Ersavaş Kavanoz ve Erdem, 2023: 277-279). Dünya genelinde Madrid, Bilbao, Barselona, Milano, Bologna, Tokyo, New York, Paris, Londra, Berlin, Cenevre, Ankara, İstanbul ve İzmir gibi belediyeler farklı yetki ve bütçe kapasitelerine rağmen Covid-19 ile mücadele sürecini başarılı bir şekilde yönetebilmişlerdir. Bu süreçte özellikle kamuoyunu bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları ön planda tutulmuş ve sağlık, eğitim, sosyal yardım, kültür ve psikoloji alanlarında önemli hizmetler sunulmuştur (Bimay ve Kaypak, 2022: 442-443). Böylece Covid-19 pandemisiyle küresel sorunlara, yerel düzlemde ne ölçüde çözümler üretilebildiği açıkça görülmüştür (Bayraktar, 2020: 1).

Yerel yönetim birimlerinden biri olan belediyelerin, yerel ihtiyaçlar ölçüsünde sunmuş olduğu sosyal belediyecilik hizmetleri Covid-19 ile mücadele sürecinde en önemli faktörlerden biri olmuştur. Zira belediyeler, yerel ölçekte halk sağlığını ilgilendiren ve acilen sunulması gereken su, atık ve kanalizasyona ilişkin klasik kamu hizmetlerini yerele uygun bir şekilde merkezi yönetimden daha hızlı sunma imkanına sahiptirler. Bu kapsamda belediyeler, mali imkanları ölçüsünde yerel kaynakları salgınla mücadele sürecine hızlıca kanalize edebilmiş ve salgının kontrol altına alınması adına merkezi yönetime büyük avantajlar sağlamıştır. Belediyeler, klasik kamu hizmetlerinin yanında sosyal belediyecilik anlayışı kapsamında sosyoekonomik hizmetleri ve hijyen kiti, maske, dezenfektan gibi malzemelerin halka sunulması gibi ulusal sağlık hizmetlerini destekleyici uygulamaları hayata geçirmişlerdir (UNCDF, 2020: 10). Bu kapsamda Türkiye’de merkezi yönetimin salgınla mücadele sürecine belediyeleri de entegre etmesiyle hizmetler yerel özelliklere ve ihtiyaçlara göre hızlıca sunulmuş, tüm yerel kaynaklar seferber edilmiş, dezavantajlı kesimlerin ihtiyaçları karşılanmış ve diğer yerel paydaşlarla iş birliği sağlanmıştır (Bilgili, 2020: 231). Zira bu salgın sürecinde

daha yaşanılabilir ve sürdürülebilir kentlerin gerekliliği de ortaya çıkmıştır (Bimay ve Kaypak, 2022: 441).

Türkiye’de salgın veya bulaşıcı hastalıklarla mücadeleye ilişkin yürürlükte olan Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda herhangi bir maddeye yer verilmemiş yalnızca Köy Kanunu’nda herhangi bir bulaşıcı hastalık veya salgın görüldüğünde yetkililere bildirilmesi gerektiği yer almıştır (Bimay ve Kaypak, 2022: 446). Zira Türkiye’de Umumi Hıfzıssıhha Kanunu halk sağlığı alanında temel hukuki dayanak olarak kabul edilmekte ve bu kanunda yerel yönetim birimlerinin sağlık alanındaki görev ve sorumlulukları tanımlanmaktadır. Bu kapsamda belediyelerin, bulaşıcı hastalık veya salgın süreçlerinde merkezi yönetime yardım etmesi ve ortak kullanılan alanlarda halk sağlığını olumsuz etkileyecek etmenlerin ortadan kaldırılması görev ve sorumlulukları arasında sayılmıştır. Ayrıca bu kanunda bulaşıcı hastalıklarla mücadele kapsamında Umumi Hıfzıssıhha Kurulları kurulması ele alınmaktadır. Yerel yönetim birimlerinin salgınla mücadele sürecine bu kurullar vasıtasıyla katılımı öngörülmektedir. Gündemini halk sağlığı konuları oluşturan bu kurullar başkanı illerde vali ilçelerde kaymakam olarak ve belediye başkanları da kurulun üyesi olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda bu kurulda verilen kararlar kanun hükmünde sayılmakta ve herkesin uyması zorunlu tutulmaktadır. Bu kurullar Covid-19 pandemisi sürecinde hem illerde hem de ilçelerde aktif bir şekilde faaliyet göstermişlerdir (Etiler, 2020: 68-69). Bu kapsamda pandemi sürecinin yönetiminde merkezi yönetim ile yerel yönetimler iş birliği içerisinde çalışmış ve yerel ölçekte sunulması gereken kamu hizmetleri yerel yönetimlerce sunulmuştur (Bimay ve Kaypak, 2022: 431).

Covid-19 pandemisi sosyal belediyeciliği, toplumsal dayanışmayı ve halk sağlığı kapsamında sunulacak hizmetleri ön plana çıkarmış ve kentlerin rant elde etmek için değil toplum için planlanmasının gerekliliğini göstermiştir (Etiler, 2020: 67). Zira pandemi süreci sosyal belediyeler tarafından sunulması gereken hizmetlerin sunulma biçimini de etkilemiştir (Gemrik ve Şataf, 2023: 156). Başka bir deyişle pandemi sürecinde sosyoekonomik ve sosyopsikolojik sorunlarla karşı karşıya kalan vatandaşlar, sosyal belediyecilik anlayışının işlev kazanmasını sağlamıştır (Öner ve Çam, 2021: 137). Belediyeler, hıfzıssıhha kurulları ile koordineli çalışarak halk sağlığını korumak ve toplumsal dayanışmayı sağlamak adına birçok sosyal belediyecilik uygulamasını hayata geçirmiştir. Bu kapsamda sunulan hizmetler; toplu taşıma sisteminin sosyal mesafe kurallarına uyularak yeniden tasarlanması, basit ve anlaşılır bir şekilde Covid-19 hastalığı hakkında vatandaşları bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları, özellikle kamu kurumları olmak üzere kapalı ortamların ve toplum tarafından ortak kullanılan

açık alanların temizlenmesi ve dezenfekte edilmesi hizmetleri, evde hareket alanı kısıtlanan ve kaygı, endişe, depresyon gibi psikolojik sorunlar yaşayan Covid-19 hastalarına ve yakınlarına yönelik psikososyal destek hizmetleri, ulusal sağlık ve eğitim hizmetlerine yerel düzeyde destek çalışmaları, belediye personellerinin sürece ilişkin eğitilmesi, dijital platformlarda eğitim, kültür, sanat ve eğlence faaliyetlerinin düzenlenmesi ve dezavantajlı kesime yönelik sosyoekonomik hizmetler olarak sayılabilmektedir (Etiler, 2020: 68-72; Kara, 2020: 31; Peker ve Köseoğlu, 2021: 95-99). Kısaca sosyal devlet anlayışının yereldeki belirleyicisi olan sosyal belediyecilik kapsamında başta dezavantajlı kesim olmak üzere tüm vatandaşlara yönelik modern sosyal politikalar üretilmiş ve böylece sosyal belediyeler mevcut potansiyelini sahada etkin bir şekilde gösterebilme imkânı bulabilmiştir (Çimen, 2021: 21; Öner ve Çam, 2021: 137).

Günümüzde sosyal belediyecilik anlayışı kapsamında sosyal yardım ve hizmetlerin önemi bir kez daha anlaşılmıştır (Çimen, 2021: 17; Kuruhalil vd., 2021: 2). Sosyal yardım ve hizmetler, yoksullukla mücadele sürecinde vatandaşların kendi kendilerine yetebilecek bir düzeye getirilmesi ve vatandaşların psikososyal olarak güçlendirilmesi için önemli bir sosyal politika aracıdır (Sallan Gül, 2004: 359; Çimen, 2021: 21; Kalaycı, 2023: 367). Toplumların içerisinde bulunduğu tıbbi ve sosyal kriz kapsamında insanı merkezine alan sosyal yardım ve hizmet politikalarının önemi aşikardır (Çimen, 2021: 28). Keza kentsel hizmetlere erişemeyen dezavantajlı bireylerin varlığı ve bu bireylere sunulması gereken hizmetlerin aciliyeti bilinen bir gerçektir (Henden Şolt, 2021: 45). Bu bağlamda belediyeler, dezavantajlı kesim içerisinde yer alan kadınları, çocuk ve gençleri, yaşlıları, yoksulları, engellileri, işsizleri, farklı etnik grupları, sığınmacı ve göçmenleri kolayca tespit edebilme imkanına sahiptir (Etiler, 2020: 71-72). Zira yapılan araştırmalar kapsamında pandemi sürecinden en çok etkilenen bireylerin yaşlılar, yoksullar, işsizler ve göçmenler olduğu tespit edilmiştir (Türk Toraks Derneği, 2020). Aynı zamanda Covid-19 pandemisi nedeniyle işini kaybedenler ve gelir kaybı yaşayanlar da bu dezavantajlı kesime dahil olmuştur (Etiler, 2020: 72). Bu nedenle sosyal yardım ve hizmetlere olan talep bu dönemde artış göstermiş ve sosyal yardım ve hizmetlerin önemi son derece artmıştır (Çimen, 2021: 15). Bu kapsamda belediyelerin kısıtlı kaynaklarıyla bu kesime yönelik gıda, hijyen kiti gibi ayni yardımlar ile nakdi yardımlar yapması zorunlu hale gelmiştir (Etiler, 2020: 72). Böylelikle yaşanan sağlık krizinin beraberinde getirdiği sosyoekonomik ve psikolojik olumsuzlara karşı belediyelerin sunmuş olduğu hizmetler genişlemiş ve acil ihtiyaçların giderilmesine yönelik sosyal yardım ve hizmetler ön plana çıkmıştır (Kuruhalil vd., 2021: 1; Kalaycı, 2023: 361).

Covid-19 pandemi sürecinde merkezi ve yerel yönetimlerin kemikleşmiş kurumsallaşma ve şeffaflık sorunları gün yüzüne çıkmıştır. Sosyal yardım ve hizmetlerin sunulma şekli ile harcamaların şeffaflığı bu sorunların temelini oluşturmuştur (Urhan ve Arslankoç, 2021: 975). Keza karar alma süreçlerine halkın katılımının yetersizliği de bu sorunlar arasında yer almıştır (Bayraktar, 2020: 4). Aynı zamanda Covid-19 pandemisi sürecinde bazı Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki belediyelere kayyım atandığı ve bazı muhalefet partilerin yönetimde olduğu belediyelerle politik ayrışmalar yaşandığı görülmüştür. Yaşanan bu durum Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde belediyelerin yürüttükleri çalışmaları ve halk ile olan ilişkilerini olumsuz etkilemiştir (Etiler, 2020: 70; Bimay ve Kaypak, 2022: 447). Ayrıca belediyelerin sunmuş olduğu sosyal yardım ve hizmetlerin yeterliliği ile bütçe ve yetkileri sorgulanmaya başlanmıştır (Çimen, 2021: 17; Atık ve Genç, 2022: 76).

Tüm ülke kapsamında yürütülen “Biz Bize Yeteriz Türkiyem” adlı kampanya sosyal devlet ve sosyal yardım konularıyla bağdaşmadığı yönünde eleştirilere maruz kalmış ve İstanbul, Ankara, Konya, Gaziantep gibi büyükşehirlerin yürütmüş olduğu bağış kampanyalarının İçişleri Bakanlığınca toplanan bağışların yardım kampanyası kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ve izinsiz yapılan yardım kampanyalarının hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle bağış toplanan hesaplara bloke koyularak sürecin durdurulması bu eleştirilerin artmasına neden olmuştur (İçişleri Bakanlığı, 2020b; Bilgiç, 2020: 2099; Çimen, 2021: 31). Zira Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyükşehir belediyeleri ise yürüttükleri faaliyetlerin yardım kampanyası olarak değil bağış kampanyası olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmuş ve bu faaliyetlerin kanuna aykırı olmadığını belirtmişlerdir. Bu nedenle Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde bir politik ayrışma baş göstermiştir (Bilgiç, 2020: 2099). Ulusal düzeyde yürütülen bağış kampanyasına binaen İstanbul Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde “Askıda Fatura” uygulaması başlatılmıştır. Keza “Askıda Fatura” uygulamasıyla vatandaşların, ihtiyacı olan bireylere doğrudan nakdi yardım yapması veya ödenemeyen faturalarının doğrudan ödenmesi hedeflenmiştir (Bayraktar, 2020: 5). Böylece belediyeler, yerel halkın ihtiyaçlarına yönelik yerel çözümler getirme çabalarıyla mücadele sürecine katkı sağlamışlardır (Bilgiç, 2020: 2104).

Belediyelerin ortaya çıkış amacı, yerel paydaşlarla iş birliği içerisinde yerel halkın ihtiyaçlarının tespit edilerek merkezi yönetimin daha etkili sosyal politikalar üretmelerini sağlamaktır (Bimay ve Kaypak, 2022: 449). Zira kriz yönetimi süreci gerek merkezi yönetim gerekse yerel yönetim aktörlerinin birlikte eşgüdüm halinde çalışarak kaynakların daha verimli

ve etkin bir şekilde kullanmalarını gerektirmektedir. Bu nedenle belediyeler halka yakınlığı, bütçesi, yetkisi ve insan kaynağıyla birlikte Covid-19 pandemisi sürecinde etkin bir aktör olarak karşımıza çıkmıştır (Peker ve Köseoğlu, 2021: 88). Bu kapsamda merkezi yönetimin kriz ile mücadele sırasında yapılan planlama ve koordinasyon sürecinde belediyeleri de paydaş olarak görmesi, uygulanan sosyal yardım ve hizmet politikalarının bütünlükçü bir yapıda olması ve politik ayrışmaların süreçten uzak tutulması gerektiği elzemdir (Çimen, 2021: 33; Urhan ve Arslankoç, 2021: 974). Ayrıca Covid-19 pandemisi gibi kriz dönemlerinde belediyelerin nüfusları, kalkınmışlık düzeyleri dikkate alınarak merkezi yönetim tarafından ek kaynak sunulması da zaruridir (Peker ve Köseoğlu, 2021: 95).

Salgın süreçlerinde belediyelerin; merkezi yönetimle, taşra teşkilatlarıyla, diğer belediyelerle, meslek örgütleriyle, sivil toplum örgütleriyle, sendikalarla, üniversitelerle ve özel sektörlerle beraber hareket etmesi ve bütüncül bir yönetim anlayışına sahip olması gerekmektedir. Zira her kurum ve kuruluş tarafından sunulan ayrı hizmetler, toplumda farklılıklara ve eşitsizliklere neden olabilecektir (Etiler, 2020: 70; Bimay ve Kaypak, 2022: 449). Bu kapsamda belediyeler, Covid-19 pandemisi sürecinde ulusal ve yerel paydaşlarla iş birliği halinde hizmet metotlarını geliştirmişler ve Covid-19 hastalığının kentlerde yayılımını azaltmaya çalışmışlardır (Gemrik ve Şataf, 2023: 156). Geliştirilen hizmet metotları kapsamında klasik kent hizmetlerinin sunulmasının yanın da sosyal belediyecilik hizmetlerinin de sunulması zorunluluk haline gelmiştir (Öner ve Çam, 2021: 154). Belediyeler pandemi ile mücadele sürecinde sosyal yardım ve hizmetlerin sunulması kapsamında merkezi yönetimin iş yükünü azaltırken aynı zamanda topluma acil sunulması gereken hizmetleri hızlıca karşılayarak sürecin yönetiminde faydalı olmuşlardır (Kalaycı, 2023: 356). Nitekim dünya geneline bakıldığında yerel yönetimler ile eşgüdüm halinde çalışan merkezi yönetimlerin süreci daha başarılı bir şekilde yönettiği aşıkardır (Badur, 2021). Bu kapsamda Covid-19 pandemisi gerek sosyal devlet anlayışının gerekse sosyal belediyecilik anlayışının yeniden gündeme gelmesini sağlamıştır (Öner ve Çam, 2021: 155). Böylece toplumun genelinde görülen sosyoekonomik sorunların çözümlerine ilişkin sosyal devletin ve sosyal belediyelerin kapasitenin güçlendirilmesi fırsatı elde edilmiştir (Urhan ve Arslankoç, 2021: 974).

Günümüzde küreselleşmenin etkisiyle uluslararası örgütler de etkin bir aktör olarak ortaya çıkmışlardır. Bu kapsamda Covid-19 pandemisi gibi olağanüstü hallerde belediyeler, ulusal ve yerel paydaşlarıyla kuracağı iş birliğini dünya kentlerini ortak paydada buluşturan uluslararası belediye ağları ile de kurma imkanına sahip olmaktadır. Zira küreselleşmenin beraberinde getirdiği yerelleşme olgusu kapsamında özellikle metropol kentlerin küresel

politika alanına girmesi ve diğer kentlerle iş birliği sağlayabilmesi uluslararası belediye ağlarını daha işlevli hale getirmektedir. Bu sebeple bu uluslararası belediye ağlarına, Covid-19 salgını gibi ileride yaşanabilecek herhangi bir kriz veya salgın halinde sürecin yönetilmesi kapsamında gerekli önemin verilmesi sürecin daha iyi yönetilmesini sağlayacaktır. Keza küresel sorunların derinden hissedildiği kentler, katılacağı uluslararası ağlar aracılığıyla politik bir aktör konumuna gelerek diğer aktörlerin çözüm sürecine katılımlarını kolaylaştırabilecektir. Ayrıca bu ağlar sayesinde kentler, kendi kapasitelerini geliştirme imkanına da sahip olacaklardır (Ersavaş Kavanoz ve Erdem, 2023: 276-290). Böylece yaşanabilecek krizlere daha etkin müdahale ederek ulusal ve uluslararası üstü alanda kabiliyetlerini gösterme fırsatı bulabileceklerdir (Atık ve Genç, 2022: 76).

Aynı zamanda küreselleşmenin etkisiyle gelişen bilgi iletişim teknolojisi kapsamında dijital platformlar aracılığıyla iletişimin kolaylaştığı görülmektedir. Dijital platformların yarattığı kolaylık sayesinde özellikle metropol kentlerde katılım mekanizmalarının da dijital platformlara entegre edilmesi yerel demokrasinin güçlendirilmesine destek olacaktır (Bayraktar, 2020: 6). Bu kapsamda tüm belediyelerde, yeni medyaya ayak uydurabilen, bilginin içeriğini ve hangi iletişim kanalıyla bu bilgiyi paylaşacağını iyi bilen, geri dönüşlere açık olup vatandaş ile karşılıklı etkileşim halinde olan bir sisteme geçilmesi elzemdir (Peker ve Köseoğlu, 2021: 100; Babaoğlu ve Aydemir, 2022: 1473). Ayrıca, belediyeler veri bilimine önem vermeli, uluslararası ağlara katılarak bilimsel projeler üretmeli ve teknolojik girişimleri desteklemelidir. Böylece geline süreçte sağlıklı, sürdürülebilir ve akıllı kentlerin önemi gün yüzüne çıkmış ve belediyelere yeni görev ve sorumluluklar yüklenmiştir. Bu yeni görev ve sorumluluklar kapsamında yaşanan kriz fırsata çevrilerek bugünün kaynakları israf edilmeden kentsel alanların daha işlevli hale getirilmesi sağlanacaktır (Henden Şolt, 2021: 44-46; Öner ve Çam, 2021: 155; Bimay ve Kaypak, 2022: 441-450).

Sonuç olarak Covid-19 pandemisi, sosyal belediyecilik anlayışının tekrardan hatırlanmasını sağlamış ve önemliliğini bir kez daha göstermiştir (Etiler, 2020: 73; Gemrik ve Şataf, 2023: 158). İleride buna benzer yaşanabilecek kriz dönemlerinde, yerel nitelikli sorunlara sosyal politikalar üreten sosyal belediyecilik anlayışının ve merkezi yönetim ile yerel yönetimlerin ikili ilişkilerinin güçlendirilmesi gerektiği bir ihtiyaç haline gelmiştir. Zira merkezi yönetimlerin sosyal devlet ilkesi kapsamında yerel yönetim birimlerinden gelen talepleri önemsemesi, bütüncül bir sorumluluk bilinciyle hareket etmesi ve yerel yönetim birimlerinin alanına müdahale etmemesi fayda-maliyet analizi kapsamında önem teşkil etmektedir (Bilgiç, 2020: 2104; Bimay ve Kaypak, 2022: 445). Bu nedenle yönetim

mekanizmalarının güçlendirilmesiyle birlikte çok aktörlü yapının tesis edilmesi, ileride yaşanabilecek krizlerle mücadele edebilmek adına geniş kapsamlı politikaların üretilmesini ve uygulanmasını sağlayacaktır. Aynı zamanda belediyelerin kriz dönemlerinde daha işlevli hale getirilmesi için yetki, ile insani ve mali kaynaklarının artırılması da gerekmektedir (Kalaycı, 2023: 368). Ancak belediyelerinde kendilerine verilen bütçeyi, kaynak israfına yol açmayacak şekilde kullanmaları son derece önem arz etmektedir. Kriz dönemlerine karşı hazırlıklı olabilmek adına kriz yönetimi planlamaları yapılmalı, acil zamanlarda kullanılabilecek ekipman bulundurulmalı ve bu ekipmanı kullanabilecek personeller eğitilmelidir. Zira afet ve salgınlara yönelik acil eylem planlarının tüm belediyelerce hazırlanması gerektiği de elzemdir. Böylece yaşanan bu yeni süreç, sosyal belediyecilik anlayışının geleceği için oldukça önemli bir süreç olmuş ve sosyal belediyecilik uygulamalarının daha etkin olacağı bir sürecin başlamasına ön ayak olmuştur (Henden Şolt, 2021: 39; Atık ve Genç, 2022: 77). Nitekim sosyal belediyecilik anlayışının, yerelleşme tartışmaları ekseninde gelecek yönelimli temel politikalar arasında yer alabileceği de düşünülmektedir (Öner ve Çam, 2021: 139).

4.8. Sonuç

Görüldüğü üzere Covid-19 pandemisi, sosyal devlet anlayışının geri planda kaldığı ve sosyal politika üreticisi olarak yerel yönetimlerin görevlendirildiği bir dönemde ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ülkeler, Covid-19 pandemisinin oluşturduğu tıbbi krizin beraberinde getirdiği sosyal krize hazırlıksız yakalanmışlardır. Böylece işsizlik ve yoksulluğun derinden hissedildiği bu dönemde sosyal devlet ve sosyal belediyecilik anlayışının önemi bir kez daha gün yüzüne çıkmıştır. Ülkeler, sosyal devlet anlayışı kapsamında başta sağlık krizi olmak üzere insani krizle de mücadele etmek adına birçok sosyal politika geliştirmişler de yaşanan krizin en fazla etkisini gösterdiği metropol kentlerde sosyal belediyeler de mücadele sürecinde aktif rol üstlenmişlerdir. Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde merkezi yönetimler ile yerel yönetimlerin iş birliği içerisinde çalışması gerektiği de ihtiyaç haline gelmiştir.

Türkiye’de dezavantajlı kesimin oran olarak artış göstermesiyle beraber merkezi yönetimin yanında sosyal belediyeler de birçok sosyal politika üretmişlerdir. Böylece sosyal belediyecilik anlayışı kapsamında sunulan sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin yanında çeşitlenen ihtiyaçlara cevap verebilmek adına sosyoekonomik, psikososyal ve sosyokültürel hizmetlerin sunulmaya başlanması, sosyal belediyecilik anlayışının işlevsel hale gelmesine katkı sağlamıştır. Ancak bu süreçte zaman zaman merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında politik ayrışmalar yaşandığı ve bu durumun sosyal belediyeler ile vatandaşlar arasındaki ilişkiye olumsuz etki ettiği görülmüştür. Covid-19 pandemisi gibi kriz dönemlerinde bu tür

ayrışmaların yaşanmaması ve mücadele sürecinde bütüncül bir yaklaşım sergilenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmanın diğer bölümünde İzmir Büyükşehir Belediyesi özelinde Covid-19 pandemisi öncesi sosyal belediyecilik anlayışı kapsamında sunulan sosyal uygulama ve hizmetler ile Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde sunulan sosyal uygulama ve hizmetler incelenecektir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE SOSYAL BELEDİYESİLİK: İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

5.1. Giriş

Çalışmanın beşinci bölümünde, İzmir Büyükşehir Belediyesi örneği üzerinden sosyal belediyecilik anlayışının, Covid-19 pandemisi gibi bir süreçte ne ölçüde uygulamaya koyulduğunun, yine bu süreçte ne şekilde değişime uğradığının anlaşılması hedeflenmektedir. Covid-19 pandemisi son iki yıldır belediye hizmetlerinde değişikliklere yol açmıştır. Bu çalışma, Covid-19 pandemisinin sosyal belediyecilik çerçevesinde değerlendirilebilecek hizmetlere olan etkisini inceleyerek literatüre güncel bir katkı sağlamayı hedeflemektedir. Çalışmanın araştırma konusunun İzmir Büyükşehir Belediyesi olarak seçilmesinin sebepleri; tezin araştırmacısının Covid-19 pandemisi döneminde İzmir’de ikamet etmesi ve sunulan sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesindeki proje ve hizmetleri yakından takip edebilmesi nedenleriyle verilere kolayca ulaşım sağlayabilmesinden; İzmir’in Türkiye’nin üçüncü en kalabalık kenti olmasından; İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin ilk kez “Kriz Belediyeciliği” uygulamasını başlatarak diğer belediyelere örnek teşkil etmesinden ve literatürde doğrudan İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin Covid-19 pandemisi döneminde sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde sunmuş olduğu uygulamaları irdeleyen bir çalışmanın bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı bünyesinde yer alan Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü, Çocuk Belediyesi Şube Müdürlüğü, Engelsizmir Şube Müdürlüğü ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı bünyesinde yer alan Sosyal Yardımlar Şube Müdürlüğü’nün uygulamaları dezavantajlı kesimlere doğrudan temas ettikleri için çalışmanın örneklem alanını oluşturmaktadır. Bu kapsamda 31 Ekim 2023 tarihli ve 443 karar sayılı Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Kararı ile 23-27 Kasım 2023 tarihleri arasında Covid-19 pandemisinin sosyal belediyecilik anlayışına ve uygulamalarına etkisini ortaya koymak adına önceden hazırlanan 20 soru çerçevesinde ilgili dört Müdürlükten Covid-19 pandemisi döneminde aktif olarak görev alan dört uzman katılımcıyla yaklaşık birer saat yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ekinde de sunulduğu üzere görüşme sağlanan Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü,

Çocuk Belediyesi Şube Müdürlüğü, Engelsizmir Şube Müdürlüğü ve Sosyal Yardımlar Şube Müdürlüğü sırasıyla K1, K2, K3 ve K4 olmak üzere kodlanmıştır. Bu Müdürlükler ile yapılan yüz yüze görüşmeler neticesinde elde edilen nitel veriler söylem analizi yöntemi ile incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak Covid-19 pandemisi döneminde İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin ilgili Müdürlüklerinin sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde sunmuş oldukları hizmet ve projeleri derinlemesine anlamak amaçlanmıştır. Katılımcıların görüşlerini daha objektif ortaya koyabilmek adına doğrudan alıntılara da yer verilirken genel olarak elde edilen nitel veriler betimleyici araştırma yöntemi ile aktarılmaya çalışılmıştır. Bu bölümün içeriği, ilgili Müdürlüklerle yapılan görüşmeler ile doküman analizinden oluşmuştur.

5.2. Covid-19 Pandemisi Süreci Öncesi İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Sosyal Belediyecilik Uygulamaları

Türkiye'de 4.462.056 vatandaşa ev sahipliği yapan İzmir, Türkiye'nin en kalabalık üçüncü kentidir. Aynı zamanda tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapması nedeniyle kültürel ve turizm açısından zengin, öğrenci dostu, yerel lezzetleriyle ün yapan ve bir liman kenti olan İzmir, dünya genelindeki metropol kentler arasında da sayılabilmektedir. Eski adı *Smyrna* olan İzmir'in kuruluş tarihi net bir şekilde bilinmese de birçok medeniyetin milattan önceki yıllara dayanan İzmir'le olan ilişkisi birçok kuruluş hikayesini beraberinde getirmiştir. Ancak İzmir'in I. Dünya Savaşı sonrasında işgali ve bu işgalden 9 Eylül 1922 tarihinde kurtuluşu, Türkiye'nin siyasi tarihi açısından oldukça önemli bir yere sahip olmuş ve İzmir, bir nevi küllerinden yeniden doğmuştur. İzmir'in kurtuluşuyla birlikte; laik, çağdaş ve ulusal bir Cumhuriyet'e geçiş süreci tam anlamıyla başlamıştır (<http://www.izmir.gov.tr/>).

Türkiye'nin en kalabalık kentlerinden biri olan İzmir, doğal olarak yerel düzeyde birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Zira günümüzde göçmenlerin ve sığınmacıların da artış göstermesi bu sorunların çeşitlenmesine neden olmaktadır. Toplum içerisinde yer alan sorunlara karşı çözüm üretme kabiliyetine sahip olan ve topluma en yakın yerel yönetim birimi olan belediye, sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde ürettiği sosyal politikaların uygulamaya geçirilmesi adına çalışmalar da bulunmaktadır. Bu sorunların çözüme kavuşturulması adına gerçekleştirilen sosyal belediyecilik uygulamaları genel olarak projeler ve hizmetler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda Covid-19 pandemisi öncesi dönemde gerçekleştirilen sosyal belediyecilik uygulamaları her alanda yapılagelmiştir.

“Kentli Olmaya Okuma-Yazma ile Başlıyoruz” projesi kapsamında İzmir'e göç eden ailelerdeki kadınlara okuma-yazma öğretilmesi amaçlanmıştır. Bu kadınların çocuklarına ise okul öncesi eğitim sağlanmıştır. “Kültürpark Çocuk Keşif Atölyeleri Merkezi” ile sürdürülebilir

bir toplumun oluşturulması amacıyla çocukların becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. UNICEF'in “Çocuk Dostu Şehirler” projesinde yer alan İzmir'in Bornova ilçesi, çocukların kendi haklarını öğrenmelerini ve bu haklarını kullanmalarını amaçlamıştır. AB'nin hazırlamış olduğu “İç Göç Entegrasyonu Projesi” ile İzmir'de bir merkez kurulmuştur. Bu projenin amacı kapsamında çocuk işçiliğinin önüne geçilmesi ve çocukların topluma entegre edilmesi sağlanmaktadır. Aynı zamanda oluşturulan uzman kadrolarla birlikte 7-16 yaş arasındaki gruba öncelik vermek kaydıyla tüm vatandaşlara yönelik kent koleji meslek edindirme kursları, anaokulları, öğrenim birimleri, kültür ve sanat birimleri ve spor tesisleri kapsamında ücretsiz bir şekilde çeşitli kültürel, spor ve sanat faaliyetleri ile eğitim faaliyetlerine destek verilmektedir. Ayrıca “Eğitim Kurumlarına Destek” projesi kapsamında birçok eğitim kurumunun mekân düzenlemesi, onarımı ve bakımını yaparak diğer belediyelere örnek olunmuştur. Böylece İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından sunulan hizmetlerle ulusal eğitim sürecine katkı sağlanmaktadır (<https://www.izmir.bel.tr/>).

“Alzheimer ve Demans Hasta ve Aileleri Buluşma Danışma Merkezi” alzheimer veya demans teşhisi koyulan yaşlılara destek hizmetleri vermektedir. “Sağlıklı Yaş Alma ve Dayanışma Merkezi” ile ise 55 yaş üzeri bireylerin sosyalleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda yaşlılara yönelik huzurevleri, güçsüzler evi gibi birtakım kurumlar kurulmuştur. Ayrıca İzmir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulan hastane sayesinde ulusal sağlık hizmetlerine de destek verilmektedir (<https://www.izmir.bel.tr/>).

Şiddet görmüş veya görme riski taşıyan kadınlara yönelik sığınmaevleri bulunmaktadır. Bu sığınmaevleri kapsamında terapi ve sosyopsikolojik destekler sağlanmakla birlikte hukuki yönlendirme de yapılmaktadır. Yeni Çözümler Derneği ve Türkiye Aile Planlaması Vakfı iş birliğiyle kadın haklarının güçlendirilmesine yönelik insan hakları eğitimi, kadın sağlığı eğitimi gibi çalışmalar yapılmaktadır. “Sosyal Yaşam Kampüsü” bünyesinde yer alan huzurevi, engelli eğitim merkezi, çocuk ve gençlik merkezi, aşevi, kapalı spor salonu ve rehabilitasyon merkezi kapsamında tüm dezavantajlı kesime hitap eden hizmetler de verilmektedir. Engelli Hizmet Merkezleri ile Engelli Farkındalık Merkezleri kapsamında engelli vatandaşların topluma kazandırılması adına başta okuma-yazma eğitimi olmak üzere çeşitli kültürel ve sanatsal aktivite çalışmaları yapılmaktadır. Dezavantajlı kesimlerin bu birimlere ulaşabilmesi adına ücretsiz bir şekilde ulaşım hizmeti de sunulmaktadır (<https://www.izmir.bel.tr/>).

Görüldüğü üzere İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından dezavantajlı bireyler arasında yer alan göçmen, sığınmacı, yoksul, yaşlı, engelli, çocuk, genç ve kadınlara yönelik yapılan sosyal projeler ve hizmetler sayesinde toplumdaki dezavantajlı kesimlerin topluma

kazandırılması ve insan onuruna yakışır bir şekilde hayat sürmeleri hedeflenmiştir. Bu kapsamda; yardıma muhtaç yaşlıların bakımı veya evde oturup hiçbir faaliyette bulunmayan 55 yaş üstü kesimin sosyalleştirilmesi, şiddete maruz kalan kadınların korunma altına alınması, çocuklara vatandaşlık haklarının öğretilmesi, göçmenlerin ve sığınmacıların sorunlarına çözüm getirilmesi, meslek edindirme kursları ile istihdam yaratılmaya çalışılması, engellilere yönelik farkındalığın artırılması adına sosyal belediyeçilik anlayışı kapsamında birçok proje ve hizmet hayata geçirilmiştir.

5.2.1. İzmir Büyükşehir Belediyesi Bünyesinde Yer Alan Bazı Müdürlüklerin Covid-19 Pandemisi Öncesi Uyguladıkları Sosyal Proje ve Hizmetler

Covid-19 pandemisinin sosyal belediyeçilik anlayışı ve uygulamalarına etkisini incelemek için önce Covid-19 pandemisi öncesi yapılan sosyal belediyeçilik anlayışı çerçevesindeki uygulamaları ele almak yerinde olacaktır. Bu nedenle bir önceki alt başlıkta doküman analizi yöntemiyle elde edilen veriler incelenmiştir. Çalışmanın bu alt başlığında ise katılımcılara “Covid-19 pandemisi öncesi sosyal belediyeçilik kapsamında ne tür hizmet/projeleriniz vardı?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların hepsi sorulan soruyu cevaplandırmıştır. K1’e göre:

“...insan hakları konusunda ihlale uğrayan ve risk altında olan kadınlara, hukuksal ve psikolojik destek vermek, toplumda var olan kurum ve hizmetlere kolayca ulaşmalarını ve meslek edinmelerini sağlamak, kadın hakları konusunda bilgilendirmek ve farkındalık yaratmak, sosyal ve kentsel yaşama işlevsel katılımlarını sağlamak amacıyla hizmet vermek...”

K1’in cevabına göre Covid-19 pandemisi öncesi dönemde genel anlamda şiddete maruz kalan veya şiddete maruz kalma ihtimali olan kadınlara yönelik sosyal hizmetler sunulmuştur. Dezavantajlı bireyler içerisinde yer alan kadınların topluma kazandırılması ve bilinçlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda sunulan hizmetler “Kadın Danışma Merkezleri” aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda bu merkezler sayesinde toplumsal cinsiyet eşitliğine de dikkat çekilmektedir. K1, şiddete maruz kalan kadınların ve çocuklarının sığınabilecekleri bir ortamın sağlandığını: “...psikolojik, hukuksal ve sosyal destek hizmetleri oluşturan Kadın Sığınmaevi hizmet vermektedir” şeklinde ifadesine devam etmiştir. Böylece yalnızca dezavantajlı grup içerisinde yer alan kadınlara değil aynı zamanda bu Müdürlük tarafından şiddete maruz kalan kadınların çocuklarının da korunması sağlanmaktadır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanı Tunç Soyer’in 2011 yılında Seferihisar Belediyesi Başkanı olduğu zamanlarda ortak akıl vizyonu ile faaliyete geçirdiği ve çocukların yerel yönetim süreçlerine katılımını amaçladığı Çocuk Belediyesi birimini, İzmir Büyükşehir

Belediyesi Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı bünyesinde faaliyete geçirerek bu vizyonun tüm kenti kapsaması hedeflenmiştir (<https://www.izmir.bel.tr/>). Covid-19 pandemisi öncesinde Çocuk Belediyesi Şube Müdürlüğü birimi ve Aile ve Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğü birimi tarafından çocuklara yönelik çeşitli projeler üretilerek sosyal yardım ve hizmetlerde bulunulmuştur. Sorulan soruya K2: “Masal Evleri’nde gelir durumu düşük, anne veya babasından birini kaybetmiş veyahut parçalanmış ailelerdeki çocuklara ve Meslek Fabrikası Şube Müdürlüğü’nde istihdama katılan kadınların çocuklarına yönelik hizmetlerde bulunulmaktadır” şeklinde cevap vermiştir. Açılan Masal Evleri’nde 3-5 yaş arası özellikle dar gelirli ailelerin çocuklarına hizmet verilmekteyken aynı zamanda kadın istihdamı da desteklenmektedir. 6-14 yaş arasındaki çocuklara yönelik açılan Çocuk Faaliyet Merkezleri’nde ise ekonomik fark gözetilmeksizin tüm çocuklara yönelik eğitsel, sanatsal ve sportif faaliyetler yürütülmektedir. Ayrıca K2: “Genelde çocuklara yönelik eğitsel, sanatsal, danışmanlık, sportif hizmetlerde bulunuluyor olsa da bu süreçte çocukların aileleri ile iş birliği içerisinde de hareket ediyoruz” şeklinde cevabına devam ederek toplumun yapı taşı olan aile bütünlüğüne de dikkat çekmektedir.

Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı’na bağlı bir diğer birim olan Engelsizmir Şube Müdürlüğü bünyesinde bulunan üç engelli eğitim merkezi ile Covid-19 pandemisi öncesinde de engellilere yönelik hizmetler sunulmuştur. “Konak Engelli Hizmet Merkezi”, “Buca Engelli Hizmet Merkezi” ve “İnciraltı Engelli Hizmet Merkezi” bu üç engelli eğitim merkezini oluşturmaktadır. Sorulan soruya K3: “hizmetlerden yararlanmak için tek şart, bireyin engelli sağlık kurulu raporu olmasıdır” şeklinde cevap vermiştir. Akabinde ise süreç aşaması şu şekilde ifade edilmiştir: “Süreç; talep, başvuru, başvurunun değerlendirilmesi ve değerlendirmeye göre hizmet sunulması şeklinde gerçekleşmektedir”. Bu kapsamda engelli bireyin başvurusunun onaylanması halinde güçlü olduğu özelliğin ortaya çıkartılması adına eğitim hizmetleri sunulmaktadır. Ayrıca bu engelli hizmet merkezlerinde engelli birey, özellikle kabul-inkâr aşamasında psikologlar aracılığıyla sunulan psikososyal hizmetlerden de yararlanabilmektedir. Engelli olmayan vatandaşların farkındalık kazanmasına yönelik ise Örnekköy ve Limontepe’de “Farkındalık Merkezleri” bulunmaktadır. Farklı engel gruplarını deneyimleyebilmek amacıyla kurulan simülasyon odalarında engelli farkındalığının sağlanması adına çalışmalar yürütülmektedir. Bu Farkındalık Merkezleri’ni K3:

“Farkındalık eğitimlerinde engelli vatandaşlarla doğrudan temas eden ESHOT şoförleri ile şehrin tasarımını yapan mimar ve mühendislere öncelik verilmektedir. Bu şekilde bir şeyleri temelden değiştirebilmeyi hedefliyoruz. İlk temas edenden genele doğru verilen eğitimlerimiz ilkokul 4.sınıfa kadar verilmektedir. Bu eğitimlerin ilkokuldan itibaren verilmesini

sağlamamızdaki amaç ise akran zorbalığının önüne geçmektir ve bu alanda başarılarımız da mevcuttur”.

şeklinde ifade etmiştir. Böylece Farkındalık Merkezleri, engelli bireylere özel ortam sağlayarak onları toplumdan izole etmeyi değil aksine topluma kazandırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca “Ebeveyn Eğitim Merkezi” kapsamında uzman kadrolar eşliğinde engelli çocuklara yönelik cinsel eğitimler başta olmak üzere hem engelli çocuklara hem de ebeveynlerine farklı eğitim modülleri uygulanmış ve erken yaşta engelli tanısının konulabilmesine de destek olunmuştur.

Kamusal alanlarda fiziksel erişilebilirlik adına da çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar talep veya şikâyetle bağlı bir şekilde erişilebilirlik ekibi ve koordinasyon kurulu tarafından yapılan denetimlerle gerçekleştirilmektedir. Doğrusu erişilebilirlik çalışmaları aynı zamanda bir teşvik politikası olarak da değerlendirilmektedir. Teşvik politikasını K3:

“Bu kapsamda kırmızı bayrak olarak adlandırılan bir nevi teşvik politikamız da bulunmaktadır. Fiziksel erişilebilirlik şartları taşıyan AVM gibi ortak kullanım alanlarına internet sitelerinde kullanabilmeleri adına kırmızı bayrak verilerek bu tür alanların standartlarını ve tercih edilebilirlik düzeylerini artırmalarına yardımcı olmaktayız”.

şeklinde açıklamıştır. Kırmızı bayrak uygulaması hem engelli bireylerin tercihlerini belirlemesinde yardımcı olurken hem de AVM gibi ortak kullanım alanlarının tercih edilebilirliğini artırmaktadır. Vatandaşların bu kırmızı bayraklı kamusal alanların takibini yapabilmesi için ise İzmir Büyükşehir Belediyesi Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı tarafından tüm hizmet birimlerini kapsayan kent rehberi içerisinde yer alan erişilebilirlik haritası oluşturulmuştur. Aynı zamanda “Bizİzmir” gibi internet sitelerinde tam erişilebilirliği sağlanmakta olup, görme ve duyma engellilerin erişebilirliği kolaylaştırılmaktadır. Ayrıca proje ortaklıkları kapsamında “Tekerlekli Sandalye Tamir ve Bakım Atölyesi” kurulmuş ve anne ve babası sağır olan çocuklar, engellilik durumundan birincil olarak etkilendiklerinden “CODA” projesi kapsamında bu çocuklara yönelik çocuk gelişim uzmanları tarafından okula destek çalışmaları yürütülmüştür. Bu kapsamda yapılan çalışmalarla hem fiziki erişilebilirliğin hem de dijital erişilebilirliğin kolaylaştırılması adına çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Sosyal Yardımlar Şube Müdürlüğü tarafından da Covid-19 pandemisi öncesi birçok sosyal belediyeçilik anlayışı kapsamında aynı veya nakdi sosyal yardımlar yapılmıştır. Sorulan soruya K4:

“En büyük projelerimizden biri Süz Kuzusu projesidir. Çok uzun yıllardır devam eden bu projede, ekonomik fark gözetmeksizin tüm İzmir’de 1-5 yaş arası çocuğu bulunan hanelere

kooperatiflerden satın alınarak ücretsiz süt dağıtılmaktadır. Böylece hem ihtiyacı olan üreticiden satın alınarak yerel kalkınma sağlanmakta hem de ihtiyacı olan çok çocuklu yoksul ailelere doğrudan sosyal yardımlar sunulmaktadır”.

şeklinde cevap vererek Müdürlüğün en temel sosyal yardım hizmetine değinmiştir. Bu proje kapsamında belirtildiği üzere hem yerel kalkınma hem de dezavantajlı kesim arasında yer alan dar gelirli ailelerin çocuklarının gelişim süreçlerine katkı sağlanmaktadır. Zira bu proje, paraya ihtiyaçları olmasa da her çocuğun süt içmeye hakkı olduğu anlayışı kapsamında tasarlanmıştır. Aynı zamanda sel, yangın, deprem gibi doğal afetlerden zarar gören vatandaşların, işletmelerin, kurum ve kuruluşların talepleri, ihtiyaç derecesine göre ve Müdürlüğün bütçesi kapsamında ayni veya nakdi yardımlarla karşılanmıştır. Müdürlüğe gelen talepler doğrultusunda gerekli incelemeler sonucunda tespit edilen yoksul ailelere veya bireylere; evde bulunması gereken temel eşyalardan olan buzdolabı, soba gibi eşyalar tedarik edilmiş, bebekler için bez ve mama ihtiyacı karşılanmış, gıda kolileri ve bayram paraları dağıtılmıştır. Bu kapsamda Sosyal Yardımlar Şube Müdürlüğü gerek kendi bütçesi kapsamında katıldığı ihalelerden satın aldığı ürünleri gerekse bağış yoluyla gelen ayni ve nakdi yardımları ihtiyacı olan bireylere ulaştırmıştır. Ayrıca K4: “Covid-19 pandemisi öncesi aslında yoksul ile orta sınıfı çok rahat ayırt edebilmekteydik. Dezavantajlı kesim; yoksul, işsiz, engelli, yaşlı kesimlerden oluşmaktaydı. Bu dönemde genel anlamda bayram parası ve gıda kolisi yardımları yoğunluktaydı” şeklindeki ifadesiyle Covid-19 pandemisi öncesi dönemini kısaca değerlendirmiştir.

İlgili Müdürlüklerle yüz yüze yapılan görüşmeler neticesinde Covid-19 pandemisi öncesi dönemde daha çok sosyal yardım ve sosyal hizmet ağırlığında sosyal belediyeçilik uygulamaları sunulmaya çalışılmış ve dezavantajlı bireylerin toplumun bir parçası haline gelmeleri hedeflenmiştir. Müdürlüklerin sunmuş olduğu hizmetler her ne kadar kendi faaliyet alanlarını kapsasa da birbirleri ile koordinasyon ve iş birliği ile hareket etmeyi sürdürmüşlerdir. Keza bir vatandaş hem yoksul hem engelli olabileceği gibi hem engelli hem de çocuk olabilme ihtimal dahilindedir. Bu kapsamda sunulan hizmetlerin bütüncül bir çerçeveden ele alınması gerektiği Covid-19 pandemisi ile daha belirgin hale gelmiştir. Zira sosyal yardım ve hizmetlerden faydalanmak isteyen vatandaş sayısının artış gösterdiği Covid-19 ile mücadele sürecinde, Büyükşehir Belediyesi’nin gerek mali kaynaklarını gerekse insan kaynaklarını etkin ve koordineli bir şekilde kullanması ihtiyaç haline gelmiştir.

5.3. Covid-19 Pandemisi Sürecinin İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin Sosyal Belediyecilik Uygulamalarına Etkisi

Dünya geneline yayılan Covid-19 pandemisi tüm belediyelerin görev önceliğini değiştirmiş ve halk sağlığının korunması ve geliştirilmesi görevleri ön plana çıkmıştır. Salgın her şehirde farklı sosyoekonomik sorunlara neden olsa da işsizliğin yoksulluğun artması, internet erişimi ve sosyopsikolojik ihtiyaçlar her şehirde görülmüş ve belediyelerin bu sorunlara ilişkin çözüm üretmesi gerektiği kaçınılmaz olmuştur (Peker ve Köseoğlu, 2021: 98). Bu bağlamda İzmir Büyükşehir Belediyesi, Covid-19 pandemisinin yayılmasını önlemek adına birtakım görevler üstlenmiştir. Böylelikle en kalabalık üçüncü şehir olan İzmir’de büyükşehir belediyesi halk sağlığını önceleyen sosyal politikalar üretse de meydana gelen sağlık krizi beraberinde ekonomik, sosyal, kültürel krizleri de getirmiş olduğundan geniş kapsamlı sosyal politika geliştirme ihtiyacı doğmuştur. Bu kapsamda İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından Covid-19 pandemisi ile mücadele kapsamında; öncelikle eylem planı hazırlanması ve bilim kurulu oluşturulması, katılım mekanizmalarının etkinliği sağlanarak halkın kolayca ulaşabilmesi adına düzenlenmesi, ulusal düzeyde sunulan eğitim ve sağlık hizmetlerine yerel düzeyde destek olunması gibi birçok öncül sosyal politikalar üretilerek sosyal belediyecilik hizmetlerinin etkin bir şekilde vatandaşlara ulaştırılması amaçlanmıştır (Bilgiç, 2020: 2102).

İzmir Büyükşehir Belediyesi, 27 Mart 2020 tarihinde Türkiye’de ilk defa “Kriz Belediyeciliği” uygulamasını başlatmıştır (Gemrik ve Şataf, 2023: 172). Kriz belediyeciliği kapsamında; satın alma ve bütçe talimatları pandemi ile mücadele sürecine göre uyarlanmış ve acil sunulması gereken hizmetlerin karşılanması adına sıkı bir koordinasyon sürecine başlanmış, aciliyeti olmayan yatırımlar ertelenmiş ve tasarruf önlemleri alınmıştır. 2020 yılının haziran ayında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından “Covid-19 Dirençlilik Eylem Planı” hazırlanmıştır. Bu plan pandemi öncesi alınan tedbirlere devam edilmesi, pandemi döneminde kriz belediyeciliği kapsamında yürütülecek sosyal belediyecilik uygulamalarını ve pandemi sonrası normalleşme sürecini kapsayacak şekilde geniş tutularak bir yol haritası niteliğine bürünmüştür. Bu plan kapsamında ayrıca “Kriz Yönetim Üst Kurulu”, “Bilim Kurulu” ve “Kriz Yönetim İcra Kurulu” kurulmuştur. Sivil toplum örgütleri, merkezi yönetimin taşra teşkilatları, üniversiteler, sağlık birimleri gibi birçok yerel paydaşla iş birliği yapılarak yerel yönetişimin etkin bir şekilde sağlanması hedeflenmiştir (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2020). Aynı zamanda kurulan Bilim Kurulu’nun pandemi ile mücadele sürecinde sunulması gereken sosyal belediyecilik uygulamalarına da katkı sağlaması amaçlanmıştır (Atık ve Genç, 2022: 68). İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından pandemi ile mücadele sürecinde yerel düzeyde ilk kez

düzenlenen eylem planı, Bursa Büyükşehir Belediyesi ve diğer belediyeler tarafından da örnek alınmaya başlanmıştır (Bilgiç, 2020: 2102).

Pandemi sürecinin esnaf ve vatandaşları zor duruma sokması sebebiyle kira borçlarının ve su faturalarının ertelenmesi hizmetleri ve üretici ve çiftçilere destek hizmetleri sağlanmıştır. Böylece yerel kalkınma desteklenmiştir (Bilgiç, 2020: 2098). İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından başlatılan “Bizİzmir” platformu sayesinde pandemi sürecinde yapılan sosyal belediyecilik uygulamaları takip edilebilmektedir. Bu süreçte esnaflara destek amacıyla halktan destek alınan “Biz Varız” projesi, İstanbul’un öncülüğünü yaptığı ve daha sonra çoğu belediye tarafından uygulamaya koyulan “Askıda Fatura” uygulaması sayesinde su faturalarını ödeyemeyecek durumda olan vatandaşlara diğer gönüllü vatandaşlar tarafından destek olunması, “Askıda İyilik Var” kampanyası ile ihtiyacı olan vatandaşlara ayni ve nakdi olarak sosyal yardım ve hizmet sunulması, “Askıda Kitap” ve “Online Kütüphane” hizmetleriyle maddi durumu olmayan kimselerin eğitimine destek olunması, “Turuncu Çember” projesiyle işletmelerin ve havayolu firmalarının pandemi sonrası normalleşme sürecine uyum sağlamaları adına hijyenik ve güvenli turizmin sağlanması adına sosyal projeler üretilmiştir. (<https://www.bizizmir.com/>).

Aynı zamanda pandemi süreci boyunca çalışamayan sokak müzisyenlerine yapılan ayni ve nakdi yardımlar, kapanma tedbirleri neticesinde mağdur olan sosyal kesimlere 183 milyonluk kaynak tahsisi, sokak hayvanlarının beslenmesinin sağlanması ve sağlık kontrollerinin yapılması, evden çıkamayan yoksul vatandaşlara ve sağlık personellerine sıcak yemek tedarik edilmesi, hijyen paketleri dağıtılması, internet altyapısı olmadığı için Kemalpaşa İlçesi Hamza Baba Mahallesinde bulunan köy kıraathanesinin sınıf olarak düzenlenmesi, kentin genelinde “Wizminet” ile ücretsiz internet hizmeti sağlanması, uzaktan eğitime destek verilmesi, apartman yöneticilerine hijyen eğitimi verilmesi, toplumun ortak kullandığı kapalı ve açık alanların temizlenmesi ve dezenfekte edilmesi, otobüslerin kapasitelerinin %50’ye düşürülmesi, otobüslerde yeşil koltukların belirlenmesi ile ulaşımın sosyal mesafe kurallarına uyularak güvenli otobüs uygulamasının gerçekleştirilmesi, HES kodunun otobüs kartına entegre edilmesi, kapalı metro istasyonlarının girişlerine “Maskematik” yerleştirilmesi, her kapalı ortama girişlerde dezenfekte noktaları oluşturulması, termal kameralarla vatandaşların ateşlerinin kontrol edilmesi gibi çalışmalar, İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından sosyal belediyecilik anlayışı kapsamında yapılan sosyal uygulamalar arasında yer almaktadır. Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı bünyesinde yer alan Meslek Fabrikası Şube Müdürlüğü’nün kurduğu “Meslek Fabrikası Kursları” sayesinde günde 60-70 bin maske üretimi yapılmıştır.

Üretilen maskeler doğrudan vatandaşlara ve kamu kurum ve kuruluşlarına ücretsiz dağıtıldığı gibi metro istasyonu önlerine koyulan maskematik makinalarından da vatandaşlara ücretsiz sunulmuş ve büyük ilgi görmüştür (<https://www.izmir.bel.tr/>).

Gerek pandemi sürecinde alınan kapanma tedbirleri gerekse bilgi iletişim teknolojisinin gelişmesiyle İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından Covid-19 pandemisi öncesi sunulan sosyal belediyecilik uygulamaları Covid-19 pandemisi ile dijital platformlara aktarılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda “Başkanın Günlüğü” adlı proje ile pandemiyle mücadele sürecinde yapılan faaliyetler tasarlanan videolarla vatandaşlara bildirilmiştir. Bu proje kapsamında ise doğrudan vatandaşla temas kurularak birçok vatandaşın fikirleri alınmış ve pandemi ile mücadele sürecine halkın interaktif katılımı sağlanmıştır. 65 yaş üzeri vatandaşlara yönelik alınan kapanma tedbirleri kapsamında bu vatandaşlarla telefon aracılığıyla iletişime geçilerek ihtiyaçlarının karşılanması sağlanmıştır. Ayrıca vatandaşların kolaylıkla ulaşabileceği sosyopsikolojik destek çağrı merkezleri oluşturulmuştur (Arslan, 2022; Akt. Gemrik ve Şataf, 2023: 171). Pandemi sonrasında akıllı kent oluşturmak amacıyla kentsel mekanların düzenlemesi adına çevrimiçi ortamda toplantı ve kongreler yapılmıştır. Ayrıca İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanı Tunç Soyer tarafından sosyal medya üzerinden sağlık, eğitim, ekonomi, kültür ve sanat, çevre ve altyapı alanında vatandaşları bilgilendirme ve bilinçlendirme adına birçok paylaşım da bulunulmuştur (Babaoğlu ve Aydemir, 2022: 1471).

Bu kapsamda sağlık alanında; süt kuzusu projesi, halk sağlığının korunması, HES kodu uygulamasının faydaları ve meme kanserine yönelik farkındalık paylaşımları yapılmıştır. Bu alanda yapılan paylaşımların çocuk, kadın ve halk sağlığına yönelik yapılarak vatandaşların bilinçlendirilmesi sağlanmıştır. Eğitim alanında; uzaktan eğitime destek verilmesi amacıyla internet altyapısının güçlendirilmesine, askıda tablet uygulamasına, çevrimiçi kütüphane uygulamasına, kırtasiye yardımlarına yönelik paylaşımlarda bulunulmuştur. Ekonomi alanında; öncelikle öğrenciler olmak üzere ihtiyaç sahibi vatandaşlara ayni ve maddi destek sağlanması, yerel kalkınmanın sağlanması adına üreticinin desteklenmesine yönelik “Dünya Kadın Çiftçiler Günü” kutlaması ve “İzmir Mozzarella” etkinliği ve 30 Ekim 2020 tarihinde yaşanan İzmir depremi kapsamında “Geçmiş Olsun İzmir” yardım kampanyası düzenlenmesi gibi paylaşımlara yer verilmiştir. Kültür ve sanat alanında yapılan paylaşımlarda; İzmir’in uluslararası düzeyde kazanmış olduğu ödüllere, “Maraton İzmir Projesi’ne”, en sevilen kentler yarışmasına, İzmir Otogarı ulusal proje yarışmasına yer verilmiştir. Çevre ve Altyapı alanında ise; sokak hayvanları ve ekolojik çevre, bisiklet sürmenin avantajları, akıllı kentsel dönüşüm projeleri gibi paylaşımlarda bulunulmuştur. Ayrıca “bir haftalık” adlı paylaşımlar ile yürütülen

sosyal belediyecilik uygulamaları şeffaf bir şekilde vatandaşlara duyurulmuştur (Babaoğlu ve Aydemir, 2022: 1471-1472).

Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde İzmir Büyükşehir Belediyesi gerek kriz yönetimi sürecini gerekse sosyal belediyecilik anlayışı kapsamındaki sosyal yardım ve hizmetlerle vatandaşların birçok ihtiyacını karşılama sürecini başarıyla yönetebilmiştir (Gemrik ve Şataf, 2023: 172). Edinilen bilgiler kapsamında İzmir Büyükşehir Belediyesi Covid-19 pandemi öncesinde sürdürmüş olduğu sosyal belediyecilik anlayışı kapsamındaki sosyal belediye uygulamalarını Covid-19 pandemisi sürecinde çeşitlenen ihtiyaçlara karşı sürdürmeye devam etmiştir. Bu bağlamda Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde özellikle kriz belediyeciliği kapsamında yapılan çalışmalarla Covid-19 pandemisi süreci sonrası yaşanan normalleşme süreci kapsamında akıllı ve sağlıklı kentsel mekanlar oluşturulmasına önem verileceğini de göstermektedir.

5.3.1. İzmir Büyükşehir Belediyesi Bünyesinde Yer Alan Bazı Müdürlüklerin Covid-19 Pandemisi ile Mücadele Sürecinde Uyguladıkları Sosyal Proje ve Hizmetler

Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi döneminde her belediye gibi İzmir Büyükşehir Belediyesi de pandemi ile mücadele sürecinde toplumun hem fiziksel hem de psikolojik sağlığını korumak adına birçok sosyal politika üretmiştir. Çalışmanın bir önceki alt başlığında görüldüğü üzere çağa uygun bir şekilde bilgi iletişim teknolojilerinden yararlanılarak dijitalleşme süreci de başlatılmıştır. Çalışmanın bu kısmında toplumdaki dezavantajlı bireylerle doğrudan iletişim kuran Müdürlüklerin pandemi ile mücadele sürecinde yürütmüş oldukları sosyal proje ve hizmetlerin nelerden oluştuğu, bu uygulamaların yürütülmesinde nasıl bir yöntem izlendiği ve finansal kaynakların neler olduğu, diğer paydaşlarla koordinasyonun nasıl sağlandığı, bu süreçte eksik veya yetersiz kalınan noktaların neler olduğu gibi sorulara cevap aranmıştır. Bu kapsamda katılımcılara sorulan ilk soru “Covid-19 pandemisi döneminde, sosyal belediyecilik kapsamında yapılan projeler/hizmetler önceki döneme göre nasıl bir değişim izledi?” şeklinde gerçekleşmiştir.

Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde İzmir Büyükşehir Belediyesi Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı bünyesinde yer alan Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü’nün görev tanımı değişmiştir. Gerek toplumsal cinsiyet eşitliği söylemlerinin gerekse kadına yönelik şiddetin artış göstermesi Müdürlüğün olağan hizmet akışında değişikliklere neden olmuştur. Bu kapsamda geçmişe dönük bazı hizmetler yerine getirilemezken 2020 yılında Müdürlüğün stratejik planlamalarında yer almayan yeni iş ve hizmet alanları oluşmuştur. Sürecin hızlı ve ani

gelişmesi nedeniyle üst yönetim ile yapılan görüşmeler sonucunda çalışmalar başlatılmıştır. K1'e göre bu dönemde:

“Müdürlüğümüzce Geçici Barınma Evi'nden sadece şiddete maruz kalan kadın ve beraberindeki çocuklar değil aynı zamanda sağlık problemi yaşayan ve kalacak yeri olmayan kadın ve beraberindeki çocukların yararlanması sağlanmıştır. Bunun yanı sıra sevgievleri ile sürece dair iş birliği sağlanmıştır”.

K1'in cevabına göre dezavantajlı bireylerin çeşitlenmesi sonucunda Covid-19 pandemisi öncesi yalnızca şiddete maruz kalan veya kalma ihtimali bulunan kadın ve çocuklarına yönelik sunulan hizmet alanı genişletilmiştir. Kadın Danışma Merkezi'nin kadına destek hattı 7/24 gelen çağrıları yanıtlamıştır. Aynı zamanda İzmir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde tüm Müdürlüklerle iş birliği içerisinde psikolojik destek hattı oluşturulmuştur. Pandemi sırasında kadına yönelik şiddetle mücadele eden kurumların numaraları afiş haline getirilerek kentin muhtelif yerlerine de asılmıştır. Bu kapsamda sunulan hizmetleri K1: “Geçici Barınma Evi'nden 13 kadın – 5 çocuk, 30 Mart – 27 Mayıs tarihleri arasında Psikolojik Destek Hattından 1.110 kişi ve Kadın Destek Hattından 300 kadın hizmet almıştır” şeklinde sayısal verilere dökmüştür.

Müdürlüğün sunmuş olduğu geçici barınma evi ile dezavantajlı kesim içerisinde yer alan kadın ve çocukların barınma sorununa bir nebze olsun çözüm getirebilmiş ve nüfusun büyük bir kısmının evde kalmaya başlaması nedeniyle süreç ile ilgili belirsizlik durumu, toplum içerisinde tedirginliğin ve stresin artmasına ve beraberinde ev içi şiddetin de artmasına neden olduğu için kadın destek hattı ile psikososyal destek hattı bu süreçte oldukça destek sağlamıştır. Aynı zamanda kadın sığınmaevlerinde, geçici barınma evlerinde ve sevgievlerinde hizmet verilen kadın ve çocukların sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri adına hastaneye sevki ve Covid-19 testi yaptırmaları sürecine destek olunmuştur. Hizmetlerin sürdürülebilirliği açısından kadın sığınmaevlerinde belirlenen personeller sosyal mesafe kurallarına uyarak dönüşümlü çalışırken genel anlamda hizmetler uzaktan ve çevrimiçi ortamlarda yürütülmüştür. Bu kapsamda pandemi sürecinde dönüşen ve değişen ihtiyaçlara yönelik çözümler geliştirilmiş ve sayısal veriler ile pandemi özelinde oluşan acil ihtiyaçlar belirlenmiştir. Müdürlüğe bağlı kurulan “Kadın Danışma Merkezi”, “Anahtar Kadın Çalışmaları Bütüncül Hizmet Merkezi”, “Kadın Sığınmaevleri” ve diğer birimler ile mesai saatlerinde olmak üzere “Kadın Destek Hattı” Covid-19 pandemisi sürecinde olduğu gibi normalleşme sürecinde de hizmet vermeye devam etmektedir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı'na bağlı iki farklı müdürlük olarak çalışan Aile ve Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğü ve Çocuk Belediyesi Şube Müdürlüğü tarafından ihtiyacı olan çocuk ve ailelerine yönelik hizmetler sunulmuştur. Bu süreçte sunulan hizmetleri K2:

“Covid-19 pandemisi ile geçilen dijitalleşme sürecinde dönemin en belirleyici projesi, Aile ve Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğü tarafından yürütülen ‘Pandemi Destek’ adlı bir anket çalışması oldu. Müdürlüğümüz bünyesinde hizmet verdiğimiz çocuk ve ailelerine yönelik başlatılan bu anket çalışması sonucunda 1391 haneye ulaşıldı. Bu anket çalışması ile bu ailelerin, pandemi döneminden ne ölçüde etkilendiklerini tespit etmeyi ve anket sonucuna yönelik destekleyici çalışmalar yürütmeyi hedefledik”.

şeklinde cevaplandırmıştır. Çocukların ve ailelerin pandemiden ne ölçüde etkilendikleri tespit edilmeye çalışılmış ve bu tespitlerin ardından destekleyici çalışmaların içeriği belirlenmiştir. Anket kapsamında; hane içerisinde 65 yaş üzeri bireyin olup olmadığı, çocukların eğitim sürecine uzaktan devam edip etmediği, evde internet erişiminin olup olmadığı, çocukların gün içerisinde evde nasıl vakit geçirdiği, aile içi iletişimin etkilenme durumu, çocukların süreç hakkında merak ettikleri konular, hanede gelir kaybı olup olmadığı, gıda ve hijyen malzemelerine erişim sıkıntısının olup olmadığı, aynı veya nakdi destek alıp almadıkları, Covid-19 teşhisi koyulan hastanın olup olmadığı sorulmuş ve varsa başka talepleri alınmıştır. Bu anket sonucu toplanan veriler Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı ile paylaşılmıştır.

Aile ve Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğü tarafından toplanan veriler ışığında çocuklara yönelik eğitim hizmetleri başlatılmıştır. Bu kapsamda çocuklara yönelik pandemi sürecine ve hijyen kurallarına ilişkin bilgilendirmeler yapılmış ve aile içinde uygulayabilecekleri etkinlikler düzenlenmiştir. Eğitim süreci çevrimiçi ortamda sunulmuş, etkinlik içerikleri ise sosyal medya hesaplarından paylaşılmıştır. Eğitim süreci, eğitimler eşliğinde evde bulunan materyaller kapsamında veya farklı konularda atölyeler oluşturularak sürdürülmüştür. Aynı zamanda Müdürlük bünyesinde çalışan psikologlarla psikolojik danışma hattı kurulmuş gerek telefon görüşmeleriyle gerekse görüntülü görüşmelerle aile içi şiddetin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ebeveynlere yönelik ise çevrimiçi ortamda eğitim semineri çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Çocuk Belediyesi Şube Müdürlüğü tarafından başlatılan “Tunç Amcaya Mektuplar” projesi kapsamında çocukların hayallerini ve ihtiyaçlarını mektuplara yazarak göndermeleri istenmiştir. Projenin verilerini K1:

“...başta İzmir’den 216 mektup olmak üzere diğer illerden de çocuklar hayallerini veya ihtiyaçlarını içeren mektupları gönderdiler. Gelen mektuplar incelendikten sonra tablet, kırtasiye malzemesi, giyim eşyası, skolyoz hastası bir çocuğun hastane işlemleri, laptop, çalışma masası, ofis sandalyesi, spor ayakkabı, baza, yatak, top, sırt çantası, ıhlamur fidanı, maske, kaykay, dezenfektan, test kitabı gibi hayaller ve ihtiyaçlar tespit edilmiş...”

şeklinde paylaşmıştır. Bu kapsamda elde edilen veriler Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı ile paylaşarak iş birliği sağlanmıştır. Görüldüğü üzere Covid-19 pandemisi sürecinde çocukların ihtiyaçları da çeşitlenmiştir. Pandemi sürecinin ilerleyen zamanlarında ise Aile ve Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğü, Çocuk Belediyesi Şube Müdürlüğü’ne bağlanarak hizmet sunumunda bütünlük sağlanmıştır.

Pandemi süreci sırasında 30 Ekim 2020 tarihinde yaşanan İzmir depremi nedeniyle artan sorunlara karşın sunulan hizmetler de çeşitlenmeye başlamıştır. Zira bu dönemde yüz yüze eğitim göremeyen çocuklar uzaktan eğitim imkanlarını da kaybetmişlerdir. Yaşanan bu dönemi K1:

“Covid-19 pandemisi sırasında yaşanan 30 Ekim 2020 İzmir Depremi ile yapılan çalışmalar her iki tarafa da yayıldı. Kurulan çadır kentlerde çocuklar, uzaktan eğitim sürecine de katılmak da zorluk yaşadı. Bu yüzden çadır kentlerin belirli noktalarına EBA erişim noktaları ve çocuk oyun alanları kurduk. Aynı zamanda çocuklara hijyen kitleri ve 1100 adet tablet dağıtımını yapıldı”.

şeklinde ifade etmiştir. 2020 yılının aralık ayına kadar çocuklarla yüz yüze temas kurulamamış ve yürütülen hizmetler genel anlamda çevrimiçi ortamlarda sunulmuştur. Böylece her ne kadar yüz yüze iletişimin sağlayacağı faydalar kadar olmasa da dijital ortamda sunulan hizmetlerden yararlanan çocukların aile içi iletişimleri güçlenmiş, psikososyal gelişimleri desteklenmiştir. Aralık ayından itibaren metre kareye düşen kişi sayısı dikkat edilerek yüz yüze iletişim sürecine tekrar geçilmiş ve dezenfeksiyon işlemleri belli aralıklarla düzenli olarak uygulamaya geçirilmiştir. Bu tarihten itibaren ihtiyacı devam eden çocuk ve ailelerine yönelik sosyal yardım ve hizmetler sürdürüldüğü gibi Müdürlük içerisinde yer alan personellerin yaptığı toplantılar da dijital ortam da yapılmaya devam edilmiştir.

Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Engelsizmir Şube Müdürlüğü tarafından Covid-19 pandemisi sürecinde bünyesinde bulunan üç engelli hizmet merkezine ek olarak ihtiyaç dahilinde “Örnekköy Engelli Hizmet Merkezi” açılmıştır. Covid-19 pandemi sürecinde engelliler, çoğu sosyal medya paylaşımlarının engelli erişilebilirliğine kapalı olması sebebiyle süreci sağlıklı takip edebilmekte zorlanmışlardır. K3:

“Örneğin; virüs kelimesi bir sağır için çok soyut bir kavram olarak kaldı. Çünkü sağırlar için 2000 kelimelik bir havuz bulunduğundan soyut bir kavramı somut bir kavramla anlatmanız

gerekiyor. Bu kapsamda virüs kelimesi kötü bir hastalık olarak tanımlanıyor ancak sağır içeriğini bilemiyor. Aynı zamanda bir sağır ile iletişime geçerken eğer işaret dili bilmiyorsanız dudak okuyarak iletişim kurulabildiğinden Meslek Fabrikası Şube Müdürlüğü ile iş birliği içerisinde şeffaf maske üretimi gerçekleştirdik”.

şeklinde verdiği cevap ile durumu örneklendirmiştir. Müdürlüklerin iş birliği içerisinde üretmiş oldukları şeffaf maske sayesinde sağır olan vatandaşların toplumdan dışlanmaları önlenmiştir. Covid-19 pandemisi ile eğitime ara verilmesi gerektiğinden diğer çocuklara nazaran engelli çocuklar daha fazla etkilenmiştir. Zira özellikle engelli bireylere yönelik özel eğitim sürecinin yüz yüze olması ve temas gerektirmesi gerekirken pandemi süreci bu eğitim sürecinin dijitalleşmesine neden olmuştur. Ancak özel eğitim süreci dijitalle taşınmış olsa dahi K3: “Örneğin; 23 Nisan kutlamasını Zoom üzerinden online olarak Türkiye’deki tüm engelli çocukları kapsayacak şekilde yüksek bir katılımı gerçekleştirdik” şeklinde ifade etmiş olduğu cevap ile sürecin başarılı bir şekilde yürütüldüğüne dair örnek vermiştir. Doğrusu diğer Müdürlüklere nazaran Engelsizmir Şube Müdürlüğü’nün Covid-19 pandemisi öncesi dönemden beri dijital ortamda faaliyet göstermesi, bu süreçte avantaj elde etmelerini ve sürece hızlı adapte olmalarını sağlamıştır.

Özellikle otizmlili veya down sendromlu çocukların ebeveynleri başta olmak üzere diğer engelli çocukların ebeveynlerine yönelik psikososyal hizmetler uzmanlar tarafından sunulmuştur. Zira bir engelli için rutin bir hayat oldukça önem arz etmektedir. Gerek pandemi döneminde özel eğitim sürecinde aksamalar gerekse 30 Ekim 2020 tarihinde meydana gelen İzmir Depremi, engelli bireylerin ve ailelerinin sorunlarını derinleştirmiştir. Yaşanan pandemi ve deprem süreci sonrası Müdürlüğe olan talepler artmış ve çeşitlenmiştir. Örneğin, bu dönemde acil ihtiyaçlar arasında barınma ve medikal malzemelerin tedariki süreci yaşanırken bir otizmlili bireyin oje ihtiyacı o birey için aciliyet göstermiştir. Sorunların çeşitlendiği ve personelin azaldığı bir dönemde hizmetlerin sürdürülebilirliği sağlanmıştır. Ayrıca kentte artan göçmen ve sığınmacı çocuk engellilere yönelik hizmet protokolü oluşturulmuş ve bu engelli çocuklara yönelik de hizmetler sunulmuştur. 2020 yılının aralık ayından itibaren yüz yüze hizmet süreci yeniden başlatılmıştır. Bu süreçte Engelsizmir Şube Müdürlüğü bünyesinde öncelikle engelli bireylere olmak üzere bakım verenlerine ve kentte yaşayan diğer kesimlere yönelik hizmetler sunulmuştur.

Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı’na bağlı faaliyet gösteren Sosyal Yardımlar Şube Müdürlüğü tarafından stabil yardımlar stabil dezavantajlı kesime yapılırken Covid-19 pandemisi ile işini kaybedenler, gelirlerinde ciddi düşüşler yaşayanlar, dükkanlarını kapatmak

zorunda kalan esnaflar da dezavantajlı kesime dahil olmaya başlamış ve talepler peyder pey artmıştır. Yaşanılan süreci K4:

“Bu süreçte inceleme süreci de askıya alındı. Talep eden herkese gıda ve hijyen kolisi yardımı yapıldı. Müdürlüğümüz bünyesinde çalışan personellerin bir kısmı santralden gelen yardım taleplerini almaktaydı. Örneğin; bu süreçte yaşlı bir çiftin market alışverişine dahi yardım edildi”.

şeklinde örneklendirerek açıklamıştır. Görüldüğü üzere Covid-19 pandemisi öncesi yapılan yerinde sosyal inceleme süreci es geçilerek gıda ve hijyen kolisi yardımı, maske ve eldiven dağıtımı, evden çıkamayan yaşlıların market alışverişinin yapılması gibi sosyal yardım ve hizmetler talep eden herkese sunulmaya başlanmıştır. Bu hizmetlerin sunulması aşamasında gönüllü vatandaşlar da destek vermiştir.

Pandemi ile işsizlik ve yoksulluğun artış göstermesi sosyal belediyeçilik uygulamalarının önemini ortaya çıkarmıştır. Artan ve çeşitlenen ihtiyaçları K4:

“Covid-19 pandemisinin ekonomiye olan etkisi sonucunda İzmir genelinde 1472 esnafa sosyal yardım sağlandı. Müdürlük bünyesinde bulunan sosyal yardımlar kapsamında en çok gıda yardımı yapılmıştır. Pandemi başında 3 gıda kolisi verirken bu sayı belediyenin ihale alımını arttığından ilerleyen zamanlarda 13 gıda kolisine kadar yükseldi. Örneğin; Buca ilçesinde 59.782, Konak ilçesinde 107.355, Karabağlar ilçesinde 85.827 haneye gıda yardımı yapıldı”.

sayısal veriler aracılığıyla cevaplandırmıştır. Giyim yardımı kapsamında Üçyol’da bir mağaza kurulmuş ve ihtiyacı olan vatandaşlara ve ailelerine ücretsiz giyim yardımı yapılmıştır. Bayramlarda parasal yardım alması uygun görülen vatandaşlar, aynı yardımlardan da doğrudan faydalanabilmişlerdir. Aynı zamanda İzmir’in yoksul mahallelerinde 12 adet dayanışma noktası bulunmaktadır. Bu dayanışma noktalarında günlük sıcak yemek dağıtımı yapılmaktadır. Keza bu noktalarda vatandaşlar çeşitli sosyal ihtiyaçlarını da talep edebilmektedirler. Ayrıca K4:

“...İzmir’in çevre ilçeleri olan 14 ilçede de yerel hizmet birimleri bulunmakta olup bu birimler vatandaş ile İzmir Büyükşehir Belediyesi arasında bir aracı görevindedir. Örneğin; Kiraz’ın bir köyünde oturan bir vatandaşın Kiraz’daki yerel hizmet birimine yapacağı başvuru doğrudan Büyükşehir Belediyesi’ne yönlendirilmektedir. Ayrıca günümüzde iletişim ve teknolojinin gelişmesi nedeniyle artık talepler anlık olarak Hemşeri İletişim Merkezi’nden de alınabilmektedir”.

şeklinde verdiği cevap ile İzmir genelini kapsayan iletişim ağına vurgu yapmıştır. 30 Ekim 2020 tarihinde gerçekleşen İzmir depreminde, AFAD ile iş birliği yapılarak çadırlar kurulmuştur. Bu çadırlara yerleştirilen vatandaşların gıda, hijyen, ısınma gibi birçok sorunu çözüme kavuşturulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda bu dönemde kirasını ödeyemeyen vatandaşlara ve

başta öğrenciler olmak üzere evlerinden taşınan vatandaşlara da destek sağlanmıştır. Ailesi İzmir’de ikamet eden devlet üniversitesi öğrencilerine yönelik öğrenci bursu da pandemi döneminde başlatılan sosyal yardım kalemlerinden birisi olmuştur. Bu kapsamda sunulan sosyal yardımlar, dijital ortamdan ziyade daha çok yüz yüze sunulmuştur. Ancak sunulan sosyal yardımların niteliğini K4: “...genel anlamda yapılan bu sosyal yardımlar ne yazık ki vatandaşa sadece kısa süreli bir destek sağladığından kalıcı bir çözüm olamamaktadır” şeklinde ifade etmiştir.

Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde vatandaşların taleplerinin ne ölçüde arttığını tespit edebilmek amacıyla katılımcılara, “Covid-19 pandemisi ile vatandaşın hizmet talebi ne ölçüde arttı?” şeklinde soru sorulmuştur. Sorulan soruya K1: “Barınma talebinde, psikolojik ve hukuki danışmanlık hizmetlerinde artış görülmüştür” şeklinde cevap vererek Covid-19 pandemisinin aile içi şiddet olaylarını artırdığına vurgu yapmıştır. K2 ise: “Yapılan ‘Pandemi Destek’ adlı anket sonucunda elde edilen verilere göre başta gıda desteği olmak üzere sırasıyla eğitim desteği, psikososyal destek, serbest zaman aktivitesi, tıbbi destek ve Covid-19 hakkında bilgi edinme taleplerinde artışlar görüldü” şeklinde cevap vererek anket sonucunda ulaşılan hanelerin ihtiyaçlarının çeşitlendiğini ifade etmiştir. Pandemi sürecinde en çok etkilenen engelli kesimin ihtiyaçlarını K3:

“Covid-19 pandemisi ile gelir kaybı yaşayan vatandaşların da dezavantajlı kesime dahil olmasıyla bu vatandaşların bakmış oldukları engelli bireyler için de hizmet talepleri artış gösterdi. Hatta bu süreçte hiçbir hizmetimizden haberi olmayan kesimin varlığıyla da karşılaştı”.

tarzında ifade ederek Covid-19 pandemisinin, sosyal belediyeçilik anlayışı çerçevesinde uygulanan hizmetlerin vatandaşlar tarafından duyulmasını sağladığına dikkat çekmiştir. Dezavantajlı kesimin genişlemesi nedeniyle K4: “Covid-19 pandemisi öncesi günde belki 10 talep geliyorsa bu sayı Covid-19 pandemisi ile 10 kat artarak 100’leri buldu. Talepler arttığı gibi ihtiyaçlar ve yardım talep eden kesim de çeşitlendi” diyerek taleplerin günlük artışına dikkat çekmiştir.

Covid-19 pandemisi döneminde hayata geçirilen hizmet ve projelerin finansmanının ne şekilde sağlandığını öğrenmek adına katılımcılara “Covid-19 pandemisi dönemi yürütülen projelerin/hizmetlerin finansmanı ne şekilde sağlandı?” sorusu sorulmuştur. Genel manada katılımcılar, sunulan hizmet ve projelerin finansmanının İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin 2019 yılının son aylarında 2020 yılı için belirlediği mevcut kaynaklarla sürdürüldüğü yönünde cevap

vererek nicel verilerin paylaşılması aşamasında çekimser kalmışlardır. Mevcut bütçenin etkin ve verimli kullanılabilmesi adına K1:

“İzmir Büyükşehir Belediyemizce; mali sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla gerekli finansal önlemlerin alınması, gerekli olmayan yatırımların ertelenerek tasarruf tedbirlerinin hayata geçirilmesi ve kaynakların yeni koronavirüs pandemisiyle ilgili süreçte kullanılmasının sağlanması planlanmıştır”.

şeklinde cevap vermiştir. Bu sebeple Türkiye’de pandemi sürecinin 2020 yılının mart ayında başlaması nedeniyle İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından mali sürdürülebilirliğin sağlanması adına çalışmalar yapılmıştır. Yaşanan pandemi sürecinin öngörülebilmesi nedeniyle mevcut bütçelerle süreç ilerletilmeye çalışılmıştır. Ancak pandemi sürecinde iptal edilen yıllık programlara ayrılan bütçe, pandemi ile mücadele sürecine kanalize edilmiş ve ek bir gelir sağlanmıştır. Bu süreçte nicel verilerin öğrenilebilmesi adına ise K3: “Şeffaf belediyecilik kapsamında her yılın İzmir Büyükşehir Belediyesi bütçeleri faaliyet raporu adıyla yayınlanmaktadır. Böylece kalem kalem ne harcama yapıldığını ve faaliyetlerin içeriğini detaylı bir şekilde görebilirsiniz” şeklinde cevap vererek şeffaf belediyecilik uygulamasına dikkat çekmiştir.

Katılımcılara sorulan bir diğer soru ise “Covid-19 pandemisi döneminde Şube Müdürlüğünüzün projeler/hizmetlerin yürütülmesi sırasında zorlandığı veya eksik hissettiği bir zaman oldu mu?” şeklinde gerçekleşmiştir. Katılımcılar bu soruya yönelik üç sorundan bahsetmişlerdir. Bu sorunları personel ve ulaşım yetersizliği ile dijitalleşme sürecinde yaşanan aksaklıklar oluşturmuştur. En temel sorun alanı ise personel yetersizliğinden kaynaklanmıştır. Bu kapsamda K1: “Kronik rahatsızlığı olan ve küçük çocuğu olan personellerimizin idari izinli olması nedeni ile daha az personelle süreci yürüttük” ve K3: “Pandeminin bizim için en büyük dezavantajlarından biri kronik rahatsızlığı bulunan personeller ve belli bir yaşta çocuğu olan personellerin evden çalışması veya hiç çalışmaması ile yaşanan personel eksikliği oldu. Çünkü personelin neredeyse üçte ikisi izinli olarak sayıldı” şeklinde cevaplar vererek genellikle personel yetersizliğinden bahsetmişlerdir. Tüm İzmir genelinden sorumlu olan K4: “...30 ilçenin tümünden Müdürlüğümüz sorumlu olduğundan araç ve personel sıkıntısı yaşadığımız dönemler oldu” şeklinde yaşamış oldukları zorlukları hem personel hem de ulaşım yetersizliği üzerinden ifade etmiştir. K2 ise: “Zoom’un öğrenilme süreci ve Zoom ile yapılan aktivitelerde internet bağlantılarının kopması yani pandeminin getirmiş olduğu yüz yüze iletişimin yerine dijital iletişim süreci bazı zorlanmaların yaşanmasına neden oldu” şeklinde vermiş olduğu cevap ile dijitalleşme sürecine geçiş aşamasında yaşanan zorluklara değinmiştir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından Türkiye’de ilk kez “Kriz Belediyeciliği” uygulaması başlatılmış ve tüm tedbir, önlem ve çalışmalar, çıkartılan yönergeye uygun olarak yürürlüğe konmuştur. Bu kapsamda Covid-19 pandemisi sürecinde Müdürlükler tarafından dezavantajlı kesimlere yönelik sunulan hizmetler, İzmir Büyükşehir Belediyesi, Daire Başkanlıkları ve diğer Müdürlükler ile iş birliği ve koordinasyon içerisinde yürütülmüştür. Bu kapsamda katılımcılara, “Bu hizmetlerin/projelerin yürütülmesinde koordinasyon nasıl sağlandı?” sorusu sorulmuştur. Sorulan soruya K3: “İzmir Büyükşehir Belediyesi’nde her Müdürlük ayrı bir birimi oluşturmaya rağmen aslında her Müdürlük birbirinin keseni durumundadır. Bu duruma engelli kadın, engelli çocuk, engelli yoksul gibi örnekler verilebilir” şeklinde cevap vererek koordinasyon aşamasının, sürecin ayrılmaz bir parçası olduğuna işaret etmiştir. Örneğin; Meslek Fabrikası Şube Müdürlüğü tarafından günde 60-70 bin adet maske üretilmiş ve her Müdürlük tarafından dezavantajlı bireylere dağıtılmış, Çocuk Belediyesi Şube Müdürlüğü tarafından yapılan anket sonucunda elde edilen veriler Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı ile paylaşılmış ve Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü yalnızca kadınlara değil çocuklara yönelik de hizmetler sunmuştur. Keza Müdürlüklerin yaşamış olduğu personel sorununa ilişkin zaman zaman bir Müdürlükten diğer Müdürlüğe personel görevlendirilmesi de yapılmıştır. Ayrıca genel anlamda dijitalleşme süreci başlamış ve her Müdürlük imkanları dahilinde hizmetlerini ve diğer birimlerle olan iletişimlerini dijital ortama entegre edebilmeyi başarmıştır. Müdürlüklerin diğer paydaşlarla herhangi bir iş birliği yapıp yapmadıklarına ilişkin iki farklı soru daha sorulmuştur. Bu sorulardan ilki, “Bu hizmetlerin/projelerin oluşturulması ve yürütülmesi sırasında merkezi yönetimin herhangi bir maddi veya manevi desteği oldu mu?” şeklinde sorulmuştur. Sorulan soru kapsamında yalnızca K4: “Özellikle Konak Kaymakamlığı olmak üzere diğer Kaymakamlıklar ve Valilik ile koordineli bir şekilde hareket edilmiştir” şeklinde merkezi yönetimin taşra teşkilatlarıyla iş birliği içerisinde olduklarını ifade etmiştir. Diğer katılımcılar bu soruya çekimser yaklaşmıştır. İkinci soru ise “Bu hizmetlerin/projelerin oluşturulması ve yürütülmesi sırasında ilçe belediyelerinin herhangi bir katkısı oldu mu?” şeklinde gerçekleştirilmiştir. Sorulan soru kapsamında K3:

“Covid-19 pandemisi öncesi olduğu gibi Covid-19 pandemisi sırasında da İlçe belediyelerinde yer alan Engelli Hizmet Merkezi olan birimler ile hizmette ortaklık kapsamında İlçe Koordinasyon Kurulu öncülüğünde iletişim sağlandı. Çünkü yerinde hizmet kapsamında herhangi bir ilçeden İzmir Büyükşehir Belediyesi’ne ulaşan bir engelli vatandaşın yönlendirilmesi ikamet ettiği ilçedeki Engelli Hizmet Merkezleri’ne yapıldı. Ayrıca bu dönemde artan ortopedik ulaşım araçlarına ihtiyaç arttığından İzmir Büyükşehir Belediyesi olarak ortopedik ulaşım aracına ihtiyacı en yoğun olan 12 ilçeye bu ulaşım araçlarının temin edilmesi sağlandı”.

şeklinde cevap vererek Covid-19 öncesi dönemde olduğu gibi Covid-19 pandemisi sırasında da ilçe belediyeleri ile olan iletişim ağına değinmiştir. Diğer katılımcılar ise genel anlamda her ilçe belediyenin Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde kendi hizmet ve projeleri ile ilgilendiklerinden bahsetmişlerdir.

Covid-19 pandemisi döneminde vatandaşlara sunulan hizmetlerin Müdürlüklere veya başka bir birime geri bildirimlerin ne şekilde olduğuna yönelik sorulan “Bu projelere/hizmetlere yönelik vatandaşın geri dönüşü nasıl oldu ve geri dönüşlerin değerlendirilmesine nasıl bir yöntem izlendi?” şeklindeki soruya K1:

“Pandemi döneminde dönüşen ve değişen ihtiyaçlara yönelik süratli çözümler oluşturduk ve aynı zamanda sayısal veriler ile pandemi özelinde oluşan öncelikli ihtiyaçları değerlendirdik. Süreci daha kapsamlı yürütmek amacıyla İzmir Büyükşehir Belediyesi olarak Kriz Yönetimi ile ilgili ‘Kriz Yönetim Üst Kurulu’, ‘Kriz Yönetim İcra Kurulu’ ve ‘Bilim Kurulu’ olarak üç ayrı kurul oluşturulmuştur”.

şeklinde cevap vermiştir. Görüldüğü üzere Müdürlükler tarafından sunulan hizmet ve projelerden vatandaşların sağlamış oldukları fayda, İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından oluşturulan “Kriz Belediyeciliği” kapsamında değerlendirilmiş ve ilerisi için bir rehber niteliğine bürünmüştür.

Covid-19 ile mücadele sürecinde yaşanan 30 Ekim İzmir depremi ile Kriz Belediyeciliği daha önemli bir hal almış ve ileride yaşanabilecek afet veya salgın hallerine yönelik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda halkın önceliklerini önemseyen, karar alma sürecinde katılımcılığı hedefleyen, tüm canlıların haklarını savunan, çocukların üstün yararını gözeten, toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan, sürdürülebilir ve erişilebilir olma değerleri ile dünya kenti olmayı hedefleyen İzmir Büyükşehir Belediyesi, sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde çalışmalarına üzerine katarak devam etmektedir.

5.4. Sonuç

Covid-19 pandemisi yalnızca dezavantajlı kesimi değil aynı zamanda orta sınıfı da derinden etkilemiştir. Bu nedenle Covid-19 pandemisi öncesine kadar genel anlamda dezavantajlı kesime yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet sunulması olarak dar bir anlamda ele alınan sosyal belediyecilik anlayışı, Covid-19 pandemisi ile işlevsel hale gelmeye başlamıştır. Sosyal yardım ve sosyal hizmetler dezavantajlı kesim için hayati bir öneme sahip olsa da sosyal belediyecilik anlayışının yalnızca bu şekilde anlamlandırılması asıl işlevlerinin geri planda kalmasına neden olmaktadır. Zira sosyal belediyecilik anlayışı, dezavantajlı kesim öncelikli olmak üzere tüm belde sakinlerine yönelik sosyoekonomik, psikososyal,

sosyokültürel, sosyal yardım ve sosyal hizmetler sunarak yerel toplumsal refahın sağlanması ve sosyal adaletin tesis edilmesinde önemli bir role sahiptir.

Bu kapsamda İzmir Büyükşehir Belediyesindeki ilgili Müdürlüklerle yapılan görüşmelerde bu süreçte taleplerin artış gösterdiğine ilişkin bilgiler verilmiştir. Covid-19 ile yaşanan kapanma döneminde yoksul kesimden zengin kesime kadar herkes evlere kapanmıştır. Metropol kentlerde nüfusun artmasıyla beraber konutların metrekarelerinin düşürülmesi veya balkonsuz konutların artış göstermesi özellikle yoksul ve orta sınıfın aleyhine bir durum yaratmıştır. Zira bu süreç aile içi şiddeti artırdığı gibi vatandaşların yakınlarını hastalıktan kaybetmesi veya aile bireylerinden birinin hastalığa yakalanması durumu hem hastayı hem de diğer aile üyelerinin psikolojisini olumsuz etkilemiştir. Bu durum belediyeye olan taleplerin artmasını kaçınılmaz kılmıştır. Yapılan görüşmelerde bilgi iletişim teknolojisinin etkin bir şekilde kullanıldığı ve dijitalleşme sürecinin başladığı ifade edilmiş ve birçok destek hattı kurulmuştur. Vatandaşlar bu destek hatlarından aynı veya nakdi ihtiyaçlarını talep edebildikleri gibi psikolojik destek de talep edebilmişlerdir. Aynı zamanda çevrimiçi ortamda sunulan sosyokültürel etkinlikler ve eğitimler de vatandaşların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını korumalarında yardımcı olmuşlardır. Ayrıca özellikle dezavantajlı kesim olmak üzere orta sınıfa yönelik de sosyoekonomik destekler sağlanmış, yerel kalkınmanın güçlendirilmesi ve sosyal adaletin tesis edilmesi adına sosyal hizmet ve projeler geliştirilmiştir.

Ancak bu süreçte birtakım zorluklarla da karşılaşmıştır. Bunlar başta personel yetersizliği olmak üzere dijital sürece geçiş sürecinde yaşanan aksaklıklar ve ulaşım aracı yetersizliğidir. Bu nedenle bilgi iletişim teknolojilerinin daha fazla kullanılarak tüm personele bu süreç hakkında eğitim verilmesi, uzman personel istihdamı sağlanması ve özellikle saha çalışmaları için ulaşım araç sayısının artırılması ileride yaşanabilecek bir kriz hali için önem arz etmektedir. Covid-19 pandemisi döneminde yaşanan İzmir Depremi, farklı nedenlere dayanan krizlerin aynı anda gerçekleşebildiğini göstermiştir. Bu nedenle bu sürecin ilerisi için bir rehber niteliği taşıması gerektiği aşikardır.

SONUÇ

1870’li yıllara kadar iktisadi alanda klasik liberalizmi benimseyen Batılı devletler, liberal devlet anlayışını savunmuşlardır. Bu kapsamda devletin piyasaya yapacağı her türlü müdahalenin bireylerin özgürlüğünü kısıtlayacağı düşüncesi döneme hâkim olmuştur. Klasik liberallere göre piyasa yalnızca kendiliğinden düzen ilkesi gereği sürdürülebilirliğini sağlayabilecektir. Kendiliğinden düzen ilkesi Nozick’e göre minimal devlet anlayışını çağrıştırmaktadır. Minimal devlet anlayışı, devletin piyasaya olduğu gibi topluma müdahalesini de sınırlandırmaktadır. Bu nedenle özgürlük kavramı, negatif özgürlükler çerçevesinde ele alınmaktadır. Ancak bu süreçte gelişen ekonomik büyüme ve teknoloji, Sanayi Devrimi’nin ikinci dalgasının başladığı 1870’li yıllardan sonra sanayi kentlerinin nüfusunun hızla artmasına neden olmuştur. Böylece kentlerde toplumsal sınıfların oluşması da kaçınılmaz olmuştur. Bu süreçte yoksulluk ve işsizliğin artış göstermesi toplumsal krizleri de beraberinde getirmiştir. Oluşturulan kapitalist düzenin devamlılığını sağlamak adına devletler toplumsal krizlere çözüm üretme sürecine girmiştir. Bu kapsamda İngiltere’de gelişmeye başlayan belediye sosyalizmi ve Almanya’da oluşturulan sosyal sigorta sistemi sosyal devlet anlayışının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sosyal devlet anlayışı kapsamında ve kapitalist düzenin sürdürülebilmesi adına yapılan ilk çalışma ise işçi ile işveren arasında yaşanan sorunlara yönelik olmuştur. Böylece toplumsal barış ve refah ortamının oluşturulması amaçlanmıştır.

20. yüzyılın başlarında yaşanan I. Dünya Savaşı, toplumda huzursuzluklara neden olurken 1929 Ekonomik Buhranı sonucunda ekonomik krizler de baş göstermiştir. Yaşanan toplumsal ve ekonomik krizlere klasik liberal anlayış çözüm getiremediğinden Keynesyen iktisadi anlayışa doğru bir yönelim gerçekleşmeye başlamıştır. Keynesyen iktisadi anlayış, devletin piyasaya müdahale etmesi ve kamu harcamalarını artırması, tam istihdamın sağlanması, dezavantajlı kesime gelir transferleri gerçekleştirilmesi gerektiğini savunarak sosyal devlet anlayışının gelişmesine de ön ayak olmuştur. Aynı zamanda bu dönemde komünizm söylemlerinin artış göstermesi nedeniyle ulus devletler de güç kazanmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası birçok ülkede sosyal demokratların iktidara gelmesi sosyal devlet anlayışının altın çağının yaşanmasını sağlamıştır. Sosyal devlet anlayışı ile ortaya çıkan sosyal politikalar, devlet müdahalelerinin her alanda görülmeye başlandığı bu süreçte artış göstermiş ve devletlerin sosyal güvenlik sistemlerinin kurulmasına öncülük etmiştir.

Bu dönemde güçlü merkezi yönetimler desteklenirken savaşın getirmiş olduğu yıkımın çözülmesi adına birçok uluslararası örgüt de kurulmuştur. Kurulan uluslararası örgütler, küreselleşmenin de eş zamanlı gelişmesine ortam hazırlamıştır. 1970’li yıllara gelindiğinde sosyal devlet anlayışı, yaşanan toplumsal ve ekonomik krizlere çözüm getirememeye başlamıştır. Bu nedenle devletler, uluslararası örgütlerin sunmuş olduğu çözüm önerilerini dikkate almaya başlamışlardır. Böylece ulus devletlerin güçlü olduğu bir dünya düzeninde gelişen uluslararası örgütler, ulus devletlerin politikalar üzerindeki yalın etkisinin aşınmasına yol açmıştır.

1980’li yıllardan sonra küreselleşmenin etkisini dünya genelinde hissettirmesiyle kapitalizmin sürdürülebilmesi adına iktisadi alanda neoliberalizm anlayış benimsenmeye başlanmıştır. Neoliberalizmin ilk aşamasında minimal devlet anlayışı çerçevesinde devletin müdahale alanlarının sınırlandırılması, kamu harcamalarının azaltılması, piyasanın kendi haline bırakılması gerektiği savunulmuştur. Ancak Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde krizlerin devam etmesi, uluslararası örgütleri yeni bir devlet anlayışı oluşturulması adına harekete geçirmiştir. Gerek uluslararası örgütlerin politika önerileri gerekse neoliberal anlayışın ikinci aşaması 1990’lı yıllardan sonra düzenleyici devlet anlayışını ortaya çıkarmıştır. Devletin gerekli olduğu görüşüne dayanan düzenleyici devlet anlayışı ile piyasanın istikrarının sağlanması ve karşılaşacağı risklere karşı piyasanın korunması hedeflenmiştir. Böylece minimal devlet anlayışından küçük ama güçlü devlet anlayışına geçilmiştir.

Batılı ülkelerde ortaya çıkışı 19. yüzyıla dayanan sosyal devlet anlayışı, Türkiye’de 1961 Anayasası ile ilk defa anayasal güvenceye kavuşturulmuştur. 1950’li yıllardan itibaren başlayan sanayileşme sürecinde Batılı ülkelerde olduğu gibi sosyal devlet anlayışı kapsamında yapılan ilk sosyal politikalar işçi ve işveren arasındaki sorunlara ilişkin gerçekleşmiştir. Bu dönemde sosyal devlet ilkesi gereği sosyal yardım ve hizmetler, sosyal sigorta ve sosyal güvenlik sistemi kurumsallaşma sürecine girmiştir. Ancak sosyal politikalar, ekonomik büyüme odaklı politikaların gerisinde kalarak kısa vadeli ve popülist politikalardan oluşmuştur. Bu nedenle 1970’li yıllarda yaşanan sosyoekonomik kriz derinden hissedilmiştir. Dünya konjonktürüne ayak uydurmak adına alınan 24 Ocak kararları ile serbest piyasa düzenine geçilmiş, ekonomi dışa açılmış ve özelleştirme süreci başlatılmıştır. Bu süreçte OECD, düzenleyici devlet anlayışını Dünya Bankası ise yönetim kavramını savunmaya başlamıştır. Küreselleşmenin etkin olmasıyla ve yerel demokrasi, yönetim, yerinden yönetim pratiklerinin artmasıyla yerelleşme süreci başlamış ve merkezi yönetimin politika üretme gücü yerel yönetimlere aktarılmaya başlanmıştır.

Gelişmiş Avrupa ülkelerinde köklü ve demokratik bir yerel yönetim yapısının bulunmasından dolayı sosyal belediyeçilik anlayışının geçmişi, sosyal devlet anlayışının ortaya çıkışına dayanmaktadır. Bu nedenle sivil toplum örgütleri ile özel sektörler sosyal politika üretme sürecine dahil edilmeye başlanmıştır. Ancak Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ara kurumların yeterince gelişememesi ve köklü bir demokratik yapının bulunmaması sebebiyle yerel yönetimler sosyal politika üreticisi konumuna getirilmiştir. Türkiye’de özellikle nüfusun yarısından fazlasını içerisinde bulunduran belediyelerin, sosyal politika üreticisi rolünü üstlenmeleri kaçınılmaz olmuştur. Türkiye’de ilk defa sosyal belediyeçilik anlayışına ışık tutan toplumcu belediyeçilik anlayışı, sosyal demokrat belediye başkanlarının öncülüğünde 1973-1977 yılları arasında benimsenmiştir. 1980’li yıllarda devletin izleyici role bürünmesi ve belediyelerin sunmuş oldukları hizmetleri piyasalaştırması nedeniyle toplumsal kriz baş göstermiştir. Henüz tam refah seviyesine ulaşılmadan etkisini kaybeden sosyal devlet anlayışı sonucunda sosyoekonomik kriz atlatılamamıştır. Her ne kadar belediyeler tarafından sunulan sosyal yardım ve hizmetler asli sosyal politikalar haline gelmiş olsa da yoksulluk ve işsizliğin zirve yaptığı bu dönemden çıkış 1990’lı yılların sonunu bulmuştur. 1990’lı yıllardan itibaren Refah Partisi öncülüğünde özellikle büyükşehir belediyelerinde kamu hizmetlerinin yanında sosyal hizmetlerin de sunulmaya başlanmasıyla sosyal belediyeçilik anlayışı tekrar gündeme gelmiştir.

Türkiye’de 1930 yılında ilk defa Belediye Kanunu çıkartılmıştır. Ancak toplumcu belediyeçilik anlayışına kadar belediyeye verilen sosyal görevler gerek kaynak yetersizliği gerekse ilgi eksikliği sebebiyle merkezi yönetim tarafından üstlenilmiştir. 1990’lı yıllardan itibaren vatandaşların taleplerinin çeşitlenerek artmasıyla sunulan hizmetlerin yelpazesi de genişlemeye başlamıştır. Ancak sunulmaya başlanan sosyal hizmetlerin hukuki alt yapısının bulunmaması, standart sosyal belediyeçilik uygulamalarının oluşmasına engel teşkil etmiştir. Bu sebeple 2000’li yıllardan itibaren klasik kamu yönetimi anlayışından yeni kamu yönetimi anlayışına geçiş süreci başlamış ve 2002 yılında AKP’nin tek başına iktidara gelmesiyle birçok alanda reform paketleri uygulamaya konulmuştur. Bu kapsamda yerel yönetimler adına da çalışmalar yapılmış ve çağına uygun bir şekilde yeni belediye ve büyükşehir belediyesi kanunu çıkartılmıştır. Böylece sosyal belediyeçilik anlayışının hukuki alt yapısı oluşturulmuştur. Ancak her ne kadar Avrupa ülkelerindeki gibi belediyelere sosyal nitelikli görevler verilmiş olsa da uygulamada birçok sorunla karşılaşmaktadır. Bu sorun alanları arasında kaynak, algı, personel, ölçek, standart uygulamalar, koordinasyon, katılımcılık, şeffaflık ile ilgili sorunlar sayılmaktadır. Doğrusu bu sorunlar, sosyal belediyelerin aksine belediyelerin temel sorun alanlarını oluşturmaktadır.

2000’li yıllarda da ekonomik büyümeye odaklanılarak özelleştirme ve piyasalaştırma süreci devam etmiştir. Bu süreçte sosyal devlet anlayışı geri planda kalmış ve sosyal belediyecilik anlayışı da gerek toplum gerekse idareciler tarafından “sosyal yardım ve hizmet sunan belediye” olarak dar kapsamda ele alınmıştır. Literatürde sosyal devlet anlayışının finansal sınırlarına geldiğine ve sosyal devlet anlayışının ilk çıktığı zamandan itibaren etkisini devam ettirdiğine yönelik tartışmalar bulunmaktadır. Ancak gerek Legatum Prosperity Index gerekse OECD Social Expenditure Database verileri, ülkelerin 1980’li yıllardan itibaren sosyal harcamalarını azaltsalar da artan ve çeşitlenen talepler karşısında sosyal harcamalarını sürdürdüklerine işaret etmektedir. Türkiye dahi 1980’li yıllarda %3 civarı olan harcamalarını günümüzde %12’lere kadar çıkarmıştır. Görüldüğü üzere ülkeler, toplumsal refahın sağlanabilmesi adına sosyal devlet anlayışından tam olarak vazgeçmemişlerdir. Bu çalışma, Covid-19 pandemisinin sosyal belediyecilik anlayışına olan etkisini incelediğinden Covid-19 pandemisi öncesi dönemdeki sosyal devlet anlayışı ve sosyal belediyecilik anlayışı tartışmalarına girilmemiştir. Bu kapsamda sosyal belediyecilik anlayışının tarihsellik sürecinin anlaşılması adına sosyal devlet anlayışının ortaya çıkışı ve sosyal devlet anlayışının hareket noktası olan sosyal politika kavramı teorik olarak ele alınarak çalışmanın sınırları belirlenmiştir.

2020 yılı itibariyle dünyada yayılım gösteren Covid-19 pandemisi, sosyal devlet anlayışının geri planda kaldığı, sosyal belediyelerin sosyal yardım ve sosyal hizmet ağırlıklı sosyal politika ürettiği bir dönemde ortaya çıkmıştır. Türkiye’de olduğu gibi dünya genelinde Covid-19 hastalığına karşı hazırlıksız yakalanılmıştır. Sağlık hizmetleri en temel kamu hizmetlerinden olsa da Covid-19 hastalığına karşı yetersiz kalmıştır. Sağlık hizmetlerinin yetersizliği beraberinde insani krizi getirmiş ve sağlık kriziyle başlayan süreç birçok alana sirayet etmiştir. Dezavantajlı kesime orta sınıfın dahil olmaya başlamasıyla vatandaşa en yakın olan belediyelerden hizmet talepleri çeşitlenerek artış göstermiştir. Taleplerin ve ihtiyaçların artması ve vaka sayıların her geçen gün artmaya devam etmesiyle dünya genelinde merkezi yönetimler kadar yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, gönüllü kuruluşlar tarafından Covid-19 pandemisi ile mücadele süreci başlamıştır. Merkezi yönetimlerin en temel görevini ise toplum sağlığının korunması oluşturmuştur. Bu kapsamda hükümetler tarafından yalnızca sağlık alanında önlem ve tedbirler alınmamış aynı zamanda ekonomik, idari, siyasi, kültürel, sosyal her alanda politikalar üretilmeye başlanmıştır. Böylece bu süreçte artan sosyal harcamalar çerçevesinde sosyal devlet anlayışı bir kez daha gün yüzüne çıkmıştır. Ulusal olduğu kadar yerel düzeyde de sosyal belediyeler başta toplumun bilgilendirilmesi ve toplum sağlığının korunması olmak üzere artan talep ve ihtiyaçlara çözüm üretmek adına sosyoekonomik, sosyokültürel, psikososyal, sosyal yardım ve sosyal hizmet alanlarında birçok

sosyal politika üretmişlerdir. Ancak Türkiye’de zaman zaman merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında politik ayrışmalar yaşanmıştır. Bu politik ayrışmalar sonucunda belediyelerin bağış kampanyaları engellenmiş ve bazı illere kayyımlar atanmıştır. Doğrusu kriz yönetimi sırasında kurulan iş birliği sürecin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine katkı sağlayacaktır. Zira bu süreçte yerel yönetimler ile iş birliği içerisinde çalışan merkezi yönetimler pandemi ile mücadele sürecinde başarı elde etmişlerdir.

Bu çerçevede çalışma kapsamında örnek olarak İzmir Büyükşehir Belediyesi seçilmiştir. Yapılan doküman analizinin yanında Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde hayata geçirilen sosyal belediyeçilik anlayışı çerçevesindeki hizmet ve projelerin tespit edilebilmesi adına İzmir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde yer alan bazı Müdürlüklerle görüşmeler de sağlanmıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından Türkiye’de ilk kez Kriz Belediyeçiliği uygulaması başlatılmış ve diğer belediyelere örnek teşkil etmiştir. Bu uygulama ile yayımlanan yönerge kapsamında Müdürlüklerin iş tanımlarında değişiklikler yaşanmıştır. Müdürlükler vatandaşların talepleri ve yayımlanan yönerge kapsamında hizmet ve projelerinin içeriklerini oluşturmuşlardır. Bu kapsamda vatandaşların çeşitlenen ve artan taleplerine yönelik birçok sosyal politika geliştirilmiştir.

Görüşmelerden elde edilen nitel veriler sonucunda Covid-19 pandemisi sürecinde Müdürlüklerin güçlü ve zayıf kaldığı noktalar tespit edilmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde yer alan tüm birimlerin koordinasyon halinde çalıştığı, hizmet yelpazelerini genişlettikleri, vatandaşların taleplerini doğrudan alabilmek adına iletişim ağı kurdukları, dijitalleşme sürecine tam anlamıyla geçildikten sonra hizmetlerin ve projelerin sürdürülebilirliğini sağladıkları, geri dönütlerin değerlendirilmesi sürecinde Kriz Belediyeçiliği uygulamasının etkin bir şekilde kullanıldığı saptanmış ve bu hususlar güçlü yönleri oluşturmuştur. Zayıf kalınan noktalar ise; sunulan hizmetler hakkında bazı belde sakinlerinin bilgi sahibi olmamaları, dijitalleşme sürecine geçiş aşamasında yaşanan teknik sorunlar, sürecin pandemi öncesi belirlenen mevcut bütçe ile idare edilmesi, personel ve ulaşım aracı eksikliği olarak tespit edilmiştir. Bu kapsamda vatandaş sosyal belediyeçilik anlayışı çerçevesinde sunulan hizmet ve projeler hakkında bilinçlendirme ve bilgilendirme çalışmalarının yapılması, bilgi iletişim teknolojilerinden yararlanılarak dijitalleşme süreci hakkında personelin eğitilmesi, salgın veya deprem gibi acil durumlar için uzman personel istihdam edilmesi ve yeterli bütçe ayrılması, özellikle saha çalışmalarında kullanılmak üzere araç tedarik edilmesi ileride yaşanabilecek bir krizin daha etkin çözümü için önem arz etmektedir.

Covid-19 pandemisinin sosyal belediyeçilik anlayışına etkisini incelemek adına literatürde halihazırda çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bu kapsamda bazı çalışmalar sosyal belediyeçilik anlayışının tekrardan önem kazandığına işaret ederken bazı çalışmalar dijitalleşme süreci ve personel sıkıntılarının var olan belediye sorunlarına yeni sorun alanları eklediğine ve sosyal belediyeçilik anlayışının Covid-19 pandemisi karşısında hazırlıksız yakalandığına odaklanmıştır. Aynı zamanda doğrudan sosyal belediyeçilik anlayışı ele alınmasa da Covid-19 pandemisi sürecinin merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasındaki ilişkiye, kentsel hizmetlere, sosyal yardımlara olan etkisini inceleyen yazarlar sosyal belediyeçilik anlayışına dolaylı olarak atıf yapmışlardır. Bu kapsamda uluslararası belediye ağlarının önemini ve bilgi iletişim teknolojilerinin etkin kullanımını ele alan yazarlar ise sosyal belediyeçilik anlayışının işlevini güçlendirmeyi amaçlamışlardır. Literatürdeki tartışma çerçevesinde görülmektedir ki Covid-19 pandemisi yalnızca sosyal belediyeleri değil gelişmiş ülkeler dahil tüm ülkeleri hazırlıksız yakaladığı gibi derinden de etkilemiştir. Bu nedenle krizi fırsata çevirerek sosyal belediyeçilik anlayışının geliştirilmesine ve sürdürülebilirliğine odaklanması, bu anlayışın ileride yaşanabilecek bir kriz hali için hazırlıklı hale gelmesine katkı sağlayacaktır. Zira Covid-19 pandemisi sosyal belediyeçilik anlayışında bir dönüm noktası olmuştur. Sosyal belediyeler, vatandaşlar tarafından talep edilen hizmetlere çözüm getirebilmek adına dezavantajlı kesim öncelikli olmak üzere tüm kent sakinleri için sosyoekonomik, psikososyal, sosyokültürel, sosyal yardım ve hizmet alanlarında birçok sosyal politika üreterek toplumsal refahın sağlanmasına katkı sağlamışlardır. Böylece sosyal belediyeçilik anlayışının, tanımına ve çağına uygun bir şekilde tekrar işlev kazandığı çıkarımına ulaşılmıştır.

Türkiye’de 1930 yılında çıkartılan Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, halk sağlığına ilişkin yapılan düzenlemelerin hukuki dayanağını oluşturmaktadır. Ancak, yürürlükte bulunan belediye kanunlarına, sosyal belediyeçilik ve yeni kamu yönetimi anlayışına uygun bir şekilde, ileride yaşanabilme ihtimali olan kriz anları için halk sağlığının korunması adına ek maddeler konulması isabetli olacaktır. Aynı zamanda her belediyenin ileride yaşanabilecek olası bir krizi yönetebilmek ve çözmek adına acil eylem planı hazırlaması zaruridir. Ayrıca hukuki alt yapısı oluşturulan sosyal belediyeçilik anlayışının temel sorun alanlarına ilişkin düzenlemeler yapılması da elzemdir. Bu kapsamda sosyal belediyelere; ek kaynak imkanları sunularak idari vesayetin azaltılması, belediye personellerinin ve başkanların sosyal belediyeçilik anlayışı kapsamında bilinçlendirilmesi, çağa uygun dijital katılım mekanizmalarının oluşturularak katılımcılığın artırılması ve yerel demokrasinin sağlanması, en temel sosyal uygulamaların her belediye için zorunlu kılınması ve yerel paydaşlar tarafından denetlenmesi, özellikle sosyal yardımlar konusunda koordinasyonun sağlanması ve sosyal doku çalışmalarının yapılması,

harcamaların vatandaşla şeffaf bir şekilde paylaşılması sağlanmalıdır. Yaşanılan sorunlar ancak bu şekilde çözüme kavuşturulabilecektir.

Belediye başkanlarının sosyal belediyecilik anlayışını bir üst seviye olarak görmeleri, bu anlayışın önündeki en temel engellerden bir tanesidir. Bu nedenle belediyelerin diğer yerel paydaşlarla iş birliği yapabilmeleri adına mekanizmalar oluşturulmalı, kardeş şehir ilişkileri geliştirilmeli, AB fonları ile projeler geliştirilerek teknolojik yatırımlar desteklenmeli, Avrupa Kentsel Şartı gibi ulusötesi belediye ağlarına katılım sağlanarak güncel projeler takip edilmelidir. Türkiye genelinde standart sosyal belediyecilik uygulamaları oluşturulabilmesi adına politik ayrışmalardan kaçınılmalıdır. Belediyeler tarafından da kısa vadeli ve popülist politikalar yerine orta ve uzun vadeli politikalar tercih edilerek ve sivil toplum örgütleri ile iş birliği içerisinde projeler üretilerek kaynak israfının önüne geçilmelidir. Ayrıca olası belediye başkanı değişikliği yaşanması halinde var olan başarılı projelerin uzun vadede geliştirilebilmesi ve sürdürülebilmesi sosyal belediyecilik anlayışının önemini korumasına katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak devletler, yaşanan toplumsal veya ekonomik kriz anlarından sonra devletin müdahale alanını ve biçimini değiştirerek dinamik yapısını korumaya devam etmektedir. Covid-19 pandemisi sosyal devlet ve sosyal belediyecilik anlayışının tekrar önem kazanmasına öncülük etmiştir. Yaşanılan krizin fırsata çevrilerek sosyal belediyecilik anlayışının güçlendirilmesi ve işlevselliğinin sürdürülebilmesi, toplum refahının ve sosyal düzenin sağlanabilmesi adına önem teşkil etmektedir. Sosyal belediyecilik anlayışı, önemini pandemi sonrasında da koruduğu takdirde sürdürülebilir ve yaşanabilir kentlerin oluşturulması adına uygulamalar yapılabilecek ve böyle olağanüstü bir duruma karşı hazırlıklı olunabilecektir. Bu kapsamda sosyal belediyecilik anlayışı, günümüz yerelleşme tartışmaları çerçevesinde temel politikalar arasında yer alabilecektir. Bu kapsamda tez çalışması olası yeni krizler karşısında, yerel yönetimler ve diğer tüm ilgili kişi ve kurumlar tarafından kaynak olarak kullanılabilir ve nihayetinde hem akademik hem de uygulamaya dönük çalışmalar için kaynak teşkil edebilecektir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Ş. (2013). “Türkiye’de Belediyecilik Anlayışının Dönüşümünü Küreselleşme Üzerinden Okumak”, *Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları*, (Der. Kamalak İ. ve Gül, H.). Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, ss. 99-124.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2010). *Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü: Türkiye’de Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü Araştırması*. Ankara.
- Akçakaya, M. (2003). “Fransa’da Yerel Yönetimler ve Halkın Karar Alma Sürecine Katılımı”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1): 153-174.
- Akgeyik, T. (2010). “Sosyal Güvenlikte Reform Eğilimleri: Geleneksel Sistemlerden Bireysel Emeklilik Programlarına Dönüşüm”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (51): 47-99.
- Akgül, O. (2016). “Sosyal Devletin Evrimi, Türkiye’de Sosyal Devlet Teoride mi? Pratikte mi?”, *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi-Bildiriler Kitabı I*, ss. 277-288.
- Aktan, C. C. (1995). *21. Yüzyıl İçin Yeni Bir Devlet Modeline Doğru Optimal Devlet, Kamu Ekonomisinin ve Yönetiminin Yeniden Yapılanması ve Küçültülmesine Yönelik Öneriler*. TÜSİAD Yayınları, İstanbul.
- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. (2002). “Gelir Dağılımında Adalet(sız)lık ve Gelir Eşit(sız)lığı: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri”, *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, C. C. Aktan (Ed.). Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara, ss. 19-38.
- Aktan, C. C. (2003). *Moderniteden Postmoderniteye Değişim*. Çizgi Kitabevi, Konya.
- Aktan, C. C. ve Özkıvrak, Ö. (2008). *Sosyal Refah Devleti*. Okutan Yayıncılık, İstanbul.
- Akyüz, F. (2008). “Sosyal Yardımdan Sosyal Sigortaya: Bismarckyan ve İngiltere Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Tarihsel Dönüşümü”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5): 58-70.
- Alp, S. (2009). “Refah Devleti Düşüncesinin Gelişimi ve Bir Liberal Alternatif Olarak Üçüncü Sektör”. *Maliye Dergisi*, (156): 265-279.

- Alper, Y. (2012). “Sosyal Güvenlik Reformu ve Finansmanla İlgili Beklentiler”. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 1(1): 7-47.
- Altan, Ö. Z. (2009). *Sosyal Politika Dersleri*. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1744, Eskişehir.
- Arpa, A. T. ve Kolçak, M. (2017). “Türkiye ve OECD Ülkelerinde Sosyal Güvenlik Harcamaları”. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3): 651-677.
- Aslan, S. (2009). “Küreselleşmenin Ulus Devletlere Etkisi”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (25): 289-296.
- Ataay, F. (2015). “Neoliberal Reformlar, Devletin Yeniden Yapılandırılması ve Kamu Hizmetlerinde Dönüşüm”. *Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (30): 20-39.
- Ateş, H. (2009). “Sosyal Belediyecilik”. *Çerçeve Ekonomi ve Düşünce Dergisi*, 17(49): 88-95.
- Atık, E. ve Genç, F. N. (2022). “Covid-19 Pandemi Sürecinde Büyükşehir Belediyelerinin Gerçekleştirdiği Çalışmalar”. *Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 5(1): 49-83.
- Aydın, U. (1999). *Sosyal Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Özel Sigortalar*. Doktora Tezi. T.C. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Aydın, M. K. ve Çakmak, E. E. (2018). “Sosyal Devletin Temelleri”. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2): 1-12.
- Aydın, K. ve Çatuk, C. (2019). “Sosyal Devletin Tarihi Süreci ile Bazı AB Ülkeleri ve Türkiye’nin Kıyaslanması”. *Social Sciences Studies Journal*, 5(30): 580-594.
- Aydınlı, İ. H. (2004). *Sosyo-Ekonomik Dönüşüm Sürecinde Belediyeler*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Aysan, M. F. (2020). *Geleceğin Türkiye’inde Sosyal Politikalar*. İlke Yayınları, İstanbul.
- Babaoğlu, A. ve Aydemir, Ö. F. (2022). “Covid-19 Sürecinde Siyasilerin Sosyal Medya Paylaşımları: İstanbul, Ankara ve İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlarının Instagram Hesaplarının Analizi”. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 8(62): 1462- 1474.

- Batal, S. (2010). “Almanya’da Yerel Yönetimler ve Türkiye’de Yerel Yönetim Yapısı ile Mukayeseli Değerlendirmesi”. *Mevzuat Dergisi*, 13(147): 1-19.
- Batal, S. (2015). “Türkiye’de Sosyal Devlet Kavramının Dönüşümü: Sosyal Belediyecilik”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(2): 221-245.
- Batuman, B. (2010). “Toplumcu Bir Belediyecilik Modeli: Yeni Belediyecilik Hareketi 1973-1977”. *Mülkiye Dergisi*, 34(226): 223-241.
- Bayartan, M. (2008). “Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler”. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 10(1): 157-175.
- Bayraktar, C. (2012). “Keynes ve Refah Devleti”. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2): 247-261.
- Bayraktar, B. (2013). *Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikaya Bakış Açısı Sosyal Belediyecilik (Nilüfer ve Yıldırım Belediyesi Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Bayraktar, S. U. ve Penpecioglu, M. (2013). “Yerel Liderlik, Toplumcu Belediyecilik ve Ali Dinçer: 1977-1980 Dönemi Ankara Belediyesi”, *Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları*, (Der. Kamalak İ. ve Gül, H.). Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, ss. 159-196.
- Bedir, E. (2014). *Sosyal Politika*. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2628, Eskişehir.
- Bedir, E. (2018). *Sosyal Politika*. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3317, Eskişehir.
- Beki, A. (2008). *Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Ümraniye Belediyesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Belek, İ. (2009). *Sağlığın Politik Ekonomisi, Sosyal Devletin Çöküşü*. Yazılama Yayınevi, İstanbul.
- Berkün, S. (2017). “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Anlayışı”. *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 9(2): 582-598.
- Biber, A. E. (2008). “Değişen Devlet Anlayışı, Müdahalecilik ve Piyasa Ekonomisi”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1): 59-69.
- Bilgiç, A. K. (2020). “Covid-19 İle Mücadele Sürecinde Yerel Yönetimlerin Genel Görünümü”. *İdealkent Dergisi*, 11(31): 2084-2112.

- Bilgili, M. Y. (2020). “Merkezi Yönetim, Yerel Yönetimler ve Koronavirüs (COVID-19) Salgını”. *Turkish Studies*, 15(6): 219-235.
- Bimay M. ve Kaypak, Ş. (2022). “Küresel Salgın (Covid-19) Süreci ve Yerel Yönetimlerin Hizmet Sunumunda Yapısal ve İşlevsel Değişimler”. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(23): 431-455.
- Boratav, K. (2003). *Türkiye İktisat Tarihi*. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Bulut, N. (2003). “Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu Mu?”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52(2): 173-197.
- Bulut, M. (2011). “Sosyal güvenlik Sistemlerinde Sosyal Yardım Yaklaşımı ve Türkiye’de Durum”. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 2(3): 57-64.
- Capano, G., Howlett, M., Jarvis, D. S. L., Ramesh, M. ve Goyal, N. (2020). “Mobilizing Policy (In) Capacity to Fight COVID-19: Understanding Variations in State Responses”, *Policy and Society*, 39(3): 285-308.
- Chen, S., Yang, J., Yang, W., Wang, C. ve Bärnighausen, T. (2020). COVID-19 Control in China During Mass Population Movements at New Year”. *Elsevier Public Health Emergency Collection*, 395: 764- 766.
- Conway, D. (2011). “Klasik Liberalizm”. (Çev. A. Yayla). *Liberal Düşünce*, 16 (64): 85-90.
- Çağdaş, T. (2011). “Türkiye’de Yerel Yönetimlerde İdari Özerklik”. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(1): 391-416.
- Çalışkan Akçetin, N. ve Akçetin E. (2015). “Liberalizmin Dönüşümü”. *HUMANITAS – Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2): 15-26.
- Çelikoğlu, İ. (1994). *Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Finansman Yöntemleri ve Türkiye Uygulaması*. DPT Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Çimen, H. (2021). “Dünyayı Sarsan Pandemi (Covid-19) Sürecinde Türkiye’de Sosyal Yardımların Önemini Yeniden Düşünmek”. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2): 15-38.
- Çöpoğlu, M. (2014). “Sosyal Belediyecilik ve Sorunları”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2): 223-247.

- Danışoğlu, E. (2002). “Sosyal Güvenlik Sisteminde Yenilenme İhtiyacı”. *Planlama Dergisi*, DPT Kuruluşunun 42. Yılı Özel Sayısı, 219-228.
- Dedeoğlu, S. (2009). “Eşitlik mi Ayrımcılık mı? Türkiye’de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı”. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2(21): 41-54.
- Demir, İ. (2006), *Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Fonksiyonları Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Demirbilek, Y., Pehlivantürk, G., Özgüler, Z. Ö. ve Alp Meşe, E. (2020). “Covid-19 Outbreak Control, Example of Ministry of Health of Turkey”. *Turkish Journal of Medical Sciences*, 50: 489-494.
- Dilik, S. (1980). “Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi*, 35(1): 73-84.
- Dilik, S. (1985). “Atatürk Döneminde Sosyal Politika”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 40(1): 93-102.
- Doğan, K. C. (2016). “Küreselleşme ve Neo-liberal Kuşaklar Çerçevesinde Devleti Konumlandırma Sorunsalı: Minimal Devlet’ten Düzenleyici Devlete”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43): 1795-1803.
- Durdu, Z. (2009). “Modern Devletin Dönüşümünde Bir Ara Dönem: Sosyal Refah Devleti”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22): 37-50.
- Düzenli, K. ve Bilgili, M. Y. (2022). “Toplumcu Belediyecilik Pratiklerinin Karşılaştırılması: Türkiye ve İsveç Örneği”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 31(1): 67-94.
- Edis Şahin, Y. (2013). “Sonuç Yerine: Yerelleşme ve Toplumcu Belediyecilik”, *Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları*, (Der. Kamalak İ. ve Gül, H.). Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, ss. 333-352.
- Ege, S. (2000). “Fabian Society ve İki Yenilikçi Yazar G. Bernard Shaw ve H. G. Wells, 1903-1908”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 40(3-4): 217-233.
- Ener, M. ve Demircan, E. (2006). “Küreselleşme Sürecinde Yeni Devlet Anlayışı ve Türkiye”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2): 197-218.

- Ergenç, S. (2009). “Sosyal Politikalarda ve Sosyal Hizmetlerde Değişim Süreci (Yeni Bir Model Önerisi)”. *Denetişim Dergisi*, (1): 35-41.
- Ersavaş Kavanoz, S. ve Erdem, N. (2023). “Ulus Ötesi Belediye Ağlarının Covid-19 ile Mücadeledeki Yeri”. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2): 276-293.
- Ersöz, H. Y. (2005). “5272 Sayılı Yasa Öncesinde Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimleri”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (50): 134-151.
- Ersöz, H. Y. (2006). “Sosyal Politika-Refah Devleti-Yerel Yönetimler İlişkisi”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, (Prof. Dr. Toker Dereli’ye Armağan Özel Sayısı), 55(1): 759-775.
- Ersöz, H. Y. (2009). “Sosyal Politikalarda Yerelleşme”. *Çerçeve Ekonomi ve Düşünce Dergisi*, 17(49): 80-87.
- Ersöz, H. Y. (2011). *Sosyal Politikada Yerelleşme*. İstanbul Ticaret Odası, İstanbul.
- Etiler, N. (2020). “Yerel Yönetimler ve Salgınlarla Mücadele”, Türk Tabipler Birliği Covid-19 Pandemisi 6. Ay Değerlendirme Raporu.
- Fofana, N. K., Latif, F., Sarfraz, S., Bilal, Bashir, M. F. ve Komal, B. (2020). Fear and Agony of The Pandemic Leading to Stress and Mental İllness: An Emerging Crisis in The Novel Coronavirus (COVID-19) Outbreak. *Psychiatry Research*, (291): 1-3.
- Gelekçi, C. (2011). “Küreselleşme ve Yerelleşme İlişkisi”. *Sosyoloji Konferansları*, (31): 263-277.
- Gemrik, S. ve Şataf, C. (2023). “Pandemi Sürecinde Sosyal Belediyecilik Faaliyetleri: Covid-19 Eylem Planı Hazırlayan Belediyeler Üzerinden Bir İnceleme”. *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi*, 7(1): 156-182.
- Genç, F. N. (2021). *Kriz Yönetimi, Covid-19 Pandemisi*. Nobel Yayınevi, Ankara.
- Gostin, L. O., Hodge, J. G. ve Wiley, G. J. (2020). “Presidential Powers and Responses to COVID-19”. *JAMA*, 323(16): 1547-1548.
- Gökbayrak, Ş. (2010). “Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Dönüşümü”. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, (2): 141-162.

- Gökbunar, R. ve Kovancılar, B. (1998). “Sosyal Refah Devleti ve Değişim”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3): 251-266.
- Göymen, K. (2004), “Yerel Kalkınma Önderi ve Paydaşı Olarak Belediyeler”, *Yerel Kalkınmada Belediyelerin Rolü*, Konferans Bildirileri, İstanbul Politikalar Merkezi, Sabancı Üniversitesi.
- Göze, A. (2007). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Gül, H. ve Memişoğlu, D. (2007). “Yapısal Değişim Sorunu Çerçevesinde Yönetimsel Reform”, *Kamu Yönetiminin Yapısal ve İşlevsel Sorunları*, (Der. Çukurçayır, A. M. ve Gökçe G.). Cizgi Kitabevi, Konya, ss. 57-112.
- Gül, H. ve Sallan Gül, S. (2007). “Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar”. *Amme İdaresi Dergisi*, 40(3): 1-30.
- Güleç, S. (2008). “1945-1980 yılları arasında Türkiye’de Refah Devleti”. *Yerel Siyaset Dergisi*, (13): 48-55.
- Güler, M. (2004). *Türkiye’de Toplumcu Belediyeciliğin Evrimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güler, M. (2013a). “Sosyal Demokrat Belediyelerin 1989-1994 Deneyimini Toplumcu Belediyecilik Üzerinden Değerlendirmek”. *Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları*, (Der. Kamalak İ. ve Gül, H.). Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, ss. 233-268.
- Güler, M. (2013b). “Toplumcu Belediyeciliğin Doğuş Koşulları Üzerine”, *Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları*, (Der. Kamalak İ. ve Gül, H.). Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, ss. 125-158.
- Güloğlu, T. (1999). *Yaşlı Nüfusun Sosyal Güvenliği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gümüş, A. T. (2010). “Sosyal Devlet Anlayışının Gelişimi ve Dönüşümü”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18(2): 117-158.
- Gümüş, İ. (2018). “Tarihsel Perspektife Refah Devleti: Doğuş, Yükseliş ve Yeniden Yapılanma Süreci”. *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 1(1): 33-66.

- Güngör, F. ve Özügürlü, M. (1997). *İngiliz Yoksul Yasaları: Paternalizm, Piyasa ya da Sosyal Devlet*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara.
- Güran, T. (2011). *İktisat Tarihi*. Der Yayınları, İstanbul.
- Hacımahmutoğlu, H. (2009). *Türkiye’de Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi*. DPT Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Henden Şolt, B. (2021). “Covid-19 Pandemisinde Kentlerde Yaşanan Değişimler ve Kentsel Hizmetler”. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(15): 39-47.
- Kalaycı, S. (2023). “Covid-19 Salgını Sürecinde Belediyelerde Sosyal Hizmet Uygulamaları”. *Kent Akademisi Dergisi*, 16(1): 355-375.
- Kalfa Ataay, C. (2016). “Hayek ve Friedman’ın Devlet anlayışı”. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 4(1): 129-151.
- Kamalak, İ. (2013). “Giriş: Sosyal Demokrasi ve Yerel Yönetimler – Gecikmiş Bir Adım”, *Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları*, (Der. Kamalak İ. ve Gül, H.). Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, ss. 15-26.
- Kamalak, İ., Gül, H. ve Beyazıt, E. (2013). “Sosyal Demokrat İlkelerin Yerel Düzeyde Uygulanması Üzerine Bir Deneme: Türkiye Örneği”, *Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları*, (Der. Kamalak İ. ve Gül, H.). Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, ss. 27-65.
- Kantarıcı, H. B. (2003). “Sosyal Devlet, Sosyal Güvenlik ve Türkiye’de Zorunlu Askerlik Hizmeti”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(10): 75-85.
- Kara, U. (2013). *Sosyal Devletin Yükselişi ve Düşüşü*. Karahan Kitabevi, Adana.
- Kara, E. (2020). “Kovid-19 Pandemisindeki Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Hizmet İşgücünün Hizmeti”. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1): 26-34.
- Karaca, C. ve Çam, Y. (2019). “Türkiye’de Sosyal Devlet Anlayışının Değerlendirilmesi”. *Maliye Dergisi*, (176): 72-97.
- Karadeniz, O. (2011). *Sosyal Güvenlik Sisteminin Sürdürülebilirliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. T.C. Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı, Taslak Raporu.

- Karagöz, S. (2020). “Türkiye’de Sosyal Devletin Sosyal Yardım Bağlamında Değerlendirilmesi”. *Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 146-169.
- Kaya, E. (2009). *Yoksullukla Mücadelede Avrupa’nın ve Türkiye’nin Sosyal Yardım Modeli*. Yayınlanmamış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kavruk, H. ve Yaylı, H. (2008). “2004 Belediye Reform Çalışmalarında İdari Vesayete İlişkin Düzenlemelerin Değerlendirilmesi ve Bir Araştırma”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(3): 1-32.
- Keleş, S. (2008). *Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kesgin, B. (2008). *Yoksulluğa Yerel Müdahale “Sosyal Belediyecilik” Karşılaştırmasında Eminönü ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kesgin, B. (2012). “Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerinden ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyecilik”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (26): 169-180.
- Koç, N. (2014). *Sosyal Belediyecilik Hizmetleri ve Finansmanı: Ege Belediyeler Birliği Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Koçak, H. (2009). “Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Yerel Demokrasi ve Kentsel Yaşam”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (10): 133-142.
- Koçak, S. Y. ve Ekşi, A. (2010). “Katılımcılık ve Demokrasi Perspektifinden Türkiye’de Yerel Yönetimler”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21): 295-307.
- Koray, M. (2005). *Sosyal Politika*. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Koray, M. (2007). “Sosyal Politikanın Anlamı ve İşlevini Tartışmak...”. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 4(15): 19-56.

- Köse, H. (2010). *Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Üzerine Bir Karşılaştırma: Maltepe ve Kadıköy ilçe Belediyeleri Örnekleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kupferschmidh, K. ve Cohen, J. (2020). “Can China’s COVID-19 Strategy Work Elsewhere”. *Science*, 367(6482): 1061-1062.
- Kurşun, A. ve Rakıcı, C. (2016). “Sosyal Refah Devletinin Tarihi Süreci ve Günümüz Bazı Refah Devletlerinin Değerlendirilmesi”. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 2(2): 135-156.
- Kurt, H. (2013). “Yerel Yönetim Reformları Işığında Yerel Yönetimlerin Hareket Alanları: Toplumcu Belediyecilik Mümkün Mü”, *Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları*, (Der. Kamalak İ. ve Gül, H.). Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, ss. 269-294.
- Kuruhalil, İ., Özyazıcı, A. ve Hosseinnezhad, F. (2021). “Türkiye’de covid-19 Pandemisi Döneminde Sosyal Hizmet”. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 5(1): 1-18.
- Laçinel Gürlevik, S. (2020). “Koronavirüsler ve Yeni Koronavirüs SARS-CoV-2”. *Journal of Pedatric Infection*, 14(1): 46-48.
- Lin, Q., Zhao, S., Gao, D., Lou, Y., Yang, S., Musa, S. S., Wang, M. H., Cai, Y., Wang, W., Yang, L. ve He, D. (2020). “A Conceptual Model for The Coronavirus Diesase 2019 (COVID-19) Outbreak in Wuhan, China with Individual Reaction and Governmental Action”. *International Journal of Infectious Diseases*, 93: 211-216.
- Lippi, G. ve Plebani, M. (2020). “The Novel Coronavirüs (2019-nCoV) Outbreak: Think The Unthinkable and be Prepared to Face The Challenge”. *Diagnosis*, 7(2): 79-81.
- Macit, M. H. (2019). “Görünmez El: Robert Nozick ve Minimal Devlet”. *Liberteryenizm ve Anarko-Kapitalizm*, (Der. Aktan C. C. ve Taner A.). SOBİAD Hukuk ve İktisat Araştırmaları Yayınları, ss. 91-102.
- Marangoz, Ş. (2001). *Refah Devleti, Gelişimi, Oluşumu, Modelleri ve Güncel Değişimler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Moreno, L. (2003). “Europeanisation, Mesogovernments and Safety Nets”. *European Journal of Political Research*, 42(2): 271-285.

- Oh, J., Lee, J. K., Schwarz, D., Ratcliffle, H. L., Markuns, J. F. ve Hirschhorn, L. R. (2020). “National Responses to COVID-19 in The Republic of Korea and Lessons Learned for Other Conutries”. *Health System and Reform*, 6(1): 1-10.
- Oktay, T. (2008). “Belediye Kurumunun Tarihsel Gelişimi”, *Türkiye’de Yerel Yönetimler*, R. Boğazlayan ve Y. Demirkaya (Ed.). Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, ss.119-156.
- Öner, Ş. ve Çam, B. (2021). “Covid-19 Sürecinde Yükselen Sosyal Belediyecilik: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 19(Özel Sayı): 137-163.
- Önez Çetin, Z. (2021). “Ülke Örnekleri Üzerinden Covid-19 Sürecinde Yerel Yönetim Uygulamaları ve Önlemleri”. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 2(1): 55-80.
- Ören, K. (2011). *Sosyal Politika*. Pelikan Yayıncılık, Ankara.
- Öz, S. C. ve Alp, Y. S. (2009). “Türkiye’de Kentsel Yoksullukla Mücadele Sosyal Belediyeciliğin Rolü”. *Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu*, ss.22-23.
- Özaydın, M. M. (2008). “Küresel Etkilerle Şekillenen Sosyal Politika Anlayışı Ekseninde Sosyal Politikaların Geleceğini Tartışmak”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1): 163-180.
- Özbek, N. (2002). “Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Sosyal Devlet”. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 92(Bahar): 7-33.
- Özdemir, S. (2004). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. İstanbul Ticaret Odası, İstanbul.
- Özden, K. (2010). “Almanya’da Kentleşme Politikaları: Tarihsel Süreç ve Güncel Politikalar”. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 6(23): 100-114.
- Öztürk, N. (2006). “Ekonomide Devletin Değişen Rolü”. *Amme İdaresi Dergisi*, 39(1): 17-38.
- Öztürk, H. ve Gül, H. (2012). “Sosyal Belediyecilik Sosyal Devlete ve Sosyal Haklara Bir Alternatif mi?”. *IV. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu*, ss. 377-392.
- Parıldar, H. (2020). “Tarihte Bulaşıcı Hastalık Salgınları”. *Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi*, 30(Ek Sayı): 19-26.

- Peker, D. ve Köseoğlu, İ. (2021). “Koronavirüs (Covid-19) Salgınında Krizle Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü: Beş Büyükşehir Belediyesinde Bir Analiz”. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi*, 8(18): 87-102.
- Pektaş, E. K. (2010). “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar”. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5(1): 4-22.
- Sallan Gül, G. (2004). *Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa!* Etik Yayınları, İstanbul.
- Sallan Gül, G. (2013). “Sosyal Devlet ya da Refah Devleti Nedir?”, *Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları*, (Der. Kamalak İ. ve Gül, H.). Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, ss. 65-97.
- Sarıpek, D. B. (2017). “Hak Temelli Sosyal Politikadan Hayırseverlik Temelli Sosyal Politikaya Geçişte Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü”. *İnsan&İnsan Dergisi*, 4(11): 81-99.
- Savcı Yörük, E. (2021). “Sosyal Devlet Anlayışı ve Türkiye’deki Gelişimi”. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Fakültesi Dergisi*, 6(11): 166-179.
- Seçkiner Bingöl, E. (2015). *Yerel Yoksulluk Yönetimi: İngiltere Örneği ve Sosyal Belediyecilik Bağlamında Türkiye’de Büyükşehir Belediyeleri Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Serter, N. (1994). *Devlet Görevlerindeki Gelişmelerin Sonucu Olarak Sosyal Devlet*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Seyidoğlu, H. (1999). *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*. Güzem Can Yayınları, İstanbul.
- Seyyar, A. (2008a). “Yerel Siyasetin Gelişiminde Sosyal Politikaların Önemi”. *Yerel Siyaset Dergisi*, (25): 30-44.
- Seyyar, A. (2008b). *Sosyal Siyaset Terimleri*. Sakarya Yayıncılık, Sakarya.
- Sezer, Ö. ve Önder, Ö. (2012). “Sosyal Belediyecilik Bağlamında Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılımın İncelenmesi”. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(20. Yıl Özel Sayı): 255-279.
- Sezik, M. (2016). “Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin Gelişimi ve Sorun Alanları”. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2): 171-186.

- Sohrabi, C., Alsafi, Z., O’Neil, N., Khan, M., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Iosifidis, C. ve Agha, R. (2020). “World Health Organization Declares Global Emergency: A Review of The 2019 Novel Coronavirus (COVID-19). *International Journal of Surgery*, 76(2020): 71-76.
- Sözer, A.N. (1997). *Sosyal Devlet Uygulamaları*. Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti Yayınları, İzmir.
- Stoecklin, S. B., Rolland, P., Silue, Y., Mailes, A., Campase, C., Simondon, A., Mechain, M., Meurice, L., Nguyen, M., Bassi, C., Yamani, E. Behillil, S., Ismael, S., Nguyen, D., Malvy, D., Lescure, F. X., Georges, S., Lazarus, C., Tabai, A., Stempfelet, M., Enouf, V., Coignard, B. ve Bruhl, D. L. (2020). “First Cases of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) in France: Surveillance, Investigations and Control Measures”. *Euro Surveillance*, 25(6): 1-7.
- Sunal, O. (2011). “Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Bir Değerlendirme”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 66(3): 285-305.
- Sülkü, S., Coşar, K. ve Tokatlıoğlu, Y. (2021). “Covid-19 Süreci: Türkiye Deneyimi”. *Sosyoekonomi Dergisi*, 29(49): 345-372.
- Şahinoğlu, İ. (2014). *Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Anlayışı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şataf, C. ve Mermer, B. (2017). “Avrupa’da Sosyal Belediyecilik Anlayışı ve Türkiye”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 8(17): 13-33.
- Şen, S., Tabar, Ç. ve Tokatlıoğlu, M. (2018). “Küresel Krizde Devlet Müdahalesi ve Maliye Politikası”. *İş ve Hayat*, 4(8): 9-26.
- Şener, O. (2010). *Kamu Ekonomisi*. Beta Basım Yayın, İstanbul.
- Şengül, H. T. (2001). *Kentsel Çelişki ve Siyaset*. Demokrasi Kitaplığı, İstanbul.
- Şengün, E. ve Akman, Ç. (2020). *Türkiye’de Sosyal Belediyecilik*. Nobel Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Şenkal, A. ve Sarıpek, D. B. (2007). “Avrupa Birliği’nin Karşılaştırılmalı Refah Modelleri ve Sosyal Politikada Devletin Değişen Rolü”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (14): 146-175.

- Şenkal, A. ve Doğan, M. (2012). “Sosyal Politika ve Sosyal Haklar; Vatandaşlık Haklarının Yeniden Kavramsallaştırılması Arayışı”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17): 63-80.
- Şenocak, H. (2009). “Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç Işığında Değerlendirilmesi”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (56): 409-468.
- Şişman, Y. (2017). “Türkiye’de Sosyal Politikanın Dünü, Bugünü: Hayırseverliğin Kurumsallaşması mı? Gelişim mi?”. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2): 1-22.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2017). *Türkiye’nin Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi*. The World Bank, Ankara.
- Talas, C. (1992). *Türkiye’nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Talas, C. (1999). *Ekonomik Sistemler*. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Taşçı, F. (2009). “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”. *Kamu-İş Dergisi*, 10(4): 177-205.
- Tekeli, İ. ve Ortaylı, İ. (1978). *Türkiye’de Belediyeciliğin Evrimi*. Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Temiz, H. E. (2012). “Sosyal Politika Bağlamında Küresel Yönetişim”. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 6(13): 201-217.
- Thakur, S., Valerie, C. ve Balazs, H. (2003). *Sweden’s Welfare State Can The Bumblebee Keep Flying?* International Monetary Fund, Washington.
- Tokol, A. (2011). “Sosyal Politika”, *Türkiye’de Sosyal Politika*, A. Tokol ve Y. Alper (Ed.). Dora Yayınları, Bursa, ss. 26-33.
- Toprak, D. ve Şataf, C. (2009). “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı”. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 1(1): 11-24.
- Topuz, S. (2009). “Türkiye’de Sosyal Devlet Harcamalarının Genel Eğilimi: 2001-2009 Yılları Arasında Yapılan Eğitim, Sağlık ve Sosyal Koruma Harcamaları”. *Alternatif Politika Dergisi*, 1(1): 115-136.
- Turan, A. ve Hamza Çelikyay, H. (2020). “Türkiye’de Kovid-19 ile Mücadele: Politikalar ve Aktörler”. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(1): 1-25.
- Türkoğlu, İ. (2013). “Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik” *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3): 275-305.

- TÜSPE Rapor. (2020/2). *COVID-19 Pandemi Yönetiminde Türkiye Örneği: Sağlık Politikası Uygulamaları ve Stratejileri*. TÜSPE Yayınları, Ankara.
- Urhan, G. ve Arslankoç, S. (2021). "Covid-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği". *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2(69): 945-980.
- Uslu, H. (2011). *Sosyal Politika Açısından Belediyeler ve Sosyal Belediyecilik*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ünlü, U. (2016). "Sosyal Belediyecilik Anlayışının E-Belediyecilik Uygulamalarına Entegre Edilmesi". *Sayıştay Dergisi*, (102): 63-89.
- Wang, C., Horby, P. W., Hayden, F. G. ve Gao, G. F. (2020). "A Novel Coronavirus Outbreak of Global Health Concern". *The Lancet*, 395 (February 15): 470-473.
- Wu, Y. C., Chen, C. S. ve Chan, Y. J. (2020). "The Outbreak of COVID-19: An Overview". *Journal of Chinese Medical Association*, (83): 217-220.
- Wu, Z. ve McGoogan, J. M. (2020). "Characteristics of and Important Lessons from The Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Outbreak in China". *JAMA*, 323: 1239-1242.
- Yamaç, M. (2014). "İngiltere’de Yerel Yönetimler". *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (4): 1-22.
- Yasa, B. D. (2017). "İktisat Düşüncesinde Devlet Müdahaleciliği Kuramının Evrimi". *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2): 281-298.
- Yaşa, A. G. (2018). "Liberal Bir Perspektiften Sosyal Refah Devleti". *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 2(2): 146-164.
- Yay, S. (2014). "Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet". *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 3(9): 147-162.
- Yıldırım, S. (2013). *Türkiye’de Toplumcu Belediyecilik 1973-1980*. Çankaya Belediyesi Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, H. ve Acar, A. (2021). "Sosyal Devlet Olabilmenin Anahtarı: Sosyal Politikalar Geliştirebilmek". *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(37): 4738-4759.

- Yılmaztürk, A. ve Güler, T. (2017). “Sosyal Devlet Anlayışının Yerel Karşılığı: Sosyal Belediyecilik ve Temel Sorunları”. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(1): 1-23.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2012). “Türkiye’de Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi”. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 23(2): 145-158.
- Zafır, C. Z. (2009). “Neoliberalizmin Minimal Devlet Yaklaşımına Bir Eleştiri”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(2): 65-82.
- Zengin, E., Şahin, A. ve Özcan, S. (2012). “Türkiye’de Sosyal Yardım Uygulamaları”. *Yönetim ve Ekonomi Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2): 133-142.
- Zorlu, K. ve Kırmızıoğlu, H. (2018). “Adam Smith’in Devlet Anlayışı Üzerine Kuramsal Bir İnceleme”. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 11(22): 77-99.
- 1982 Anayasası. (1982). T.C. Resmî Gazete, 17863(Mükerrer), 09.11.1982. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> (Erişim Tarihi: 18.09.2023).
- Badur, A. K. (2021). COVID-19 ve Kentler 1: Yönetim Açmazı. <https://sarkac.org/2021/12/covid-19-ve-kentler-i-yonetim-acmazi/> (Erişim Tarihi: 25.11.2023).
- Bayraktar, U. (2020). Pandemide ve Sonrasında Yerel Yönetimler İçin Politika Önerileri. <https://istanpol.org/post-pandemide-ve-sonrasinda-yerel-yonetimler-i-cin-politika-nerileri> (Erişim Tarihi: 12.11.2023).
- Belediye Kanunu (2005). T.C. Resmî Gazete, 25874, 13.07.2005. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf> (Erişim Tarihi: 01.10.2023).
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004). T.C. Resmî Gazete, 25531, 23.07.2004. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 01.10.2023).
- CIF. (2009). “Uluslararası Dostluk Konseyi (CIF) İsveç Mesleki ve Kültürel Değişim Programı Raporu”. <https://docplayer.biz.tr/3858194-Uluslararası-dostluk-konseyi-cif-isvec-mesleki-ve-kulturel-degisim-programi-raporu-17-nisan-18-mayis-2009-gulcan-urhan.html> (Erişim Tarihi: 05.10.2023).

EUROCITIES. (2020). “Bologna-Everyone Will Ride A Bike”. <https://covidnews.eurocities.eu/2020/07/14/bologna-everyone-will-ride-a-bike/> (Erişim Tarihi: 12.11.2023).

İçişleri Bakanlığı. (2020a). “Şehir Giriş/Çıkış Tedbirleri ve Yaş Sınırlaması” <https://www.icisleri.gov.tr/sehir-giriscikis-tebirleri-ve-yas-sinirlamasi> (Erişim Tarihi: 20.11.2023).

İçişleri Bakanlığı. (2020b). “Yardım Toplama Hususuna İlişkin Kamuoyu Bilgilendirmesi”. <https://www.icisleri.gov.tr/yardim-toplanmasi-hususuna-iliskin-kamuoyu-bilgilendirmesi> (Erişim Tarihi: 25.11.2023).

İzmir Valiliği. <http://www.izmir.gov.tr/sehrimiz> (Erişim Tarihi: 25.12.2023).

İzmir Büyükşehir Belediyesi. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Projeler/4> (Erişim Tarihi: 25.12.2023).

İzmir Büyükşehir Belediyesi. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Projeler/cocuk-belediyesi/2660/4> (Erişim Tarihi: 25.12.2023).

İzmir Büyükşehir Belediyesi, Bizizmir. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Projeler/4> (Erişim Tarihi: 25.12.2023).

İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2020). “Covid-19 Dirençlilik Eylem Planı”. https://www.izmir.bel.tr/CKYuklenen/Covid19DirenclilikEylemPlani_TR.pdf (Erişim Tarihi: 25.12.2023).

Jönsson, I., Anne, M., Daune, R., Sophie, O. ve Magnus, R. (2009). “Becoming Dependent: How is Elder Care Implemented in France and Sweden”. https://shs.hal.science/halshs-00449790/PDF/Montreal_August_2009._Becoming_Depdendent._How_is_eldercare_implemented_in_France_and_Sweden.pdf (Erişim Tarihi: 05.10.2023).

Kap, D. (2020). Yerel Yönetimlerin Pandemiyle Mücadelesi (1) “İYKM Eşgüdüm ve Koordinasyon Sağlıyor”. <https://www.sivilsayfalar.org/2020/04/20/yerel-yonetimlerin-pandemiyle-mucadelesi-1-iykm-esgudum-ve-koordinasyon-sagliyor/> (Erişim Tarihi: 12.11.2023).

Local Government Association. (2021). “COVID-19: Good Council Practice”. <https://www.local.gov.uk/our-support/coronavirus-council-information-and-support/covid-19-good-council-practice> (Erişim Tarihi: 12.11.2023).

Moon, J. M. (2020). “Figthing COVID-19 with Agility, Transparency and Participation: Wicked Policy Problems and New Governance Challenges”, Public Administration Review. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/puar.13214> (Erişim Tarihi: 01.11.2023).

Muhasebat ve Mali Kontrol Genel M¼d¼rl¼ğ¼. (2022). *Genel Y¼netim B¼tçe İstatistikleri*. <https://muhasibat.hmb.gov.tr/merkezi-yonetim-butce-istatistikleri> (Erişim Tarihi: 13.08.2023).

My Paris. (2020). “2,000 Protective visors for city officials”. <https://www.paris.fr/> (Erişim Tarihi: 12.11.2023).

OECD. (2020). “Cities Policy Responses.” <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/cities-policy-responses-fd1053ff/> (Erişim Tarihi: 12.11.2023).

OECD Social Expenditure Database (SOCX). (2022). <https://www.oecd.org/social/expenditure.htm> (Erişim Tarihi: 13.08.2023).

¼kmen, M. (2008). “Bir İnsan Hakkı Olarak Yerel Haklar ve Avrupa Kentsel şartı”, <https://www.mustafaokmen.org/images/stories/YAYINLAR/YEREL-YONETIMLER/yerel-siyaest.pdf> (Erişim Tarihi: 01.10.2023).

¼zkal Sayan, İ. (2008). *Sosyal G¼venlik Sistemi Kamu Personel Y¼netimi*. Ankara ¼niversitesi Siyasal Bilgiler Fak¼ltesi. <https://www.slideserve.com/oya/sosyal-g-venliksistemi> (Erişim Tarihi: 11.08.2023).

Sağlık Bakanlığı. (2020a). “Covid-19 (SARS-CoV-2 Enfeksiyonu) Genel Bilgiler, Epidemiyoloji ve Tanı”. <https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/39551/0/covid-19rehberigenelbilgilerepidemiyolojivetanipdf.pdf> (Erişim Tarihi: 01.11.2023).

Sağlık Bakanlığı. (2020b). “Koronavir¼s alacağımız tedbirlerden g¼çlü değildir”. <https://www.saglik.gov.tr/TR,64383/koronavirus-alacagimiz-tedbirlerden-guclu-degildir.html#:~:text=Koronavir%C3%BCs%2C%20al%C4%B1nacak%20tedbirlerden%20da ha%20g%C3%BC%C3%A7l%C3%BC,toplumu%20tehdit%20edemeyece%C4%9Fini%20belirtmek%20istiyorum.%E2%80%9D> (Erişim Tarihi: 15.11.2023).

Sağlık Bakanlığı. (2020c). *Covid-19 Bilgilendirme Platformu*. <https://covid19.saglik.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 20.11.2023).

Sağlık Bakanlığı. (2021). “En Çok Aşılama Yapan ¼lkeler Arasındayız”. [En Çok Aşılama Yapan ¼lkeler Arasındayız \(saglik.gov.tr\)](https://www.saglik.gov.tr/) (Erişim Tarihi: 20.11.2023).

Sağlık Bakanlığı. (2022). *Covid-19 Bilgilendirme Platformu*. <https://covid19.saglik.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 20.11.2023).

Schulz, B. H. (2000). *Küreselleşme, Birleşme ve Alman Refah Devleti*. (Çev. Kaya, R.). Haksöz Dergisi, (112). (Orijinal Yayın Tarihi: 2000). <https://www.haksozhaber.net/okul/kuresellesme-birlesme-ve-alman-refah-devleti-2772yy.htm> (Erişim Tarihi: 20.06.2023).

Severgnini, B. (2020), “How Italy Coped, and Will Keep Coping”, The NewYork Times. <https://www.nytimes.com/2020/05/04/opinion/italy-coronavirus.html> (Erişim Tarihi: 01.11.2023).

Sosyal Hizmetler Kanunu. (1983). T.C. Resmî Gazete, 18059, 27.05.1983. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTer_tip=5 (Erişim Tarihi: 11.09.2023).

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2021). “Sosyal Koruma Kalkanı”. <https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-sosyal-koruma-kalkani-kapsaminda-yaptigimiz-yardimlarin-tutari-45-5-milyar-liraya-yaklasti/> (Erişim Tarihi: 20.11.2023).

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). *2022 Yılı Faaliyet Raporu*. https://www.aile.gov.tr/media/142243/ashb_faaliyet_raporu_22092023.pdf (Erişim Tarihi: 11.09.2023).

Terrain, S. L. (2020). “COVID-19: Community Support Measures By Düsseldorf”. <https://observatoirevivrensemble.org/covid-19-community-support-measures-by-dusseldorf> (Erişim Tarihi: 12.11.2023).

The Legatum Prosperity Index. (2023). <https://www.prosperity.com/rankings> (Erişim Tarihi: 13.08.2023).

Tokyay, M. (2020). “Türkiye Covid-19’la mücadelede nasıl sonuç aldı, protokoller ve ilaçlar Avrupa’dan farklı mı?”, Euronews. <https://tr.euronews.com/2020/05/05/turkiye-covid-19-la-mucadelede-nas-l-sonuc-ald-protokoller-ve-ilac-lar-avrupa-dan-farkl-m> (Erişim Tarihi: 20.11.2023).

TÜİK. (2019). *Sosyal Koruma İstatistikleri*. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=SosyalKoruma-Istatistikleri-201933668#:~:text=Sosyal%20korumaya%20542%20milyar%202,TL\)%20sosyal%20koruma%20yard%C4%B1mlar%C4%B1%20olu%C5%9Fturdu](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=SosyalKoruma-Istatistikleri-201933668#:~:text=Sosyal%20korumaya%20542%20milyar%202,TL)%20sosyal%20koruma%20yard%C4%B1mlar%C4%B1%20olu%C5%9Fturdu) (Erişim Tarihi: 15.08.2023).

TÜİK. (2020). *Sosyal Koruma İstatistikleri*.

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=SosyalKoruma-Istatistikleri-2020-37193#:~:text=Sosyal%20koruma%20harcamas%C4%B1%202020%20y%C4%B1%C4%B1nda,emekli%20Fya%C5%9Fl%C4%B1lara%20yap%C4%B1lan%20harcamalar%20oldu>

(Erişim Tarihi: 15.08.2023).

TÜİK. (2020). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*.

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2020-37210#:~:text=%C4%B0l%20ve%20il%C3%A7e%20merkezlerinde%20ya%C5%9Fayanlar%C4%B1n,den%20%257'ye%20d%C3%BC%C5%9Ft%C3%BC>

(Erişim Tarihi:

10.11.2023).

TÜİK. (2021). *Sosyal Koruma İstatistikleri*.

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=SosyalKoruma-Istatistikleri-2021-45744#:~:text=Sosyal%20koruma%20harcamas%C4%B1%202021%20y%C4%B1%C4%B1nda,ile%20sosyal%20koruma%20yard%C4%B1mlar%C4%B1%20olu%C5%9Fturdu>

(Erişim Tarihi: 15.08.2023).

TÜİK. (2022). *Sosyal Koruma İstatistikleri*.

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=SosyalKoruma-Istatistikleri-202249675#:~:text=Sosyal%20koruma%20harcamas%C4%B1%202022%20y%C4%B1%C4%B1nda,ile%20sosyal%20koruma%20yard%C4%B1mlar%C4%B1%20olu%C5%9Fturdu>

(Erişim Tarihi: 15.08.2023).

TÜİK. (2022). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*.

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=49685> (Erişim Tarihi: 20.09.2023).

TÜİK. (2022). *İstatistiklerle Çocuk*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674>

(Erişim Tarihi: 10.10.2023).

TÜİK. (2022). *İstatistiklerle Gençlik*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2022-49670>

(Erişim Tarihi: 10.10.2023).

Türk Tabipleri Birliği. (2020). “Covid-19 Pandemisi İki Aylık Değerlendirme Raporu”.

<https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor.pdf> (Erişim Tarihi: 01.11.2023).

Türk Toraks Derneği. (2020). COVID-19 Tanı ve Tedavisinde Kanıta Dayalı Öneriler ve Türk

Toraks Derneği COVID-19 Görev Grubu Görüş Raporu, Ankara.

<https://www.toraks.org.tr/site/community/library/x6DtZsITFGaDbq3K> (Erişim Tarihi: 25.11.2023).

Türkiye Psikyatri Derneği. (2020). “Koronavirüs hastalığı salgını sırasında ruh sağlığı ve stresle baş etme”. <https://psikiyatri.org.tr/2147/koronavirus-hastaligi-salgini-sirasinda-ruh-sagligi-ve-stresle-bas-etme#:~:text=%C3%96nceden%20ruh%20sa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20sorular%C4%B1%20olan,ve%20yak%C4%B1nlar%C4%B1n%C4%B1z%C4%B1n%20iyile%C5%9Fmesine%20yard%C4%B1mc%C4%B1%20olacakt%C4%B1r> (Erişim Tarihi: 12.11.2023).

Uçaktürk, T., Uçaktürk, A. ve Özkan, M. (2011). “Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Bağlamında Sosyal Belediyecilik: Biga Belediyesi Örneği”, <https://docplayer.biz.tr/1722709-Yerel-yonetgmlerde-sosyal-sorumluluk-baglaminda-sosyal-beledgyecglgk-bgga-beledgyesg-ornegg.html> (Erişim Tarihi: 15.09.2023).

United Nations. (2020a). “COVID-19 and Human Rights: We Are All in This Together”. <https://unsdg.un.org/resources/covid-19-and-human-rights-we-are-all-together> (Erişim Tarihi: 01.11.2023).

United Nations. (2020b). “Policy Brief: COVID-19 in an Urban World”, July 2020. <https://unsdg.un.org/resources/policy-brief-covid-19-urban-world> (Erişim Tarihi: 10.11.2023).

United Nations. (2020c). “UN-Habitat COVID-19 Response Plan”, April 2020. UN-Habitat For A Better Urban Future. https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/04/final_un-habitat_covid-19_response_plan.pdf (Erişim Tarihi: 10.11.2023).

United Nations. (2020d). “Healthy Pandemic Resilient Cities: Shelter COVID-19 Support 2020”. https://preparecenter.org/wpcontent/uploads/2020/10/healthy_pandemic_resilient_cities_report_-_shelter_program_003-20200730.pdf (Erişim Tarihi: 12.11.2023).

UNCDF. (2020). “COVID-19 Emergency Response-Local Government Finance, Guidance Not for Immediate Action”. <https://www.uncdf.org/article/5477/guidance-note-covid19-local-governments> (Erişim Tarihi: 12.11.2023).

United Nations Development Programme. (2020). “Covid-19 UNDP’nin Bütünleşik Yanıtı”. <https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/covid-19-undpnin-butunlesik-yaniti> (Erişim Tarihi: 01.11.2023).

VGN International. (2020). “Briefing And Preliminary Policy Recommendations on the Role of Local Government in the International COVID-19 Crisis Response”, VGN International April 28, 2020. <https://www.vng-international.nl/sites/default/files/Paper%20impact%20covid19%20local%20government.pdf>

(Erişim Tarihi: 10.11.2023).

World Bank Group. (2020). “COVID-19 Safeguarding Lives and Livelihoods-A Checklist Guide for Local Governments”. World Bank Group, Urban, Disaster Risk Management, Resilience &Land. <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/363481590685415404-0200022020/original/Covid19ChecklistGuideforLocalGovernmentsEAPCases19Mayfinal.pdf>

(Erişim Tarihi: 09.11.2023).

World Health Organization. (2020a). “Novel Coronavirüs (2019nCoV) Situation Report-1”. <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200121-sitrep-1-2019-ncov.pdf> (Erişim Tarihi: 01.11.2023).

World Health Organization. (2020b). “Surveillance Strategies for COVID-19 Human Infection”. <https://www.who.int/publications/m/item/update-29-surveillance-strategies-for-covid-19-human-infection> (Erişim Tarihi: 01.11.2023).

World Health Organization. (2020c). “Covid-19 Hastalığında Maske Kullanımına İlişkin Öneriler”. <https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/WHO-maske.pdf> (Erişim Tarihi: 01.11.2023).

EKLER

EK1

GÖRÜŞME SORULARI VE CEVAPLARI

1) Covid-19 pandemisi öncesi sosyal belediyecilik kapsamında ne tür hizmet/projeleriniz vardı?

K1: Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü bütçesi ile Müdürlüğümüze bağlı insan hakları konusunda ihlale uğrayan ve risk altında olan kadınlara, hukuksal ve psikolojik destek vermek, toplumda var olan kurum ve hizmetlere kolayca ulaşmalarını ve meslek edinmelerini sağlamak, kadın hakları konusunda bilgilendirmek ve farkındalık yaratmak, sosyal ve kentsel yaşama işlevsel katılımlarını sağlamak amacıyla hizmet verilmekte olan Kadın Danışma Merkezi ve 7/24 şiddete maruz kalan kadınlara ve var ise çocuklarına belirlenen süre boyunca barınma hizmeti başta olmak üzere psikolojik, hukuksal ve sosyal destek hizmetleri oluşturan Kadın Sığınmaevi hizmet vermektedir.

K2: Müdürlüğümüz bünyesinde bulunan 3-5 yaş arası çocuklara yönelik oluşturulan oyunevi tarzındaki Masal Evleri'nde gelir durumu düşük, anne veya babasından birini kaybetmiş veyahut parçalanmış ailelerdeki çocuklara ve Meslek Fabrikası Şube Müdürlüğü'nde istihdama katılan kadınların çocuklarına yönelik hizmetlerde bulunmaktadır. Çocuk Faaliyet Merkezleri'nde ise 6-14 yaş arasındaki tüm çocuklara eğitsel, sanatsal ve sportif hizmetler verilmektedir. Genelde çocuklara yönelik eğitsel, sanatsal, danışmanlık, sportif hizmetlerde bulunuluyor olsa da bu süreçte çocukların aileleri ile iş birliği içerisinde de hareket ediyoruz. Aynı zamanda çocukların eğitim sürecini sekteye uğratmadan müze, hayvanat bahçesi gezileri gibi faaliyetlerde gerçekleştiriyoruz.

K3: Eğitim hizmetlerimiz kapsamında üç eğitim merkezimiz bulunmaktadır. Bunlar; Konak Engelli Hizmet Merkezi, Buca Engelli Hizmet Merkezi ve İnciraltı Engelli Hizmet Merkezi'dir. Bu eğitim merkezlerinde sanattan spora, spordan bireysel eğitimlere kadar çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Bu hizmetlerden yararlanmak için tek şart, bireyin engelli sağlık kurulu raporu olmasıdır. Vatandaşlar eğitim merkezlerimizden talep ederek faydalanabilmektedir. Süreç; talep, başvuru, başvurunun değerlendirilmesi ve değerlendirmeye göre hizmet sunulması şeklinde gerçekleşmektedir. Değerlendirme süreci ise meslek elemanlarından oluşan bir değerlendirme kurulu tarafından yürütülmektedir. Engelli bireyin ihtiyacına göre ve güçlü

yanlarını öne çıkartmak adına eğitim hizmetleri sunulmaktadır. Olumlu değerlendirme sonucunda engelli bireyin ikamet ettiği konuma en yakın eğitim merkezine kaydı yapılmaktadır. Bu eğitim merkezlerimiz içerisinde psikologlarımız tarafından kaygı bozukluğu ve stresle baş etmeye, kabul-inkâr aşamalarına yönelik psikososyal eğitimler de verilmektedir. Farkındalık hizmetlerimiz kapsamında kentte engeli bulunmayanlarla çalışarak engellilik alanındaki tüm sorumlulukları paylaşmak üzere kurulan iki farklı merkezimiz bulunmaktadır. Bunlar Limontepe ve Örnekköy’de biri şehrin güneyinde biri de kuzeyinde olmak üzere açılmıştır. Bu merkezlerdeki simülasyon odalarında vatandaşlar farklı engel gruplarını deneyimleyebilmektedirler. Örneğin; karanlık odada göz bandı takılarak o engel grubunun deneyimlenmesi sağlanmaktadır. Farkındalık eğitimlerinde engelli vatandaşlarla doğrudan temas eden ESHOT şoförleri ile şehrin tasarımını yapan mimar ve mühendislere öncelik verilmektedir. Bu şekilde bir şeyleri temelden değiştirebilmeyi hedefliyoruz. İlk temas edenden genele doğru verilen eğitimlerimiz ilkökul 4.sınıfa kadar verilmektedir. Bu eğitimlerin ilkökoldan itibaren verilmesini sağlamamızdaki amaç ise akran zorbalığının önüne geçmektir ve bu alanda başarılarımız da mevcuttur. Limontepe’de bulunan Ebeveyn Eğitim Merkezi’nde ise uzmanlarımız küçük yaş engel grupları ile çalışarak cinsel eğitim ağırlıklı olmak üzere farklı eğitim modülleri uygulayarak bir çocuğun erken tanı alma sürecine destek olmaktadır. Böylece hem çocuklara yönelik hem de bakım verenlerine yönelik eğitimler sağlanmaktadır. Aynı zamanda erişilebilirlik çalışmalarımız da bulunmaktadır. Kentteki kamuya açık alanlarda fiziksel erişilebilirliği sağlamak adına talep veya şikâyet halinde çalışmalar yapılmaktadır. Erişilebilirlik ekibimiz ve Koordinasyon Kurulumuz bulunmakta olup bu kurul da engelli bireyler yer almaktadır. Sahaya çıkılarak talebe veya şikâyete yönelik olarak değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu kapsamda kırmızı bayrak olarak adlandırılan bir nevi teşvik politikamız da bulunmaktadır. Fiziksel erişilebilirlik şartları taşıyan AVM gibi ortak kullanım alanlarına internet sitelerinde kullanabilmeleri adına kırmızı bayrak verilerek bu tür alanların standartlarını ve tercih edilebilirlik düzeylerini artırmalarına yardımcı olmaktayız. Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığına bağlı olan tüm hizmet merkezlerinin erişilebilirlik haritası çıkartılmıştır. Kent Rehberi olarak adlandırılan bu proje sayesinde engelli vatandaşlar süreci takip edebilmektedirler. Aynı zamanda Bizİzmir gibi İzmir Büyükşehir Belediyesi’ne ait internet sitelerinde dijital erişilebilirliği sağlamak adına da çalışmalar yürütmekteyiz. Sunduğumuz hizmet alanlarımızın dışında örneğin üç ortaklı geliştirilen Tekerlekli Sandalye Tamir ve Bakım Atölyesi projesi ile anne ve babası sağır olan engellikten birincil etkilenen çocuklara yönelik CODA projemiz de bulunmaktadır. Ancak Müdürlüğümüz genel olarak proje odaklı değil hizmet odaklı çalışmaktadır.

K4: Sosyal hizmetler adı altında yapılan tüm yardımlar aslında birer projedir. En büyük projelerimizden biri Süz Kuzusu projesidir. Çok uzun yıllardır devam eden bu projede, ekonomik fark gözetmeksizin tüm İzmir’de 1-5 yaş arası çocuğu bulunan hanelere kooperatiflerden satın alınarak ücretsiz süt dağıtılmaktadır. Böylece hem ihtiyacı olan üreticiden satın alınarak yerel kalkınma sağlanmakta hem de ihtiyacı olan çok çocuklu yoksul ailelere doğrudan sosyal yardımlar sunulmaktadır. Bu projenin asıl amacı ise süt içmenin her çocuğun hakkı olduğunu ortaya koymaktır. Bir diğer hizmet alanımızı talep halinde hanelere, özel veya kamu kurum ve kuruluşlarına incelemeye gidildikten sonra afetzede olduklarının tespiti halinde maddi ve manevi yardımlar sağlamaktır. Örneğin bir yangın halinde itfaiye ekipleri yangının derecesini belirledikten sonra biz bu derecelendirmeye göre aynı veya nakdi yardımlar yapmaktayız. Müdürlüğümüzce buzdolabı, çamaşır makinası, soba gibi en temel ev eşyaları ile bez, mama, odun gibi temel malzemeler ihtiyacı olan vatandaşın talebi halinde ivedi bir şekilde tedarik edilmeye çalışılmaktadır. Covid-19 pandemisi öncesi aslında yoksul ile orta sınıfı çok rahat ayırt edebilmekteydik. Dezavantajlı kesim; yoksul, işsiz, engelli, yaşlı kesimlerden oluşmaktaydı. Bu dönemde genel anlamda bayram parası ve gıda kolisi yardımları yoğunlukta idi. Hane bazında yapılan genel incelemelerde; sigorta kaydı, mal varlığı, gelir durumu gibi kriterler puanlandırılmaktadır. Daha sonra bir değerlendirme raporunda olumlu sonuç olan vatandaşlara hem bayram parası hem de gıda kolisi yardımı yapılmaktadır.

2)Covid-19 pandemisi döneminde, sosyal belediyecilik kapsamında yapılan projeler/hizmetler önceki döneme göre nasıl bir değişim izledi?

K1: Gerek yıl içinde Dünya’da ve Türkiye’de yaşanan Covid-19 pandemisi, gerek Belediyemiz bünyesinde oluşturulan yeni Müdürlüklerin görev tanımı, gerekse de toplumsal cinsiyet eşitliği anaakımlaştırma ve kadına yönelik şiddet ile mücadele yönünde Belediyemizin ivme kazanmasıyla Müdürlüğümüzün olağan hizmet akışında değişiklikler yaşanmıştır. Hizmetlerden bir kısmı yerine getirilemezken 2020 yılı Müdürlüğümüz stratejik planlamalarında yer almayan iş ve hizmetler eklenmiştir. Müdürlüğümüzce Geçici Barınma Evi’nden sadece şiddete maruz kalan kadın ve beraberindeki çocuklar değil aynı zamanda sağlık problemi yaşayan ve kalacak yeri olmayan kadın ve beraberindeki çocukların yararlanması sağlanmıştır. Bunun yanı sıra sevgievleri ile sürece dair iş birliği sağlanmıştır. Kadın Danışma Merkezimizin Kadına Destek Hattı 7/24 gelen çağrılarını yanıtlamıştır. Pandemi ile mücadele kapsamında kadına yönelik şiddetle mücadele eden kurumların numaraları afiş haline getirilerek kentin muhtelif yerlerine asılmıştır (Belediyemiz bünyesinde Psikolojik Destek Hattı oluşturulmuştur. Hat: 9595). Geçici Barınma Evi’nden 13 kadın – 5 çocuk, 30

Mart – 27 Mayıs tarihleri arasında Psikolojik Destek Hattından 1.110 kişi ve Kadın Destek Hattından 300 kadın hizmet almıştır.

K2: Pandemi sürecinde iki farklı müdürlük olarak çalışıyorduk. İlki Aile ve Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğü diğeri ise Çocuk Belediyesi Şube Müdürlüğü idi. Daha sonra ilerleyen süreçte Aile ve Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğü, Çocuk Belediyesi Şube Müdürlüğü ile birleşti. Covid-19 pandemisi ile geçilen dijitalleşme sürecinde dönemin en belirleyici projesi, Aile ve Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğü tarafından yürütülen ‘Pandemi Destek’ adlı bir anket çalışması oldu. Müdürlüğümüz bünyesinde hizmet verdiğimiz çocuk ve ailelerine yönelik başlatılan bu anket çalışması sonucunda 1391 haneye ulaşıldı. Bu anket çalışması ile bu ailelerin, pandemi döneminden ne ölçüde etkilendiklerini tespit etmeyi ve anket sonucuna yönelik destekleyici çalışmalar yürütmeyi hedefledik. Bu anket kapsamında; Hanede 65 yaş üzeri yaşlı birey var mı? Çocuklar uzaktan eğitim sürecine katılabiliyor mu? İnternet erişimi var mı? Çocuklar gün içerisinde nasıl vakit geçiriyor? Aile içi iletişim bu süreçte etkilendi mi? Çocukların Covid-19 hastalığı hakkında merak ettiği konular var mı? Hanede gelir kaybı var mı? Gıda ve hijyen malzemelerine erişim sıkıntısı var mı? Aynı veya nakdi destek alıyorlar mı? Covid-19 hastalığına yakalanan birey var mı? tarzında sorular ve son olarak da vatandaşların farklı taleplerinin olup olmadığına yönelik açık uçlu bir soru sorulmuştur. Elde edilen veriler sonucunda hanelerin maddi veya manevi ihtiyaçları, Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı’na bildirilmiştir. Müdürlüğümüz daha çok çocukların gün içerisinde nasıl vakit geçirdiklerine yoğunlaşmış ve bu kapsamda uzaktan eğitim çalışmaları başlatmıştır. Zoom aracılığı ile çocukların evde bulabilecekleri materyaller üzerinden veya farklı bir konu üzerinden öğretmenlerimiz tarafından atölyeler oluşturulmuştur. Ayrıca yetişkinlere yönelik eğitim seminer çalışmaları da yapılmıştır. Çocukların Covid-19 pandemisi hakkında merak ettikleri konulara yönelik ise içerikler üretilmiş ve bu içerikler sosyal medya hesaplarında paylaşılmıştır. Covid-19 pandemisi sırasında yaşanan 30 Ekim 2020 İzmir Depremi ile yapılan çalışmalar her iki tarafa da yayıldı. Kurulan çadır kentlerde çocuklar, uzaktan eğitim sürecine de katılmak da zorluk yaşadı. Bu yüzden çadır kentlerin belirli noktalarına EBA erişim noktaları ve çocuk oyun alanları kurduk. Aynı zamanda çocuklara hijyen kitleri ve 1100 adet tablet dağıtımını yapıldı. Genel olarak bu süreç boyunca sunulan hizmetler online olarak gerçekleştirildi. Çocuk Belediyesi Şube Müdürlüğü tarafından çevrimiçi ortamda yürütülen ‘Tunç Amcaya Mektuplar’ projesi kapsamında başta İzmir’den 216 mektup olmak üzere diğer illerden de çocuklar hayallerini veya ihtiyaçlarını içeren mektupları gönderdiler. Gelen mektuplar incelendikten sonra tablet, kırtasiye malzemesi, giyim eşyası, skolyoz hastası bir çocuğun hastane işlemleri, laptop, çalışma masası, ofis sandalyesi, spor ayakkabı, baza, yatak, top, sırt çantası, ıhlamur

fidanı, maske, kaykay, dezenfektan, test kitabı gibi hayaller ve ihtiyaçlar tespit edilmiş ve bu veriler, Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı ile paylaşılmıştır. Böylece dijitalleşme sürecinde de hizmetleri/projeleri başarıyla yürütülebildik.

K3: Covid-19 pandemisi döneminde ihtiyaç dahilinde bir Engelli Hizmet Merkezi'ni de Örnekköy'de açtık. Covid-19 pandemisinden en çok etkilenen gruplardan biri engelliler oldu. Bilgiye erişim noktasında sağırılar süreci takip etme noktasında bazı engellerle karşılaştı. Örneğin; virüs kelimesi bir sağır için çok soyut bir kavram olarak kaldı. Çünkü sağırılar için 2000 kelimelik bir havuz bulunduğundan soyut bir kavramı somut bir kavramla anlatmanız gerekiyor. Bu kapsamda virüs kelimesi kötü bir hastalık olarak tanımlanıyor ancak sağır içeriğini bilemiyor. Aynı zamanda bir sağır ile iletişime geçerken eğer işaret dili bilmiyorsanız dudak okuyarak iletişim kurulabildiğinden Meslek Fabrikası Şube Müdürlüğü ile iş birliği içerisinde şeffaf maske üretimi gerçekleştirdik. Eğitimin sekteye uğraması sonucunda oluşan olumsuz durum bir engelli için daha zor bir durum teşkil etmektedir. Çünkü engelli eğitiminde süreklilik esastır. Özel eğitim normal şartlarda engelli bireylerle fiziksel temas ile gerçekleştirilmesi gereken bir süreçken Covid-19 pandemisi ile özel eğitim süreci dijital ortama taşınmış ve başarıya ulaşılmıştır. Örneğin; 23 Nisan kutlamasını Zoom üzerinden online olarak Türkiye'deki tüm engelli çocukları kapsayacak şekilde yüksek bir katılımı gerçekleştirdik. Müdürlüğümüzün Covid-19 pandemisi öncesi dijital erişilebilirlik çalışmaları bulunduğundan sürece daha hızlı bir şekilde uyum sağlayabildik. Bu süreçte aynı zamanda Müdürlüğümüz bünyesinde hizmet alan engelli vatandaşlara yönelik hukuki ve psikososyal destek çalışmalarımız da oldu. Özellikle otizmli veya down sendromlu çocukların bakım verenlerine yönelik destek sağlandı ve bu engelli grupların belli bir saat aralığında bakım verenleri eşliğinde sokağa çıkmaları sağlandı. Çünkü bir engelli için rutin de çok önemlidir. Aynı zamanda bu ailelere yönelik maddi veya manevi ihtiyaçların verilerini Sosyal Yardımlar Şube Müdürlüğü ile paylaşarak süreci iş birliği içerisinde yürüttük. Covid-19 pandemisi sürecinde yaşanan İzmir Depremi'nde ise ilk akut ihtiyaçlar karşılandıktan sonra medikal ve barınma ihtiyaçları karşılanmaya başlandı. Ancak bu süreçte engelli bireylerin ihtiyaçları da çeşitlendi. Örneğin; otistik bir çocuğun oje talebi bir kişinin barınma talebiyle eş değer olduğu görüldü. Çünkü o, onun öncelikli ihtiyacıydı. Aynı zamanda bu dönemde Suriyeli mültecilerin artış göstermesiyle engelli mülteci çocuklar da sürece dahil oldu. Bu kapsamda bu engelli çocukların dil çevirilerinin yapılması konusu da mülteci engelli çocuk hizmet protokolü ile çözüldü.

K4: Covid-19 pandemisi ile dezavantajlı kesime özellikle özel ve küçük esnafın içerisinde bulunduğu orta sınıf da dahil olmaya başladı. Yaklaşık 5000 esnaf bu süreçte kepenk kapattı.

Bu nedenle Covid-19 pandemisi öncesi yapılan belirli ailelere belirli yardımlar süreci pandemi ile oldukça değişti. Pandeminin ilk zamanlarında gece gündüz demeden vatandaşlara hizmet sunmaya devam ettik. Bu süreçte inceleme süreci de askıya alındı. Talep eden herkese gıda ve hijyen kolisi yardımı yapıldı. Müdürlüğümüz bünyesinde çalışan personellerin bir kısmı santralden gelen yardım taleplerini almaktaydı. Örneğin; bu süreçte yaşlı bir çiftin market alışverişine dahi yardım edildi. Aynı zamanda bu süreçte Müdürlüğümüz personelleri haricinde sosyal yardım ve hizmetlerin sunulması aşamasında gönüllü vatandaşlar da sürece dahil oldular. Çünkü Müdürlüğümüz genel anlamda İzmir'deki 30 ilçeden de sorumlu olduğundan haliyle personel sıkıntısı yaşamaktaydık. Kontrollü sokağa çıkma uygulamalarının yapıldığı sırada biz de sahada görev aldık. Belirli noktalarda başta maske ve eldiven olmak üzere gıda ve hijyen kolisi dağıtımları yaptık. Covid-19 pandemisinin ekonomiye olan etkisi sonucunda İzmir genelinde 1472 esnafa sosyal yardım sağlandı. Müdürlük bünyesinde bulunan sosyal yardımlar kapsamında en çok gıda yardımı yapılmıştır. Pandemi başında 3 gıda kolisi verirken bu sayı belediyenin ihale alımını arttığından ilerleyen zamanlarda 13 gıda kolisine kadar yükseldi. Örneğin; Buca ilçesinde 59.782, Konak ilçesinde 107.355, Karabağlar ilçesinde 85.827 haneye gıda yardımı yapıldı. Yaptığımız yardımlar, sayısal verilere vurulduğunda pandemi süreci boyunca sürekli bir artış göstermiştir. Diğer bir hizmet alanımız olan giyim yardımı kapsamında Üçyol'da bir mağaza kurduk. Bir ailenin bayram parasından yararlanma hakkı kazanması o ailenin doğrudan giyim yardımları gibi tüm aynı yardımlardan da yararlanmasını sağladı. Müdürlüğümüzün bir başka hizmetini yoksul mahallelerdeki 12 dayanışma noktası oluşturmaktadır. Bu dayanışma noktalarında günlük sıcak yemek dağıtımı yapıldığı gibi aynı zamanda bu noktalarda vatandaşın talepleri de doğrudan alınabilmektedir. Aynı zamanda İzmir'in çevre ilçeleri olan 14 ilçede de yerel hizmet birimleri bulunmakta olup bu birimler vatandaş ile İzmir Büyükşehir Belediyesi arasında bir aracı görevindedir. Örneğin; Kiraz'ın bir köyünde oturan bir vatandaşın Kiraz'daki yerel hizmet birimine yapacağı başvuru doğrudan Büyükşehir Belediyesi'ne yönlendirilmektedir. Ayrıca günümüzde iletişim ve teknolojinin gelişmesi nedeniyle artık talepler anlık olarak Hemşeri İletişim Merkezi'nden de alınabilmektedir. Bu kapsamda alınan talepler içerisinde kira yardımı taleplerinde artış görüldüğünden gerekli incelemeler yapıldıktan sonra inisiyatif kullanılarak bir miktar maddi yardım bütçesi çıkartılmıştır. Aynı şekilde bu süreçte Müdürlüğümüzce başta üniversite öğrencileri olmak üzere vatandaşların nakliye masraflarına da destek olundu. Pandemi sürecinde başlatılan bir hizmet alanı ise ailesi İzmir'de ikamet eden devlet üniversitesi öğrencilerine eğitim desteği hizmeti oldu. İzmir Depremi'nde de Müdürlüğümüz tarafından saha çalışmalarında oldukça yoğun çalışıldı. Kurulan çadır kentlerde vatandaşların doğrudan

talepleri alındı. Diğer belediyelerden gelen aynı veya nakdi yardımları, ekonomik fark gözetmeksizin ihtiyacı olan vatandaşlara ulaştırılmasını sağladık. Ancak genel anlamda yapılan bu sosyal yardımlar ne yazık ki vatandaşa sadece kısa süreli bir destek sağladığından kalıcı bir çözüm olamamaktadır.

3)Covid-19 pandemisi ile vatandaşın hizmet talebi ne ölçüde arttı?

K1: Barınma talebinde, psikolojik ve hukuki danışmanlık hizmetlerinde artış görülmüştür.

K2: Yapılan ‘Pandemi Destek’ adlı anket sonucunda elde edilen verilere göre başta gıda desteği olmak üzere sırasıyla eğitim desteği, psikososyal destek, serbest zaman aktivitesi, tıbbi destek ve Covid-19 hakkında bilgi edinme taleplerinde artışlar görüldü.

K3: Covid-19 pandemisi ile gelir kaybı yaşayan vatandaşların da dezavantajlı kesime dahil olmasıyla bu vatandaşların bakmış oldukları engelli bireyler için de hizmet talepleri artış gösterdi. Hatta bu süreçte hiçbir hizmetimizden haberi olmayan kesimin varlığıyla da karşılaşıldı.

K4: Covid-19 pandemisi öncesi günde belki 10 talep geliyorsa bu sayı Covid-19 pandemisi ile 10 kat artarak 100’leri buldu. Talepler arttığı gibi ihtiyaçlar ve yardım talep eden kesim de çeşitlendi. Ancak örnek vermek gerekirse ne yazık ki acil servis gibi çalıştığımızdan vatandaşa serum takıp göndermek gibi kısa süreli destek sağlayabildik.

4)Covid-19 pandemisi dönemi yürütülen projelerin/hizmetlerin finansmanı ne şekilde sağlandı?

K1: Pandemi sürecinin ön görülebilmesi nedeniyle mevcut bütçelerle süreç ilerletilmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyemizce; mali sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla gerekli finansal önlemlerin alınması, gerekli olmayan yatırımların ertelenerek tasarruf tedbirlerinin hayata geçirilmesi ve kaynakların yeni koronavirüs pandemisiyle ilgili süreçte kullanılmasının sağlanması planlanmıştır.

K2: İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin mevcut kaynakları ile finanse edildi.

K3: İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin bütçe görüşmeleri yıl sonunda belirlendiğinden haliyle öngörülemeyen Covid-19 pandemisi sırasında mevcut kaynaklar kullanıldı. Şeffaf belediyecilik kapsamında her yılın İzmir Büyükşehir Belediyesi bütçeleri faaliyet raporu adıyla yayınlanmaktadır. Böylece kalem kalem ne harcama yapıldığını ve faaliyetlerin içeriğini detaylı bir şekilde görebilirsiniz.

K4: Şeffaf belediyecilik anlayışı kapsamında Müdürlüğümüzün yapmış olduğu harcamalara İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin faaliyet raporlarından ulaşabilirsiniz.

5)Covid-19 pandemisi dönemindeki hizmetlerin/projelerin içeriği nasıl belirlendi ve kim/kimler tarafından yürütüldü?

K1: Sürecin hızlı ve ani gelişmesi nedeni ile üst yönetim ile yapılan görüşmeler sonucunda çalışmalar başlatılmış ve Müdürlüğümüz personelleri ile süreç ilerletilmiştir.

K2: Yürütülen hizmet/projelerin içeriği 'Pandemi Destek' adlı anket sonucunda elde edilen veriler kapsamında belirlendi. Verilerin elde edilmesinde Müdürlüğümüzün personelleri öncü olurken elde edilen veriler kapsamında ortaya çıkan maddi veya manevi ihtiyaçların hanelere ulaştırılmasında Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı ile koordinasyon halinde çalışarak hizmetleri ve projeleri yürüttük. Ben, sosyolog olarak görev yapıyorum. Pandemi sürecinde Aile ve Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğünde aktif olarak görev yaptığım için 'Pandemi Destek' adlı anketin sorularının hazırlanmasında, elde edilen verilerin analizi ve raporlamasında, İzmir Depremi nedeniyle oluşturulan çadır kentlerde EBA erişim noktalarının kurulması ve oyun alanlarında yürütülecek olan aktivitelerin belirlenmesi sürecinde aktif olarak görev aldım. Aynı zamanda Müdürlüğümüz bünyesinde kurulan iletişim makinesi adlı iletişim aracında Zoom üzerinden hangi atölyelerin ne zaman yapılacağına yönelik katılımcıları bilgilendirme sürecinde ve Çocuk Faaliyet Merkezleri'nde de görev aldım.

K3: Tüm dünyayı saran ve aniden gelişen pandemi nedeniyle elimizde bir eylem planı yoktu. O nedenle mevcut şartlarda üst yönetimlerle koordinasyon halinde ve ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak Müdürlüğümüzün personelleri ile hizmetlerimizin içeriğini oluşturmaya ve yürütmeye devam ettik.

K4: Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde artan ve çeşitlenen taleplere göre hizmet alanlarımızın içeriği belirlendi. Müdürlüğümüz bünyesinde yaklaşık 280 personel bulunmaktadır. Ancak Müdürlüğümüze gelen taleplerin artış göstermesiyle mevcut personelimizin yanında diğer Müdürlüklerden personeller görevlendirildiği gibi aynı zamanda gönüllü vatandaşlarda bu sürece dahil oldu.

6)Covid-19 pandemisi döneminde bu hizmetler/projeler hangi dezavantajlı kesime yönelik fayda sağladı?

K1: Kadın ve beraberindeki çocuklara yönelik; Geçici Barınma Evi ile barınma sorunu bir nebze olsun çözülmüş, nüfusun büyük bir kısmının evde kalmaya başlaması nedeniyle süreç ile

ilgili belirsizlik, tedirginlik ve stresin artmasının ev içi şiddeti artıran etkilerinin olması ile Kadın Destek Hattı ve psikososyal destek hattı bu süreçte fayda sağlamıştır.

K2: Bizim için öncelik çocuklar olsa da ailelerine de fayda sağlandığını düşünüyorum. Çocukların ev içerisinde nasıl bir aktivite yapacağı ve aile bireyleri ile olan iletişimleri noktasında yaratılan alanların kıymetli olduğunu düşünüyorum. Böylece bu süreçte çocukların psikososyal gelişim süreçlerine katkı sağladığımızı düşünüyorum.

K3: Sunduğumuz hizmetler sırasıyla engelli, bakım verenleri ve kentte yaşayan diğer kesime yönelik fayda sağlamıştır.

K4: Covid-19 pandemisi öncesi yoksullar, yaşlılar, engelliler gibi sadece dezavantajlı kesime fayda sağlayan sosyal yardım ve hizmetler, Covid-19 pandemisi sonucunda yoksulluğun artmasıyla hizmet yelpazesini genişleterek daha geniş bir kesime fayda sağlamaya başlamıştır. Müdürlüğümüzce gerek pandemi ile gelir kaybına uğrayan kesime gerekse İzmir Depremi nedeniyle ortaya çıkan afetzedede kesimine de destek olunmuştur.

7)Covid-19 pandemisi döneminde Şube Müdürlüğünüzün projeler/hizmetlerin yürütülmesi sırasında zorlandığı veya eksik hissettiği bir zaman oldu mu?

K1: Kronik rahatsızlığı olan ve küçük çocuğu olan personellerimizin idari izinli olması nedeni ile daha az personelle süreci yürüttük. Hem personel sağlığı hem de yurttaşların sağlıkları çok daha dikkate alınarak süreçte ilerlemeler yapıldı. Örneğin; Kadın Sığınmaevleri, Geçici Barınma Evi, Sevgievleri'nden hizmet alan kadın ve beraberindeki çocuklar hastaneye gitmesi için araç tahsis edilmiş, covid testi yapılmaları sağlanmıştır.

K2: Zoom'un öğrenilme süreci ve Zoom ile yapılan aktivitelerde internet bağlantılarının kopması yani pandeminin getirmiş olduğu yüz yüze iletişimin yerine dijital iletişim süreci bazı zorlanmaların yaşanmasına neden oldu.

K3: Pandeminin bizim için en büyük dezavantajlarından biri kronik rahatsızlığı bulunan personeller ve belli bir yaşta çocuğu olan personellerin evden çalışması veya hiç çalışmaması ile yaşanan personel eksikliği oldu. Çünkü personelin neredeyse üçte ikisi izinli olarak sayıldı.

K4: Bütün Müdürlük olarak cevap vermemin doğru olmayacağını düşünmekle beraber 30 ilçenin tümünden Müdürlüğümüz sorumlu olduğundan araç ve personel sıkıntısı yaşadığımız dönemler oldu. Ancak bu sıkıntılar diğer Müdürlüklerden görevlendirilen personeller ve kiralanmış ulaşım araçları ile çözüme kavuşturulmaya çalışıldı.

8)Bu hizmetlere/projelere belediye gelirlerinin yüzde kaç bütçe olarak ayrıldı?

K1: Pandemi nedeni ile iptal edilen yıllık programlara ayrılan bütçe pandemi süreci için harcanmıştır.

K2: İzmir Büyükşehir Belediyesi'ndeki bürokrasinin farklı olması, birçok Daire Başkanlığı'nın ve bizim Müdürlüğümüzün yalnızca çocuklara ve ailelerine yönelik çalışmalarda bulunmasından dolayı bu soruya doğrudan Müdürlüğümüz tarafından cevap verilmesinin doğru olmayacağını düşünüyorum.

K3: Bu soruya cevap vermek istemiyorum.

K4: Bu soruya cevap vermek istemiyorum. Zira ben bir sosyolog olarak işin daha çok nitelik kısmında yer aldığımdan nicelik kısmı hakkında bir bilgiye sahip değilim.

9)Bu hizmetlerin/projelerin oluşturulması ve yürütülmesi sırasında merkezi yönetimin herhangi bir maddi veya manevi desteği oldu mu?

K1: Mevcut bütçe ile süreç ilerletilmiştir.

K2: Bu konu hakkında bir bilgiye sahip değilim.

K3: Mevcut bütçe ile süreç ilerletilmiştir.

K4: Özellikle Konak Kaymakamlığı olmak üzere diğer Kaymakamlıklar ve Valilik ile koordineli bir şekilde hareket edilmiştir.

10)Bu hizmetlerin/projelerin oluşturulması ve yürütülmesi sırasında ilçe belediyelerinin herhangi bir katkısı oldu mu?

K1: Pandeminin küresel ölçekte gerçekleşmesi sebebiyle ilçe belediyelerde kendi ilçelerinde sürece dair çalışma yürütmesi nedeniyle herhangi bir destek alınmamıştır.

K2: Bu konu hakkında bir bilgiye sahip değilim.

K3: Covid-19 pandemisi öncesi olduğu gibi Covid-19 pandemisi sırasında da İlçe belediyelerinde yer alan Engelli Hizmet Merkezi olan birimler ile hizmette ortaklık kapsamında İlçe Koordinasyon Kurulu öncülüğünde iletişim sağlandı. Çünkü yerinde hizmet kapsamında herhangi bir ilçeden İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne ulaşan bir engelli vatandaşın yönlendirilmesi ikamet ettiği ilçedeki Engelli Hizmet Merkezleri'ne yapıldı. Ayrıca bu dönemde artan ortopedik ulaşım araçlarına ihtiyaç arttığından İzmir Büyükşehir Belediyesi olarak ortopedik ulaşım aracına ihtiyacı en yoğun olan 12 ilçeye bu ulaşım araçlarının temin edilmesi sağlandı.

K4: Müdürlüğümüz 30 ilçeden de sorumlu olduğundan aksine ilçe belediyelerine biz destek de bulunduk.

11) Bu hizmetlerin/projelerin yürütülmesinde koordinasyon nasıl sağlandı?

K1: Belediyemiz bünyesindeki tüm Daire Başkanlıkları ile iş birliği içerisinde süreç yürütülmüştür. Örneğin; Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı ile Psikolojik Destek Hattı oluşturuldu. Daire başkanlığımıza bağlı Meslek Fabrikası Şube Müdürlüğü maske yapımı ve engelliye yönelik maske yapımı gerçekleştirmiş olup Maskematikler ile dağıtımı gerçekleştirilmiştir (Günde ortalama 70 bin maske üretilmiştir).

K2: Daha çok Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı ile koordinasyon sağlandı. Ancak bu süreçte sunulan hizmetlerde tüm Daire Başkanlıkları koordinasyon halinde çalıştı. Örneğin Müdürlüğümüz tarafından yürütülen anket çalışmasında kadına şiddete yönelik bir veri elde edildiğinde bu veri Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü ile paylaşıldı.

K3: Tüm Daire Başkanlıkları ile iş birliği içerisinde çalıştık. Örneğin; Sağlık Hizmetleri Daire Başkanlığı ile Psikolojik Destek Hattı kuruldu, Meslek Fabrikası Şube Müdürlüğü ile ortaklaşa şeffaf maske üretimi yapıldı ve Sosyal Yardımlar Şube Müdürlüğüne personel desteği sağlandı. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nde her Müdürlük ayrı bir birimi oluşturmasına rağmen aslında her Müdürlük birbirinin keseni durumundadır. Bu duruma engelli kadın, engelli çocuk, engelli yoksul gibi örnekler verilebilir. Haliyle gençlik çalışmalarına bir engelli vatandaşın başvurabilmesi ihtimaline karşın bizim o mekânın engelli erişimini kontrol etmemiz gerekiyor. Örneğin, bir Kadın Sığınmaevi'ne sağır bir kadın geldiğinde işaret dilini bilen personeller bizim Müdürlüğümüz tarafından görevlendiriliyor. Dünya Kız Çocukları gününde engelli bir kız çocuğunun olmama ihtimali bulunmamaktadır ya da Çocuk Belediyesi tarafından kurulan çocuk meclisinde engelli çocukta yer almaktadır.

K4: Tüm Daire Başkanlıkları ile genelde koordineli bir şekilde çalıştık. Örneğin, yoksulluk ve kadına şiddet sebepleriyle boşanan bir çift için kadının yeni bir eve yerleştirilmesi gibi sosyal yardım kısmı bizi ilgilendirirken kadına psikososyal destek sağlama kısmı Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğünü ilgilendirmiştir. Aynı zamanda pandemi sürecinde Meslek Fabrikası Şube Müdürlüğü tarafından üretilen maskeler Müdürlüğümüzce vatandaşlara ulaştırılmıştır.

12) Covid-19 pandemisi döneminde yaşanan kapanma sürecinde projelerin/hizmetlerin devamlılığı nasıl sağlandı?

K1: Müdürlüğümüze bağlı Kadın Sığınmaevi'nde belirlenen personeller çalışmalar yürüttü. Ayrıca Müdürlüğümüz personelleri de uzaktan ya da dönüşümlü çalışma sistemine geçti.

K2: Genel olarak çevrimiçi ortamlarda sürdürülmeye çalışıldı. Daha sonra Millî Eğitim Bakanlığı ile eşzamanlı olarak normal hayata geçiş süreci takip edilerek yüz yüze ortama geçiş yapıldı.

K3: Covid-19 pandemisi ile dijital ortamda hizmetler verilmeye devam edildi. Ayrıca zaman zaman uzaktan ve dönüşümlü yüz yüze olarak da hizmetler sunulmaya başlandı.

K4: Bu süreçte genellikle acil talepler arasında yer alan gıda ve hijyen kolileri vatandaşlara ulaştırıldı.

13)Bu projelere/hizmetlere yönelik vatandaşın geri dönüşü nasıl oldu ve geri dönüşlerin değerlendirilmesine nasıl bir yöntem izlendi?

K1: Pandemi döneminde dönüşen ve değişen ihtiyaçlara yönelik süratli çözümler oluşturduk ve aynı zamanda sayısal veriler ile pandemi özelinde oluşan öncelikli ihtiyaçları değerlendirdik. Süreci daha kapsamlı yürütebilmek amacıyla İzmir Büyükşehir Belediyesi olarak Kriz Yönetimi ile ilgili 'Kriz Yönetim Üst Kurulu', 'Kriz Yönetim İcra Kurulu' ve 'Bilim Kurulu' olarak üç ayrı kurul oluşturulmuştur.

K2: Yürütülen proje ve hizmetlerin geri dönüşleri oldu ancak ben o kanatta yer almadım. Ancak dijital süreçte sunulan hizmet ve projelerin verimli olduğu düşünüyorum.

K3: İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Kriz Yönetimi ile ilgili çalışmasında değerlendirme ve sonuç aşaması gerçekleştirilmiştir.

K4: Öncelikle herkesi yüzde yüz memnun etmek çok zor. Çünkü toplumdaki ekonomik yelpazenin geniş olduğu bir ülkede yaşıyoruz. Ancak sahada gözlemlediğim kadarıyla neredeyse her haneye bir şekilde dokunduğumuzu düşünüyorum. Zira geniş bir kesimden teşekkür mektupları da aldık. Özellikle metropolde yaşayan vatandaşların geri dönüşleri hizmet içeriğinin belirlenmesinde etkili oldu.

14)Covid-19 pandemisi döneminde yapılan projeler/hizmetler devam ediyor mu?

K1: Müdürlüğümüze bağlı Kadın Danışma Merkezi, Anahtar Kadın Çalışmaları Bütüncül Hizmet Merkezi, Kadın Sığınmaevleri ve diğer birimlerimiz ile hizmetlerimiz devam etmektedir. 2021 yılında 2. Kadın Sığınmaevi açılmıştır. Pandemi sürecinin ardından Psikolojik

Destek Hattı kapatılmış, Kadın Destek Hattı ise mesai saatlerinde hizmet vermeye devam etmektedir. Online danışmanlık hizmetlerimiz de devam etmektedir.

K2: Covid-19 pandemisi sürecinde sunulan dijital hizmetler, yüz yüze ortamda verilmeye devam ediyor. Ancak doğrudan vatandaşa yönelik olmasa da vatandaşa sunulacak hizmetlerin/projelerin oluşturulması sürecinde Müdürlüğümüz personelleri olarak dijital ortamda toplantılar yapmaya devam ediyoruz.

K3: Bu süreçte dijitale taşınan hizmetler Covid-19 pandemisi sonrası yüz yüze olarak sunulmaya devam edilmektedir. Ayrıca İnciraltı Kent Ormanı içerisinde 10-16 Mayıs 2022 tarihinde Terapi Bahçemiz açılmıştır. Farklı engel grupları öncelikli olmak üzere kentteki herkes için tasarlanmış duyu bütünleme çalışmaları, sportif aktiviteler yapılabilen sosyal rehabilitasyon merkezi olarak işlev göstermektedir.

K4: Covid-19 pandemisinin beraberinde getirdiği yoksulluk ve işsizlik günümüzde halen devam ettiğinden pandemi döneminde olduğu gibi sosyal yardımlarımız devam etmektedir.

15) İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Covid-19 Dirençlilik Eylem Planı hakkında ne düşünüyorsunuz?

K1: İzmir Büyükşehir Belediyesi, Türkiye'de ilk kez uygulanan bir yöntemle "Kriz Belediyeciliği" uygulamasını başlatmış; tüm tedbir, önlem ve çalışmalarını bu kapsamda çıkartılan yönerge kapsamında yürürlüğe koymuştur.

K2: Bu soruya cevap vermek istemiyorum.

K3: Bu yönerge kapsamında, tedbir ve önlem çalışmaları yürürlüğe girdi. Genel anlamda strateji eylem planlarında olduğu gibi çalışmalarımız Covid-19 dirençlilik eylem planını yönlendirdi ve bir sonuç elde edildi. Bu kapsamda elde edilen sonuç ile gelecekteki çalışma konularının ve hedeflerinin belirleneceğini ve vizyonumuzu geliştirip güçlendireceğini düşünüyorum.

K4: Bu konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığımdan cevap vermek istemiyorum.

16) Covid-19 pandemisi ile İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyecilik faaliyetlerinde bir değişim olduğunu düşünüyor musunuz?

K1: Halkın önceliklerini önemseyerek, karar almada katılımcı, tüm canlıların haklarını savunan, çocukların üstün yararını gözetken ve toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan, sürdürülebilir ve erişilebilir olma değerleri ile dünya kenti olmayı hedefleyen İzmir büyükşehir

Belediyesi; Tunç Soyer'in "İnsan Hakları Kenti" vizyonu ve Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı'nın "Eşit yurttaşlık" ilkesi ekseninde çalışmalarına kaldığı yerden üzerine katarak devam etmektedir.

K2: Hem yaşanan Covid-19 pandemisi hem de İzmir Depremi bir kriz dönemini ortaya çıkardı. Bu süreçte, kriz süreçlerine hazırlıklı olmanın gerekliliğini gördük. Ancak yaşanan kriz anında geçilen dijitalleşme sürecinde yüz yüze yürüttüğümüz proje ve hizmetlerimizi başarıyla sürece entegre ettiğimizi düşünüyorum.

K3: Covid-19 pandemisi öncesinde de sosyal belediyecilik anlayışına uygun hizmetlerde bulunuyorduk. Covid-19 pandemisi sırasında ve sonrasında da bu anlayış ile üstüne katarak devam edeceğimizi düşünüyorum.

K4: Covid-19 pandemisi öncesi İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin taleplere doğrudan ve yeterli düzeyde cevap verebilme kapasitesine sahip bir sosyal belediyecilik anlayışı vardı. Covid-19 pandemisi ile ekonomik anlamda vatandaşların kendi kendilerine yetememeye başlaması sonucunda taleplerin artması sosyal belediyecilik anlayışının önemini gösterdi. Çünkü sosyal belediyecilik anlayışı kapsamında sunulan sosyal yardımlardan yararlanan kişi sayısının artmasıyla bu yardımlar hayati bir önem taşımaya başladı.

17) Covid-19 pandemisinin, sosyal belediyecilik anlayışının önemini bizlere tekrar gösterdiğini düşünüyor musunuz?

K1: Evet, düşünüyorum. İzmir Büyükşehir Belediyesi olarak sosyal belediyecilik anlayışı ile çalışmalarımıza devam ediyoruz.

K2: Evet, düşünüyorum. Aslında Covid-19 pandemisi döneminde İzmir Depremi'nin de yaşanması iki kriz halinin iç içe geçmesine neden oldu. Bu süreçte sunulan hizmet ve projelerin sosyal belediyecilik anlayışı kapsamında sunulduğunu düşünüyorum.

K3: Evet, düşünüyorum. Zaten sosyal belediyecilik anlayışı ile çalışıyorduk. Pandemi ile bu anlayış tekrar önemini gösterdi.

K4: Evet, düşünüyorum. Dezavantajlı kesimin artmasıyla çeşitlenen talepler sonucunda kapasitesini genişleterek özellikle bireyin esas alınmasıyla sunulmaya başlanan sosyal yardımlar, sosyal belediyecilik anlayışının önemini ortaya çıkarmıştır.

18) Covid-19 pandemisinin ileride yapılacak sosyal belediyecilik kapsamındaki projelere/hizmetlere bir etkisi olacak mı?

K1: Covid-19 sürecinde yaşanan 30 Ekim İzmir Depremi ile Kriz Belediyeciliği anlamında daha kapsamlı çalışmalar yürütülmekte olup Daire Başkanlığımızca da sürece ilişkin bilgilendirici eğitim ve atölyeler planlanmaktadır.

K2: Covid-19 pandemisi döneminde üretilen projelerin ve sunulan hizmetlerin ileride yapılacak çalışmalar için bir rehber olacağını düşünüyorum.

K3: Dirençli kentlerin oluşturulmasıyla bu gibi kriz anlarının daha az hasarla atlatılacağını ve birbiri arkasına yaşanan kriz hallerinden ders çıkartılması gerektiğini düşünüyorum.

K4: Şahsi fikrime göre pandemi döneminin, sunulan hizmetlerin nerede eksik kaldığı veya nerede daha işe yarar hizmetlerin sunulabileceği üzerine ilerisi için iyi bir deneyim olduğunu düşünüyorum.

19)İleride yaşanabilme ihtimali olan bir kriz hali için Şube Müdürlüğünüz veya İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin almış olduğu bir önlem var mı?

K1: Pandemi süreci, 30 Ekim İzmir Depremi ve 6 Şubat Kahramanmaraş üssü gerçekleşen depremlerde akut süreç ve sürece ilişkin çalışmalar hem kriz belediyeciliği hem de Daire Başkanlığımızca raporlanmıştır. Yakın zamanda yaşanan bu üç felaketin ardından personellere yönelik eğitimler ve atölyeler yapılmaktadır.

K2: Somut bir önlem olup olmadığını bilmiyorum. Ancak İzmir Büyükşehir Belediyesi genelinde bir çalışma yürütüldüğünü duymuştum.

K3: Bu konu hakkında bir bilgim yok.

K4: Bu konu hakkında bir bilgim yok.

20)Genel olarak Covid-19 pandemisi dönemini nasıl değerlendirirsiniz? İlerisi için ders alınması gereken bir dönem miydi?

K1: Evet, ilerisi için ders alınması gereken bir dönemdi.

K2: Elbette, zor ve ders çıkarılması gereken bir dönemdi. Personeller olarak evden çalışmanın nasıl olduğunu deneyimledik ve gerektiğinde koşullar el verdiği sürece dijitalleşme nedeniyle gece toplantıları dahi gerçekleştirdik. Aynı zamanda deprem sırasında yıkılan mahallelerden birinde ikamet ettiğim için hem bir depremzede oldum hem de psikososyal desteği sağlaması gereken ekipte yer aldım. Herkes gibi benim de geçirmiş olduğum zor bir dönemdi.

K3: Hepimizin hazırlıksız yakalandığı bir dönemdi. Bu nedenle ileride yaşanabilecek bir kriz hali için güçlü bir veri tabanının oluşturulması gerektiği ve uzman personellerin yetiştirilmesi gerektiğinin önemi aşıkardır. Ancak bence, bu veri tabanının ulusal ölçekte hazırlanması gerekmektedir. Zira yaşanan Kahramanmaraş Depreminde 11 il birden etkilenmiştir. Bu nedenle neyle mücadele ettiğimizi bilirsek nasıl mücadele edeceğimizin planını da oluşturabiliriz.

K4: İleride yaşanabilecek bir salgın haline yüzde yüz hazırlıklı hale gelmesek de bu süreçte bir deneyim kazanıldığı için daha yerinde kararlar alınabileceğini düşünüyorum.

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Doğanay VATANSEVER
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	İzmir Buca Aybers Hikmet Karabacak Anadolu Lisesi
Lisans Diploması	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
Tezli Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tez Konusu	Covid-19 Pandemisi Sürecinin Sosyal Belediyecilik Anlayışı ve Uygulamalarına Etkisi: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği
Yabancı Dil	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Adalet Bakanlığı, İcra İşleri Dairesi Başkanlığı, İcra Müdür Yardımcısı (2022-2023)